

T. C.
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

POPÜLER ROMAN AÇISINDAN
OĞUZ ÖZDEŞ'İN ROMANLARI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Rıdvan ÇİÇEK

Danışman

Prof. Dr. Selçuk ÇIKLA

Erzincan 2017

TEZ BİLDİRİMİ

“Popüler Roman Açısından Oğuz Özdeş’in Romanları Üzerine Bir Araştırma” isimli “Yüksek Lisans” tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 14/08/2017

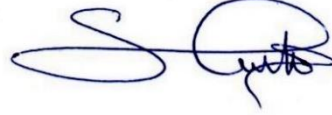

Rıdvan ÇİÇEK

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu alışma, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak **Kabul** edilmiştir.

Danışman / Jüri: Prof. Dr. Selçuk ÇIKLA

Jüri: Yrd. Doç. Dr. Servet TİKEN

Jüri: Yrd. Doç. Dr. Adem CAN

**POPÜLER ROMAN AÇISINDAN OĞUZ ÖZDEŞ'İN ROMANLARI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Rıdvan ÇİÇEK

**Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2017

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Selçuk ÇIKLA

ÖZET

Popüler Roman Açısından Oğuz Özdeş'in Romanları Üzerine Bir Araştırma başlıklı bu çalışmada, popüler kültürün edebiyata ve Oğuz Özdeş'in romanlarına yansımaları incelenmiştir. Bu bağlamda, popüler edebiyatın en çok okunan türlerinden biri olan popüler romanlar ve Oğuz Özdeş'in popüler romanları konu alınmıştır.

1920'de Kırşehir'de doğan Oğuz Özdeş'in 1939'da ilk romanı, 1977'de ise son romanı basılmıştır. Kırk yıllık yazı hayatına kırk roman, bir hikâye kitabı, iki derleme, iki çizgi roman sığdırmayı başarmıştır. Bazı romanları filme uyarlanmıştır. Dergilerde ve gazetelerde hem yazılar kaleme almış hem de idarî görevlerde bulunmuştur. Özdeş, 1979 yılında hayata veda etmiştir.

Bu çalışmada Oğuz Özdeş'in hayatı, kitap hâlindeki kırkı roman toplam kırk beş eseri, bazı gazete ve dergilerde yayınlanmış makaleleri incelenmiştir. Özdeş'in popüler roman türünde verdiği eserler bu çalışmanın temelini oluşturmuştur.

Bu araştırmada, popüler romanların birçok araştırmacı tarafından kabul edilen ortak özellikleri tespit edilmiştir. Bu ortak özellikler çerçevesinde, Oğuz Özdeş'in kırk yıllık yazı hayatı boyunca yazdığı kırk roman incelenmiştir. İncelenen bu romanlardan yirmi altısı aşk, on dördü ise tarih konuludur.

Anahtar Kelimeler: Popüler kültür, popüler romanlar, popüler aşk romanları, popüler tarihî romanlar, Oğuz Özdeş, Oğuz Özdeş'in romanı.

**A STUDY ABOUT THE NOVELS OF OĞUZ ÖZDEŞ IN TERMS OF
POPULAR NOVEL**

Rıdvan ÇİÇEK

**Erzincan University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish
Language and Literature**

M.A. Thesis, August 2017

Thesis Supervisor: Prof. Selçuk ÇIKLA

ABSTRACT

In this study, that is called “A Study About The Novels Of Oğuz Özdeş In Terms Of Popular Novel”, is examined the reflections of popular culture on Turkish literature. In this context, populer novel that is one of the most readen genre of popular literature is the subject of the study.

Oğuz Özdeş was born in Kırşehir, in 1920. His first novel was published in 1939, his last novel was published in 1977. He wrote forty novels, one story book, two compilation books, two comic books in forty years during his literary life. His some novels were adapted to films. He worked as an author and administrator in periodicals. Özdeş died in 1979.

In this study, life of Oğuz Özdeş, his forty four books, some articles in newspapers and magazines are examined. This study is based on popular novels of the author.

Also, common characteristics that are accepted by many researchers of popular novel are established. Forty novels of Oğuz Özdeş that are written during author’s literary life are examined in terms of these characteristics. Twenty six of these novels mention about love while fourteen of them mention about history.

Key Words: Popular culture, popular novels, popular love novels, popular historical novels, Oğuz Özdeş, novel’s of Oğuz Özdeş.

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	VIII
TABLolar	IX
ÖN SÖZ	X
I. OĞUZ ÖZDEŞ KİMDİR?	1
A. Hayatı.....	1
B. Düşünce Dünyası	3
C. Eserleri	7
1. Kitapları	9
a) Hissî Romanlar	11
b) Tarihî Romanlar	12
2. Dergi Yazıları ve Dergiciliği	13
3. Filmleri ve Senaryoları	15
a) Filmleri.....	15
b) Senaryoları	16
4. Diğer Eserleri.....	17
II. OĞUZ ÖZDEŞ'İN ROMANCILIĞI	19
A. Roman Anlayışı	20
B. Dil ve Üslup	24
C. Mekân	27
D. Zaman	30
E. Anlatıcı.....	32

F. Olay Örgüsü.....	34
G. Roman Tezi.....	40
III. POPÜLER ROMAN AÇISINDAN OĞUZ ÖZDEŞ'İN ROMANLARININ İNCELENMESİ.....	44
A. Dilin Sadeliği.....	45
B. Klişe Söz ve Olayların Çokluğu.....	49
C. Kurgu ve Anlatımın Yalın Katlılığı, Derinliksizliği ve Özensizliği.....	69
D. Popüler Romanın Sinemaya Etkisi.....	84
E. Yazılı Kültüre Aidiyet.....	89
F. Daha Çok Ticarî Düşünce İle Yazılması.....	91
G. Olay Örgüsünün Akıcılığı.....	99
H. Edebî Değeri.....	102
İ. Sayıca Çok ve Seri Halinde Yazılabilirliği.....	111
J. Abartılı Olayların ve Yoğun Duyguların Hâkimiyeti.....	114
K. Cinsellik, Erotizm ve Şiddet Sahneleri.....	122
L. Gündelik Hayatın Yansıması.....	133
M. Devrin ve Siyasi İdeolojinin Tesiri.....	137
N. Okuyucu Kitleleri.....	149
O. Anlatım Tekniği.....	160
P. Anlatıcı Problemi.....	172
SONUÇ.....	183
EKLER.....	189
A. EK-1.....	189
B. EK-2.....	191
C. EK-3.....	193
D. EK-4.....	199
E. EK-5.....	203
KAYNAKLAR.....	206
A. İncelenen Eserler.....	206

B. Faydalanılan Eserler	208
1. Kitaplar	208
2. Makaleler	209
3. Tezler-Bildiriler	210
4. Ansiklopedi ve Sözlükler.....	211
5. İnternet Kaynakları	212

KISALTMALAR

- Age.** : Adı geçen eser
Agm. : Adı geçen makale
bk. : Bakınız
bs. : Baskı
C. : Cilt
ev. : Çeviren
haz. : Hazırlayan
s. : Sayfa
S. : Sayı
vb. : ve benzeri

TABLÖLAR

		Sayfa No
Tablo 1	<i>Dağ Başıını Duman Almış ve Çölde Açan Zambak</i> adlı romanlardaki benzerlikler.	64-65
Tablo 2	<i>Gecekondu Rüzgârı, Aşka Susayan Dudaklar ve Duygulu Yıllar</i> adlı romanlardaki benzerlikler.	65-66

ÖN SÖZ

Edebiyat alanının içinde hacim olarak en fazla yeri romanlar almaktadır. Romanların, özellikle de popüler romanların neden daha fazla ilgi gördüğü merak konusudur. Estetik romanlardaki kısmen seçkin okuyucu arayışından uzak, hemen her seviyedeki okuyucuya ulaşabilen; ama sayıca daha fazla olan toplumun orta ve alt tabakasını hedefleyen bu romanların sırrını çözme isteği, yakın dönem araştırmacılarının hedefi olmaya başlamıştır.

Hocam Prof. Dr. Selçuk Çıkla'nın Oğuz Özdeş isminden bahsettiği âna kadar kendisiyle alakalı herhangi bir bilgiye sahip değildim. Unutulmuş bir romancı silueti sisler ardından görüldü. Araştırmaların başlamasıyla yavaş yavaş dağılan sisler geride çalışkan, üretken bir sanat insanı manzarası bıraktı. Verdiği ürünlerin çeşitliliği, yazdığı romanların sayısı ve bununla beraber toplum tarafından unutulmasındaki hız beni şaşırttı. Oğuz Özdeş, roman yazarı, senarist, -bir filmlik de olsa- oyuncu. Kendisinin birçok dergide emeği var. Dergilerde yazılar kaleme almış ve ayrıca sekreterlik, yöneticilik gibi farklı işler de yapmış olan Özdeş, bir dönem adından sıkça bahsettirmiş. Yazdığı kitapların bazıları yoğun ilgi görmüş, birçok baskı yapmış.

Bu tezin konusu belirlenirken Özdeş'le ilgili resmî kayıtlarda tamamlanmış olduğu bilinen hiçbir tez çalışması yoktu. Normal şartlar altında 2012 yılında bitmesi gereken bu tezimiz, bazı durumlar nedeniyle bir müddet rafa kaldırılmak zorunda kaldı. Bu süre zarfında tamamlanan iki tez çalışması Oğuz Özdeş'in sadece tarih konulu romanlarıyla (14 roman) ilgilendiler. Oysa bu çalışma Prof. Dr. Selçuk Çıkla'nın belirlediği şekil ile Özdeş'in tüm romanlarını popüler roman kavramı üzerinden incelemeyi hedefliyordu. Eğer bu çalışma da ilk planlandığı şekliyle 2012 yılında bitseydi, Özdeş'i araştıran birbirinden bağımsız ve habersiz üç farklı tez aynı yıl bitmiş olacaktı.

Çalışmaya Oğuz Özdeş'i tanıyarak ve kendisine ait bütün kitapları toplamaya çalışarak başladık. Farklı illerde, sahaflarda, internet aracılığıyla bulduğumuz Özdeş kitaplarını bir bir satın aldık. Bazı sahafların kendisini çoktan unuttuğunu, bazılarının ise “ne çok kitabımı satmıştık” gibi sözlerle kendisini yad ettiğini gördük. Taksim

Atatürk Kitaplığı'nda dergi ve gazetelerdeki Özdeş izleri araştırıldı. Bu izler fotoğraflarla kayıt altına alındı. Romanların okunması, fişlemeler hayli zaman aldı. Sonuç olarak Oğuz Özdeş'in kim olduğunu araştıran, yazdığı bütün romanları popüler kültür ve popüler roman bağlamında inceleyen bu araştırma meydana geldi.

Üç ana başlık altında toplanan çalışmanın birinci başlığı "Oğuz Özdeş kimdir?". Bu bölümde, ulaşılabilen bütün kaynaklardan Özdeş'in hayatıyla, kişiliğiyle ilgili bilgilere ulaşmaya gayret ettik. Ailesinden birilerine ulaşma çabamız sonuçsuz kaldı. Özdeş'in kitaplarını basan Tekin Yayınevi de Özdeş ailesinden kimseye ulaşamadıklarını belirtti. Hatta Özdeş'in bazı romanlarını yazdığı söylenen ve hatırlayabildiğim kadarıyla bir romanda da adı geçen Kanyon Oteli'n sahiplerine bile ulaşılmaya çalışıldı. Ancak bu çabalar neticesiz kaldı.

Tezin ikinci bölümünde Özdeş'in romanı incelenmeye çalışıldı. Tezini hangi temeller üzerine oturttuğu, dil ve üslubu, mekân ve zamanı kullanma şekli incelendi. Özdeş'in roman anlayışı, romanlarındaki tezler de bu bölümde anlaşılmaya çalışıldı.

Tezin inceleme bölümünde ise, farklı kaynaklardaki popüler romanların ortak özellikleri on altı başlık hâlinde tespit edildi. Tespit edilen bu ortak özelliklerin, Özdeş'in romanlarında görülüp görülmediği araştırıldı. Popüler romanların ortak özelliklerinin, Özdeş'in romanlarında ne şekilde görüldüğü örnekleriyle ortaya kondu. Oğuz Özdeş'in kırk romanının popüler roman gözlüğüyle okunduğu bu tez çalışmasında, Özdeş'in farklı romanlarından seçilen birçok örnek görmek mümkündür. Verilen örneklerin ne az ne de fazla olmamasına gayret etmeye çalıştık. Yapılan Özdeş alıntılarındaki imlâ hataları kitabın orijinal hâlini bozmamak için düzeltilmedi. Popüler roman denen kavramın örnekleriyle masaya yatırıldığı bu çalışmanın popüler roman kavramının daha iyi bir şekilde incelenmesine yardımcı olacağını umarım.

Son olarak şunu da belirtmek isterim: Birçok alanda olduğu gibi popüler romanlarda da değişim hızlıdır. Bu çalışma dahilinde bulunan birçok genelleme mevcut. Genelleme deyince Selçuk Çıçla'nın şu satırları unutulmamalıdır:

Bu kadar kırılğan ve değişken bir tür hakkında genellemelere vararak hükümler vermenin güçlüğü ortadadır. Böyle davranan bir araştırmacı her zaman için utanmaya/utandırılmaya hazır olmalıdır. Buna rağmen yine de roman hakkında konuşurken ifade edilen çoğu düşünce nin "genelleme" havasında sunulmasının kaçınılmaz olduğu da doğrudur. Araştırmacılar roman hakkında genel yargılara varmaksızın fikir beyan etmekte zorlanırlar çoğunlukla. Ancak roman konusunda varılan "genel" yargıları okuyanların, bu yargılarda bir iç karşı koyuşun, "Bu yargı bütünüyle ne doğru ne yanlış." deyişin, bir şüphenin, bir "Acaba?"nın sızısını duymalıdırlar her zaman.¹

Yapılan her genellemenin bazı yanlışlar içermesi mümkündür. Çalışmamızda yapılan genellemelerin de bu bağlamda hatalar içerebileceği düşünölmelidir. Bununla birlikte çalışma genelinde popüler romanlarla ilgili genellemelerin öncelikle Özdeş'in romanlarıyla ilgili olduğunun, bunların daha çok 1980 öncesi popüler romanlara ait olduğunun hatırdada tutulmasını istirham ederim.

Araştırmanın ve eğitimimin bu noktaya gelebilmesindeki en büyük etken olan anneme, tezin her aşamasında yardımını ve desteğini hep yanımda hissettiğim eşime, bana mürşit olan, değerli zamanını benden hiç esirgemeyen, kıymetli hocam Prof. Dr. Selçuk Çıkla'ya en içten saygılarımı ve teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

¹ Selçuk Çıkla, "Romanda Kurmaca ve Gerçeklik", *Hece*, (Türk Romanı Özel Sayısı), S. 65/66/67, Mayıs/Haziran/ Temmuz, 2002, s. 111.

I. OĞUZ ÖZDEŞ KİMDİR?

A. Hayatı

Oğuz Özdeş 1920'de Kırşehir'de doğmuştur. Annesi Şahende Hanım, babası Reşat Bey'dir.² Lise öğrenimini 1938 yılında Ankara Lisesi'nde tamamlayan yazar,³ daha sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki eğitimini tamamlayamadan yazı hayatına atıldı. Özdeş, ilk olarak *Resimli Ay* dergisinde yazılar kaleme almaya başladı. Daha sonra *Yeni Sabah* gazetesinde 1941'de yazı hayatına devam etti.⁴ Şiir, röportaj, eleştirileri ile magazin türü çalışmalarının yanı sıra çocuk öyküleri de 1936'dan itibaren *Yavrukurt*, *Yarımay* vb. gazete ve dergilerde yayımlandı.⁵ *Yeni İstanbul*, *Çocuk Haftası*, *Ateş*, *Altın Işık*, *Hafta*, *Yasemin* gibi dergi ve gazetelerde yazarlık, sekreterlik ve yazı işleri müdürlüğü yaptı. *Çınaraltı* (1941) dergisinde şiirleri, *Kovan* (İzmir, 1943-45) dergisinde ise sanat üzerine yazıları yayımlandı. Röportaj ve hikâye yazarlığından sonra romancılığa başlayan Oğuz Özdeş, geniş halk kitlelerinin severek okuduğu hissî ve tarihî romanlar kaleme aldı. Yazarın, tefrika edildiği gazetelerde kalan kitaplaşmamış eserleri de vardır.⁶ Romanlarının bazıları filme çekilen Özdeş'in sinemayla da yakından ilgili olduğu bilinmektedir. Senaryolar kaleme almakla kalmamış,⁷ 10. Altın Portakal Ulusal Uzun Metrajlı Film

² *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, C. 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 659-660.

³ Seyit Kemal Karaalioğlu, *Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü*, İnkılâp ve Aka Yayınları, 2. bs., İstanbul 1982, s. 434. Ankara Lisesi mezuniyeti için İhsan Işık'ın eseri haricindeki diğer (bu sayfadaki dipnotlardaki) eserler 1938 yılını vermektedir. İhsan Işık ise 1939 yılını vermeyi uygun görmüştür. İhsan Işık, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, II. Cilt, Elvan Yayınları, 3. bs., Ankara 2004, s. 1442.

⁴ Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yayınları, 19. bs., İstanbul 2000, s. 303. Yukarıdaki diğer kaynakların ve Necatigil'in de ortak söylediği şey, yazarın *Yeni Sabah* gazetesinde yazı hayatına başlamış olmasıdır. Fakat *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'ne göre önce *Resimli Ay* dergisinde çalışmış, daha sonra *Yeni Sabah* gazetesine geçmiştir. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 7, Dergâh Yayınları, İstanbul 1990, s. 209.

⁵ Işık, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, s. 1442.

⁶ *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 7, s. 209.

⁷ *Age.*, s. 209.

Yarışması'nda (1973) jüri üyeliğine de seçilmiştir.⁸ Basın Şeref Kartı sahibi; evli ve bir çocuk babasıdır.⁹ Geçirdiği bir rahatsızlıktan kurtulamayarak İstanbul'da 7 Haziran 1979'da hayata veda etmiştir.¹⁰

Yapılan dergi taramalarına göre Oğuz Özdeş'in çalışma hayatına ve yaşamına dair bazı farklı bilgiler ortaya çıkmıştır. İlk olarak, Oğuz Özdeş'in gençlik yıllarına ait şiirlerinden ikisi "Akşam Düşünceleri", "Dalgalar ve Ben" 1937'de *Resimli Ay* dergisinde okuyuculardan gelen şiirlerin bulunduğu bölümde yayımlanmıştır. Daha sonra Oğuz Özdeş'in 1941 yılında çıkarılan *Çınaraltı* dergisinin dördüncü sayısındaki *Genç Kalemler* bölümünde "Hayal" başlıklı şiiri yer almıştır.¹¹ Bu ilk şiirler estetik değer bakımından biraz zayıftır. Bunlar yazarın 18-19 yaşlarındayken gençlik duygularıyla kaleme aldığı şiirlerdir. Yazı hayatının ilerleyen yıllarında müstakil şiirlere rastlanmamıştır. Ancak bazı romanlarında, okuyucuda, bölüm arası geçişlerde bulunan ya da roman kahramanlarına yazdırılmış şiirlerin yazara ait olduğu izlenimi uyanmakla birlikte bu durumu kanıtlayacak kesin bir bilgi yoktur. Bazı romanlarındaki ünlü şairlerden yapılan alıntılar da yazarın şiire olan ilgisinin tezahürüdür. Yazarın daha sonraki yıllarda yazı hayatında şiirle ilgili münferit bir eserine ulaşamamıştır.

Oğuz Özdeş'in hayatı ile ilgili müstakil bir çalışma yoktur. Bu bağlamda hayatına ait ipuçlarına, görev yaptığı kurumlardan ulaşılmaya çalışıldı. Araştırmalarımızda ailesine dair herhangi bir bulguya da rastlanmadığı için bu yola başvurmak zorunda kalındı. Hâlen kitaplarının satıldığı Tekin Yayınevi'nin yetkilileri ile görüşüldü. Yayınevi çalışanlarının da varislerine ulaşmaya çalıştığı, fakat kimseye ulaşamadığı öğrenildi. Bütün bu sebeplerden dolayı Oğuz Özdeş'in hayatı ile ilgili daha detaylı bilgi bulunamamıştır.

Yapılan bu çalışmalardan ayrı olarak, kaynaklarda bulunan, yazarın çalıştığı

⁸ <http://www.aksav.org.tr/altinportakal.php?id=2> (19.01.2011)

⁹ *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, C. 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 659-660.

¹⁰ Seyit Kemal Karaalioğlu, *Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü*, s. 434.

¹¹ "Akşam Düşünceleri", "Dalgalar ve Ben" ile "Hayal" başlıklı şiirleri ekler bölümünde bulabilirsiniz. Bk. EK-1

dergilerin hemen tamamı taranmaya gayret edildi. Birkaç dergi hariç diğer bütün dergiler sayfa sayfa tarandı. Bazı dergilerin birkaç sayısına ulaşılamadı. Bununla beraber bu dergilerin bazılarında Oğuz Özdeş'e dair hiçbir iz görülemedi. Bu durumun oluşmasındaki temel sebep o dönemki dergilerin birçoğunda yazı ekibi ile ilgili pek bilgi verilmemesi olabilir. Hatta dönemin bazı dergilerinde isimsiz yazılar bile görülebilmektedir. Bu sebeple Oğuz Özdeş'in çalıştığı dergilerde "sekreter" veya "yazı işleri müdürü" gibi herhangi bir ibareye rastlanmamıştır. Fakat *Hafta* dergisinin 1955 yılına girerken yılbaşı ile alakalı kaleme alınan bir röportajda Oğuz Özdeş'in de ismine rastlanmaktadır. "*Hafta*'nın sekreterlerinden Oğuz Özdeş'i ise masasında yazı makinesi ile harıl harıl çalışırken buldum."¹² Ayrıca derginin aynı sayfasında yazarın bir de portre fotoğrafı bulunmaktadır. Yazara ait bir portre ve kendisinin oyunculuk yaptığı filmde bir fotoğraf ekler bölümünde verilmiştir.¹³

B. Düşünce Dünyası

Oğuz Özdeş Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki Millî Eğitim sistemi içerisinde yetişmiş bir yazardır. Bir önceki bölümde belirtildiği gibi kendisi Ankara Lisesi mezunudur. Ayrıca Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde bir süre eğitim görmüştür. Cumhuriyet'in ilk yılları açısından son derece eğitimli bir kişi olduğu söylenebilir. Öğrenim hayatı devam ederken iş hayatına başlayan Özdeş'in eserleri genel olarak incelendiğinde fikriyatı ile ilgili bazı ipuçlarına ulaşabiliriz.

Oğuz Özdeş milliyetçi bir kişiliğe sahiptir. Eserlerindeki anlatılarda Türk milletinin övülmesine, yüksek faziletlerine, hatta Türk kanının ne kadar değerli olduğuna dair farklı söylemler bulunmaktadır. Tabii ki bu tür söylemler çoğunlukla tarihî romanlarda gözümüze çarpmaktadır. Aşk romanlarında bu türlü fikirlere pek rastlanmaz.

Şu örnek, muharririn; "Bu romanı biricik oğlum Ümit Özdeş'e ithaf ediyorum.

¹² Orhan Petek, "1955 Yılı Hakkında Ne Düşünüyorlar?" *Hafta*, C. 11, S. 274, Aralık 1954.

¹³ Bk. EK-2

Kalbi daima vatan sevgisi ile dolu olsun diye.”¹⁴ ithaf notu ile başlayan *Vatan Borcu* adlı eserdendir. Burada “Türk” bir övgü sıfatı olarak kullanılmıştır: “— İftihar edilecek bir Türk evlâdısın Ümit.”¹⁵

Benzer bir ifade *Tuna Nehri Akmam Diyor* adlı romanda da görülür: “Bulgaristan’ın bir çok kasabalarında babasıyla bulunmuş. Yaman bir Türk evlâdı. Korkusuz ve cesur bir asker...”¹⁶

Yazar, Türklük sıfatının her işi yapmaya yeteceğini, Türklerin “başaramayacağı bir şeyin olmadığını”¹⁷ belirtir.

Yazara göre Türk kanı taşımak sadece beden kuvveti, endam, güzellik için değil; aynı zamanda dürüstlük, sağlam irade ve güzel ahlak sahibi olmak için de yeterlidir. Burada *Yavuz’un Pençesi*’nden bir örnek verilebilir: “Yüz bin kişilik ordu, hükümdarlarını tek başına düşman üzerine mi yollayacaktı? İran topraklarından geri dönüp başkumandanlarını yalnız mı bırakacaklardı? Türk kanı taşıyan, asker olan, yiğit olan bunu yapabilir miydi?”¹⁸

Bir başka romanında ise yazar, Türklerin fizikî özelliklerini yücelterek resmetmeye gayret göstermiştir: “Yüzbaşı Kudret, uzun boylu, kuvvetli, geniş omuzlu, Türk ırkının bütün özelliklerine sahip bir erkekti.”¹⁹

Bu bilgilerden başka yine Özdeş’in dergi yazılarından ve eserlerinden yapılan tetkiklere göre kendisi “Cumhuriyet kazanımları”nı savunan, kadının sosyal hayattaki yerine atıflar yapan bir yazardır. Cumhuriyet sonrası dönem için bu fikirlerin, Türk okurunun yeni yeni duymaya başladığı fikirlerden olduğu söylenebilir.

¹⁴ Oğuz Özdeş, *Vatan Borcu*, Tekin Yayınevi, 7. bs., İstanbul 1983, s. 4. Çalışma boyunca alıntı yapılan Oğuz Özdeş’in romanlarındaki anlatım bozuklukları ve yazım yanlışları, eserin orijinaline sadık kalınması için değiştirilmemiştir.

¹⁵ Özdeş, *Vatan Borcu*, s. 7.

¹⁶ Oğuz Özdeş, *Tuna Nehri Akmam Diyor*, Tekin Yayınevi, 6. bs., İstanbul 1983, s. 75.

¹⁷ Oğuz Özdeş, *Dağ Başını Duman Almış*, Tekin Yayınevi, 5. bs., İstanbul 1981, s. 29.

¹⁸ Oğuz Özdeş, *Yavuz’un Pençesi*, Tekin Yayınevi, 3. bs., İstanbul 1973, s. 94.

¹⁹ Özdeş, *Dağ Başını Duman Almış*, s. 9.

Dağ Başını Duman Almış adlı eserde başkahraman Kudret, karşısında bulunan bir yabancı'nın Osmanlı Türklerinin birkaç kadınla evlenmesini tenkit etmesi üzerine şu sözleri sarf eder:

“— Türkler şimdi yeni bir savaşa atıldılar. Muvaffak olurlarsa yeni bir devlet kuracaklar... Tahmin ederim ki o zaman Padişahın da, eski örf ve an'anelerin de pabucu dama atılacak.”²⁰

İlk baskısı 1960'ta yapılan bu romanda, Osmanlı'nın son dönemlerinde artık yeni bir devlet kurulacağına, kurulan bu devletin de yenilikler getireceğine, “eskimiş” olduğu düşünülen örfün değişeceğine işaret edilmiştir.

Özdeş'in ilk romanından alıntı yapılarak kitaplarına yansıyan fikirleriyle ilgili başka örnekler sıralayabiliriz. Burada ilk önce kadın-erkek eşitliğini savunan Nermin adlı kahramanın fikirleri görülebilir. Cumhuriyet'in ilk yılları için *-Aşk İstiraptır* romanının 1939'da basıldığı düşünüldüğünde- insanların kadın erkek eşitliği meselesi üzerinde düşündüğü, bu konuda tartışmaların yaşandığını düşünmenin yanlış olmadığı varsayılabilir.

Özdeş, kadın-erkek eşitliği tartışmasına, romanındaki Nermin kişisi ile şöyle katılmıştır. “Neden bir kız daima evinde kapalı kalsın? Onun hürriyeti yok mu? Ben erkeklerle kadınlar arasında gerek hürriyet, gerek yaptıkları iş ve hizmet konusunda hiç bir fark göremiyorum.”²¹

Yine aynı eserin ilerleyen sayfalarında, Nermin ile Kemal'in diyaloglarında benzer fikirler işlenir. Nermin'e göre bir kadın her yere özgürce gidebilir.²² Haluk ise kızlarını okutmayan milletin sonunun hüsrana olacağını Tefik Fikret'in sözleriyle anlatır.²³ Burada yazar Halûk kişisi vasıtası ile okuyucuya kızların sosyal hayat içinde var olmaları gerektiğini söyler. Bu bölüm bazı popüler romanlarda görülen, okuyucunun bilgilendirilmesi konusuna örnek olabilir.

²⁰ Özdeş, *Dağ Başını Duman Almış*, s. 101.

²¹ Oğuz Özdeş, *Aşk İstiraptır*, Tekin Yayınevi, 9. bs., İstanbul 1977, s. 31.

²² *Age.*, s. 38-39.

²³ *Age.*, s. 68.

Özdeş'in yer yer okuyucuyu bilgilendirme çabası içinde olduğunu söylemek gerekir. Özdeş özellikle tarihî metinlerin dipnotlarında okuyucusunu sıklıkla bilgilendirmeyi tercih eder. Aşk romanlarında anlatıcının yardımıyla ya da kahramanlardan birinin konuşturulmasıyla okuyucu bilgilendirilir. Verilecek alıntıda yazar bir vesile ile kendi fikrini dile getirmiş olabilir. Çünkü *Cennet Yolu* romanında söylenen, verilecek şu alıntıdaki sözlere benzer bir konuşma *Kızım ve Ben* adlı eserde de geçmektedir.

“Beni yanlış anlıyorsun Saffet. Her şeyimi cemiyet için yapıyorum. Ve cemiyet için yaptığım işlerin sonunda, mükâfat veya ücret bekliyen bir hizmetçi vaziyetini asla takınmıyorum.”²⁴

Oğuz Özdeş'in romanlarının tamamı incelendiğinde, romanlarda toplumu eğitmeye çalışan, bir nevi “öğretmen” tavrı görülebilir. Romanlarda bazen anlatıcıların bazen de kahramanların dilinden okuyucuya görgü ve bilgi edindirme çabası fark edilir. Örneğin *Duygulu Yıllar* romanında Mete, nişanlısına evlilikle alakalı nasihatler verir (s. 56). *Liseli Bir Kız Sevdim* romanında zaten öğretmen olan başkahraman Cahit, okuyucuyu bazen edebiyatla, bazen sanat ve sanatçıyla ilgili olarak bilgilendirir (s. 68, 141). Aynı eserde bulunan başka kahramanlar tarafından da toplumsal mesajlar verilir. Mesela Cahit'in babasının şu sözleri birey ile toplum arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından önemlidir:

“Şu sonsuz, kâinatta hiç bir şey, hiç bir varlık yalnız değildir... Her yıldız, bir yıldız kümesine ve burcunun nizamına tabidir.. Sen işte o yıldızlardan birine bağlı olan yeryüzünde yaşayan bir varlıksın... senin de bağlı olduğun bir nizam var... Her şeyden önce yaşadığın topluma bağlısın... Toplum içinde yaşamaya, yaşadığın müddetçe de ona uymaya mecbursun...”²⁵

Özdeş'in romanlarındaki “öğretmen” bazen sistem eleştirisi yaparken okuyucu karşısına çıkmaktadır: “... [Ü]zümleri altından, kütükleri gümüşten yaptıran bağlar, artık gelir sağlamaz olmuş, madrabazlar türemiş, üzümler büyük kentlerde pahalı

²⁴ Oğuz Özdeş, *Cennet Yolu*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1943, s. 21.

²⁵ Oğuz Özdeş, *Liseli Bir Kız Sevdim*, Tekin Yayınevi, 10. bs., İstanbul 1986, s. 60.

fiyatlarla satılırken, kendilerinden yok pahasına satın alan vicdansızlar çoğalmıştı alabildiğine...”²⁶

Aynı eserin ilerleyen sayfalarında anlatıcı İstanbul eleştirisi yaparken görülür. Trafik sıkışıklığı, araçların gürültüsü, insanların kalabalık kümeler hâlinde caddelerde oradan oraya koşturması ve bunların yanında kaldırımlardaki seyyar satıcılardan şikâyetle bahsedilir. Araçların “klakson” yasağına uymamasından, polis, zabıta ve bekçinin kaçak sigara satışına ses çıkarmamasından söz edilir.²⁷

Eserde İstanbul eleştirilerine “Sanki burası bir kanunsuzlar şehri. Ne devlet korkusu var, ne de vicdan... Şehrin adı büyük, aslında küçük bir Anadolu kenti kadar yücelikten yoksun...” sözleri ile devam edilir.²⁸

C. Eserleri

Özdeş, birçok farklı alanda eserler vermiş bir yazardır. Aşk romanları, tarihî romanlar, hikâyeler, dergi yazıları, röportajlar, derlemeler, senaryolar, şiirler, çizgi romanlar kaleme almıştır. Yaklaşık kırk yıllık yazı hayatında yazarın kitap olarak basılmış 45 eseri bulunmaktadır. Özdeş’in bazı eserleri tefrika olarak yayımlanmıştır. Yayımlanan tefrikalar daha sonra kitaplaşmıştır. Yeşilçam’a uzak olmayan Özdeş, aynı zamanda senaryolar da yazmıştır. Ayrıca bir filmde de oynayan Özdeş, farklı alanlarda eserler verebilen sanatçılardandır. Özdeş, en fazla aşk ve tarihî romanları ile tanınır.

Öğrencilik yıllarından arkadaşı olan Mehmet Kemal, 1 Nisan 1984 tarihli bir gazetede kaleme aldığı yazısında Özdeş hakkında şunları yazmıştır:

“Kerime Nadir’i bir lise öğrencisi iken tanıyordum. Daha doğrusu onun romanlarını bize tanıtan Oğuz Özdeş oldu. Oğuz Özdeş, liseden arkadaşımdır. Biz şiirler yazarken (ortaokulda) o romanlar yazardı. Neydi adı? Ünlü bir

²⁶ Oğuz Özdeş, *Gurbet*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1977, s. 9-10.

²⁷ Özdeş, *Gurbet*, s. 73-74.

²⁸ *Age.*, s. 89-90.

romanı vardı: Aşk İstiraptır... Onu bir deftere geçirmiş, okumam için bana vermişti.

Ne güzeldi el yazısı Oğuz Özdeş'in... Burada Kerime Nadir'i anlatırken, Oğuz Özdeş'e geçiyorum. Çünkü, Kerime Nadir gibi yazarların ne kadar romanı varsa biz ondan öğreniyorduk. Kerime Nadir, Peride Celal, Cahit Uçuk, Güzide Sabri, Mükerrerem Kamil Su, Muazzez Tahsin Berkant, Burhan Cahit, Ethem İzzet Benice ve Esat Mahmut Karakurt... Çok okunurlardı çok... Belki de roman okumayı aşağıdan başlayarak yukarıya doğru çıkaranlar, bu yazarlardır.

Oğuz Özdeş, bir keresinde Kerime Nadir'e mektup yazmıştı. Günün birinde mektubuna yanıt aldı, ne kadar çok sevinmişti. Artık mektuplaşıyorlardı. Ne yazdığını bilmezdik, ama mektupları geldikçe onunkini bize okuturdu.

Günün birinde İstanbul'a gitti, kendisi ile tanıştı bile... Oğuz Özdeş'in öğrenci iken İstanbul'a gitme olanağı vardı, Aşk İstiraptır adlı romanı basılmıştı ve eline para geçmişti. Ne demektir daha lise öğrencisi iken romanın basılması? Bunu duyan bazı öğretmenler, Oğuz'u kıskandıklarından mı nedir? Derse kaldırırlar, bilmedi mi de azarlarlardı: 'Roman yazacağına otur da dersine çalış!..' Oğuz Özdeş, bu türlü çatmalara hiç aldırılmazdı. Sadece öğretmenler değil kırık not aldığında, evde babası da aynı şeyleri söylüyordu: "Roman yazacağına derslerine çalış!"

Liseden sonra Oğuz, İstanbul'a gitti, yerleşti. Romanlarından filmler yapılıyordu. Hiç unutmam, bir romanından yapılan filmde kendisi de oynadı."²⁹

Oğuz Özdeş'in yazı hayatına dair bu bilgilerin dışında, Tekin Yayınevi'nin 35-40 yıllık eski çalışanlarından biri olan Metin Aldemir³⁰ ile yaptığımız röportajda Oğuz Özdeş'in, romanlarını 15-20 gün bir otele kapanıp o süre zarfında yazıp bitirdiğini ve sonra müsveddeleri yayınevine teslim ettiğini öğreniyoruz.

²⁹ İstanbul Şehir Üniversitesinde bulunan Taha Toros arşivinden ulaşılmıştır. <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/handle/11498/31378> (18.07.2017).

³⁰ Metin Aldemir, Tekin Yayınevi'nden çıkmış Oğuz Özdeş'in birçok romanında "kitabı hazırlayan" kişi olarak görünmektedir.

Bu durum tüm romanları için geçerli olmasa da son dönemdeki romanlarını bu şekilde yazdığı bilinmektedir.³¹ Bu hızlı roman yazış şekline ileride örneklerle değinilecektir.

Metin Aldemir, Oğuz Özdeş'in romanlarının özellikle 60'lı ve 70'li yıllarda çok okunan romanlardan olduğunu, daha sonra popüler romancıların sayısının artması ve televizyonun yaygınlaşmasıyla beraber bu kitapların geri planda kaldığını söylemektedir. Ayrıca o yıllarda Oğuz Özdeş'in romanlarının daha çok ortaokul ve lise öğrencileri tarafından okunduğunu ileri süren Metin Aldemir, 80'li yılların sonlarına doğru gelindiğinde kitap satışlarının tamamen durma noktasına geldiğini belirtmiştir.³² Ayrıca yazarın kitaplarının -özellikle tarihî romanların- İç Anadolu bölgesinde daha çok satıldığını söyleyen Metin Aldemir, bunu o bölgedeki milliyetçi düşünce sistemi ile ilişkilendirmektedir.

1. Kitapları

Oğuz Özdeş ilk romanı olan *Aşk İstiraptır*'ı 19 yaşında yazmıştır veya eseri 17 yaşında yazmış ancak kitabı 19 yaşına geldiğinde bastırabilmiştir. Çünkü *Aşk İstiraptır* romanının 9. baskısı için yazdığı yazıda, bu eserini 17 yaşında kaleme aldığını söyleyen yazar, kusurlarının affedilmesini istemektedir.³³ Yazarın son kitabı ise 1977 yılında basılan *Gurbet* adlı romanıdır. Özdeş, bu eserin basımından iki sene sonra vefat etmiştir. Yazar, 38 yıllık yazı hayatı boyunca Türk edebiyatına birçok değişik alanda farklı eserler kazandırmıştır.

³¹ Metin Aldemir'in aktardıklarına göre Oğuz Özdeş 1974'teki Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan hemen sonra İstanbul'da Konak Otel'e 15-20 gün kadar kapanıp 366 sayfalık "Kıbrıs Kanı" romanını yazdıktan sonra müsveddeleri yayınevine teslim etmiştir. Daha önceden de bazı romanlarını bu şekilde otele kapanıp yazdığı, yayınevi çalışanları tarafından bilinmektedir.

³² Bu çalışmaya başlarken yazarın bütün eserlerini temin etmeye kalkıştığımızda eski sahafların bile bu eserlerin artık adlarını hatırlamadığına şahit olduk. Yazarın son eserinin ilk basım tarihinden bu yana geçen 40 yıl, hayatı boyunca 40 popüler roman kaleme alan ve bir zamanlar çokça okunan Oğuz Özdeş'in adını unutturmaya yetmiştir. Bu eserleri dört farklı ilden (İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli) birçok farklı kaynaktan derleme sürecinde yaşadığımız güçlükler, popüler romanların estetik romanlara kıyasla daha az değerli addedildiği ve popüler eserlerin daha az sahiplenildiğini gösterebilir.

³³ 9. baskı için yazılan ön söz ve o dönem romanın tanıtımı için yazılan eleştiri niteliğindeki yazılar EK-3'tedir.

Ulaşılabilen bütün kitaplarının kronolojik sıralaması şöyledir:³⁴

1. Aşk İstiraptır (1939)
2. Hasret (1940)
3. Gizlenen İstiraplar (1940)
4. Coşkun Gönüller (1941)
5. İtiraf (1942)
6. Uçurum (1943)³⁵
7. Cennet Yolu (1943)
8. Memnu Meyva (1944)
9. Hülya (1945)
10. Kalbimin Güzel Kadınına (1946)
11. Türkiye Yıllığı 1947 (Haz. Tahsin Demiray, Cemil Cahit Cem, Oğuz Özdeş)
12. Şafak Sökerken (1958)
13. Vatan Borcu (1959)
14. Korkusuz Pilot Casus Kadına Karşı (Çizgi Roman, Hazırlayan, 1959)
15. Bay Tekin Meçhul Dünyalarda (Çizgi Roman, Hazırlayan, 1959)
16. Dağ Başını Duman Almış (1960)
17. Gecekondu Rüzgârı (1960)
18. Tuna Nehri Akmam Diyor (1962)
19. Kartal Başlı Kadirga (1963)
20. Çölde Açan Zambak (1964)
21. Oğuz Han (1964)
22. Yavuz'un Pençesi (1964)
23. Karapençe (1965)

³⁴ Farklı kaynaklarda kitaplar ile ilgili değişik yıllara rastlanmıştır. Listede ilk baskısına ulaşılabilen eserler için, bulunan en eski baskının tarihi verilmiştir. Ayrıca kaçınıcı baskı olduğu parantez içinde belirtilmiştir. Telif eserlerden oluşan listede sadece iki derleme, iki çizgi roman ve kısa aşk hikâyelerinden oluşan bir bulunmaktadır. Bunlar dışındaki 40 eseri hissî ve tarihî romanlar teşkil etmektedir.

³⁵ Eser daha sonra *Kızım ve Ben* adıyla tekrar basılmıştır. *Kızım ve Ben*, Tekin Yayınevi, 3. bs., İstanbul 1972.

24. Ağlayan Kadın (1966)
 25. Karapençe Estergon'da (1966)
 26. Karapençe'nin İntikamı (1966)
 27. Karapençe Voyvoda'ya Karşı (1967)
 28. Karapençe'nin Oğlu (1967)
 29. Seksoloji Albümü Yıllığı (Derleyen ve Hazırlayan, 1967)
 30. Liseli Bir Kız Sevdim (1968)
 31. Reyhan (1970)
 32. Şebnem (1970)
 33. Aşka Susayan Dudaklar (1970)
 34. Yerdeki Bulutlar (1971)
 35. Aşk Para ve Şöhret (Hikâyeler) (1972)
 36. Duygulu Yıllar (1972)
 37. Dertli Kadınlar (1972)
 38. Herkesten Uzak (1973)
 39. Gizli Sevda (1973, 3. Baskı)
 40. Gülmeyi Unutanlar (1974)
 41. Kıbrıs Kanı (1974)
 42. Kadınım (1975)
 43. Kader (1975)
 44. Şeyh Şamil (1977)
 45. Gurbet (1977)
- Bu eserlerin 40'ı romandır.

a) Hissî Romanlar

Oğuz Özdeş'in eserlerinin çoğunluğunu hissî romanlar (26 adet) oluşturur. Bahsi geçen romanlarda genellikle aşk, nefret, ihanet, ayrılık acısı gibi duygular ağır basar. Eserlerin daha çok gençlere ve kadınlara hitap ettiği söylenebilir. Eserlerde mutlu ve mutsuz/acıklı sonlar görülür.

Duyguların yoğun olarak yaşandığı bu romanlarda yazar, okuyucusuna gerçeklerden kesitler sunmaya gayret eder. Fakat bununla beraber eserlerde

realizmden ziyade romantizmin yansımaları görülür. Roman kahramanlarının aşırı uçlardaki duyguları eserlerin genel özelliklerindedir. Oğuz Özdeş'in roman kahramanları gerçek dünyadan daha çok roman dünyasına aittir.

Özdeş'in hissî romanları şunlardır:

Aşk İstiraptır (1939), *Hasret* (1940), *Gizlenen İztırplar* (1940), *Coşkun Gönüller* (1941), *İtiraf* (1942), *Uçurum* (1943), *Cennet Yolu* (1943), *Memnu Meyva* (1944), *Hülya* (1945), *Kalbimin Güzel Kadınına* (1946), *Gecekondu Rüzgârı* (1960), *Çölde Açan Zambak* (1964), *Ağlayan Kadın* (1966), *Liseli Bir Kız Sevdim* (1968), *Reyhan* (1970), *Şebnem* (1970), *Aşka Susayan Dudaklar* (1970), *Yerdeki Bulutlar* (1971), *Duygulu Yıllar* (1972), *Dertli Kadınlar* (1972), *Herkesten Uzak* (1973), *Gizli Sevda* (1973), *Gülmeyi Unutanlar* (1974), *Kadınım* (1975), *Kader* (1975), *Gurbet* (1977).

Bu kitaplardan *Aşk Para ve Şöhret* adlı eser kısa hikâyelerden oluşmaktadır. Bunun yanında *Ağlayan Kadın* adlı eserin sonunda *Aşkın Şafağı* başlığı ile münferit, yirmi bir sayfalık bir hikâyeye bulunmaktadır. Hikâyenin alt başlığında, parantez içinde "Büyük Hikâyeye" yazmaktadır.

b) Tarihî Romanlar

Oğuz Özdeş'in on dört adet tarihî romanı bulunmaktadır. Yazar, Türk tarihinin farklı kesimlerinden olayları romanlaştırmıştır. *Oğuz Han* romanı ile ilk Türkler konu edinilirken *Yavuz'un Pençesi* ve *Tuna Nehri Akmam Diyor* gibi romanlarla Osmanlı tarihinden kesitler anlatılmıştır.

İzmir'in işgali yıllarını anlatan *Dağ Başını Duman Almış* romanının yanında Kıbrıs Harekâtı'nı anlatan *Kıbrıs Kanı* adlı eseri hem Osmanlı'nın Kıbrıs'ı ilk almasını ele alır hem de 1974 yılındaki Kıbrıs olaylarını işler. Bahsedilen örneklerden de anlaşılacağı gibi Özdeş, Türk tarihinin hemen her döneminden konular seçmiştir. Bu tarihî romanlarının tamamında milliyetçilik fikri ön plandadır. Türklüğün ön planda olması ve yüceltilmesi tarihî eserlerin önemli bir ortak paydasıdır.

Yazarın tarihî romanları şunlardır:

Şafak Sökerken (1958), *Vatan Borcu* (1959), *Dağ Başını Duman Almış* (1960), *Tuna Nehri Akmam Diyor* (1962), *Kartal Başlı Kadırğa* (1963), *Oğuz Han* (1964), *Yavuz'un Pençesi* (1964), *Karapençe* (1965), *Karapençe Estergon'da* (1966), *Karapençe'nin İntikamı* (1966), *Karapençe Voyvoda'ya Karşı* (1967), *Karapençe'nin Oğlu* (1967), *Şeyh Şamil* (1977), *Kıbrıs Kanı* (1974).

2. Dergi Yazıları ve Dergiciliği

Oğuz Özdeş uzun yıllar boyunca farklı dergilerde çalışmış ve farklı görevlerde bulunmuştur. Yapılan dergi taramalarına göre *Çakmak* dergisinde, hazırlayan bölümünde Oğuz Özdeş adı vardır. *Hafta* dergisinde ise dergiyi hazırlayan üç kişiden biridir. Ayrıca dergilerde yazılarının olduğu kısımlarda da adı geçer.

Oğuz Özdeş yazı hayatına genç yaşlarda başlamış ve yazı ile ilgili birçok farklı sahada çalışmıştır. Hukuk öğrenimini yarıda bırakıp çalışma hayatına başlayan yazar birçok farklı dergide çeşitli görevlerde bulunmuş, yazılar yazmış, röportajlar yayımlamış, çizgi romanlar kaleme almıştır. Özdeş, hayatını yazarak kazanmış biridir denilebilir.

Oğuz Özdeş'in yazılarını araştırdığımız dergi ve gazetelerin isimleri şöyledir:

- *Çınaraltı*
- *Hafta*
- *Resimli Hafta*
- *Kovan*
- *Çocuk Haftası*
- *Ateş*
- *Yarım Ay*
- *Resimli Ay*
- *Çakmak*

Listede adı geçen bu dergilerden *Çınaraltı* ve *Resimli Ay*'da Oğuz Özdeş'in gençlik yıllarına ait sadece birkaç şiir görülmüştür. *Yarım Ay* dergisinde iki tane röportaj tarzı yazısı yayımlanmıştır. Bu yazılardan biri Ankara Erkek Lisesi'ni ziyareti ve okul öğrencileri ile yapılan konuşmaların yer aldığı "Öğrencilerle Başbaşa" başlıklı yazıdır. Aynı dergideki ikinci Oğuz Özdeş imzalı yazı ise Ankara'da gerçekleştirilen izcilik faaliyetlerinin anlatıldığı yazıdır. Bu yazıda Oymak Beyi ve öğrencilerle sohbet eden Oğuz Özdeş, konuşmaları ve izlenimlerini kaleme almıştır. Yazıda kendisini Oymak Beyi'ne tanıtırken "Yarımay Muharriri" ifadesini kullanmaktadır.³⁶

1943-1947 yılları arasında ise İzmir'de aylık yayımlanan *Kovan* dergisinde edebiyat ve sanatla ilgili yazılar kaleme almıştır.³⁷ Bu dergideki yazılarından yazarın sanatla ilgili fikirleri öğrenilebilir. Özdeş'in bu dergideki yazıları düzenli değildir. Derginin 14. sayısından itibaren yazmaya başlayan yazarın son yazısı 36. sayıdadır. Daha sonra yazar farklı dergilerde yazmaya başlamıştır.

Oğuz Özdeş, 1955 yılından 1960 yılına kadar uzun bir dönem *Hafta* dergisinde onlarca yazı yazmıştır. Derginin sahibi Tahsin Demiray'dır. Türkiye Yayınevi'nden çıkan derginin üç kişi tarafından hazırlandığı görülmektedir. Bu kişiler Cemil Cahit Cem, Sezai Solelli ve Oğuz Özdeş'tir. Oğuz Özdeş'in bu dergideki yazıları sosyal hayata ait yazılardır. Buradaki yazıları derin/felsefî fikirlerden biraz uzak, deneme tarzı yazılara benzemektedir. Ülkenin veya şehrin sorunlarını dile getirdiği yazıları olduğu gibi, güzellik yarışmalarıyla ilgili, hatta dönemin plajlarıyla ilgili yazıları da bulunmaktadır. Bazı yazılarının başlıkları şu şekildedir: "Okul Aile Birlikleri", "Maç ve Hastaları", "Kış", "Şadırvan Köşkünde Defile", "Streip-Tease", "İki İstanbul"... Verilen yazı başlıklarından da anlaşılacağı gibi Oğuz Özdeş'in bu dergideki yazılarının konularının çeşitlilik arz ettiği görülmektedir.

1956-1957 yıllarında ayrıca dönemin siyasî dergilerinden biri olan *Çakmak*'ı

³⁶ "Öğrencilerle Başbaşa", *Yarımay*, S. 94, 1939, s. 16-27.", "İzcilerin Arasında", *Yarımay*, S. 113, 1940, s. 10-11.

³⁷ Bu yazılardan bazılarının başlıkları şu şekildedir: "Roman ve Romançı", "Tiyatro ve Aktör", "Şiir ve Şair", "Sanat ve Sanatkâr".

yayına hazırlayanlardan biridir. Yine Türkiye Yayınevi tarafından basılan derginin sahibi Tahsin Demiray'dır. "Yazı işlerini fiilen idare eden" başlığı altında Dr. Cezmi Türk adı, "Hazırlayan" bölümünde ise Oğuz Özdeş adı geçmektedir. Derginin sloganı niteliğinde olan dört kelime, dergi isminin sağına yerleştirilen "İlim ve İman" ile soluna yerleştirilen "Ahlak ve Nizam" kelimeleridir.

3. Filmleri ve Senaryoları

Özdeş'in kitaplarından sekiz tanesi farklı yıllarda film olarak çekilmiştir. Ayrıca *Karapençe* adlı eseri beş yıl ara ile iki farklı yönetmen tarafından sinemaya uyarlanmıştır. Bu şekilde Özdeş'in eserlerinden on farklı filmin sinemaya uyarlandığı tespit edilmiştir. Eserlerinin genel olarak beğenildiğini, belli bir üne sahip olduğuna kanaat getirdiğimiz yazarın kitaplarını konu alan filmlerin ne kadar başarılı olduğuna dair elimizde herhangi bir bilgi yoktur. 1953-1973 yılları arasında çekilen bu filmlerde Oğuz Özdeş'in ne kadar söz sahibi olduğu da bir muammadır. Telif haklarının henüz sistemleşmediği o yıllarda eser sahibine yeterince söz hakkı verilmemiş olabilir ama bu filmlerin Oğuz Özdeş'in daha fazla ünlenmesine yardımcı olduğu, eserlerinin daha çok duyulmasına vesile olduğu söylenebilir.

Oğuz Özdeş'in sinema tarihine katkıları sadece senaryo ve roman bağlamında olmamıştır. Aynı zamanda kendisi 1952 yapımı olan *Bu Kız Böyle Düştü* filminde Nevin Aypar ve Bülent Ufuk ile başrolleri paylaşmıştır. Ulaşılan bilgilere göre oyunculuk yaptığı tek film burada bahsi geçen filmidir.³⁸

a) Filmleri

Farklı alanlarda eserler vermiş olan Özdeş'in romanları Yeşilçam'ın ilham kaynaklarından. Daha önce de belirtildiği gibi Özdeş'in birçok eseri filme alınmıştır. Bu eserler şunlardır:

³⁸ *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, C. 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 659-660. Ayrıca <http://www.sinematurk.com/kisi/1973/Oguz-Ozdes> (18.07.2017).

1. Aşk İstiraptır (Yönetmen: Atıf Yılmaz, 1953) (Siyah Beyaz)
2. Uçurum (Yönetmen: Sırrı Gültekin, 1957) (Siyah Beyaz)
3. Hayatım Sana Feda (Yönetmen: Orhan Elmas, 1959) (Siyah Beyaz)
4. Gönül Kimi Severse (Yönetmen: Asaf Tengiz, 1959) (Siyah Beyaz)
5. Kadın Asla Unutmaz (Yönetmen: Asaf Tengiz, 1961) (Siyah Beyaz)
6. Dağ Başını Duman Almış (Yönetmen: Memduh Ün, 1964) (Siyah Beyaz)
7. Kara Pençe (Yönetmen: Mehmet Aslan, 1968) (Siyah Beyaz)
8. Gecekondu Rüzgârı (Yönetmen: Sırrı Gültekin, 1972) (Renkli)
9. Kara Pençe (Yönetmen: Yücel Uçanoğlu, 1973) (Renkli)
10. Kara Pençe'nin İntikamı (Yönetmen: Yücel Uçanoğlu, 1973) (Renkli)

Genel bilgilerin verildiği bu listedeki filmlerin çoğu roman isimleriyle paralellik arz eder. *Hayatım Sana Feda*, *Gönül Kimi Severse* ve *Kadın Asla Unutmaz* adlı eserlerde ise film isimleri roman isimlerinden farklıdır. Filmde bazı farklılıklar ve eklemeler olmakla birlikte filmdeki olay örgüsünün iskeleti kitaptakiyle aynıdır. *Kadın Asla Unutmaz* filmi *Gecekondu Rüzgârı* adlı romandan uyarlanmıştır. Bu şekliyle *Gecekondu Rüzgârı* adlı romanın da iki kez uyarlandığı düşünülmektedir.

b) Senaryoları

Özdeş'in senaristliğini yaptığı altı adet film vardır. Bunlardan *Kadın Asla Unutmaz* ve *Dağ Başını Duman Almış* kendi eserlerinden uyarlanan filmlerdendir. Buradan da anlaşılabilen gibi filme uyarlanan bazı eserlerinin senaryolarını kendisi yazmıştır.³⁹

1. Kader (Yönetmen: Necil Ozon, 1955)
2. Üsküdar'a Giderken (Yönetmen: Şinasi Özonuk, 1955)
3. Gecekondu Yosması (Yönetmen: Nedim Otyam, 1956)

³⁹ Özdeş'in filmleri ile ilgili ilk araştırmamız üzerinden geçen zaman dolayısıyla tekrar <http://www.tsa.org.tr/kisi/kisigoster/573/oguz-ozdes> ve <http://www.sinematurk.com/kisi/1973-oguz-ozdes/> adreslerinden mukayeseli araştırma yapıldı (18.07.2017).

4. Kâtibim (Yönetmen: Şinasi Özonuk, 1956)
5. Kadın Asla Unutmaz (Yönetmen: Asaf Tengiz, 1961)
6. Dağ Başını Duman Almış (Yönetmen: Memduh Ün, 1964)

4. Diğer Eserleri

Özdeş, 1947 yılında hazırlanan Türkiye Yıllığı'nda görev almıştır.⁴⁰ Ayrıca çizgi romanlar da yazan Oğuz Özdeş bunları farklı dergi ve gazetelerde yayımlamıştır. Aşağıda verilecek listede olmayan ve tefrika olarak kalmış *Mavi Yelkenli* çizgi romanı *Hafta* dergisinde yayımlanmıştır. Oğuz Özdeş'in yazdığı bu eseri, Yalçın Çetin çizgi dünyasına taşımıştır. Bu eser müstakil olarak daha sonra yayımlanmamıştır.

Özdeş'in *Çocuk Haftası* dergisinin çizgi roman özel sayılarında yayımlanan iki çizgi romanı mevcuttur. 29 Ağustos 1959'da *Korkusuz Pilot Casus Kadına Karşı*, 11 Eylül 1959'da *Bay Tekin Meçhul Dünyalarda* adlı eserleri yayımlanmıştır.

Ayrıca Oğuz Özdeş'in 1967 yılında basılan bir derleme eseri vardır: *Seksoloji Albümü Yıllığı*. Bu kitapta farklı kaynaklardan alınmış konu ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Kitapta konu ile alakalı-alakasız birçok fotoğraf mevcuttur. Fotoğrafların bir kısmı o zamanın ünlü film yıldızlarına aittir. Bu eserde yazarın kendisinin kaleme aldığı yazılarla beraber "Aşkın Şafağı"⁴¹ ve "Rüyamdaki Kadın" adlı iki kısa hikâyesi de vardır.⁴²

Tüm bu eserlerle beraber Özdeş'in aylık çıkan *İleri Musiki Mecmuası*'nda yayımlanan "Bestekâr Şevki Bey" adlı bir "radyofonik temsili" de bulunmaktadır. Bu temsil dizisi 12 bölümden oluşur.

Ulaşılan diğer eserlerinin listesi şöyledir:

⁴⁰ 1947 Türkiye Yıllığı, Haz: Tahsin Demiray-Cemil Cahit Cem-Oğuz Özdeş, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1947.

⁴¹ Bu hikâye yazarın *Ağlayan Kadın* isimli kitabının en sonunda (Büyük Hikâye) alt başlığı ile verilen hikâye ile aynı adı taşısa da içerik olarak ondan kısa ve farklıdır.

⁴² Oğuz Özdeş, *Seksoloji Albümü Yıllığı*, İtimat Kitabevi, İstanbul 1967, s. 14, 145.

1. Korkusuz Pilot Casus Kadına Karşı, *Çocuk Haftası Özel Sayı 3*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 29 Ağustos 1959.
2. Bay Tekin Meçhul Dünyalarda, *Çocuk Haftası Özel Sayı 4*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1 Eylül 1959.
3. Bestekâr Şevki Bey (Radyofonik Temsil), *İleri Musiki Mecmuası*, Yıl: 21, S. 245, İstanbul, Nisan 1969.

II. OĞUZ ÖZDEŞ'İN ROMANCILIĞI

Oğuz Özdeş popüler roman tarihimizin önemli isimlerinden biridir. Kırk romanı ile döneminin en çok eser veren yazarlarından. Önemli popüler romancıların çokça yetiştiği Cumhuriyet sonrası dönemde çok okunmuştur. Romanları uzun yıllar boyunca kitapçıların ve sahafların vitrinlerini süslemiştir. Genç yaşlarda roman yazmaya başlaması ve ömrünün son yıllarına kadar yazmaya devam etmesi, uzun yıllar boyunca okunmasının temel etkenlerinden biridir. Ayrıca Oğuz Özdeş'in her zaman gazete ve dergilerde çalışması eserlerinin reklamı açısından kendisine büyük bir olanak sağlamıştır. Çalıştığı dergiler incelendiğinde birçok eserinin reklamları görülebilir.⁴³

Oğuz Özdeş, romanla ilgili bazı düşüncelerini birkaç eserinin önsözünde veya kitaplarının arka kapağındaki notlarda anlatmıştır. Bu anlattıklarına göre Özdeş, aslında kendi yazdıklarını beğenmez. Hatalarının farkındadır ve okuyucunun “hoşgörüsüne sığındığını” söyler. Yazı hayatının kırkıncı yılında ilk romanının dokuzuncu basımı için yazdığı ön söz bu duruma iyi bir örnektir. İlk eseri için “edebî çocukluğumun ilk ürünü”⁴⁴ ifadesini kullanan Özdeş, daha sonra yazdığı romanlarda ayrı ayrı göze çarpacak kusurları bir arada toplamasına rağmen, okuyucularının teşviklerinden mahrum kalmadığı için dokuzuncu baskıya ulaştığını belirtir.

Bu romanı on yedi yaşındayken yazdığını söyleyen Özdeş, romancılığının, aradan geçen kırk yıllık gelişme farkına göre o günkü yeni okuyucularının önüne koyarken son baskıda kendini özür dilemek zorunda hisseder. “Beni en az utandıracak eserlerim henüz yazmadıklarım olduğu için, romanlarımı yayınlarken bir çekingenlik hissederim. Fakat, daima okuyucunun hoşgörülüğüne sığınarak roman yazmak, bir yazar için alın karasıdır.” diyen yazar sözlerine şöyle devam eder: “Ben, her şeyden önce bunu düşünür, yeni bir eserimi yazarken, bir öncekinden daha başarılı olmaya ve daha az hoşgörü ile karşılanmaya çalışırım. -En az utandıracak

⁴³ Dergilerde bulunan bazı reklamlar için Bk. EK-4.

⁴⁴ Oğuz Özdeş, *Aşk İstiraptır*, Tekin Yayınevi, 9. bs., İstanbul 1977, s. 11.

eseri yazmak ümidi- de olmasa, insan bütün ömrünü düşünmekle geçirir.”⁴⁵

A. Roman Anlayışı

Oğuz Özdeş’in bir romancı olması hasebiyle roman konusundaki fikirleri önemlidir. Aşağıda birçok alıntı yapılan “Birkaç Söz” adlı metin yazarın 1942 yılında kaleme aldığı *İtiraf* adlı romanındandır. Burada Özdeş, öncelikle kendi bakış açısıyla Klasisizm, Romantizm ve Realizm hakkında açıklamalar yapmıştır. Daha sonra da romanla ilgili o güne ait görüşleri değerlendirmiş ve kendi fikirlerini dile getirmiştir.

Dördüncü eseri olduğunu söylediği *İtiraf*’la ilgili Oğuz Özdeş “...bu romanıma, diğer eserlerimin yanında müstesna bir nazarla bakarım. Romanımdaki bütün vak’aları bizzat ben yaşamışım gibi, heyecanla kitabıma sarılırım. Kahramanımın sözlerinden tutun da, hareketlerine ve düşüncelerine varıncaya kadar, herşeyde ben varımdır ve romanda ne varsa, sanki, aynen bende mevcuttur.”⁴⁶ yorumunu yapar.

Eserlerini neşrederken bir utanç duyduğunu ifade eden Özdeş “Hattâ, bazan onları vitrinde görmemek için kitapçıların camlarına bakmam. Beni en az utandıracak eserlerim, henüz yazmadıklarımıdır.”⁴⁷ demektedir.

İlerleyen satırlarda Özdeş, kendi roman anlayışının tam olarak anlaşılmadığını, tereddütlere sebep olduğunu ve farklı yorumlara yol açtığını söyler. Buna karşın kendisi, zamanın roman anlayışını ve kendi roman anlayışını anlatmak ister.

“Roman sahasında bugüne kadar üç edebî mesleğe tesadüf ediyoruz. Bunlar Klasizm, Romantizm ve Realizm’dir.”⁴⁸ diyen Özdeş klasik romanı şu şekilde tanımlar:

⁴⁵ Özdeş, *Aşk İstiraptır*, s. 11.

⁴⁶ Oğuz Özdeş, *İtiraf*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1942, s. 5.

⁴⁷ *Age.*, s. 5.

⁴⁸ *Age.*, s. 5.

Klasik roman XVII inci asırda Fransada teessüs ve inkişaf etmişse de, bugün artık tarihin malı olmuştur. Bunun aksülâmeli olarak, Almanya ve İngiltere de teşekkül eden ve milletlerin bediî vicdanında inkişaf eden Romantik roman, devrinin muayyen bir safhasını yaşamış olmakla beraber, hâlâ hüküm sürmekte devam ediyor.⁴⁹

Kendi fikirlerine göre realist romanı anlatmaya devam eden yazar bu tarzın Fransız malı olduğunu söyler. Ardından açıklamasına şu şekilde devam eder: “Ve bu, gönülün esrarına değil, zihne, zekâyâ, fikre ve hakikata istinat eder. XIX uncu asrın ortalarında başlayan bu cereyan, kısa bir zaman içinde bütün Avrupaya yayıldı; bununla beraber, en mükemmel örneklerini gene Fransa da verdi.”⁵⁰

Özdeş’e göre “realist romancı, hayatı hareket noktası bilir ve hayattan san’ata varır. Romantik romancılar ise, aksi istikametten yürür; hayatı olduğu gibi kabul etmiyerek, onu kendisinin fikrine göre olması lâzım geldiği şeklinde tasvire çalışır.”⁵¹

Özdeş’in roman anlayışına göre romanın bir başı, ortası ve sonu yoktur. “Hadiseleri böyle bir sıradan geçirmediğe, roman yazmanın mümkün olmayacağı fikri yanlış ve sathî bir düşüncüdür.”⁵² diyen Özdeş, gerçek hayatta olayların böyle bir sıralamaya tabi olmadığını düşünür. Aynı zamanda Özdeş, yine aynı gerekçeden dolayı romanda “ölümle, kavuşmakla, sürprizle v.s. ile”⁵³ beklenen bir sonun olmayabileceği görüşündedir. Çünkü “Romanı bir hayat olarak kabul edenlerin, her şeyden önce, hareket noktaları ile varış noktalarının, yine hayatın kendisi olması lâzım geldiğini unutmaması gerektir.”⁵⁴

Yazının ilerleyen bölümlerinde “tip yaratmak” ile ilgili Maksim Gorki’den şu alıntı yapılır: “Her san’atkâr yaratmak diye bir şey tutturmuştur gidiyor. Sanki,

⁴⁹ *Age.*, s. 5-6.

⁵⁰ *Age.*, s. 6.

⁵¹ *Age.*, s. 6.

⁵² *Age.*, s. 6.

⁵³ *Age.*, s. 7.

⁵⁴ *Age.*, s. 7.

yaratmadan bir şey yapılamazmış gibi...”⁵⁵ Bu cümleden sonra kendi fikrini beyan eden Özdeş, yaratma hususunun roman yazarının mevcut kıymetleri ve oluşları yeniden inşa etmesinden ibaret olduğunu söyler. Sonrasında ise Özdeş, “Bence, bugünkü san'atkârın en büyük rolü, hayattan örnek almak, onu miheng olarak kabul etmektir. Başka türlü yaratmak tasavvur edemiyorum. San'atkâra kalan en büyük şey, hayata sokulmaktır.”⁵⁶ der.

Özdeş'e göre onun yaşadığı zamana hâkim olan realizm, gerçekliği olduğu gibi yansıtmak istemiştir. Bu sebeple realizm “müşahede metodu”nu uygular. Özdeş'in kanaatine “bugünün realist romancısı, aynasını tabiat ve cemiyete bitaraf olarak tutan ve hiçbir şeyi tahrif etmiyen, insan ve varlıkların sadık müşahidi olmalıdır. Cemiyetteki bütün tenevvüleri ve münasebetleri hiç bir mertebeye tâbi tutmaksızın, olduğu gibi yazabilen ve kendisine mahsus bir atmosfer yaratabilen bir romancı, bugünkü hakikî ve realist sanatkâridir.”⁵⁷

Özdeş'in roman ile ilgili fikirlerini incelemeye *Kovan* dergisindeki “Roman ve Romancı” adlı yazısı ile devam edilebilir. Bahsi geçen yazıda yukarıda alıntılanan *İtiraf* romanının başındaki “Birkaç Söz” adlı yazıdan bazı parçalar bulunmaktadır. Daha doğrusu, dergideki on bir paragraftan oluşan “Roman ve Romancı” başlıklı yazının, kısa giriş paragrafı dâhil olmak üzere sadece dördü, *İtiraf* romanındaki “Birkaç Söz” başlıklı yazıdan farklıdır. Bununla beraber kitaptaki yazının tamamı dergide bulunmamaktadır.

Özdeş, “Roman ve Romancı” yazısında, farklı olması hasebiyle bahsi geçen dört paragrafta özetle şunları dile getirmiştir: Romanda propaganda yapmadan da metotlu bir çalışma ile sonuca ulaşılabilir. Yazar, insanları sarsan hisleri ifşa, ıstıraplarını terennüm ettiği; tadabilecekleri yeni sevinçleri gösterdiği zaman ölmez bir eser vücuda getirebilecektir. Yazarın, şimdiki okura göre mi yoksa geleceğe hitaben mi yazacağı konusunda okuyucuya sorular yönelten Özdeş, kendisinin ikincisini tercih ettiğini ifade etmektedir. Fakat bu ifadesinden sonra da Voltaire'nin

⁵⁵ *Age.*, s. 8.

⁵⁶ *Age.*, s. 8.

⁵⁷ *Age.*, s. 9.

“Gelecek nesillere gönderilen mektuplar, nadiren adreslerine varırlar”⁵⁸ sözünü aktarır.

“Roman ve Romancı” yazısının devamında romancı olmak isteyen okuruna hitaben “... ilk önce çok okuman lâzım. Ondan sonra yapılacak şey, biraz evvel de işaret ettiğim gibi, hayatı hareket noktası bilmek, hayattan san’ata varmaktır.”⁵⁹ der.

Özdeş’in roman anlayışı ile ilgili, son olarak, kendisinin yine *Kovan* dergisinde kaleme aldığı “On Roman” adlı yazısına kısaca değinilebilir. İki sayıda tamamlanan aşağıda adları verilen on romanın Özdeş’e göre çok önemli oldukları, her birinin sanatsal olarak değerli oldukları söylenebilir. Her bir roman hakkındaki görüşlerini kısa kısa anlatan Özdeş, romanların sanatsal değerlerine değinir ve bazen romandaki olaylar ile ilgili özet bilgiler verir. Özdeş’in bahsi geçen yazıdaki tanıttığı romanlar şunlardır:

1. Karamazof Kardeşler (Dostoyevski)
2. Assomoir (Emile Zola)
3. Budala (Dostoyevski)
4. Babalar ve Çocuklar (Turgeniev)
5. Vadideki Zambak (Balzac)
6. Tais (Anatol France)
7. Dominique (Eugene Fromentin)
8. Eugenie Grandet (Balzac)
9. Madame Bovary (Gustave Flaubert)
10. Angel Dayı (Panait İstrati)⁶⁰

⁵⁸ Aktaran: Oğuz Özdeş, “Roman ve Romancı”, *Kovan*, C. 2, S. 14, Eylül 1944, s. 7.

⁵⁹ *Agm.*, s. 7.

⁶⁰ Oğuz Özdeş, “On Roman”, *Kovan*, (Birinci bölüm 1-4) S. 3, Ekim 1943, s. 19; (İkinci bölüm 5-6) S. 4, Kasım 1943, s. 19-20.

B. Dil ve Üslup

Oğuz Özdeş'in romanlarında dil genellikle sadedir. Yalnız, Oğuz Özdeş'in romanlarının bazılarının yazar veya yayınevi tarafından sadeleştirildiği unutulmamalıdır. İlk yayımlandığında dilleri biraz daha ağır olan romanlar, yeni baskılar için sadeleştirildikten sonra daha kolay okunabilir hâle gelmiştir. Bunun sebebi, yazarın ve yayınevini daha çok kişiye ulaşabilme istekleri olabilir. Bu durum göz ardı edilecek olursa, Özdeş'in romanlarının popüler roman çizgisine uygun olarak anlaşılır bir dille yazıldığı söylenebilir.

Monolog ve diyalog tekniğinin sıkça kullanılması, daha çok aksiyona dayalı anlatımın hâkim olması, okuyucu için kitabın rahat anlaşılmasını sağlar. Tabii ki bu durum da popüler romanın en bilinen özelliklerindedir. Özellikle basit diyalogların yer aldığı sayfalar bir çırpıda okunabilir. Bazı romanlarda diyalog tekniğini kullanmaya devam edebilmek için yazar kurgu hatalarına bile yer vermiştir. Bu durumun kasten mi yoksa dikkatsizlik yüzünden mi yapıldığı bilinmemektedir.⁶¹

Aşağıdaki örnek, yazarın ilk romanı olan *Aşk İstiraptır*'dan alınmıştır. Eserin, yazıldıktan sonra tashih edilmediği rahatlıkla anlaşılmaktadır. Anlatıcı ya bir konuşma cümlesini vermemiş ya da ilk olarak yanlış kahramanın ismini yazmıştır. Bu alıntı, eserin dokuzuncu basımından olmasına rağmen buradaki hata düzeltilmeden kalmıştır.

“Nermin için için gülerek mırıldanıyor:

— Bana böyle şeyler sorma Nermin.

— Neden sormayayım?

— Sorma işte! Bilmiyorum sebebini.

— Bilmemek, tuhaf!

⁶¹ Yazarın bazı romanlarda bariz kurgu hatalarına sahip cümleler kullandığı bilinmektedir. Bu durum, romanın çok kısa sürede yazılıp bitirildikten sonra kontrol amaçlı okunmadığı düşüncesini uyandırıyor.

— Nermin! Sus, rica ederim.”⁶²

Mektup tekniği Oğuz Özdeş’in sıkça başvurduğu tekniklerdendir. Mektup tekniğinde Oğuz Özdeş’in göze batan hatalarından biri mektupların okuyucuyu bilgilendirme amaçlı yazıldığının çok açık olmasıdır. Aylar sonra yazılan bir cevap mektubunda hiçbir farklı konuya girmeden romanın devamına uygun meseleye birden girilmesi gibi örnekler sıkça görülebilir.

Aynı zamanda bu mektupların, karşılıklı yazışma olsa bile, tek kişinin kaleminden çıktığı da açıkça bellidir. Mektupları farklı iki insanın yazmasına rağmen aynı kelime kalıpları, aynı üslup, aynı cümle yapısı göze batmaktadır. Bu da teknik eksikliklerden biridir.

Herkesten Uzak romanında başkahraman Onur’a iki ayrı kahramandan gelen mektuplar yer almaktadır. Mektuplar ayrı kişiler tarafından yazılmış olsa bile birbirinin çok benzeri ifadeler içerir. O kadar ki, mektupları okurken isimlere bakılmadığı takdirde hangi mektubun Damla, hangisinin Nalân tarafından yazıldığını anlamak güçtür.⁶³

Bahsedilen mektupların yanında Damla ile Nalân’ın diğer mektuplarında aynı cümleleri tekrar ettiği görülür. Aşağıda verilen örnek, daha önce Damla’nın yazdığı ve kitabın 34. ve 52. sayfalarında yer verilen mektuplarda bulunmaktadır. Yani yazar, daha önce Damla’ya söylettiği cümleleri aynen Nalân’a da söyler: “En sıcak sandığım ellerde bir buz, en temiz sandığım dudaklarda bir çamur parçası buldum.... Tanrının bana aşk diye verdiği derdi seve seve çekiyorum.”⁶⁴

Yine aynı eserde bu defa kitabın 37. sayfasında verilen Damla’nın sözleri daha sonra Emel’den duyulur.

“— Ayrılık yarı ölmek demekmiş ama, seni tanıdıktan sonra ölümden artık

⁶² Özdeş, *Aşk İstiraptır*, s. 43.

⁶³ Oğuz Özdeş, *Herkesten Uzak (Unutulmaz Hatıralar)*, Tekin Yayınevi, 2. bs., İstanbul 1980, s. 51-67.

⁶⁴ *Age.*, s. 130.

korkmamaya çalışıyorum, diyor.”⁶⁵

Bu örneklerden anlaşılacağı üzere Özdeş’in romanlarında benzer kahramanlar arasında üslup farkı pek bulunmaz.

Oğuz Özdeş birçok romanında gerek olay benzerliği gerekse romanda kullanılan cümlelerin aynı olması bakımından kendisini tekrarlamıştır. Romanlar art arda okunduğunda bunu anlamak çok kolaydır. Sürekli “roman üretme” hâlinde olan bir yazar için, özellikle bu romanlar duygu ağırlıklı ise, bu durum kaçınılmazdır.

Yazarın kendini tekrar ettiğinin en büyük kanıtı, *Çölde Açan Zambak* ve *Aşka Susayan Dudaklar* romanları arasındaki büyük benzerliktir. Öyle ki, bu romanlar art arda okunduğunda okuyucuda, yalnızca kahraman isimlerinin farklı olduğu düşüncesi oluşmaktadır. Ancak yazıldığı zamana göre düşünüldüğünde aradaki 6 yıllık zaman farkı, o zaman için bu tekrarın anlaşılmasını zorlaştırmıştır.⁶⁶

Bu durumun ortaya çıkmasının bir sebebi de Oğuz Özdeş’in, romanlarında karakterden çok tip oluşturmasıdır. Birçok kahraman “karakter” olmaktan uzaktır. İyi kahramanlar kusursuz ve mutlak iyidir. Onların karşısında olanlar da mutlak kötüdür. Bu bağlamda bahsi geçen romanlarda iyi ve kötü yönleriyle gerçek bir karakter bulmak bir hayli zordur. Ancak son dönemdeki romanlarına bakıldığında kahramanların biraz daha karakter olmaya doğru şekillendiği gözlemlenebilir.

Memnu Meyva romanındaki ana kahramanlardan birisi olan Rona, ilk başlarda iyi kalpli bir âşık gibi görünür. Sevdiği kızı kendisiyle kaçmaya ikna edene kadar onun kötü niyeti okuyucuya bile sezdirilmez, sonra ortaya çıkar. Romanın sonuna kadar da hep kötü bir kişi olarak kalır.

Aynı romandaki Efdal, romanın başından sonuna kadar melek kadar iyi bir kişi rolü üstlenir. Başkahraman Füsün’u öyle mutlu eder ki, bir genç kız bunları ancak masalarda okuyabilir.⁶⁷

⁶⁵ *Age.*, s. 159.

⁶⁶ *Çölde Açan Zambak* (1964), *Aşka Susayan Dudaklar* (1970).

⁶⁷ Oğuz Özdeş, *Memnu Meyva*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1944.

Memnu Meyva adlı romanından yirmi sekiz yıl sonra yazdığı *Dertli Kadınlar* romanında ise başlarda kötü, arabozaan bir kişi olarak verilen Yeşim ise romanın sonlarına doğru yaptıklarından pişman olur. Hatta kötülük olarak yansıtılan bazı davranışlarında aslında iyi niyetli olduğu, onları yardım etmek için yaptığı ortaya çıkar. Okuyucu da romandaki diğer kişilerle birlikte olayın iç yüzünü öğrenir ve yine okuyucu, romandaki diğer kişilerle birlikte Yeşim’i affeder.⁶⁸

Popüler romanların akıldan çok duyguya hitap etmesi özelliği hasebiyle Oğuz Özdeş’in romanlarında da kahramanların aşırı duygusal oldukları görülür. Bu durum abartılı duygulara, ani duygu değişimlerine sebebiyet verir. Örneğin bir eserde hayatının emeline kavuşmuş olan bir kahraman, nereden geldiği belli olmayan bir kuş çığılığı ile mutluluğunu geri plana atıp endişeli düşüncelere dalabilmektedir.⁶⁹ Bu duygu atlamalarının asıl sebebi, yazarın kurgu zayıflığından doğan hatalarını kahramanların duygu yoğunluğu ile kapatmaya çalışmasıdır.

Oğuz Özdeş’in eserlerinde kullandığı dil, günlük konuşma diline yakındır. Tarihî romanlarında dahi dil pek ağır değildir. Kahramanları konuştururken rahat anlaşılabilir Osmanlı Türkçesine ait birkaç kelime ile yetinilmiş, okuyucunun anlamasını zorlaştıracak kelimelerden uzak durulmuştur. Bu bağlamda tarihî gerçekliğe uygun şekilde kişilerin konuşturulması ikinci plana atılmış ve okurun eseri kolayca anlaması daha önemli olarak görülmüştür.

C. Mekân

Oğuz Özdeş, eserlerinde mekâna çok fazla önem vermez. Mekânı simgesel olarak kullanmaya veya mekân üzerinden farklı anlatımlara kapı aralamaya çalışmaz. Mekân Oğuz Özdeş’in eserlerinde sadece kahramanı o an için içinde barındıran yerdir. Zaten Oğuz Özdeş’in romanlarında esas olan “olay” olduğu için mekân pek bir önem arz etmez.

⁶⁸ Oğuz Özdeş, *Dertli Kadınlar*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1972.

⁶⁹ Oğuz Özdeş, *Aşka Susayan Dudaklar*, İtimat Kitabevi, İstanbul 1970.

Oğuz Özdeş'in romanlarında en fazla ismi geçen şehir İstanbul'dur. Daha sonra İzmit, İzmir, Antalya, Ege ve Akdeniz bölgelerine ait bazı şehirler birkaç romanında yer almaktadır. Oğuz Özdeş'in romanında birkaç şehir⁷⁰ dışında pek Anadolu şehirlerinden bahsedilmez. Mesela kahramanlar Anadolu'da askerliğini bitirir ve İstanbul'a döner. Veya "Annesi ve babası Anadolu'nun bir şehrinde oturuyorlardı"⁷¹ şeklinde verilir. Bazen de İzmit'te roman kişilerinin akrabaları oturur.⁷² Kahramanlar ya bir müddet onların yanına yerleşir ya da ziyarete gider.

Oğuz Özdeş'in romanında mekân, bazen kahramanın duygularıyla örtüşür vaziyette resmedilir. Kahraman üzgünse ya da üzülecekse ortam kasvetli bir hâl alır. Bu geceyle, yağmurla ve dışarıdan gelen baykuş veya bir puhu kuşu sesiyle sağlanmaya çalışılır. Eğer kahraman mutluydu ve ufukta bir keder görünmüyorsa ortam güllük gülistanlıktır. Kışa rağmen güneşli bir gündür, kuşlar cıvıldaşır... Yani kahramanın o anki ruh hâli ile tabiat olayları arasında genelde zoraki bir bağ oluşturulur.

"Sonbahar geldi ya.. Yapraklar dökülmeye başladı ya.. Ağaçlara bir hüznün çöktü ya..

Gamze de uydu tabiata, uydu ağaçlara, uydu toprak anaya...

O gün sokakta gördüğü babasının üzerinde bıraktığı sarsıntı geçmeden soğuk bir rüzgâr daha esti. Gamze'nin yapraklarından birini daha düşürdü."⁷³

Yine aynı eserde geçen benzer bir ifade de şöyledir: "Yaklaşmıştı ya kış. Sert rüzgârlar esmeye başlamıştı ya... Gamze'nin talihi ters dönmüştü ya."⁷⁴

Verilen örneklerde üzüntü hâli ön plandadır. Dış çevre kahramanın ruh hâline göre çizilmeye çalışılmıştır.

Verilecek şu örnekte ise mutluluk hâli esastır: "Mehtap, süslü deniz, kokulu

⁷⁰ Bunlardan biri kendi memleketi olan Kastamonu'dur.

⁷¹ Özdeş, *Gecekondu Rüzgârı*, s. 37.

⁷² *Duygulu Yıllar* romanında başkahraman Gül'ün halası İzmit'te oturmaktadır (s. 27).

⁷³ Özdeş, *Aşka Susayan Dudaklar*, s.146.

⁷⁴ *Age.*, s. 160.

rüzgâr, bir neş'e ve mutluluk saçıyordu.”⁷⁵

Burada kahramanın sevinç hâli dış dünya ile birleştirilir ve bir birliklilik sağlanmaya çalışılır. Kahramanların ruh hâlleri tabiat ile örtüştürülür: “Deniz, sabah kadar pembe, neş'eli idi.”⁷⁶

Özdeş'in romanlarında, mekân anlatımları ile ilgili bir başka durum ise bazen tasvirlerin gerçeklikle pek uyuşmamasıdır. Bu durum, yazarın ilk eseri yayımlandıktan sonra yazılan yorumlarda da görülmektedir. Örneğin Turhan Tan, yazarın tasvirlerinin “...hayalin hakikate galip oluşu gibi hataların bir yana bırakılması halinde...” olduğunu söyler.⁷⁷

“Böyle bir gecede, *rüzgârın ortasında titreşip duran küçük bir ev* var.”⁷⁸ örneğinde görüldüğü gibi yazar, eve dikkat çekmek için ona “titreşmeyi” atfetmiştir. Ev nasıl bir yapıdır ki, rüzgârda yaprak misali titreşmektedir. Burada yazarın, gerçeklikten ziyade hayal gücüne dayalı bir tasvir yaptığı görülmektedir.

Yazarın ilginç tasvirlerinden ikisi de şu alıntıdadır: “Bir makaraya benzeyen arabanın tekerlekleri, dar yolu sara sara ilerliyor; araba, susuz bir hayvan gibi yolları içerek koşuyor.”⁷⁹

Hayal gücünü zorlayan bu örnekte Özdeş, anlatımı devam ettirirken sıra dışı benzetmeleriyle okuyucuyu etkilemek istemiştir. Fakat tasvirlerin ne kadar akla uygun olduğu tartışılabilir. Bu örnekler, M. Turhan Tan'ın ifade ettiği “hayalin hakikate galip gelmesi” hususu ile ilgili farklı fikirler verebilir.

⁷⁵ Oğuz Özdeş, *Hülya*, Tekin Yayınevi, 6. bs., İstanbul 1980, s. 5.

⁷⁶ *Age.*, s. 5.

⁷⁷ Turhan Tan, *Tan Gazetesi* 27 Nisan 1939.

⁷⁸ Özdeş, *Aşk İstiraptır*, s. 13.

⁷⁹ Özdeş, *Hülya*, s.6

D. Zaman

Oğuz Özdeş'in romanında genelde zaman bakımından düz bir anlatım vardır. Vakıa bir noktadan başlar ve olayların gelişmesine göre ilerler. Bu durumun dışında Oğuz Özdeş'in romanlarında zaman akışı belirsizdir. Bazen olay akışı bir anda birkaç ay sonraya gider. Bazen bir cümle ile iki üç gün sonraya geçilir. Bu hızlı geçişler romancının, aklındaki kurguyu gerçekleştirebilmesi içindir.

Bu bölümde hızlı zaman geçişleri ile ilgili ilginç bir örnek vermek uygun olabilir. *Coşkun Gönüller* romanında, eserin sonlarında kitabın başkahramanının⁸⁰ evlenmeyi düşündüğü sevgilisi Dilruba evlenmeden kısa bir süre önce ölür. Ölüm sebebi, Dilruba'nın da içinde bulunduğu yalının yanmasıdır. Bu durumdan sonra çok yalnız kaldığını düşünen başkahraman iki yıl boyunca uluslararası seyahat eden bir gemide piyanist olarak çalışır.

Daha sonra İstanbul'a gelen başkahraman şans eseri Dilruba'dan önceki sevgilisini görür. Sevgilisi artık evlidir fakat yine de beraber bir gece geçirirler. Bu olaydan sonra anlatıcı bir anda 20 yıl ileriye gider. Başkahraman artık bir konservatuar hocasıdır.

Konservatuarda herkesin dikkatini çeken bir âşık çift vardır: Nihal ve Cahit. Bir gün Nihal'in babası okula gelir ve kızının aslında kendi kızı değil, başkahramanın kızı olduğunu anlatır. Nihal, İstanbul'daki eski sevgilisi ile geçirdiği bir gecenin sonucudur. Nihal'in annesi doğum yaparken ölmüştür. Ölmeden önce hemşireye her şeyi anlattığı için kocası yıllar sonra hemşireden gerçeği öğrenmiştir.

Fakat mesele burada bitmez. Nihal'in okuldaki sevgilisini de araştıran Nihal'in babası, onun da annesinin doğum esnasında öldüğünü başkahramana anlatır. Başkahraman, durumu anladığında ne yapacağını şaşırır. Çünkü Cahit de, bir zamanlar evlenmek üzere olduğu kadının (Dilruba'nın) oğludur. Dilruba da doğum esnasında ölmüştür. Başkahramanın bu çocuğundan da hiç haberi olmamıştır.

⁸⁰ *Coşkun Gönüller* romanında başkahramanın adı bilinmemektedir. Bu sebeple burada o şahsa, "başkahraman" denmiştir. Verilen özet, kitabın yaklaşık tamamını içerdiği için sayfa numarası verilmemiştir.

Başkahraman tabii ki daha fazla sabredemez ve bütün olayları bu iki genç aşığa anlatır. Onlar inanmak istemezler. Gerçeği öğrendikten sonra okula gelmeyen çiftin bir gün sonra gazetede haberleri çıkar. Gazetede birbirlerine ellerinden bağlı bir şekilde boğaz köprüsünden atlayarak intihar ettikleri yazmaktadır.

Bu uzun özeti yapmamızın sebebi yazarın sadece kafasındaki bir durumu canlandırmak için kurguyu, olay örgüsünü ne kadar zorladığını göstermektir. Zaman açısından ise bir anda anlatıyı yirmi yıl ileriye götürerek kendi çocuklarının aşk çıkmazını okuyucuya sunmak istemiştir. Bunun dışında olayın bir anda yirmi yıl ileriye gitmesinin başka hiçbir açıklaması yoktur.

Verilen örnekte de görüldüğü gibi Oğuz Özdeş, olay örgüsünü üzerine kurduğu kahraman olmadan devam ettirmez. Örneğin bir kahramanın askere gitmesi gerekir. Kahraman askere gider. Sonra askerliği biter ve geri gelir. Geri geldikten sonra olay akışı devam eder.⁸¹ Aynı şekilde *Yerdeki Bulutlar* romanında Gülgün hastaneye yatmak zorunda kalır. Bir ay yatan hasta hastaneden çıktıktan sonra anlatı devam eder.⁸²

Zamanda geri dönüşler genelde kahramanın eskiyi hatırlaması ile veya birine eski olayları anlatması ile gerçekleşir. Bu bağlamda Oğuz Özdeş'in romanında zamanda geri dönüşler vardır. Fakat bunlar anlık geri dönüşler değildir. Örneğin bir geri dönüş yapılır, 40-50 sayfa boyunca geçmişteki her şey anlatıldıktan sonra tekrar gerçek olay anına geri dönülür.

Örneğin *Hasret* romanında, bulunan gizli bir günlüğü bir kahramana okutan anlatıcı sayfalarca bunu devam ettirir. Günlüğün okunması biter. Geçmişe ait bilgiler öğrenildikten sonra olay kaldığı yerden devam eder. Verilen örnekte olduğu gibi farklı romanlarda da zaman kırılmaları sadece o anki olayın devam edebilmesi için kullanılmıştır.

⁸¹ Özdeş, *Hülya*, s. 130.

⁸² Özdeş, *Yerdeki Bulutlar*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1971, s. 118.

E. Anlatıcı

Oğuz Özdeş'in romanında anlatıcı genelde okuyucuya seslenen, okuyucudan gizlenme ihtiyacı hissetmeyen, kahramanlar arasında taraf tutan bir kişiliğe sahiptir. Bu durum estetik roman tanımlamasına uymasa da popüler roman okuru için belki de sevilen bir şeydir. Çünkü anlatıcı, okuyucuya pek iş bırakmaz. İyinin kim olduğunu, kötünün kim olduğunu, niçin bu duruma düştüklerini vb. bütün durumları anlatıcı açıklar. Okuyucuya düşünme ihtiyacı bırakmaz. Okuyucunun yapması gereken tek şey okumaktır. Anlatıcı okuyucu için her şeyi hazır etmiştir.

Bu durum "açık yapıt" kavramına da ters düşer. Fakat daha önce de belirttiğimiz gibi okuyucunun -yani popüler roman okuyucusunun da- isteği bu yoldadır diye düşünülebilir.

Oğuz Özdeş'in romanında anlatıcı genelde ya hâkim bakış açısına sahiptir ya da kahraman bakış açısına. Kahraman bakış açısı tercihi, hemen her zaman olayları birinci ağızdan anlatmak ve okuyucuyu yaşananların bir hayal ürünü değil bir insanın başından geçen olaylar gibi göstermek isteği üzerine kuruludur. *Coşkun Gönüller* adlı romanda buna uygun bir örnek geçmektedir: "Başkaları, başımdan geçen olaylardan büyük bir roman yazabilirler. Fakat ben kabiliyetimi bu uğurda yıprattığım hatıralarıma, yeni bir şey eklemeyeceğim. Çünkü hatıralarımı süslemek için yapacağım gayret, o andaki duygularımı bozabilir."⁸³

Alıntıda görüldüğü gibi anlatıcı kahraman bakış açısından doğrudan okuyucuya seslenerek okuyucudan eserin yaşanmış bir olayın anlatısı olduğuna inanması istenmektedir. "Başından geçen olaylardan büyük bir roman yaz(ıl)abilir" fakat o bunu yapmaz(!). Hatıralarını sadece anlatmak ister.

Yine bu duruma benzeyen diğer bir örnekte ise yazar yine okura seslenmekte ve hikâyesinin haricinde bir şey anlatmayacağını söylemektedir. Bu durum yazarın olay örgüsü açısından daha rahat davranmasına olanak sağlar. Çünkü istediği durumlarda istediği konulara önem verir, o olayları anlatır. Tabii ki burada esas olan okuyucunun ilgisini çekecek bölümlerdir. Kurgu açısından zorlandığı yerlerde ise

⁸³ Oğuz Özdeş, *Coşkun Gönüller*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1978, s. 9.

kolayca başka bir olaya atlayıp ‘bu durumun hikâye ile ilgisi yoktur’ diyebilir. Ayrıca Oğuz Özdeş; eserinin süsten, gösterişten uzak, candan bir anlatı olduğu mesajını vermek istemektedir. O sadece gerçekleri anlatacaktır. Farklı bir şey ilave etmeyecek, saf gerçekliğe zarar verecek bir müdahalede bulunmayacaktır. Yazar *Gizlenen İstiraplar* adlı eserinde “Ben buraya, yalnız, hikâyemi canlandırarak vak’aları yazmak istiyorum. Bunun için, hikâyem haricinde kalan hâdiseleri buraya yazmıyorum... Ve aynı zamanda hikâyeme de fazla bir şey ilâve etmiyorum. Hâdiseleri süslemek için yapacağım gayret, hikâyemin özünü de bozabilir...”⁸⁴ demektedir.

Bunun gibi okuyucuya doğrudan seslenen ve okuyucu ile konuşan anlatıcı bazı bölümlerde okuyucuya soru bile sormaktadır.

“İzmirde pasaport iskelesindeyiz.

Kalabalık arasında Nermin dikkatimizi çekiyor. Ne işi var onun burada?”⁸⁵

Burada Pasaport İskelesi’nde olan kim? Biz! Yani anlatıcı ve okuyucu beraber olayı müşahade ediyorlar. Sonra Nermin dikkatimizi çekiyor ve şaşırtıyoruz. Anlatıcı bu örnekte olduğu gibi okuyucu ile neredeyse soru cevap şeklinde konuşuyormuş şeklinde yazmaktadır.

Bununla da yetinmeyen anlatıcı okuyucunun karar vermesine de karışmakta ve okuyucuya telkinde bulunmaktadır. *Hülya* romanındaki genç âşıklar için anlatıcı şu yorumu dile getirir: “Allah onları affetmiştir. Sizler de affedin!”⁸⁶

Romanlarında mektup ve günlük tekniğine çokça başvuran Oğuz Özdeş yine aynı eserde şu şekilde okuyucuya seslenmektedir: “Amcasımın evindeyken çektiği ıstırapları canlandıran şu satırları Nermin’le beraber okuyoruz.”⁸⁷

Oğuz Özdeş’in romanındaki bir diğer anlatıcı meselesi ise bazı romanlarda bütün kahramanların hemen hemen aynı üslupta konuşturulmasıdır. Kahramanların

⁸⁴ Oğuz Özdeş, *Gizlenen İstiraplar*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1941, s. 64.

⁸⁵ Özdeş, *Aşk İstiraptır*, s. 144.

⁸⁶ Özdeş, *Hülya*, s. 195.

⁸⁷ Özdeş, *Aşk İstiraptır*, s. 125.

eğitim durumları ne olursa olsun geneli hemen aynı cümle yapısında konuşmaktadırlar. Kahramanların yaş, eğitim, büyüdüğü çevre gibi farklı faktörlere göre değişik tarzda konuşmaları gerekirken roman kişilerinin neredeyse hemen hepsi aynı şekilde konuşturulur.

Örneğin *Hülya* romanında iki sevgili olan Hülya ve Reha'nın konuşmaları arasında belirgin bir fark yoktur. Fakat Reha o dönem için iyi eğitim seviyesi sayılan lise mezunudur. Hülya ise hiç okula gitmemiştir.⁸⁸

F. Olay Örgüsü

Dursun Ali Tökel, “Niyet Boyutundan Kurmacayı Okumak-Yazarın Niyeti Romanın Oluşumu” adlı makalesinde herkesin kabul edeceği şu gerçeği ortaya koyar: “Her okuyucu kendi okuma seviyesine göre eseri anlar. Yazarın ‘gizli niyeti’ni anlayacak derecede gelişmiş bir okur -yani ideal okur- olmak son derece zordur. Çoğu okuyucu bu seviyeye ulaşamaz. Okuyucuların geneli gerçeklik ile metin arasında birebir denklik arayan sıradan okur seviyesinden öteye gidememektedir.”⁸⁹

Burada Tökel'in anlattığı durumu kabul etmekle beraber Oğuz Özdeş'in romanının zaten sıradan okura hitap etmesi dolayısıyla yazarın “gizli(!) niyeti”ni anlamak pek de zor değildir. Çünkü Özdeş eserlerinde vermek istediği mesajı açıkça iletmekten çekinmez. Bazen anlatıcı doğrudan okuyucuya seslenir. Bazen de kişiler arasındaki konuşmalarda okuyucuya mesaj verme isteği rahatlıkla fark edilebilir.

“Aile saadetini para ile mukayese edenlere... Zenginliği saadete tercih edenlere acıyorum... Çünkü zorla kendilerini kandırmak istiyorlar...”⁹⁰

Popüler romanda olayın nasıl olduğundan çok ne olduğuna daha fazla önem arz ettiğinden bu romanlarda genellikle basit kurgular vardır. Bu sebeple popüler

⁸⁸ Özdeş, *Hülya*.

⁸⁹ Dursun Ali Tökel, “Niyet Boyutundan Kurmacayı Okumak-Yazarın Niyeti Romanın Oluşumu” *Hece* (Roman Özel Sayısı), S. 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz 2002, s. 205.

⁹⁰ Özdeş, *Gizlenen İztıraplar*, s. 98.

romanlarda aksiyon esastır. Yaşanan olayların duygusal bağlamı her zaman arka planda kalmıştır. Anlatılan duygusal bir olay olsa dahi sebep sonuç ilişkisinde yine olaylar vardır.

Bununla birlikte popüler romanlarda olaylar arası bağlantılar zayıftır. Kahramanların neyi niçin yaptıkları okuyucu tarafından tam olarak anlaşılabilir. Oğuz Özdeş'in romanlarında bu durum bariz bir şekilde mevcuttur. Bazen kişilerin kendileri bile yaptıkları şeyleri anlamlandıramaz. Anlatıcı bu durumu "Nasıl olduğunu anlamadan...", "O an ne oldu hatırlamıyorum..." gibi ifadelerle geçiştirerek anlatımını sürdürür.⁹¹ O bölümdeki olay örgüsü eksikliğini görmezden gelir.

Bu durumun oluşmasında popüler romanların bazılarının tefrika edilmesinin payı vardır. Yazar öncelikli olarak tefrikasını yetiştirmeye çalışır. Bu acelecilik ise bu tür hataların oluşmasına sebebiyet verir.

Bir başka sebep ise popüler roman okuyucusunun da genel olarak bu durumdan rahatsız olmayışıdır. Okuyucu olayın hızla akmasını ister, çünkü romanın sonunu merak eder. Bu durumdaki okuyucu, ruh betimlemeleri, düşünce analizleri yerine romandaki kahramanın ne yapacağını, nasıl davranacağını öğrenmek ister. Kahramanın neden öyle davrandığı da bu arada değerini yitirir.

Bazı Oğuz Özdeş'in romanlarındaki olay örgüsü arızalarının sebebi, romanların genelinde acele yazılması, yazıldıktan sonra kontrol edilmemesidir.

Oğuz Özdeş'in romanlarında bazen kahramanlar aşırı duygusallık içindedir. Bu duygu yoğunluklarının sebebi genelde belli değildir. Küçük bir olaydan büyük manalar çıkaran kahramanlar aşırı sevinir veya üzürlürler. Bu durumdaki roman kişilerinin ayakları yere basmaz, hep bir duygu anaforunda çalkalanır dururlar. Bu sebeple roman kahramanlarının bazı hareketleri gerçeğe uygun olmaz.

"Öğretmenimin bu kadar samimi ve bana ismimle hitap etmesi, heyecanımı o kadar çoğalttı ki, yerimden kalkıp elini öpeceğim yerde, birden başımı öne eğip

⁹¹ Romanları inceleme bölümünde örnekleri ile bahsedileceği için burada künye verilmemiştir.

ağlamaya başladım.”⁹²

Gerçek hayatta böyle sevinçli bir olay karşısında bu kadar ağlanması pek de rastlanılabilir değildir. Sevinç gözyaşları da olsa, yine de böyle bir tepki gerçeğe pek uygun değildir.

Yine verilen örneğe benzer bir durum *İtiraf* romanında vuku bulur. Sevgilisi ile birlikte bulunan Nihal bir anda ağlamaya başlar.

“— Niçin ağlıyorsun Nihal?

— Saadetim beni boğuyor. Onun için ağlıyorum.”⁹³

Bu örnekte de görüldüğü gibi anlatıcı kahramanlardaki duygu yoğunluğunu ortaya koyar. Fakat bu kahramanlar, bu hâllerleriyle gerçek hayata pek de uyum sağlayamazlar.

Bazen de roman anlatımının devamı için gerekli olan bazı durumlar gerçek hayata hiç uyum sağlayamaz. Anlatıcı genel durumu kurtarmak için bir şeyler yazar ve anlatıma devam eder. Fakat okuyucu birkaç saniye durup düşünürse anlatımın gerçeğe örtüşmediğini hemen anlayabilir.

“Osman Nuri’nin yolculuğu olaysız geçti. Kırk sekiz saat hiç dinlenmeden ve uyumadan atıyla yol aldı.”⁹⁴

Anlatıcı burada kahramanı bir olaya yetiştirmek durumundadır. Böylece *kırk sekiz saat dinlenmeden ve uyumadan* kahramana at sırtında yolculuk yaptırır. Fakat bir insan hiç durmadan kırk sekiz saat gibi uzun bir süre nasıl at sürebilir? Hiç mi acıkmaz, uyumaz? Peki ya at? At nasıl olur da kırk sekiz saat durmadan, yemlenmeden, su içmeden koşmaya devam eder ve bütün bunlara rağmen çatlamaz? Örnekte de görüldüğü üzere romancı olay örgüsünde açıklanması zor vakalar anlatmıştır. Bu tür örneklerin çokluğu bazı popüler romanların tezahürlerindedir.

Oğuz Özdeş’in özellikle ilk yıllarda yazdığı eserlerde sıkça görülen olay

⁹² Oğuz Özdeş, *Şebnem*, Tekin Yayınevi, İstanbul (Tarih Yok), s. 21.

⁹³ Oğuz Özdeş, *İtiraf*, s. 42.

⁹⁴ Oğuz Özdeş, *Şafak Sökerken*, Tekin Yayınevi, 7. bs., İstanbul 1984, s. 140.

örgüsü eksikliklerinden biri de kişilerin yaptıkları veya söyledikleri ile anlatılanın birbirine tam olarak uymamasıdır. Örneğin Özdeş'in ilk romanı olan *Aşk Istraptır*'da Nermin evi terk ederken geriye bir mektup bırakmıştır. Mektubu yazan Nermin, mektubu odada çekmecenin üstüne bırakır. Yani mektup bulunsun ve okunsun ister. Herhangi bir saklama durumu yoktur. Fakat mektupta geçen ibare şu şekildedir:

“Bu mektubumu ben gittikten belki bir hafta, on beş gün sonra alacaksınız.”⁹⁵

Oysaki ilerleyen süreçte kısa bir süre sonra mektup bulunmuştur. Bu durumda olay örgüsünün bazı parçalarının pek düşünülmediğini veya önemsenmediğini söyleyebiliriz. Bu tür bariz hatalar ileriki yıllarda yazılan romanlarda yok denecek kadar azdır. Son romanlara doğru bu tür basit teknik hatalar gittikçe azalmaktadır.

Vereceğimiz şu örnek, Oğuz Özdeş'in 1945 yılında yazdığı 9. eseri olan *Hülya* romanındandır. Örnekte bahsi geçen zaman diliminde herhangi bir bardaktan söz etmeyen anlatıcı o anki durumu değiştirmek için bir anda bir süt bardağı ortaya çıkarır. Bardak nereden geldi? Neredeydi? Nasıl düştü? Kim düşürdü? Bütün bu sorular muamma olarak kalmaktadır. Anlaşılan ise anlatıcının o an bu iki insanı birbirinden uzaklaştırmak istemesidir.

“Başını bana doğru uzattı, ellerimi sıktı. *Tam bu sırada, süt bardağı yere düştü.* Büyük bir gürültü oldu. İkimiz de şaşırmıştık.”⁹⁶

Oğuz Özdeş'in romanının olay örgüsünden bahsedilirken tesadüfler meselesini de incelemek yerinde olacaktır. Oğuz Özdeş'in romanlarında tesadüflere çok sık rastlanır. Gerçek hayatta yaşanma ihtimali çok düşük olabilecek olaylar, onun romanlarında sıradan bir meseleymiş gibi anlatılır. İki kişinin koca şehirde birbirlerine rast gelmeleri (*Aşka Susayan Dudaklar*, s. 129) ya da kaçan kahramanların enteresan tesadüflerle düşman askerlerinden kurtulmaları (*Şafak Sökerken*, s. 65) veya yirmi yıl sonra yine ilginç tesadüflerle bir anda kahramanın kendi çocuklarını bulması (*Coşkun Gönüller*, s. 243) sıradan olaylarmış gibi anlatılır.

Verilecek şu örnek Oğuz Özdeş'in 1970 yılında yazdığı üç romandan biri olan

⁹⁵ Özdeş, *Aşk Istraptır*, s. 100.

⁹⁶ Özdeş, *Hülya*, s. 75.

Aşka Susayan Dudaklar'dandır:

“Gamze titrek bir sesle:

— Bir şeyim yok, demişti.

Başka ne diyebilirdi ki zaten. Üç yıl önce, Doğan'la evlenmelerini bu gazi­noda kutladıklarını Cem'e nasıl söyleyebilirdi?

Gizli bir kuvvet Gamze'yi sürükleyip götürüyordu bilmediği bir kadere doğru.. Cavidan'la Cem, seçe seçe, Gamze ile Doğan'ın o gece oturdukları masayı seçmişlerdi. Üstelik Gamze, üç yıl önceki yerine oturmuştu. Doğan'ın yerinde ise Cem vardı.”⁹⁷

Esere göre Gamze'nin bir gemi kazasında kaybolan eşi Doğan ile yine bir tesadüf sonucu tanıştığı Cem sınıf arkadaşlarıdır. Fakat ne Cem ne de Gamze bu durumu bilmektedir. Cem ile Gamze bir trafik kazasıyla tanışmışlardır. Cem arabası ile Gamze'ye hafifçe çarpmıştır. Fakat nasıl olduysa olur ve Gamze yaklaşık altı ay doktor tavsiyesi ile tanımadığı bu adamın köşkünde kalır. Bu zaman zarfı içerisinde Cem Gamze'ye ilgi duymaya başlar. Daha sonra örnekte verilen olay yaşanır. Görüldüğü gibi Oğuz Özdeş'in romanlarında tesadüflerin sonu yoktur. Öyle ki üç yıl sonra tercih edilen mekân, hatta oturdukları yerler bile aynıdır.

Ayrıca adı geçen romanda yazar koca İzmir şehrini küçük bir mahalle boyutuna indirgemiş gibidir. Başkahraman Gamze'nin İzmir'de karşılaştığı insanlar ya zaten tanıdık­tır ya da ileride o kişiyle arasında bir bağlantı olduğu ortaya çıkacaktır. Örneğin Gamze'nin vapurda rastgele tanıştığı bir kişinin daha sonra onun gerçek babası olduğunun öğrenilmesi gibi.

“İhtiyar birden gözlerini açarak:

— Sen yoksa, İzmir rıhtımında, vapurda tanıdığım kız mısın? dedi.. İsmi­n Gamze olacak galiba..

Gamze adama tuhaf tuhaf baktı. Nasıl da tanıyamamıştı? Gerçekten İzmir'de

⁹⁷ Özdeş, *Aşka Susayan Dudaklar*, s. 225.

vapurda tanıdığı polis amcaydı karşısındaki.”⁹⁸

Gamze, daha sonra gerçek babası olduğunu öğrendiği “polis amca” ile romanda, zamana-mekâna ait bir unsurmuş gibi önemsizce iki kere karşılaşır. Gerçeği öğrendikten sonra okuyucuda Gamze’nin babasıyla buluşacağı düşüncesi oluşur ama öyle bir buluşma olmaz.

Olay örgüsüne ait bir başka durum ise yazarın olayları bazen masalsi denebilecek kadar gerçeklikten uzaklaştırmasıdır. Gerçek hayatta karşımıza çıkması muhtemel olmayan olaylar Özdeş’in romanında sıradan bir durummuş gibi anlatılır.

“— Aylin’in sol göğsündeki yıldıza benzeyen «ben» büyüdü mü?

— Evet, aynı yıldıza benziyor... Çok garip bir şey... Doğuştan olduğuna göre, irsi olsa gerek...

— Evet, babasının da sol göğsü üzerinde yıldıza benzeyen bir «ben» vardır...

— Zahir, soya çekmiş olacak...

— Annesinin sol göğsünde de varmış, aynı yıldız şeklindeki ben... Garip bir şekilde, bütün soyu boyunca, anneden erkek evlâdına, erkekten kız çocuğuna geçermiş bu yıldız «ben»... Aylin’in babası anlatmıştı bunu... Demek gerçekmiş...”⁹⁹

Bu alıntı *Dertli Kadınlar* romanındandır. Eserdeki Yeşim adlı kahraman bekârdır. Daha sonra nasıl olursa olur Yeşim birer hafta arayla üç farklı erkekle birlikte olur. Bunların hepsi de Yeşim’in isteğiyledir. Çocuğun kimden olduğu belli olsun diye yazar da böyle bir durum oluşturur. Aylin’in ailesinde herkeste, aynı yerde, aynı şekilde olan ben Aylin’de de vardır. Günlük hayatta böyle bir aileye karşılaşmak hayli zor olsa gerektir.

⁹⁸ Age., s. 129.

⁹⁹ Özdeş, *Dertli Kadınlar*, s. 185.

G. Roman Tezi

Oğuz Özdeş'in romanlarının genelinde birkaç farklı tez vardır. Bu tezlerden biri "Aşk her şeyden kutsaldır" düşüncesidir. Çünkü Özdeş'in romanlarının genelinde aşk ön plandadır. Bu aşkın önünde ne aileler ne yaş farkı ne de millet farklılığı durabilir. Tarihî romanlarda bile bu durum pek değişmez. Yani tarihî gerçekliğe uygun olarak o dönemlerde bu yasak aşk diyebileceğimiz mesele ne kadar zor iken; Özdeş'in tarihî romanlarında da bu duruma sıkça rastlanır. Zaten onun aşk temasının işlenmediği bir tarihî romanını bulmak da bir hayli güçtür.

Örneğin bir kadın evli dahi olsa, eğer bir başkasını seviyorsa bu durumda önemli olan evliliği değil aşkıdır. *Ağlayan Kadın* romanında bu duruma benzer bir örnek vardır.

Romanın başkahramanı Fulya başka biriyle evlendikten sonra ilk aşığına tekrar kavuşur. Aralarındaki tek engel Fulya'nın kocasıdır. Bu engeli kaldırmak için Fulya kaza süsü vererek kocasını öldürür. Daha sonra aşığıyla başka bir şehre taşınır ve beraber olurlar.

Anlatıcıya göre bu süreç normal bir süreçtir. Yani Fulya'nın yaptıkları çok da kötü şeyler değildir. Zaten öldürdüğü kocası onu anlamamaktadır. Zaten o kötü bir adamdır. Yani anlatıcı bu durumun normal gözükmesi için sanki farklı sebepler oluşturmuştur. Fakat bütün bunlara rağmen ortada bir cinayet vardır. Ne olursa olsun anlatıcıya göre aşk her şeyden üstündür. Cinayet bile bunu değiştirmez.¹⁰⁰

Ayrıca Özdeş'in romanlarının birçoğunda da evlilik olmaksızın cinsel ilişkiler görülür. Burada da temel espri çiftlerin birbirini seviyor olmasıdır. Öyle ki tarihî romanlarında bile buna benzer olaylar görülür.

Tarihî süreç göz önüne alındığında rütbeli veya önemli bir Osmanlı askerinin evlilik olmaksızın bir başkasıyla birlikte olması hayli zor bir durum olması gerekirken; Özdeş'in romanlarında buna benzer olaylara rastlanır. Hatta casusluk konulu tarihî romanlarda bile kahramanın kesinlikle bir yabancı sevgilisi olur. Bu konunun, popüler roman okuyucuları için ilgi çekici olması sebebiyle çokça

¹⁰⁰ Oğuz Özdeş, *Ağlayan Kadın*, İtimat Kitabevi, İstanbul 1966.

yazıldığını düşünmekteyiz. Tabii ki Oğuz Özdeş de okuyucularının merakını çekmek isteğiyle bu konuları sıkça işlemiş olabilir.

Oğuz Özdeş'in romanlarında sıkça geçen bir diğer temel mesele ise Cumhuriyet inkılapları ve bu inkılapların kazanımlarıdır. Örneğin kızların okuması ve sosyal hayata katılması meselesi bunlardan biridir. Özdeş'e göre kadın ile erkek arasında fark yoktur. Kadın da sosyal hayatın içinde olmalıdır.

Aşağıdaki cümlelerde anlatıcı kahramanlara bu meseleyi konuşturarak okuyucuya mesaj verir. Fakat burada iki farklı fikir yoktur. Kemal Süha da Nermin de aynı görüşü paylaşmaktadırlar.

“Neden bir kız daima evinde kapalı kalsın? Onun hürriyeti yok mu? Ben erkeklerle kadınlar arasında gerek hürriyet, gerek yaptıkları iş ve hizmet konusunda hiç bir fark göremiyorum.”¹⁰¹

“— Her yere gidebilir. Kızla, erkek arasında büyük bir fark yoktur. Neden bir kız, erkek kadar hürriyetine sahip olmasın?”¹⁰²

Evet, burada ve bazı farklı yerlerde kadının erkeklerden bir eksiği olmadığı, kadının da sosyal hayatın bir parçası olduğu fikri dile getirilmiştir. Tabii ki bu durumda kadının okuma meselesi de ayrıca irdelenmiş ve onun okumasının elzem olduğu kanısına ulaşılmıştır. Burada da popüler romanın öğretici ve bilgilendirici oluşu göze çarpmaktadır. Özdeş açık bir şekilde okuyucularını bilgilendirmek ve bu konuda ikna etmek istemektedir.

Özdeş'in romanlarında sıkça karşılaşılan bir diğer tez ise vatan ve millet sevgisidir. Olumlu denilebilecek tüm kahramanlarda anlatıcının verdiği ilk özelliklerden biri kahramanın “vatanı için gözünü kırpmadan canını verebilmesi”dir. Bu durum hemen her başkahramanda görülür. Onlar korkusuzdur. Hiçbir durumda korkmazlar. Çok güçlüdürler. Dünyadaki herkese “Türk gibi güçlü” sözünün ne anlama geldiğini göstermeye hazırdırlar. Bu kişilerin her biri vatanını ve milletini çok sever. Aşağıdaki örnek vatanın ehemmiyetini vurgulayan bir konuşmadandır.

¹⁰¹ Özdeş, *Aşk İstiraptur*, s. 31.

¹⁰² *Age.*, s. 39.

“— Birbirinizi sevebilmeniz, birbirinize bağı olabilmemiz için Allaha ve vatana ihtiyacınız olduğunu unutmayın. İlk önce Allaha ve vatana gönlünüzü veriniz ki, Allah da sizleri vatanınıza ve birbirinize bağışlasın.”¹⁰³

Yine aynı kitabın son cümleleri ise vatan sevgisinin farklı bir tezahürü niteliğindedir. Ayrıca vatanımıza olan minnet borcu hatırlatılmaktadır.

“— Bütün kalbimizle yemin ederiz ki, mezara kadar seni sadakatle seveceğiz, vatanım! Ne isek ve neye sahipsek sana borçluyuz!...”¹⁰⁴

Özdeş’in romanlarında kahramanların biraz da hamasî duygularla övülmelerine de sıkça rastlayabiliriz. Bir kişinin Türk olması onun iyi, becerikli, güçlü... vb. olması için yeterlidir. Burada Özdeş’in milliyetçilik duygusunu harekete geçirmek istediği düşünülebilir. Birçok eserinde Türklüğe övgüleri bu sebeple olmalıdır.

“— Elbette kolay değil ama, başaracağız... Türkün başaramayacağı bir şey yoktur.”¹⁰⁵

Özdeş Türk İnkılaplarına ve Atatürkçülüğün getirdiği yeniliklere inanmakta ve bu fikirleri okuyucularına anlatmaktadır. Bu noktada okuyucuyu da ikna etmek istediği söylenebilir. Verilen alıntılar buna örnek teşkil etmektedir. *Dağ Başını Duman Almış* romanından alıntılanan metin ise tarihî romanda, henüz olmamış olayların önceden anlatılması ve yorumlanması şeklinde okunabilir:

“Bu söze canı sıkılan Kudret:

— Türkler şimdi yeni bir savaşa atıldılar. Muvaffak olurlarsa yeni bir devlet kuracaklar... Tahmin ederim ki o zaman Padişahın da, eski örf ve an’anelerin de pabucu dama atılacak.”¹⁰⁶

Özdeş Kurtuluş Savaşı yıllarını anlattığı bu eserinde daha o yıllardan uygulanacak tüm inkılapları görmekte ve bu “eski örf ve an’anelerin” değişeceğini

¹⁰³ Özdeş, *Şafak Sökerken*, s. 146.

¹⁰⁴ *Age.*, s. 160.

¹⁰⁵ Özdeş, *Dağ Başını Duman Almış*, s. 29.

¹⁰⁶ *Age.*, s. 101.

söylemektedir. Roman kahramanının bütün bu olacakları bilebilmesinin ihtimali çok zayıftır. Öyle ise romancı bu konudaki hassasiyetiyle burada olaya müdahale etmiş denilebilir. Kahramana bu sürecin artık sona erdiğini, yakın zamanda her şeyin değişeceğini söylettirmiştir.

III. POPÜLER ROMAN AÇISINDAN OĞUZ ÖZDEŞ'İN ROMANLARININ İNCELENMESİ

Popüler Roman Estetik Roman adlı çalışmasında Şaban Sağlık'ın belirttiği şekli özelliklerden olan, popüler romanların kitap kapakları ve kitap isimleri genellemesine Özdeş'in romanları da uyum sağlar.

“Okur kapağını gördüğü bu romanları henüz okumadan, o romanla ilgili bir beklenti (sezgi) içine sokulur. Okura göre, mademki romanın kapağında çıplak kadın resmi var; öyleyse o roman aşk ve şehvet doludur.”¹⁰⁷

Elimizde baskısı bulunan Özdeş eserlerine göre kitap kapak resimlerinde çoğunlukla güzel kadınlar, kitabın içeriğini yansıtacak tarzda resimler vardır. Tarihî romanlar haricinde hemen bütün eserlerde birbirine sarılmış çiftler, mahzun bakan veya acı dolu yüzler bulunmaktadır. Çok az kitabında (özellikle ilk yıllarda basılmış olan eserlerde) resimsiz cilt kullanılmıştır. Bu kitaplardan biri olan *Gizlenen İztiraplar*'ın iç kapağında Münif Fehim'e ait yine ilgi çekici bir resim bulunur.

Tarihî romanların kapaklarında ise roman içeriğine uygun olarak millî duyguları harekete geçirecek türde resimler vardır. Bazı resimlerde ise kitabın içeriğinde hem kahramanlık hem de aşk olduğu sezdirilir. Zaten Özdeş'in tarihî romanlarında aşk konusu da işlenmiştir.¹⁰⁸

Özdeş'in romanlarının isimleri de oldukça dikkat çekicidir. Hissî romanların adlarında; mesela *Aşka Susayan Dudaklar*, *Kadınım*, *Şebnem*, *Reyhan*; genellikle aşkı çağrıştıran kelimeler, kadın isimleri bulunur. Roman isimlerinin bazıları da; mesela *Gurbet*, *Gizli Sevda*, *Liseli Bir Kız Sevdim*; konunun genel içeriğini okuyucuya sezdirir.

Bu bölümde Oğuz Özdeş'in bütün romanları, farklı akademik çalışmalardan mukayese yoluyla oluşturulan “Popüler Roman Açısından Oğuz Özdeş'in

¹⁰⁷ Şaban Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010, s. 123.

¹⁰⁸ Elimizde bulunan eserlerin bazılarının kapak fotoğraflarını ekte bulabilirsiniz. Bk. Ek-5.

Romanlarının İncelenmesi” başlığı altında incelenecek ve böylece Özdeş’in romanlarındaki hususiyetlerin popüler roman esaslarına ne kadar uyduğu tespit edilmeye çalışılacaktır. Aşağıda maddeler hâlinde belirlenmiş genel özelliklerle ilgili Özdeş’in romanlarından çeşitli örnekler verilerek genel bir sonuca varılmaya çalışılacaktır. Basılmış kırk romanı ve kısa hikâyelerden oluşan bir kitabı olan Özdeş’in eserlerinden çok fazla tekrar ile çalışmayı sıkıcı hâle getirmeden yeterli miktarda örnekle iktifa edilecektir.

A. Dilin Sadeliği

Araştırmacıların büyük çoğunluğu popüler romanların anlatı dillerinin genellikle oldukça sade olduğu konusunda hemfikirdir. Basit bir anlatım tekniğine ve serbest bir üslûba sahiptirler. Katmanlı bir yapıları yoktur. Verilmek istenen mesaj ya da anlatılan olay sade bir üslupla okuyucunun zihnini yormadan anlatılır.

Popüler romanlar, popüler roman okur kitlesine göre yazıldığı için dili ve üslubu da buna göre şekillenir. Popüler romanların dili basittir, kaygısızdır. Aşırı açık bir dille yazılır bu romanlar. Öyle ki günlük konuşma dilinin bu romanlara hâkim olduğu hemen sezilebilir. Kullanılan dil bir yazarın değil, halkın dilidir.¹⁰⁹

Popüler romanlardaki dil ve üslup ile ilgili Şaban Sağlık şunları söyler:

“Popüler romanlarda genellikle sade ve anlaşılır bir dil kullanılır. Bol benzetmeler, sıfatlar ve nitelermelerle ‘sanatkâreliğe’ yaklaşma gayretlerine rağmen popüler roman yazarları, değişik yorumlara açık olmayan anlatımdan bir türlü kurtulamazlar. Popüler romancıları bu tutuma iten en önemli sebep, bu tür romanların okurlarının eğitim ve kültür düzeyleridir. Popüler roman okurları, sade, basit ve anlaşılır ‘metinleri’ tercih ettiklerinden, onların bu tercihleri ister istemez romanlarda dikkate alınmaktadır.”¹¹⁰

¹⁰⁹ Mustafa Gültekin, *Bir Popüler Romancı Olarak Ahmed Vâlâ Nureddin*, (Danışman: Doç. Dr. Hakan Behçet Sazyek), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2014, s. 30.

¹¹⁰ Şaban Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 170-171.

Eserin genel okuyucuya hitap etmesi, daha fazla insana ulaşabilme isteği, anlatının roman okuyucusu tarafından kolayca anlaşılabilmesi gibi birçok etken sade-kolay dili zorunlu bir durum hâline getirir. Popüler romanların sade dil ile yazılması aynı zamanda okuyucunun da sıkılmadan, rahatlıkla eseri okumasına imkân tanır. Dolaysız, düz, yazı sanatlarından genel olarak uzak olan Özdeş'in romanları da bu tanımlamaya uymaktadır.

Bu genellemenin dışına çıkılan nadir durumlar vardır. Oğuz Özdeş'in tarihî romanlarıyla ilgili Mehmet Güngör'ün yüksek lisans tezinde durum şu şekilde açıklanır:

Yazar genellikle sade bir anlatımı tercih etse de zaman zaman süslü, sanatkârane bir anlatım geliştirmeye çalıştığı görülür. Özellikle tabiat tasvirlerinde, kadın ya da erkek güzelliğinin anlatımında, aşk merkezli gelişen anlatımlarda bu üslup özelliği belirginleşir.¹¹¹

Bahsi geçen konu ile ilgili Özdeş'in 1944 yılında basılmış *Memnu Meyva* adlı eserinden bir örnek verilebilir:

Filhakika yarım saat sonra fırtına kesildi, Mavi Yelkenlinin üzerine ziya iplikleri süzüldü. Bulutlar yırtıldı, lûtüfkar güneş parlak çehresiyle onlara gülümsedi. Su tepecikleri, şimdi artık, tatlı bir mırıltı ile yelkenlinin teknesine vuruyor, deniz yorgun bir insan gibi sallanıyordu. Mavi Yelkenli de, uzaklara doğru şu mesut haberi haykıran bir insan ağzı gibi idi.

— Kurtuldum!¹¹²

Verilen örneğe göre basit, daha yalın betimlemeler Özdeş'in romanlarında sıklıkla görülür: “Serdar, Alaşehir’de trenden indiği zaman Haziranın son günleriydi ve gökyüzü pırıl pırıldı.”¹¹³

¹¹¹ Mehmet Güngör, *Popüler Roman Geleneği ve Oğuz Özdeş'in Popüler Tarihi Romanları*, (Danışman: Şahmurat Arık), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012, s. 261.

¹¹² Özdeş, *Memnu Meyva*, s. 194.

¹¹³ Özdeş, *Gurbet*, s. 10.

Bu kısa betimlemeden sonra anlatıcı hemen olayı anlatmaya devam eder. Zaten Özdeş'in romanlarında fazla yer tutmayan betimlemeler, bir sonraki örnekte de görüleceği gibi anlatıma bir derinlik katmak ya da farklı anlam katmanları oluşturmak için değil, sadece olaylar yaşanırken arka planda olan resmi açıklamak içindir: "Sofrada, karı-koca yemek masasının, iki başına oturmuşlardı. Uzunca olan masanın bir yanında Orhan'la Serdar, karşılarında da Cavidan bulunuyordu."¹¹⁴

Bir ara bölümün başında anlatıcı, bu kadar betimlemeyi yeterli bulmuş; ardından kişilerin ruh hâline ait bir iki bilgi verip diyaloglarla hikâyeyi sürdürmüştür. Betimlemede odanın durumuna, yemek veya yemek masasına ya da bunlara benzer herhangi bir detaya rastlanmamaktadır. Anlatıcının hikâyeye devam edebilmesi için gerekli olan asgari bilgi -kişilerin yemek masasında olduğu- verilip geçilmiştir.

Yine aynı konudaki bir başka örnek için 1960 yılında basılan *Gecekondu Rüzgârı* adlı romandaki birkaç cümleyi alıntılama uygun olacaktır. "Yağışlı bir sonbahar ikindisiydi... Sararmaya yüz tutan yapraklar, ara sıra ıslak toprağa dökülüyordu... Mezarlığa doğru giden yolda, genç bir kadın ilerlemekteydi."¹¹⁵ Verilen bu alıntıda da dil sade, betimleme basittir. Bölüm başlangıcındaki bu kısa betimleme sonrasında anlatı konuşmalar ve diyaloglarla devam etmektedir.

Özdeş'in romanlarının hepsi incelendikten sonra varılan hükme göre, günümüz okurlarının çoğunluğu -aradan geçen yıllara rağmen- sözlük kullanma ihtiyacı hissetmeden Özdeş'in romanlarını rahatlıkla okuyup anlayabilir. Bu durum da göstermektedir ki Özdeş kendi zamanına göre gayet kolay anlaşılabilen bir yazardır.

Sade dil meselesinde ayrıca belirtilmesi gereken bir husus ise eserlerin ilk yazımından sonra yazar tarafından ya da yayınevi tarafından değişikliklere tabi tutulduğudur. Bu değişiklikleri eserlerin farklı basımlarında görmek mümkündür. Örneğin Özdeş'in 1943 yılında basılan *Uçurum* adlı romanı daha sonra Tekin Yayınevi'nden 1981 yılında beşinci baskı olarak, okuyucunun karşısına *Kızım ve Ben*

¹¹⁴ *Age.*, s. 59.

¹¹⁵ Oğuz Özdeş, *Gecekondu Rüzgârı*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1960, s. 60.

adıyla çıkar.¹¹⁶ Burada asıl söz konusu olan durum eserler arasındaki farklılıklardır. *Uçurum* adlı roman 176, *Kızım ve Ben* ise 146 sayfadır. Sayfa sayısı farkının oluşmasının en önemli sebebi dizgi farklılığıdır. Ayrıca metinler arasında da farklılıklar görülmektedir. İnkılâp Kitabevi ve Tekin Yayınevi basımlarındaki farklılıklardan bazıları şöyledir:

“Elimdeki parayı kaybetmemek veya herhangi bir zarara uğramamak için azamî gayret sarfediyorum.”¹¹⁷

“Elimdeki parayı kaybetmemek ve kârlı bir işe yatırmak için büyük ve azamî gayret sarfediyorum.”¹¹⁸

Taliim tekrar bana lütufkâr olmaya başlamıştı. Ali'den son derece memnundum. Çiğdem ise mektepte kıskanılacak bir muvaffakiyet gösteriyordu. Fransızcasının ilerlemesi ve derslerini daha kolaylıkla kavrayabilmesi için ona bir Fransızca muallimi tutmuştum. Her cumartesi ve pazar günleri muallimi geliyor ve onunla yakından alâkadar oluyordu. Dersten sonra, kızımın ufak bir gezinti yapıyorduk.¹¹⁹

Talihim tekrar bana lütufkâr olmaya başlamıştı. Ali'den son derece memnundum. Çiğdem ise okulda kıskanılacak bir muvaffakiyet gösteriyordu. Fransızcasının ilerlemesi ve derslerini daha kolaylıkla kavrayabilmesi için ona bir öğretmen tutmuştum. Her cumartesi ve pazar günleri geliyor ve kızımın yakından alâkadar oluyordu.¹²⁰

Verilen örneklerde görüldüğü gibi ciddi değişiklikler olmamakla beraber bazı ufak tefek sadeleştirmeler göze çarpmaktadır. Ayrıca bazı cümlelerin eserden atıldığı

¹¹⁶ Millî Kütüphane'nin söz konusu eserlerin bulunduğu internet sayfasında *Uçurum* adıyla ilk iki baskı, *Kızım ve Ben* adıyla üçüncü ve beşinci baskı bulunmaktadır.

<https://kasif.mkutup.gov.tr/SonucDetay.aspx?MakId=202482> (18.07.2017)

<https://kasif.mkutup.gov.tr/SonucDetay.aspx?MakId=1536407> (18.07.2017)

¹¹⁷ Oğuz Özdeş, *Uçurum*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1943, s. 127.

¹¹⁸ Özdeş, *Kızım ve Ben*, s. 104.

¹¹⁹ Özdeş, *Uçurum*, s. 127.

¹²⁰ Özdeş, *Kızım ve Ben*, s. 104-105.

da gözlemlenir. Bu durumun tekrar basılan başka eserlerde de olduğu düşünülmektedir.

Romanların geneli incelendiğinde Özdeş'in yazı hayatının ilk yıllarında yazdığı romanlardaki dilin daha edebî olduğu söylenebilir. Son yıllardaki eserlerde uzun diyaloglar daha çok göze çarpar. Böylelikle kitapta edebî dil yerine fazlaca günlük konuşma dilinin kullanıldığı gözlemlenir.

B. Klişe Söz ve Olayların Çokluğu

Popüler romanlarda, klişe söz ve olaylara sıklıkla rastlanır. Bu durum popüler romanların hemen en çok eleştirilen yönlerinden biridir. Yazarların çok sayıda eser yazmaları, ayrıca okuyucuların da aynı tür eserleri istemelerinin doğal bir neticesi olarak kalıplaşmış söylemlere ve anlatılara sıkça yer verilir. Bu durum bir noktada da popüler romanın sektör hâline gelmesinin çıkmazlarından biridir. Çok sayıda roman yazmak için belli sistemler kullanıldığı bile söylenmektedir. Selami Çakmakçı, popüler romanların önemli isimlerinden Muazzez Tahsin Berkand'ın romanlarını incelediği doktora tezinde konuyla ilgili şunları söylemiştir: “Baştan sona klişe sahnelerden oluşan popüler romanlar biçim, içerik ve üslûp olarak baştan sona aynı kalıbı taşır. Bu kalıpta ‘iyi ve kötü’ kesin çizgilerle birbirinden ayrılmıştır.”¹²¹

Klişeler, farklı sınıf ve çevrelere ait insanları birleştirici özellik taşır. Farklı sınıflara ait insanlar aynı romandan, bu klişeler sayesinde keyif alabilir. İnsan ortak paydasındaki bütün klişeler, evet; tekrardır, fakat insanların ortak beğenilerine hitap ettiği için karşılık bulur. Bu klişeler sayesinde popüler romancı, sadece bir zümreye ait insanlar yerine daha büyük bir kitleye ulaşabilir.

Bu bağlamda klişeler romancı için bir ihtiyaçtır. Ayrılık sahneleri insanları üzerken kavuşma sahneleri mutlu eder. Bir askere işkence edilmesi intikam

¹²¹ Selami Çakmakçı, *Popüler Roman ve Muazzez Tahsin Berkand*, (Danışman: Prof. Dr. Ramazan Korkmaz) Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ 2012, s. 10.

duygularını galeyana getirirken, galibiyet nidaları ise okuyucuda müthiş bir tatmin duygusu meydana getirebilir. Tüm bu ortak insanî özelliklerden dolayı klişeler, hep daha çok okunmak ve satmak isteyen popüler romanların vazgeçilmezidir.

Günümüzde, diziler bu durum için güzel bir örnek teşkil eder. Çok fazla seyirciye ulaşan dizilerin hemen bir başka versiyonunu farklı televizyon kanallarında görmek mümkündür. Benzer olayların farklı dizilerde defalarca tekrarı da bizi aynı sonuca ulaştırır. Günümüzün televizyon dizilerinin çoğunluğu nazara alındığında popüler romanlara -daha doğrusu tefrikalara- benzediğini söylemek çok da abes değildir. Buna göre de beğenileni takip edip, hatta kopyalayıp aynı beğeni kitlesine ulaşma çabasının görüldüğü günümüz dizilerinin de belli klişeleri oluşmuştur; oluşmaya da devam edecektir.

Bu duruma benzer bir süreç de popüler romanların ve Yeşilçam'ın revaçta olduğu dönemlerde yaşanmıştır. Zaten Yeşilçam'daki birçok film konusunu popüler romanlardan almış, hatta bazı romanlar senaryolaştırılarak filme çekilmiştir.¹²²

Yeşilçam'ın da popüler romanların da belli klişeleri, ortak kabulleri, ortak konu ve olayları sıklıkla görülebilir. a) Zengin kız fakir oğlan -veya tersi-, b) annesiz veya babasız büyüyen çocuklar, c) kazara veya doğuştan gözü kör olan erkek veya kız, ç) ayrılan veya ayrılmak zorunda bırakılan âşıklar, d) ayrılan âşıkların tekrar beraber olmak için çektikleri çileler, e) kötü yola düşme ve bu hâlden kurtulma çabaları, f) sebebi tam olarak belli olmayan hafıza kayıpları, g) kaybolan ve yıllar sonra bir tesadüf sonucu ortaya çıkan sevgililer/eşler ve bunlar gibi sıkça tekrarlanan olaylar...

Yukarıda sıralanan örnekler daha çok aşk konulu eserlerin farklı klişeleridir. Popüler romanların çoğunun aşk konulu olması da zaten bir vakıadır. Bu husus arz-talep dengesi içerisinde düşünülebilir. İnsanların en fazla dikkatini çeken konulardan biri aşktır. Popüler roman açısından aşktan sonra kahramanlık-casusluk konulu eserler en dikkat çeken eserlerdir.

Oğuz Özdeş'in romanlarının birçoğunda daha önce bahsedilen klişe olaylara

¹²² Oğuz Özdeş'in de bazı kitapları senaryolaştırılmış ve film yapılmıştır. Bu konu ile ilgili bazı bilgiler Özdeş'in "Eserleri" bölümünde yer almaktadır.

veya cümlelere rastlamak mümkündür. Özdeş'in romanları art arda okunursa yapılan tekrarları fark etmek gayet kolay olacaktır. Fakat yazarın eserlerini takip eden bir okuyucu için yazarın bir sonraki eserinin yazılıp basılma süresi düşünüldüğünde; okuyucunun önceki eserleri zaten unutmuş olabileceği düşünülür. Yani popüler roman okuyucusu için bazı tekrarlar çok fazla sorun teşkil etmeyebilir. Fakat 1940'tan önce başlayıp 1970'lerin sonuna kadar yazan Oğuz Özdeş'in eserlerinde sıklıkla aynı konuları hatta aynı cümleleri tekrar ettiği gerçeği yazarın eserlerinin kalitesini tartışmamıza neden olur. Yazılan romanlar, araştırmacıyı, yazarın kendisini defalarca tekrarladığı fikrine itmektir.

Özdeş'in uzun yazı hayatının bütün eserleri incelendiğinde yazarın kendine ait klişe sözleri veya olayları bazı örneklerle ortaya konulmaya çalışılacaktır. Öncelikle birçok romanda hemen hemen aynı cümlelerle tekrarlanan bir durumla başlanabilir: “İyi hatırlıyorum. Rüzgar hafif hafif esiyor ve Nesrin'in saçları bir dalga halinde yüzüme çarpıyordu.”¹²³

Yine aynı eserin ilerleyen sayfalarında ise benzer bir ifadeye rastlarız: “Kızım, başını omzuma koymuştu, hafif hafif esen rüzgar, saçlarını yüzüme çarpıyordu. İçimde anlatılmaz bir ferahlık hüküm sürüyordu.”¹²⁴

Gizlenen İstiraplar adlı eserde de yine bir erkek kahramanın yüzüne kadının saçlarının değmesinden, saçların erkeğin yüzünde dalgalanmasından bahsedilir.¹²⁵ *Cennet Yolu* adlı bir diğer eserde ise şu cümleler mevcuttur: “Aylâ'nın saçları yan tarafa dökülmüştü. Rüzgârın tesiriyle dalgalanıyor ve İlhanın yüzüne çarpıyordu. İlhan tuhaf bir ürperme hissetti. Gayri ihtiyari dudaklarını, Aylânın saçlarına doğru götürdü.”¹²⁶

Memnu Meyva adlı eserde, aynı vaka ile ilgili şu cümleler geçmektedir: “Füsün, Efdal'in hemen yanına oturmuştu.... Hafif esen rüzgâr, saçlarını

¹²³ Özdeş, *Kızım ve Ben*, s. 46.

¹²⁴ *Age.*, s. 98.

¹²⁵ Özdeş, *Gizlenen İstiraplar*, s. 24.

¹²⁶ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 104.

dalgalandırıyor, ara sıra Efdal'in yüzüne çarpıyordu.”¹²⁷

Diğer bir örnek de *Hülya* romanındandır: “Pencereden gelen rüzgâr, Hülya'nın saçlarını yüzüme uçuruyordu.”¹²⁸

Popüler romanlarda, yazarın defalarca kendini tekrar ettiğini görebilirsiniz. Fakat bu tekrarlar farklı şekillerde tezahür eder. Olay örgüsünde, benzer kişilerde, mekânların benzerliklerinde ve farklı konularda tekrarlar bulmak çok zor değildir. Özdeş'in sıklıkla aynı cümleleri farklı eserlerinde tekrar tekrar kullanmasının farklı sebepleri olabilir. Örneğin eserleri bir çırpıda yazması ya da yazdığı roman sayısının fazla olması onu tekrara sürüklemiş olabilir. Zaten Özdeş'in eserlerini estetik bir tutkuyla kaleme aldığı söylenemez. Bu tekrarlar popüler romanın tabii sonucudur. Bunların yanında Özdeş kendi eserlerinin bazılarında yazdığı ön sözlerde yazarlığının yetersizliğini dile getirmekten çekinmez. Özdeş bu minvalde “kendisini en az utandıracak” kitabı yazmaya çalışmakta olduğunu ifade etmiştir.¹²⁹

Özdeş'in romanlarında sık tekrarlanan diğer ifadeler ise bazı nasihatlerdir. Bu nasihatler kişilerin gençlik yıllarında ebeveynlerinden duydukları sözlerdir.

Beni, daima kalbinin üstünde taşımış, ailemizin saadeti için saçlarını süpürge etmiş olan anam, anaların en iyisidir. Beni severken, beni dizlerine alıp okşarken kulaklarıma şu sözleri fısıldar. “Elmas ol, göğüslerine taksınlar, inci ol, başlarında taç diye gezdirsinler. Fena yola sapma, düşersin. Düşenin dostu olmaz!”¹³⁰

Hemen hemen aynı cümleler bu sefer yazarın *Aşka Susayan Dudaklar* adlı eserinde görülür. Bu bölümde fedakâr anne betimlemesinden sonra önceki örnekte görülen nasihat ifadeleri tekrarlanır:

Bütün çocukluğu ve genç kızlığının ilk uyanış zamanları, kendisi için saçlarını süpürge etmiş annesinin öğüdüne uygun olarak geçmişti. Her öğüdünde: “Çiçek ol, göğüslerine taksınlar, inci ol, başlarında taç diye gezdirsinler. Fena

¹²⁷ Özdeş, *Memnu Meyva*, s. 129.

¹²⁸ Özdeş, *Hülya*, s. 184.

¹²⁹ Özdeş, *İtiraf*, s. 5-6, *Aşk İstiraptur*, s. 11.

¹³⁰ Özdeş, *Memnu Meyva*, s. 8.

yola sapma, düşersin, düşenin dostu olmaz” diyen nur yüzlü, iyi yürekli, çilekeş annesi, günlerden beri hasta yatıyordu.¹³¹

Aynı örneğe *Duygulu Yıllar* romanında da iki kez rastlanmaktadır: “Gül ol, göğüslerine taksınlar. Elmas ol, başlarında taç diye gezdirsinler. Fena yola sapma, düşersin. Düşenin dostu olmaz, derdi anam...”¹³² şeklinde geçen ifade romanın farklı bir yerinde de bir annenin kızına nasihati olarak karşımıza çıkmaktadır: “Gül ol, erkekler seni göğüslerine taksınlar. Fena yola sapma. Düşersin. Düşenin dostu olmaz.”¹³³

Sözü edilen ifadeler hemen hemen aynı cümlelerle *Gecekondu Rüzgârı* romanında da geçmektedir.¹³⁴

Farklı eserlerde tekrarlanan bir başka ifade de şöyledir:

“— Gurubu seyrediyordum Firuz ağabey.

Firuz, elindeki kamçıyı çizmelerine vurarak cevap verdi:

— Gurubu mu seyrediyordun? Şair mi olacaksın?”¹³⁵

Oğuz Özdeş’in farklı eserlerinde görülen bu ve buna benzer konuşmalar, bazen kişilerin doğayı gözlemlemesi gibi basit bir olaydan doğar. Burada yazarın toplumsal bir eleştiri olarak halkın şiire bakış açısını göstermek istediğini düşünebiliriz.

“Cevdet uzun uzun Gamze’yi süzdükten sonra:

— Bahçede ne yapıyordun? diye sordu.

— Hiç dedi, Gamze. Yağmuru seyrediyordum.

— Şair olmaya mı özeniyorsun yoksa?”¹³⁶

¹³¹ Özdeş, *Aşka Susayan Dudaklar*, s.5.

¹³² Oğuz Özdeş, *Duygulu Yıllar*, Ak Kitabevi, İstanbul 1972, s. 138.

¹³³ *Age.*, s. 37.

¹³⁴ Oğuz Özdeş, *Gecekondu Rüzgârı*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1960, s. 71.

¹³⁵ Oğuz Özdeş, *Çölde Açan Zambak*, Tekin Yayınevi, 4. bs., İstanbul 1981, s.47.

¹³⁶ Özdeş, *Aşka Susayan Dudaklar*, s.35.

Bir sonraki örnekte ise baba, çocuğunun şiir yazdığına sevinmez hatta kaşlarını çatarak meşhur soruyu sorar:

“Babam şiirlerimi dinledikten sonra, gözlüklerinin üstünde iki kara bant gibi duran kaşlarını çatarak:

— Şair mi olacaksın? diye sormuştu.”¹³⁷

Popüler romanların en göze çarpan özelliklerinden olan aşırı uçlardaki kişilerin varlığı ve duygularının abartılı olması meselesi Oğuz Özdeş’in eserlerinde de karşımıza çıkar. Zaman zaman bu aşırılıkların roman kişilerinin ifadelerine de yansıdığını görebiliriz. Örneğin yaşananların veya olayların bazen tek suçlusu kaderdir. Kahramanların yaşanan olaylara hiç etkisi yokmuş gibi konuşturulmaları ve kahramanların hayat yahut olaylar karşısında çok zayıf gösterilmesi bununla ilgilidir. Yani Oğuz Özdeş’in aşk romanlarında “Her ne olursa olsun ben hedefime ulaşacağım, gerekirse bu yolda ölürüm” diyen kahramanlar görmek zordur. Oğuz Özdeş’in kahramanları daha çok kaderin onlara yazdığı hayatı yaşamak zorundadırlar. Tesadüflerle bir şeye ulaşır veya onlardan tamamen uzaklaşırlar.

Fakat “kader” karşısında hemen hiçbir direnç göstermeyen aşk romanları kişilerinin yanında bir de kahramanlık ve casusluk konulu eserlerdeki kişiler vardır. Bunlar ise bahsi geçen diğer kahramanlara tamı tamına zıt olarak her şeyi kendileri yönetirler. Tarihî romanlardaki bu güçlü kahramanlar, onlarca, yüzlerce hatta binlerce insan karşısında korkusuzca dururlar. Düşmanlarını yeri gelir kandırır, bazen onlardan bilgi koparır, bazen de korkusuzca onlarla savaşırlar.

Hissî romanlardaki, hayat karşısında zayıf olan kahramanlara karşılık, tarihî romanlardaki her yönüyle güçlü kahramanlar arasındaki bu derin farklılık yazarın eserlerini oluşturmadaki niyet farklılığını gösterebilir.

Aşk romanlarındaki kahramanların, hayat karşısındaki durumuna tekrar dönülecek olursa, şu cümleler bize kahramanların duruşu ile ilgili fikir vermekte yardımcı olabilir: “Gerçekten uğursuz bir insan mıydı Doğan? Yoksa, hayatın

¹³⁷ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s.10.

sebepsiz cezaları hep onu mu buluyordu?”¹³⁸ Ya da tam da aşk romanlarındaki Özdeş kahramanlarını anlatan şu cümle: “Hayat, ne garip tesadüflerle doluydu. Sanki rüzgârın önünde bir yaprak gibi, oradan oraya sürükleniyor ve bahtının rüzgârı, onu, bilmediği âlemlere götürüyordu.”¹³⁹

Kahramanların hayatlarını yöneten ilahî bir güç vardır. Ayrıca Özdeş kahramanlarının kendi hayatları üzerinde sanki söz hakları yoktur. “— Hayatın acılarına mı? Şuna, hayatın sebepsiz cezalarına, desenize!... Ben ne yaptım ki, Allah bana bu kadar cezayı reva gördü?”¹⁴⁰

Ağlayan Kadın eserinde de bu cümlenin bir benzeri mevcuttur: “— Yavrum, hayatın bazan böyle sebepsiz cezaları vardır.”¹⁴¹

Yine aynı eserin ilerleyen sayfalarında bulunan şu cümle yukarıdaki örneğe paralellik teşkil etmektedir: “— Hayır! Hayır! diye söylendi. Yine insanlar kaderine hükmedemeyeceklerdi. Hayatın sebepsiz cezalarına karşı koyamayacaklardı.”¹⁴²

1964 yılında okurla buluşan *Çölde Açan Zambak* adlı eserde ise şu cümle yer almaktadır: “— Üzülme anne, diye onu teselli ettim. Mukadderatın önüne geçilmez ki!”¹⁴³

Farklı bir örnek ise 1970 yılında yayımlanmış olan *Şebnem* adlı eserdendir: “Mukadderata boyun eğmekten başka çare yoktu.”¹⁴⁴

Aynı minvalde kaderin karşısında çaresiz olduğunu belirten farklı bir misal: “— Sizi anlıyorum. Fakat kadere boyun eğmekten başka çare yok.”¹⁴⁵

Sık sık tekrarlanan bu klişe sözlerin bir kısmı zaten halkın geneli tarafından

¹³⁸ Özdeş, *Aşka Susayan Dudaklar*, s. 46.

¹³⁹ Özdeş, *Gecekondu Rüzgârı*, s. 36.

¹⁴⁰ *Age.*, s. 116.

¹⁴¹ Özdeş, *Ağlayan Kadın*, s. 80.

¹⁴² *Age.*, s. 136.

¹⁴³ Özdeş, *Çölde Açan Zambak*, s. 92.

¹⁴⁴ Oğuz Özdeş, *Şebnem*, s. 9.

¹⁴⁵ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 222

kabul görmüş, hemen her konuda söylenebilecek cümlelerdir. Bir kısmı ise yazarın anlatım diline uygun olarak seçtiği benzetmelerden oluşur.

Bahsi geçen cümlelere benzer bir başka örnekte anlatıcı kaderi de geçerek doğrudan yaratıcıyı suçlayan bir anlatım sergilemiştir. Yani anlatıcı, kişinin aslında yaşananları kesinlikle hak etmediğini anlatmaya çalışmış olabilir. Fakat burada tercih edilen yol, sebep-sonuç ilişkisi içerisinde yaşananların anlatılması değil doğrudan yaratıcının suçlanmasıdır: "...Daha küçüklüğünden beri Allah'ın sebepsiz cezalarına çarpılmış ve kimsesiz büyümüş olan Vildancığım, demek ki, şimdi hayatta büsbütün yalnız kalmıştı."¹⁴⁶

Benzer ifadeler başka bir kitapta yine okuyucu karşısına çıkar: "Öğretmenimin içimde uyandırdığı Allah sevgisi, birden isyana dönüyor; o büyük kudreti, biz insanlara sebepsiz cezalar vermekle suçluyordu."¹⁴⁷

Özdeş'in romanlarında kahramanların, hayatları üzerinde bir etkilerinin olmaması, yüce bir güç karşısındaki çaresizlikleri göze çarpmaktadır. Bu kahramanların "anlamsız" çaresizlikleri birçok romanda görülür. Hayatlarını yönlendiren güç (romancı) karşısında hükümsüzdürler: "Sana ne yaptım ki, bana bu kadar azap çektiriyorsun?... Günahım ne ki, bana bu kadar çileyi reva görüyorsun?..."¹⁴⁸

Yaratıcıya isyan konusu başka klişelerle de verilir. Buradaki söylemler arabesk kültürle de benzerlik göstermektedir. Romanlardaki bahsi geçen durum, felsefi bir varoluş sorgulaması değil, bir hesap sorma ya da kişilerin hayat karşısındaki çaresizliğinin resmidir: "Ah Tanrım! Söyle, döktüğümüz gözyaşları kâfi değil mi? Benden ne istiyorsun? Ağlamak ıstırap çektirmek istiyorsan, zaten bu iki şeyin içinde kıvranıyorum. Nermin'in ne günahı var?"¹⁴⁹

Bir başka sıkça karşılaşılan klişe ise; sevgilinin, tapılacak derecede çok

¹⁴⁶ Özdeş, *Çölde Açan Zambak*, s. 181.

¹⁴⁷ Özdeş, *Şebnem*, s. 35.

¹⁴⁸ Özdeş, *Gecekondu Rüzgârı*, s. 110.

¹⁴⁹ Özdeş, *Aşk İstiraptır*, s. 194.

sevilmesi, yüceltilmesi meselesidir. Bu yüceltme o derece aşırıdır ki sevgili açıkça Allah yerine konulur. Burada farklı eserlerden alınmış olan aynı konudaki örnekler verilmiştir:

“Allah’a karşı ettiğim itirafları siz niçin bilmiyorsunuz? Çünkü göklerin bir Allahı olduğu gibi, siz de benim kalbimin Allahsınız.”¹⁵⁰

“— Hiç bir şey sizi unutturamaz. Gökyüzünün bir Allah’ı olduğu gibi, sizde benim Allahımsınız.”¹⁵¹

“— Ben neyim diye çok defa düşünüyorum. Evet, senin yanında, seninle kıyaslanınca ben neyim?

— Sen benim kalbimin Allahısın Onur.”¹⁵²

“Nasıl göklerin bir Allah’ı varsa, sen de kalbimin Allahısın!...”¹⁵³

Alıntılanan bu cümlelerin “Abartılı ve Yoğun Duygular” başlıklı bölüme de örnek olabileceği düşünülmektedir. Dinî inanişaya sahip bir kişinin, sevgilisini ilah yerine koyması normal kabul edilebilecek bir husus değildir. Alıntılanan Özdeş’in romanlarındaki kahramanların dinî inanişaya sahip olmadıkları düşünülürse, bu kez de ‘Allah’ ifadesini kullanmaları arızalı bir kurgu olarak gözükecektir.

Bir sonraki örnek *Coşkun Gönüller* adlı eserden alınmıştır: “— Bilmem. Allah’tan korkulmaz, çünkü o daima iyiliklerin ve güzelliklerin müjdecisidir. Ama sen benim kalbimin Allahı olduğundan ben, senden çekinir ve korkar oldum.”¹⁵⁴

Farklı kitaplardan benzer bir örnek de şu şekildedir: “Sevda büyük bir vecd içinde:

— Göklerin nasıl bir Allah’ı varsa, sen de kalbimin Allahısın Turhan, dedi.

¹⁵⁰ Özdeş, *Liseli Bir Kız Sevdim*, s. 166.

¹⁵¹ Özdeş, *Şebnem*, s. 107.

¹⁵² Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 34.

¹⁵³ Özdeş, *Duygulu Yıllar*, s. 86-87.

¹⁵⁴ Özdeş, *Coşkun Gönüller*, s. 102.

Seni bir gün kaybedersem, göklere lânet olsun!”¹⁵⁵

Fakat Sevda burada sevgilisi Turhan tarafından durdurulur: “— Sus, dedi. O nasıl söz. Tanrının alnımıza yazdığı peri masalını kimse değiştiremez.”¹⁵⁶

Özdeş’in romanlarında karşımıza çıkan bir başka klişe söz de “güneş” benzetmesi ile ilgilidir. Bu cümlelerde, sevgili güneşe benzetilir:

“Sen benim kalbimin ilk güneşisin.”¹⁵⁷

“— Sen benim için bir güneşsin!”¹⁵⁸

“... [S]iz bana hayat veren bir güneşsiniz.”¹⁵⁹

Kader romanında, başkahramanın sevgilisi, sıkça tekrarlanan cümleyi başkahraman için sarf eder: “— Sen benim güneşimsin!”¹⁶⁰

Yine *Kader* adlı romanda, ilerleyen sayfalarda aynı kahraman için bu sefer başka bir sevgilisi şunları söyler: “— Sen benim ... kalbimin güneşisin...”¹⁶¹

Ayrıca güneş ışıklarının kahramanların yüzüne vurmasının birçok eserde görülmesi de yazarın bu duruma ayrı bir anlam kattığını ifade edebilir: “Sabah güneşi, yüzbaşı Kudret’in yüzüne vurmuştu.”¹⁶²

Başka bir romanda geçen cümleler: “Bir sabah Vildan, gözüne düşen güneşin ılık şuaları ile uyandı.”¹⁶³

Bir diğer örnek ise şöyledir: “Güneş, Damla’nın yüzüne vurmuş. Başı ışık

¹⁵⁵ Oğuz Özdeş, *Kader*, Tekin Yayınevi, 3. bs., İstanbul 1984, s. 134.

¹⁵⁶ *Age.*, s. 134.

¹⁵⁷ Özdeş, *Aşka Susayan Dudaklar*, s. 96.

¹⁵⁸ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 38.

¹⁵⁹ Özdeş, *Şebnem*, 273.

¹⁶⁰ Özdeş, *Kader*, 116.

¹⁶¹ *Age.*, s. 133.

¹⁶² Özdeş, *Dağ Başını Duman Almış*, s. 12.

¹⁶³ Özdeş, *Çölde Açan Zambak*, s. 33.

içinde, gözleri rengârenk, parıldıyor.”¹⁶⁴

Daha çok, ölüm sahnelerinde görülen bir başka ifade ise “ebedi karanlığın hududuna eğil”mesidir: “Sözünü henüz tamamlamıştı ki, başı sağ tarafa kaydı. Yüzü solgun, fakat mütebessim; ebedi karanlığın hududuna eğilmiş başı güneşin bol ışığı içindeydi.”¹⁶⁵

Kader adlı eserde de şunlar geçmektedir: “Ebedî karanlığın hududuna eğilmiş olan kanlı başı, sabah güneşinin ışıklarıyla aydınlanıyordu.”¹⁶⁶

Liseli Bir Kız Sevdim romanında aynı ifadeler görülür: “Pencereden giren güneş içeriye vurmuştu ve ebedî karanlığın hududuna eğilmiş olan Güzin’in başı ışık içindeydi.”¹⁶⁷

Gecekondu Rüzgârı romanındaki cümleler de şöyledir: “Sabah güneşi pencereden girerek yüzüne düşmüştü. Ebedî karanlığın içine eğilmiş olan başı, ışık içindeydi...”¹⁶⁸

Birbirine benzeyen cümlelerin veya birbirinin aynısı olan ifadelerin, Özdeş’in farklı romanlarında okuyucunun sık sık karşısına çıktığı görülmektedir. Verilen örneklerin haricinde tekrar edilen başka cümleler de vardır. Burada bulunan örnekler, bu tekrarlardan seçilenlerden bazılarıdır.

Özdeş’in romanlarında, farklı renklerle ilgili de klişeler mevcuttur. Yazar belki o renkleri daha çok sevdiği için, belki de o renklere bazı anlamlar attettiği için yer vermiş olabilir. Bu renkler özellikle mavi (bazen gece mavisi) ve güllurusudur.

“Duygu, gece mavisi, göğsü biraz açık bir elbise giymiş. Benim elbisemle hemen hemen aynı renkte.”¹⁶⁹

¹⁶⁴ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 105.

¹⁶⁵ Özdeş, *Çölde Açan Zambak*, s. 89.

¹⁶⁶ Özdeş, *Kader*, s. 136.

¹⁶⁷ Özdeş, *Liseli Bir Kız Sevdim*, s. 33.

¹⁶⁸ Özdeş, *Gecekondu Rüzgârı*, s. 119.

¹⁶⁹ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 198.

“İlk ayılığımla yaptırdığım gece mavisi renginde elbise var üzerimde.”¹⁷⁰

“Paketten güzel açık mavi renkte bir dökar çıkmıştı”¹⁷¹

“Giydiği parlak, gece mavisi elbisesi...”¹⁷²

“*Gül kurusu* renkli bir yorgan, karyolayı baştan başa kaplamış.”¹⁷³

“Siz de üzerinizdeki *gül kurusu* zarif elbisenizle, dalgalı saçlarınızla...”¹⁷⁴

“Başını önüne eğiyor. Şalvar *gül kurusu* renkte.”¹⁷⁵

“Gülkurusu” *Aşka Susayan Dudaklar* eserinde de başkahraman için önem arz eden bir oda tasvirinde duvar kâğıdı rengi olarak görülür.¹⁷⁶ İlerleyen sayfalarda da aynı renkte bir araba vardır. Aynı şekilde, *Yerdeki Bulutlar* adlı romanın birçok yerinde yine gül kurusu görülür.¹⁷⁷

Özdeş bazen muhayyilemizi zorlayan, söylenen ifadelerin tam olarak neyi anlatmak için söylendiği belirsiz olan benzetmelere de başvurur. Aşağıdaki birinci ve ikinci örnek aynı eserde bulunan iki farklı bölümden alıntıdır. Üçüncü ve dördüncü örnekler ise farklı romanlardandır.

“Korka korka annesinin başucuna geldi. Zavallı Mihriban bir kemik yığını halindeydi. Yüzü, yaratılacak şahane bir portrenin, sarı tebeşirle beyaz kâğıt üzerine çizilmiş ilk hatlarına benziyordu.”¹⁷⁸

“Annesi, ölmeden önce nasıl çok sevilen bir portrenin, sarı tebeşirle beyaz kâğıt üzerine çizilen ilk hatlarını andırıyorduydu, babası da bir heykelin mavi kâğıt

¹⁷⁰ Age., s. 126.

¹⁷¹ Özdeş, *Duygulu Yıllar*, s. 90.

¹⁷² Özdeş, *Liseli Bir Kız Sevdim*, s. 123.

¹⁷³ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 119.

¹⁷⁴ Özdeş, *Liseli Bir Kız Sevdim*, s. 123.

¹⁷⁵ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 169.

¹⁷⁶ Özdeş, *Aşka Susayan Dudaklar*, s. 171.

¹⁷⁷ Özdeş, *Yerdeki Bulutlar*, s. 98

¹⁷⁸ Özdeş, *Aşka Susayan Dudaklar*, s. 7.

üzerine beyaz tebeşirle çizilen ilk şekline benziyordu.”¹⁷⁹

“Oh Allah’ım! Yaşıyordu! Fakat yüzü çok renksizdi. O yüz, dantela dalgaları arasında, çok sevilen bir baş portresinin sarı bir bez üzerine, tebeşirle çizilmiş ilk hatlarına benziyordu.”¹⁸⁰

“Kadının zayıf yüzü, beyaz yastık üstünde, sarı tebeşirle çizilmiş bir portrenin ilk hatlarına benziyordu.”¹⁸¹

“Yüzüne doğru eğiliyorum. Ne kadar solgun! Baş çok sevilen bir portrenin beyaz bir bez üzerine sarı tebeşirle çizilmiş ilk hatlarına benziyor.”¹⁸²

Özdeş’in romanlarında farklı farklı eserlerde geçen aynı ifadeler olduğu gibi, bir eser içinde defalarca tekrar edilen ifadeler de vardır. Bunlardan bazıları şöyledir: “Bu haberi işittiğim zaman göğsümün tam ortasına bir yumruk yemiş gibi sarsıldım, hıçkırıklarla ağlamaya başladım.”¹⁸³

“Bir pelikan kuşu olsaydı da, yavrusunu doyurmak için göğsündeki etleri parçalayarak besleseydi. Aşkıyla, sadakatiyle besleseydi erkeğini...”¹⁸⁴

“— Çok yazık! diye mırıldandı. Kanseri, bir ahtapotun kolları gibi beynini sarmış...”¹⁸⁵

Verilen alıntılarda geçen ifadeler bir kitabın içinde bazen aynı, bazen farklı şekillerde (mesela, “ahtapotun kollarından kurtulamayacaktı”, “ahtapotun kolları onu sıkıyordu” gibi) görülür.

Popüler romanlardaki klişe söz ve olayların işlendiği bu bölümde Sağlık’ın kitabındaki “Popüler Romanların Motifleri” adlı bölümden birkaç alıntı yapılarak konunun daha geniş bir şekilde ele alınması gerekmektedir. “Popüler romanların

¹⁷⁹ *Age.*, s. 23.

¹⁸⁰ Özdeş, *Hülya*, s. 173.

¹⁸¹ Özdeş, *Liseli Bir Kız Sevdim*, s. 29.

¹⁸² Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 137.

¹⁸³ Özdeş, *Hülya*, s. 76.

¹⁸⁴ Özdeş, *Aşka Susayan Dudaklar*, s. 98.

¹⁸⁵ Özdeş, *Dertli Kadınlar*, s. 222.

hemen hemen tamamında aşağı yukarı aynı klişeler ve aynı motifler kullanılmıştır. Öyle ki birçok romanda, adlar ve yerler dışında hemen her ögesi aynı olan, adeta birbirinin kopyası izlenimi veren bir yapı mevcuttur.”¹⁸⁶

Olay örgüsüne ait klişeler ise çok daha fazladır.

Nazan Bekiroğlu, yerli popüler aşk romanlarındaki bu ortak motifleri şöyle sıralar: “Musiki (Kahramanların ruh hallerini yansıtır); hastalık (verem), ölüm; öksüz ya da yetim kahraman; sonbahar; mehtap, ay ışığı (aşkı doğuran ortam); gül ve diğer çiçekler; eşyanın özel kıymet kazanması (hatıra); sır (müthiş hakikat); büyük rastlantı (tesadüf); platonik aşk; güzellik (kızlar anneye, erkekler babaya benzer); feragat ve fedakârlık, evli iken başkasına âşık olma; meslekler (doktor, avukat, mühendis, subay, yalı ya da köşk sahibi, çiftlik sahibi vs.), kişiler bu meslek ya da servetleri sayesinde ekonomik sıkıntı çekmezler; köşk...”¹⁸⁷

Şerife Doğan da hemen hemen aynı motifleri şöyle sıralar: “Gerçek, yarı gerçek ve hayal dünyası kaynaşması; sosyal sınıflar, ayrılıklar; evlilikle biten geleneksel aşk; erkek (kuvvetli, zengin), kadın (güzel); insani zaafılar (kıskançlık, korku, acı çekme); gerçekler tesadüflerle ortaya çıkar; zenginlik ana motiflerden biridir; klişeleşmiş sahneler (ölüm sahnesi gibi) çoktur; geriye dönüşler, tasvir ve diyaloglar çoktur...”¹⁸⁸

Klişe söz ve olayların sıklıkla geçtiği Özdeş’in romanlarından bazı örnekler vererek popüler romanlarla paralellik gösteren yönleri yazılmaya devam edilecektir. Buraya kadar verilen örneklerin çoğunluğu cümle bazındadır. Devam eden sayfalarda ise olay örgüsüne ait örnekler vermek gerekirse, sayfalarca sürecektir roman özetleri yapmak gerekebilir. Bu özetlemenin yerine sıkça tekrarlanan olayları maddeler hâlinde vermek daha doğru olacaktır. Özdeş’in romanlarında sıklıkla görülen motifler şunlardır:

¹⁸⁶ Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 128.

¹⁸⁷ Nazan Bekiroğlu, “Edebiyatımızda Güzide Sabri İmajı”, *Dergâh*, S. 25, Mart 1992, s. 9-10’dan aktaran Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 130.

¹⁸⁸ Şerife Doğan, “Bir Araştırma Problemi Olarak ‘Kitle Yazını’”, *Türk Dili*, S. 525, Eylül 1995, s. 1020-1021.

- Zengin kız fakir oğlan -veya tersi-
- Annesiz veya babasız büyüyen çocuklar
- Annesini ya da babasını küçük yaşta kaybeden çocuklar
- Ayrılan veya ayrılmak zorunda bırakılan âşıklar
- Ayrılan âşıkların tekrar beraber olmak için çektikleri çileler
- Âşıkların yıllar sonra -başkalarıyla evli olsalar bile- bir araya gelmeleri
- Kötü yola düşme ve bu hâlden kurtulma çabaları
- Kaybolan; yıllar sonra bir tesadüf sonucu ortaya çıkan sevgililer/eşler
- Hayat boyu çekilen çileler
- Tesadüfler, ilginç tesadüfler, aşırı tesadüfler
- Bir türlü saadeti yakalayamama, yakaladığı zaman da inan(a)mama durumu
- Birçok kadına aynı veya yakın zamanlarda âşık olma
- Erkek başkahramanın peşinden koşan kadın yan kahramanlar
- Başkahramanların herkesin dikkatini kolaylıkla çekebilecek tarzda çok güzel veya çok yakışıklı olmaları
- Kahramanların bir akrabasının/yakınının evinde sığıntı gibi kalması
- Çok önemli olayların gazete, telgraf yolu ile öğrenilmesi

Listede verilen klişe olaylar hissî romanlarla ilgilidir. Bu listeye daha fazla madde eklemek mümkündür. En fazla göze çarpanlar verilmiştir.

Tarihî romanlarla ilgili en fazla görülen klişe olaylar ise şöyle sıralanabilir:

- Başkahramanların hemen her zaman, her türlü problemin üstesinden gelmesi
- Zorluklarla karşılaşsa da kahramanların her zaman başarılı olmaları

- Kahramanların birçok dili çok iyi seviyede konuşmaları
- Kahramanların en az bir sevgilisinin (genelde yabancı) olması
- Talihin, şansın her zaman iyi kahramanların yanında olması
- Kahramanların verilen görevleri başarılı şekilde tamamlamaları
- Kahramanların gazi olması
- Düşmanların genellikle başkahramandan daha zayıf olmaları (zekâ, kuvvet, bilgi vb.)
- Düşmanların mutlak kötü, kahramanların ise örnek şahsiyet olmaları

Tematik klişelerin yanında Özdeş'in romanlarında benzer bölümlerin de tekrarlandığı görülmüştür. Bu durum, aynı konunun tekrar işlenmesi kadar kabul edilebilir değildir. Buradaki tablolar, yazarın kendini nasıl tekrar ettiğini göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 1: *Dağ Başını Duman Almış* ve *Çölde Açan Zambak* adlı romanlardaki benzerlikler.

<i>Dağ Başını Duman Almış</i> (1960) s. 58-60	<i>Çölde Açan Zambak</i> (1964) s. 81-83
Babası, Kezban'ı bağrıma basıp okşarken sesi titriyordu: — Seni almağa geldim Kezban... Artık benim yanında kalacaksın!	Yüksek sesle konuşan erkek, babamdı. Beni görünce: — Gel evladım, benim biricik oğlum! Diye kollarının arasına aldı. Öptü, öptü. Beni yanına almaya götürmeye geldiğini söyledi.
Annesinin göz yaşlarının sebebi de kızından ayrılmak istemeyişiydi.... Zavallı annesi, Kezban'ı giydirirken bir yandan da ağlıyordu.	Babam bunları söylerken zavallı annem katılırcasına ağlıyordu.... Zavallı annem beni bir taraftan hazırlıyor bir taraftan da ağlıyordu.
Bir yaz gecesinde, ay tam başları üzerinde iken bir hayli yol yürüdüktan sonra Kezban'la babası kendilerini Pınarbaşında bekleyen atlara binmişlerdi.	Bir yaz gecesinde, ay tam başımızın üzerinde iken, bir hayli yol yürüdüktan sonra, bizi bir pınar başında bekleyen atlara bindik.
At üstünde kaç saat yol aldılar, nerelerden geçtiler? Kezban bunları pek hatırlamıyordu ama, babasının yanındaki haydut kılıklı adamla konuşmasından anlamıştı ki, Makedonya dağlarının ormanlık bir bölgesindeydi.	Kaç saat yol aldık, nerelerden geçtik, bilmiyorum ama, babamın, yanındaki haydut kılıklı bir adamla konuşmasında anladım ki, buraları Kırşehir civarında ormanlık bir yermiş...

Babası Kezban'ı kucağına almıştı. Uyumaması için tembih ettiği halde Kezban'ın gözleri kapanıyordu, bir aralık dalıyor, sonra ansızın bir sarsıntı ile uyanıyordu.	... babam beni kucağına almıştı. Uyumamam için müteaddit defalar ikaz ettiği halde, gözlerim kapanıyor, dalıyor sonra ansızın bir sarsıntı ile uyanıveriyordum.
Kezban; — Ama, annemi sevmiyorsun diye cevap verdi. Eğer sevseydin onu da yanımıza alırdın.	Çocuk saflığı ile: — Ama annemi hiç sevmiyorsun, dedim. Eğer sevseydin onu yalnız başına bırakmazdın.
— Yoksa beni sevmiyor musun Kezban? — Annem de yanımızda olsaydı seni daha çok severdim.	— Peki, sen beni sever misin? — Annemi seversen ve yalnız bırakmazsan daha çok severim.
Bu sözü üzerine babası Kezban'ı yanağından öptü. — Mert ve açık sözlü olduğun için bu öpücüğü hak ettin.	Bu sözüm üzerine babam yanaklarımdan öptü.... — Muhabbetinden değil ha, diye ilave etti. Bu, kadın kısmının işidir. Mert ve açık sözlü olduğun için...

Tablo 1'de karşılaştırılan alıntılar, bahsi geçen kitaplardan bir bölümdür.¹⁸⁹ İki kitap arasında başka bölüm benzerliği yoktur. Verilen örnek, bazı olayların küçük ayrıntılarla farklı eserlerde işlendiğini göstermektedir.

Buna benzer başka bir örnek de Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: *Gecekondu Rüzgârı*, *Aşka Susayan Dudaklar* ve *Duygulu Yıllar* adlı romanlardaki benzerlikler.

<i>Gecekondu Rüzgârı</i> (1960) s. 37-40.	<i>Aşka Susayan Dudaklar</i> (1970) s. 47-63.	<i>Duygulu Yıllar</i> (1972) s. 61-70.
Kahramanların semt pazarına gitmeleri...		
Elini ona doğru uzatırken, başka bir elin de aynı bibloya doğru uzandığını gördü.	... [E]li kiraza doğru eğildi. Aynı anda bir erkek eli kirazdan iki tanesini alıp Gamze'ye uzattı.	Gül ... elini eriklere doğru uzatmıştı ki, aynı anda başka bir el, eriklerden birisini aldı.
Elini mütereddit çekerken, başını kaldırıp baktı. Gözleri birden parlamış, yüzünde tatlı bir tebessüm belirmişti.	Gamze merakla elin sahibine baktı. Birden gözleri parladı ve yüzünde tatlı bir gülümseme belirdi.	Gül, merak ve heyecanla elin sahibine baktı. Birden bakışları değişti.... Gül'ün de yüzünde tatlı bir tebessüm okunuyordu.
İkisi de aynı anda: "Ne tesadüf!.." "Ne tesadüf!.."	Doğan ile Gamze, aynı anda aynı sözleri söylediler: "Ne tesadüf!" "Ne tesadüf!"	İkisi de aynı anda, aynı kelimeleri söylediler: "Ne tesadüf!.." "Ne tesadüf!.."

¹⁸⁹ Özdeş, *Dağ Başını Duman Almış*, s. 58-60, *Çölde Açan Zambak*, s. 81-83.

[Muzaffer, Gülsüm'ün beğendiği bibloyu satın alır ve ona hediye eder.] Gülsüm ... son derece mahçup ve heyecanlıydı.	[Doğan, Gamze için iki kilo kiraz satın aldı.] Gamze utancından Doğan'ın yüzüne bakamıyordu.	[Mete, Gül için iki kilo erik satın aldı.] Gül kıpkırmızı olmuştu.
— “Ayağım burkuldu galiba!” diye acı bir sesle söylendi. “Çok acıyor...”	— Ayağım burkuldu. — Çok mu ağrıyor? — Evet...	— Ayağım burkuldu. Çok fena ağrıyor...
Muzaffer — “Benim yattığım ev şurada!...”	Doğan — Evim birkaç yüz adım ötede..	Mete — Oturduğum ev işte şurası, dedi.
Biraz su kaynatayım. [Muzaffer, Gülsüm'ün ayağına masaj yapar.]	Ben mutfakta su ısıtıp getireyim, olmaz mı? [Gamze ayağını sıcak suyun içinde bekletir.]	Hemen size su ısıtıp sabunla hafif ovmalı... [Mete, Gül'ün ayağına masaj yapar.]
Muzaffer, düşmek üzere olan Gülsüm'ü hemen kolundan yakaladı, sonra bir hamlede kendisine doğru çekti. Bir an göz göze geldiler. Sonra, dudakları birleşti.... — “Seni seviyorum Gülsüm!...”	Birbirlerine son defa bakıyormuş gibi, ikisi de titreyen kirpiklerini gizlemeye çalışıyorlardı. [Ayrırlılar]	Mete, âni bir hareketle, Gül'ü kollarının arasına almış, göğsüne bastırmış, sonra dudaklarından öptü: — Seni seviyorum Gül!...

Tablo 2’de görülen alıntılar, bahsi geçen üç kitapta da bulunan bir bölümün, birbirine benzer olan cümleleridir. Farklı zamanlarda yazılan bu üç kitapta da yazar, aynı olayı bazı nüanslarla, farklı isimlerle vermiştir. Tabloda görüldüğü gibi üç roman da bu olay açısından birbirinin tekrarıdır.¹⁹⁰

Bölüm benzerliği konusuna uygun bir başka örnek de *Liseli Bir Kız Sevdim* ve *Cennet Yolu* adlı romanlar arasında görülür. Bu iki kitap arasında aynı olan bölüm, neredeyse aynı cümleler kullanılarak verilir. İki kitapta da başkahramanın sevdiği kız, başkahramanın yazdığı piyeste başrolü oynayacaktır. KIZ, kahramanın kendisini bu başarıdan dolayı mı yoksa şahsından dolayı mı sevdiğini anlayabilmek için temsil günü piyesin ilk perdesinde kötü bir oyun çıkarır. Bunu görüp hem şaşırır hem de aşırı derecede öfkelenen başkahraman hemen kuliste kızını bulur ve bunun hesabını sorar. KIZ da amacını açıklar. Bu noktada başkahraman, kızını, sanatından ve başarısından dolayı sevdiğini, ancak bu kötü oyun akabinde aşkının bittiğini belirtir. Çok üzülen kız, ikinci perdede bütün yeteneklerini sergileyerek harika bir oyun

¹⁹⁰ Özdeş, *Gecekondu Rüzgârı*, s. 37-40, *Aşka Susayan Dudaklar*, s. 47-63, *Duygulu Yıllar*, s. 61-70.

çıkartır. Buna rağmen oyun sonrasında münakaşa bitmez.¹⁹¹

Bahsi geçen örneklerin tamamı, popüler romanlarda klişe söz ve olaylara sıklıkla rastlandığının açık kanıtlarıdır. Popüler roman yazarı, kendisini tekrarlamış, benzer olay ve cümleleri okuyucusu ile sık sık paylaşmıştır. Bu durumun sebebi olarak, en basit ifade ile belirtmek gerekirse, yazarın hayal dünyasının zayıf olduğu düşünülebilir.

Özdeş'in eserlerini inceleme esnasında fark edilen başka bir noktayı da dile getirmek yerinde olacaktır. Bu durum yazarın, üç-beş yıl arayla yazdığı üç farklı eser arasındadır. Bu romanların birincisi 1964 yılında basılan *Çölde Açan Zambak*, ikincisi 1970 yılında basılan *Aşka Susayan Dudaklar*, üçüncüsü ise 1972 yılında basılan *Duygulu Yıllar*'dır. Bu üç eser arasında olay örgüsü bakımından çok büyük benzerlikler bulunmaktadır. Öyle ki eserler art arda okunduğunda okuyucuda sadece kahramanların isimlerinin farklı olduğu izlenimi uyanır. Olayların gidişatı, kahramanlar, neredeyse aynıdır. Farklı olan ise kahramanların ve romanların adıdır.

Bu üç roman arasındaki benzer olaylar şu şekilde özetlenebilir:

- Başkahramanın genç bir kız olması
- Başkahramanın kimsesiz kalıp başka bir ailenin/akrabanın yanına taşınması
- Ailenin/akrabanın olduğu şehirde başkahramanın araçtan indiği yerde onu kimsenin karşılamaya gelmemiş olması, başkahramanın o eve güçlkle ulaşması
- Başkahramanın gittiği evde onunla aynı çağlarda bir genç kızın bulunması ve o kızın başkahramanı kıskanması
- Gidilen evin erkeğinin sert mizaçlı olup evin hanımının çok müşfik olması
- Başkahramanın kalacağı odanın üst katta olup kullanılmayan bir yer

¹⁹¹ Özdeş, *Liseli Bir Kız Sevdim*, s. 142-151, *Cennet Yolu*, s. 53-88.

olması

- Başkahramanın sığındığı evdeki genç kızın ilgi duyduğu veya nişanlı olduğu birinin olması
- Başkahramanın geldiği gün, evdeki kızla, onun ilgilendiği gencin/nişanlısının bir yere gitmek için sözleşmiş olmaları
- Başkahramanın sığındığı evdeki kızla, onun nişanlısının zamanla ilişkilerinin bozulması, sonunda ayrılmaları
- Başkahramanla, nişanlısından ayrılan gencin yakınlaşmaları
- Başkahraman ile gencin birbirlerini sevmeleri, bir müddet sonra evlenip mutlu olmaları
- Kısa bir zaman sonra başkahramanın hamile kalması
- Başkahraman hamileyken, bir vapur kazası sonucu eşinin izini kaybedip yıllarca ondan haber alamaması
- Çocuğun dünyaya gelişi ve geçim sıkıntısı içinde başkahramanın çocuğu büyütme çabaları
- Bir müddet sonra kaybolan kocanın hafızasını kaybetmiş olarak ortaya çıkması
- Kocanın hafızanın geri gelmesi
- Başkahramanla kocasının tekrar kavuşması
- Romanın mutlu sonla bitmesi

Listede sıralanan olayların dışında, *Çölde Açan Zambak* ve *Aşka Susayan Dudaklar* romanlarında olup *Duygulu Yıllar*'da olmayan birkaç olay daha vardır. Onlar da şöyle sıralanabilir:

- İlk defa giderken ailenin/akrabanın evini bulamayan başkahramanın o eve bir polis yardımıyla faytonla gitmesi
- Faytoncuya para verme hadisesi

- Başkahramanın çocuğunun erkek olması
- Kocasını kaybolduktan sonra başkahramanın başka biriyle yakınlaşması

Olay örgüsü bakımından bu üç romanın aynılıkları, klişe söz ve cümleler meselesinin biraz daha üstündedir. Çünkü örnekteki üç romanda da yazarın olay örgüsü iskeletini aynı olaylarla kurduğu görülür. Bundan ötürü bu üç romanda yazarın kendini tekrar ettiğini söylemek daha doğru olacaktır. Bu kadar benzer olaylarla yazarın kendini tekrarlaması açısından bu örnek bir istisna kabilindedir. Romanların diğerlerinde benzer olaylara rastlanmakla birlikte son örnekteki kadar bariz tekrarlar nadirdir.

C. Kurgu ve Anlatımın Yalın Katlığı, Derinliksizliği ve Özensizliği

Popüler romanların en önemli özelliklerinden biri, okuyucunun zihnini fazla yormadan, metinle ilgili çok fazla düşündürmeden mesajın okuyucuya kolayca aktarılmasıdır. İyiler ve kötüler gayet barizdir. İyiler çok sıkıntılar çekse de sonunda çoğunlukla mutlu olurlar. Örneğin “[K]ırk bir romanı bulunan Muazzez Tahsin’in; romanlarının genelinde olay örgüsünün sonundaki mutlu tabloya karşılık sadece dört romanında romantik aşkın ‘mutsuz son’la noktalandığı görülür.”¹⁹²

Popüler romanlara has niteliklerden bir diğeri de “derinlikten yoksun olmak”tır.¹⁹³ Bu yoksunluk popüler romanların bir mesaj vermediği anlamına gelmez. Popüler romanlarda da metnin bir mesajı, bir tezi çoğunlukla vardır. Fakat bu mesaj ya da tez okuyucunun düşünce dünyasına bırakılmadan doğrudan anlatıcı tarafından okuyucuya aktarılır. Verilen mesajda bir derinlik aranmaz. Bu eserlerde sanatsal bir zevke ya da derin fikirlere ulaşma çabası pek görülmez. Yine bu romanlarda geniş tartışma konuları yerine kısa haberdar etmeler; fikir sancıları yerine hafif, eğlendirici anlatımlar bulmak daha olasıdır.

¹⁹² Çakmakçı, *Popüler Roman ve Muazzez Tahsin Berkand*, s. 555.

¹⁹³ Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, 126.

Michel Wood, eğlence ile gerçek sanatın farklılığına değinir ve bu farklılığı şöyle açıklar: “Sanatla eğlencenin ayırımına gelirsek, sanat rahatsız eder, eğlenceyse böyle bir rahatsızlığa yol açmaz.”¹⁹⁴

Aynı konudan bahseden Umberto Eco da Wood’un yorumuna benzer şu açıklamayı yapar: “... [P]opüler roman barışa eğilimlidir, sorunsal roman ise okuru kendi kendisiyle savaşım içine sokar. Ayırt edici özellik budur; kalan bütün özellikler ortak olabilir (çoğunlukla da öyledir).”¹⁹⁵

Bu tanıma göre çok satmak, daha fazla okuyucuya ulaşmak isteyen yazar, kuvvetle muhtemel sanat ile okuyucusunu rahatsız etmek istemeyecektir. Fakat okur, anlatıcının iki üç farklı bilgilendirmesinden keyif alıp, sanatın derinliklerine inmiş gibi hissetmekten haz duyabilecektir. Bu sebeple, sanatsal ya da fikrî meselelerden haberdar edilen okuyucu bundan mutlu olur.

— Ama Dekart, ‘Madem ki düşünüyorum, öyleyse varım’ diyor.

— Dekart düşündüğüyle kalsın. Ben düşünmek değil, duymak istiyorum.

— Victor Hugo’ya göre de, düşünce bir gıdadır. Buna ne dersiniz?

— Ben aksi kanıdayım. İnsanı ezen hayat değil, düşüncedir. Aslına bakarsanız, düşünmek filozoflara yaraşır. Ben düşündüğüm zaman çok kere bunalımlara kapılmışımdır.¹⁹⁶

Coşkun Gönüller’den alıntılanan bu örnekte Özdeş, okuyucuyu düşünceyle ilgili bazı fikirlerden haberdar eder ve anlatıma devam eder. İstenen şey düşüncenin kritiği değil, düşünce ile ilgili bir iki önemli cümle sarf etmektir. Diğer bir örnekte ise benzer durum ölüm fikri ile ilgilidir:

Yahya Kemal Beyatlı bir şiirinde ‘Rahatça dal, ölüm sonu gelmez bir uykudur’ diyordu. Öyle miydi acaba ölüm, sonsuz bir uyku muydu?

¹⁹⁴ Sezer Tansuğ, *İnsan ve Sanat*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, s. 215.

¹⁹⁵ Umberto Eco, *Popüler Roman Kahramanları*, (Çev. Kemal Atakay), Alfa Yayınları, 2. bs., İstanbul 2017, s. 24.

¹⁹⁶ Özdeş, *Coşkun Gönüller*, s. 46-47.

Cahit Sıtkı Tarancı da “Otuz Beş Yaş” şiirinde ona yakın şeyler söylüyordu:

Neylersin ölüm herkesin başında.

Uyudun uyanmadın olacak,

Kimbilir nerde, nasıl, kaç yaşında?¹⁹⁷

Popüler romanlarda kurgu eksiklikleri, yazım hataları -ister yazardan isterse yayınevinden kaynaklı olsun-, yanlış veya eksik bilgiler, anlatılan olayların tekrar anlatılması gibi kusurlar görülebilir. Karşılaşılan eksiklikler, yazarın metni hızla yazmasından, bitirdikten sonra kontrol etmemesinden, tefrikanın gazeteye ya da dergiye zamanında yetiştirilmek zorunda olmasından ve benzeri sebeplerden dolayı düzeltilmeden yayımlanmıştır. Hatta bu romanların sonraki basımları da aynı hatalarla okuyucu karşısına çıkmıştır.

Özdeş’in romanlarında görülen anlatım hatalarından bazıları aşağıdaki örneklenmiştir. Dikkat çekilmek istenen kısımlar *eğik yazı* ile gösterilmiştir.

“O gece, Leman ile, -konuştuğumu pek hatırlamıyorum- tokalaşıp ayrılırken, yalnız, Leylâya baktım... *Bitkin ve perişan kararlarla* bana bakıyordu...”¹⁹⁸

“Bu hakikaten *garip ve tuhaf* oldu.”¹⁹⁹

“Bu sözüme verecek cevap bulamazdı. Fakat *sesini yükselterek*:

— Fulya, diye *mırıldanırdı*.²⁰⁰

“Yalımızda *herkes mutluyduk*.”²⁰¹

“Birden *gözlerim*, geniş kenarlı ve beyaz şapkalı, esmer, uzunca boylu, beyazlar giyinmiş bir kadına *gözüm* takıldı.”²⁰²

¹⁹⁷ *Age.*, s. 71.

¹⁹⁸ Özdeş, *Gizlenen İztrıplar*, s. 32.

¹⁹⁹ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 44.

²⁰⁰ Özdeş, *Ağlayan Kadın*, s. 40.

²⁰¹ Özdeş, *Coşkun Gönüller*, s. 210.

²⁰² *Age.*, s. 192.

Yazarın romanlarında farklı niteliklerde anlatım bozuklukları da görülmektedir. Mesela şu örneklerde ek eksiklikleri/hataları mevcuttur:

“Tabiatı seyrederken, *Leylânın balkonun kapısının açıldığını* gördüm.”²⁰³

“Arkadaşım *kolumdan* bir türlü bırakmıyor.”²⁰⁴

Bazen de anlatımdaki çelişki hemen dikkat çekmektedir:

“Bir odaya girdiler masanın üzerinde *gizli* bir telsiz cihazı *ilk bakışta dikkati çekiyordu*.”²⁰⁵

Verilecek aşağıdaki örnekte ise anlatıcı okuyucuyu anlam karmaşası içine sokar. İstirap ve sevinç birer duygu değil midir?

“Buraya, *ızdırabımı* değil, *sevincimi* de hiç değil, *duygularımı* anlatmak istiyorum...”²⁰⁶

Bir başka anlatım bozukluğu örneği de şöyledir:

“O zaman beni *daha iyi, daha yakından* anlayacaksın.”²⁰⁷

Özdeş ara sıra da olsa, şairane benzetmeler yapmaya gayret eden bir yazardır. Bu benzetmelerin bazen okuyucu tarafından anlamlandırılmaması söz konusudur. Verilecek bazı örneklerle bahsedilen durumun açıklığa kavuşacağı düşünülmektedir.

“Bu akşam sanki ilkbahar doğuyordu.”²⁰⁸

“Deniz, sabah kadar pembe, neş’eli idi.”²⁰⁹

“Anıları ve üzüntüleri artık susmuştu.”²¹⁰

²⁰³ Özdeş, *Gizlenen İztrıplar*, s. 12.

²⁰⁴ Özdeş, *Hülya*, s. 14.

²⁰⁵ Özdeş, *Dağ Başını Duman Almış*, s. 28.

²⁰⁶ Özdeş, *Gizlenen İztrıplar*, s. 33.

²⁰⁷ Özdeş, *Kızım ve Ben*, s. 100.

²⁰⁸ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 7.

²⁰⁹ Özdeş, *Hülya*, s. 5.

²¹⁰ Özdeş, *Şafak Sökerken*, s. 160.

Anlatıma ait hatalara farklı örnekler vererek değerlendirmenin daha geniş çapta yapılması uygun görülebilir. Aşağıdaki örneklerde anlatıcı kendisini açık bir şekilde ifade edememiştir:

“Dudakları büyük bir hitabeye hazırlanmışcasına *mütemadiyen açılıp kapanıyor*, bir şeyler söylemek istiyor, fakat bir türlü, *ağzını açamıyordu*.”²¹¹

“Hemen hemen aynı anda, ben elimi ceketimin cebine soktum, Mine de çantasını açtı, küçücük bir paket çıkardı. Benim çıkardığım paketin küçüklüğü yönünden, *ondan kalır yeri yoktu*.”²¹²

Boğazıma sarılan bir öksürük, sözlerimi zayıflattı. Ve ben o anda o kadar zavallılaştım ki, ölmek istedim. Heyhat!.. Zavallı sandığımdan, daha çok zavallı olduğumu anladım. Ve hattâ, *duymayı içime bile veremedim*.

.... Ben de onun gibi yapmak, gözlerini, göz bebeklerini, *içimi sindirmek* istedim. Muvaffak olamadım.²¹³

Yine benzer bir örnek de tarihî romanlardan birine aittir. *Şafak Sökerken* romanında yazar anlatım bozukluğu yapmaktadır:

“Ah! Şimdi rahat bir uyku ve sıcak bir çorba ona ne iyi gelecekti! Osman Nuri'nin de *ondan kalır yeri yoktu*.”²¹⁴

Sıradaki örnekte ise art arda birçok hata vardır:

Kemal Süha susuyor. Başını kaldırarak uzaktaki tepelere bakıyor. Dakikalarca öyle kalıyor. Nermin için için gülererek mırıldanıyor:

— Bana böyle şeyler sorma Nermin.²¹⁵

— Neden sormayayım?

— Sorma işte! Bilmiyorum sebebini.

²¹¹ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 7.

²¹² Özdeş, *Coşkun Gönüller*, s. 141.

²¹³ Özdeş, *Gizlenen İztıraplar*, s. 41.

²¹⁴ Özdeş, *Şafak Sökerken*, s. 68.

²¹⁵ Diyalogun geneline göre Nermin'in konuşması gerekirken Kemal Süha konuşmaya başlıyor.

— Bilmemek, tuhaf!

— Nermin! Sus, rica ederim.²¹⁶

Bu örnekte konuşan kişilerin sırası karıştırılmıştır. Aslında söze Kemal başlayacak, bu şekilde hata ortadan kalkacak diye düşünülebilir. Fakat bu kez de ortada bir “soru” var. Diyalog “— Bana böyle şeyler sorma Nermin.” cümlesi ile başlıyor. Ama alıntılanan bölümden önce de herhangi bir soru bulunmamaktadır. Bu romanın, yazarın ilk romanı olduğunu; kitabın, yazar henüz lisedeyken basıldığını hatırlatmakta fayda var. Fakat bu alıntı romanın 9. baskısındanadır.

Popüler romancı, edebî değerden çok maddî değeri ön planda tutar. Yayınevi kendisine romanın kalitesine göre değil, satışlara ya da yazarın popülaritesine göre ödeme yapacaktır. Bu sebeple popüler romancı hızlı ve çokça yazar. Çünkü meydana getirdiği eser çabucak tüketilir ve yenisi beklenir.

Popüler romancının, romanını dikkatle kurgulamaya, detaylarla ilgili düşünmeye, ince fikirlerle okuyucuyu şaşırtmaya pek vakti yoktur.

Verilecek şu örnekte cümle bozukluğu, mantık hatası ve yazarın özensizliği görülmektedir:

Herşey açığa *çıkmuş*, seninle evlendiğim gecedenbergi ikimizin de huzurunu kaçıran Saffet, ölen Süsen’in cenazesini de alarak bizden *uzaklaştı*.

Fakat, benim içimden uzaklaşmayan, adeta bir yılan gibi vücudumun içinde gezinen biri var ki, *onun ve onun sana yaptıklarını* -hatıra defterinden öğrendiğim kadarıyla- asla unutamıyorum. O da Saffet!²¹⁷

Cümleler arası mantık hatasına başka bir örnek ise *Hülya*’dandır:

“— Reha! Eğer beni *gerçekten sevmediğini anlarsam*, kederden ölürüm. *Hülya* ’yı *sevdiğini biliyorum*. İstersen düğün yarıda kalsın.”²¹⁸

Yazarın ilk romanında geçen aşağıdaki örnekte hastalıkla pençeleşen bir baba

²¹⁶ Özdeş, *Aşk İstiraptır*, s. 43.

²¹⁷ Özdeş, *Hasret*, s. 89.

²¹⁸ Özdeş, *Hülya*, s. 137.

ve onun kızı arasında geçen bir diyalog alıntılanmıştır. Hastanın durumu kötüdür, kızı da bu durumdan dolayı ıstırap içindedir fakat babasına karşı hoyratça davranmaktan geri durmaz:

“Hasta[,] kızının elini okşarken sayıklıyor:

— Evet... Ben... Ben... Öleceğim.

Sabrı tükenen Nermin, ansızın babasının üzerine kapanarak, onu *bütün kuvvetiyle sarsıyor*, ağlıyor ve hıçkırık içinde:

— Niçin böyle söylüyorsun baba? diyor.”²¹⁹

Özdeş’in romanlarında başka kurgu zayıflıklarına da rastlanmaktadır. Yine *Aşk Istıraptır* romanında anlatıcı, Kemal Süha ile Nermin’i el ele tutuşturmak ve aralarında samimiyet oluşturmak için kurduğu bir sahnede Nermin’i narin bir kız olarak gösterdiğini unutup beş sayfa sonra onu arslan pençesiyle karşılaşmak isteyen bir kıza çevirir.

“— A... Doğrusu buradan geçemem.

Bakıyoruz, önlerinden küçük bir su geçmektedir.

Kemal Süha mânalı mânalı soruyor:

— Bu suyu geçemez misiniz? Atlayıverin...

— İmkânı yok geçemem.”²²⁰

Daha sonra Kemal Süha, Nermin’in elini tutarak ona yardım eder ve suyu geçerler. İlerleyen sayfalarda o küçük sudan geçemeyen Nermin şunları söyler:

“— En büyük arzum gezmek, seyahat etmek, vahşî ormanlarda, uçsuz bucaksız denizlerde dolaşmak ve dünyayı tanımak! Bir arslanın pençesiyle karşı karşıya gelmek, vahşî hayvanlarla mücadele etmek! Ne tatlı ne heyecan verice şeyler!”²²¹

Çünkü burada yazar, kadınların, sosyal hayatın her yerinde olması gerektiğini

²¹⁹ Özdeş, *Aşk Istıraptır*, s. 16.

²²⁰ *Age.*, s. 35.

²²¹ *Age.*, s. 40.

ve bunu başarabileceklerini anlatmak istemiştir. Bu sebeple önceki sayfalarda roman karakterine biçtiği özellikleri unutmuş ya da önemsememiştir. Romancı, sonuç olarak kahramanını, kurguya zıt bir şekilde konuşturmuştur.

Bir başka örnek ise *Coşkun Gönüller* adlı eserdeki kadın kahramanın çelişkili konuşmalarıdır. Daha önce Mevlana'nın bütün kitaplarını okuduğunu söyleyen ve Mevlana'ya âşık olduğunu dile getiren Mine'nin şu cümleleri, Mevlana âşığı birinin cümlelerine hiç benzememektedir: “— Yoksa tamamen yokluğa mı gideceğiz? Dedi. Öldükten sonra ne olacağız? Acaba orada buluşabilecek miyiz? Ruhlarımız beraber olabilecek mi?”²²² Bu cümleler daha çok ahiret inancı olmayan veya bu konuda şüpheleri bulunan bir kişiye ait olabilir. Fakat romancı Mine'nin Mevlana'nın bütün kitaplarını okuduğuyla ilgili cümleleri unutmuş gibi gözükmektedir.

Popüler romanlarda görülen kurgu hatalarıyla ilgili, *Memnu Meyva* kitabında şu bölüm dikkat çekicidir: Füsün, bir akşam buluştuğu sevgilisi Rona'nın ikna etmesi sonucu onunla evden kaçmaya karar verir. Bu, aniden gelişen bir durumdur. Eve gidip bir eşya dahi almaz ve buluştukları yerden doğruca kaçarlar. Fakat ilerleyen sayfalarda yazar bunu unutup Füsün'un planlı bir şekilde kaçtığını, bu sebeple mektup bıraktığını ifade eder: “Füsün, o gece evden ayrılırken, bıraktığı mektubu hatırladı. O mektupta, babasından, annesinden evden kaçtığı için af diliyor, kendisini aramamalarını, merak etmemelerini, zira gittiği yerde mesut olacağını, daima kendilerini düşüneceğini söylüyordu.”²²³

Bu kurgusal hataların daha birçok örneği Özdeş'in romanlarında mevcuttur. Yazarın plansız, çalakalem yazdığını düşündüren bu örneklerden, romanların yazıldıktan sonra kontrol edilmediği fikri uyanır.

Ayrıca popüler roman türünde yazan yazarların özensiz ürünler verdiğine, mükemmeliyetçi olmadıklarına, Oğuz Özdeş'in romanlarından verilmiş örnekler birer kanıt niteliğindedir. Zaten popüler roman okuyucunun da kurgunun özensiz veya basit olmasından şikayetçi olduğunu söylemek zordur.

²²² Özdeş, *Coşkun Gönüller*, s. 139.

²²³ Özdeş, *Memnu Meyva*, s. 27-28.

Okuyucunun rahatlıkla fark edebileceği büyük hatalar Özdeş'in romanlarında çok kez görülür. Burada yazar önceki yazdığı sayfaları unutmuş olabilir. Ya da işlenen bölümde ihtiyaç hâsıl olan duruma göre hikâye değiştirilmiştir.

Başka bir örnek olarak *Şafak Sökerken* romanında kahraman, yabancı bir ülkede, ilk kez karşılaştığı bir gazete müdürünü, Türk olduğuna inandırmak için cebinden bir gazete çıkarır ve ona teslim eder: “Osman, cebinde bulunan ‘Şafak’ gazetesinin bir nüshasını çıkararak müdüre uzattı.”²²⁴

Fakat bu pek de gerçeğe uygun değildir. Çünkü kahraman esir kampında belli bir dönem yaşamıştır. Orada yasak bir yayını saklaması imkânsızdır. Rusya’da uzun bir müddet kaçak durumunda kalmıştır. Birkaç kez kıyafetleri dahi problem olmuş, bir iki kez hızlı bir şekilde Rus askerlerinin kıyafetlerini giyip kılık değiştirmiştir. Bütün bu yaşananlardan sonra, zamanı geldiğinde kendisini ispat etmek için o gazete bir anda Osman’ın cebinden çıkıvermiştir.

İhtiyaç duyulan nesnelerin bir anda kahramanların/anlatıcının imdadına yetişmesi örneklerine Özdeş’in birçok romanında rastlayabiliriz.

Konuyla ilgili bir başka örnek ise *Kıbrıs Kanı* adlı eserdendir. Başkahraman Ferhat, eli kolu bağlı sorgulanırken ellerini çözmeleri şartı ile bilgi vereceğini söylemesi üzerine düşmanlar onun dediklerini yapar:

“Aptallar, serpuşumda dinamit lokumu taşıdığıma ihtimal vermediklerinden dediğimi yaptılar. Ben de bir hamlede serpuşumdaki dinamit lokumuna yapışarak, yanıma yaklaşmamalarını, dinamiti ateşleyeceğimi söyledim.”²²⁵

Bahsi geçen romanda yine aynı sayfada Ferhat şöyle söylemektedir: “— Böyle durumlarda daima yanımda bir dinamit lokumu bulundurmak âdetimdir.”²²⁶

Dinamit gibi kararsız; yani sıcaklık, hareket gibi farklı durumlara göre değişik reaksiyonlar gösteren bir maddeyi bir insanın yanında taşıması hiç de uygun değildir.

²²⁴ Özdeş, *Şafak Sökerken*, s. 135.

²²⁵ Oğuz Özdeş, *Kıbrıs Kanı*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1974, s. 27.

²²⁶ *Age.*, s. 27.

Savaş ortamında olan Ferhat'ın, dinamiti sürekli üzerinde taşıması daha da büyük tehlike arz etmektedir. Ama bunların yanında daha ilginç bir noktaya Mehmet Güngör dikkatleri çeker: “Alfred Nobel tarafından 1866 yılında keşfedilen dinamit XVI. yüzyılda Ferhat tarafından kullanılır.”²²⁷

Şafak Sökerken adlı eserde, farklı bir kurgu problemi karşımıza çıkar. Osman, düşman ordusunun cephane deposunu havaya uçurmakla görevlendirilir. Dinamitleri yerleştirdikten sonra düşmanlarca fark edilir ve düşman askerlerinin mermileri arasında arkasını dönmüş koşarken depo infilak eder. Fakat nasıl olmuşsa patlamaya sırtı dönük şekilde maruz kalan Osman'ın sadece gözleri kör olmuştur.²²⁸

Unutkan anlatıcı'ya iyi bir örnek de *Şebnem* romanında mevcuttur. Kitapta iki kez Şebnem -hatta henüz on iki-on üç yaşlarındadır- içki içtiğinden bahsetmiştir:

“Öğleyi orada şelâlenin kenarında, öğretmenimin yanına aldığı kır yemeğini yiyerek geçirdik. Semih bey bir termos içinde soğuk bira da getirmişti. Su yerine bir bardak bira içtim. *Hayatımda ilk defa içki kullanıyordum*. Bir bardak bira bile, bana tatlı bir sarhoşluk vermişti. Kendimi adeta bulutlar üstünde hissediyordum.”²²⁹

“Gezintinin verdiği yorgunluk ve *öğretmenimle içtiğimiz bir kadeh şarap* otobüste bana tatlı bir uyku vermiş olmalı ki, dönüş yolculuğumuzun farkına bile varmamıştım.”²³⁰

Romanın ilerleyen sayfalarında piyeslerde gösterdiği başarısını ailesiyle birlikte yine içki içerek kutlayan Şebnem, babasının; “— Fazla içme, sonra sarhoş olur, güzel piyesini lâyıkıyla dinliyemezsin.”²³¹ şeklindeki uyarısından sonra şu cümleyi sarf eder: “*O güne kadar ağzıma içki koymamıştım.*”²³²

²²⁷ Güngör, *Popüler Roman Geleneği ve Oğuz Özdeş'in Popüler Tarihi Romanları*, s. 230-231.

²²⁸ Özdeş, *Şafak Sökerken*, s. 159.

²²⁹ Özdeş, *Şebnem*, s. 118.

²³⁰ *Age.*, s. 123.

²³¹ *Age.*, s. 161.

²³² *Age.*, s. 161.

Bir başka kurgu problemi ise saniye saniye anlatılan bir durumdan kısa bir süre sonra, yaşanan olayda herhangi bir olağanüstülük yokken “daha sonra ne konuştuk, eve nasıl geldim hiç bilmiyorum” gibi cümlelerle bazı kısımların anlatılmadan veya açıklanmadan geçilmesidir.

“Hayret, kız yok! Arkama baktım, birde ne göreyim? Kız, kanepede oturmuyor mu? Ellerimin arasından ne zaman kurtulmuş, oraya nasıl gitmiş ve nasıl oturmuş? Emin olun dostlarım, bugün bile hâlâ bunu izah edemiyorum.”²³³

Diğer bir örnek *Kızım ve Ben* adlı eserdir: “Nasıl oldu bilmiyorum, birden kapıyı açtı, tam dışarı çıkacağı sırada parmaklarım elimde duran tabancamın tetiğine değdi... Ellerim gayri ihtiyari boğazına doğru gitti. Sonra, nasıl oldu bilmiyorum, parmaklarım boğazına yapıştı. Sıkmaya başladım.”²³⁴

Yerdeki Bulutlar romanında benzer ifadeler mevcuttur: “Kabataş’taki araba vapuruna nasıl bindi! Üsküdar’da inip, taksi ile, Çamlıca tepesine nasıl çıktı? Bir rüyadaydı sanki Cüneyt..”²³⁵

Memnu Meyva adlı romanda da şu cümleler geçmektedir:

Nasıl oldu, bunu Füsun da anlayamadı, Rona şaşkınlık içinde doğrulurken, tabanca patladı, Rona yan tarafa düştü.

Bundan sonraki hadiseler garip bir şekilde tezahür etti:

Füsun hayatından ilk defa olarak eline tabancayı aldığı için, daha tabanca patlar patlamaz bütün iradesini kaybetmiş, kendisine ancak:

— Göremiyorum, göremiyorum!

Sesleriyle gelebilmişti.²³⁶

Son örnekte “nasıl olmuşsa” silah patlamış, yine “nasıl olmuşsa” Rona’nın yüzü kan içinde kalmış ve kör olmuştur. Fakat bir merminin isabetinden söz

²³³ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 32.

²³⁴ Özdeş, *Kızım ve Ben*, s. 142.

²³⁵ Özdeş, *Yerdeki Bulutlar*, s. 29.

²³⁶ Özdeş, *Memnu Meyva*, s. 61.

edilmemektedir. Barut patlaması sebebiyle saçlarının, kaşlarının yanması ya da silahın çok yakın mesafede patlaması dolayısıyla geçici duyma kaybı gibi durumlar kabul edilebilir. Ama bunların yerine, sebebi tam belli olmayan kanlar içinde bir yüz ve kör olan Rona vardır.

Popüler romanların vazgeçilmez unsurlarındandır tesadüfler. Kahramanların çevresinde sürekli görünürler. Onları yıllar sonra karşılaştırır, birbirlerine yakınlaştırır, tehlikelerden kurtarır. Bütün bu tesadüfler karşısında okuyucu neler düşünür, nasıl tepki verir? Bu soruların kesin bir cevabının olmadığı düşünülmektedir. Sonuç; okuyucunun bilgi birikimi, eğitim durumu, yaşı gibi birçok değişkene göre şekillenmektedir.

Özdeş'in romanlarından biri olan *Cennet Yolu* adlı eserde şu şekilde tesadüf sahneleri yaşanır: İlk gün tramvay aniden durunca sarsıntının etkisiyle Aylâ'nın yanlışlıkla dudaklarından öpen İlhan'ın ikinci gün yine büyük bir tesadüfle aynı tramvayda rast gelmeleri yetmezmiş gibi bu seferki sarsıntıda İlhan yine yanlışlıkla kızın belini sarar. Ayrıca Aylâ, İlhan'ın piyesi olduğunu bilmeden gönüllü olarak İlhan'ın yazdığı oyunda oynamaktadır.

Ansızın sarsıldık. «Ne oldu?» demeye vakit kalmadı, bir adım ileri fırladım; ellerim bir şeye temas etti. Gözlerimi açtım ve hafızamı yokladım. Kollarımın arasında bir vücut. Aman yarabbi...

.... Hayret değil mi? Gene o kız... Şaşkınlığımdan donakalmıştım. İki gün arka arkaya aynı kızla, aynı şekilde karşılaşmak?...

Dostlarım; “tesadüf” denilen şeye; bugün, benim kadar kimse inanmaz. Hayatımda tesadüflerin o kadar büyük rolü olmuştur ki, size anlatsam eminim ki bana inanmakta kendinizi biraz zorluyacaksınız.²³⁷

Anlatıcının, okuyucunun inanmakta “zorlanacağını” düşünmesi ve bununla ilgili açıklama yapma gereği duyması normal kabul edilebilecek bir durumdur.

Daha çok tarihî romanlarda görülen, başkahramanların ihtiyaç duyduğu

²³⁷ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 31.

herhangi bir dili aksansız bir şekilde konuşmaları yanında müthiş fizikî benzerlikler de görülebilir. Başkahramanın herhangi bir yabancı subayın yerine geçmesi, böylece düşmandan oldukça kritik bilgiler alması kolaylaşmaktadır. *Dağ Başını Duman Almış* adlı eserde başkahraman Kudret, yakalanan yabancı bir ajana o kadar benzer ki aralarındaki tek fark Kudret'in bıyıklı olmasıdır.²³⁸

Düşman subayının yerine geçecek kadar ona benzeyen tek kahraman Kudret değildir. Yine bir tarihî popüler romanda iyileri, onların şansları kurtarmıştır. Başka türlü bin bir zorlukla karşılaşacak olan Türk istihbaratı, bu benzerlik sayesinde önemli başarılar kazanmıştır.

“— Beni emretmişsiniz komutanım, dedi.

General ciddi bir tavırla:

— Lütfen bıyığınızı şهادet parmağınızla kapatınız! Dedi.

Ümit kısa bir şaşkınlık geçirdikten sonra bıyığını parmağı ile kapattı. General kendi kendine: «Tam kendisi» diye söylendikten sonra ...”²³⁹

Verilecek bir başka örnekte ise anlatıcı, fizikî olarak gayet zor bir şekilde açıklanabilecek bir anlatı sergilemiştir. Güvertede bulunan abla, güverteden daha yüksek bir noktada bulunan kaptan kulesinde bıçaklanıp yere serilen kardeşini görebilmektedir. Normal şartlar altında, alçak bir yerden yüksek bir yerin zemini gözükmez.

“Bu sırada, Fatoş’un çığlıklarını duyan Suna güverteye çıkmıştı. Suna, çılgın gibi kardeşini ararken, Fatoş’un iniltileri duyuldu.

— Abla!... Abla!...

Suna, Fatoş’un yığılıp kaldığı yere baktı. Kız kardeşi, kaptan kulesinin üzerindeydi. Oraya doğru koştu ve merdivenleri çılgıncasına çıkararak Fatoş’un üzerine kapandı.”²⁴⁰

²³⁸ Özdeş, *Dağ Başını Duman Almış*, s. 75-76.

²³⁹ Özdeş, *Vatan Borcu*, s. 6.

²⁴⁰ Özdeş, *Dağ Başını Duman Almış*, s. 156-157.

Oğuz Özdeş'in popüler romanlarında karşımıza sıklıkla çıkan bir başka durum ise kurgusal kırılma olayları/anlarıdır. Anlatımda her şey güllük gülistanlık devam ederken, bir anda, bir olayla bütün hikâye değişir. Olumlu giden her şeyin birden olumsuzla dönüşmesi; “puhu kuşu”nun ötmesi, aniden içe doğan bir his, görülen bir rüya ve benzeri pek de ehemmiyetli görünmeyen olaylarla mümkün kılınmıştır. Okuyucuyu ileride karşılaşacaklarına hazırlamak için aşağıdaki gibi bölümler kullanılır:

Muvaffakiyetle dolu o harikulâde güzel ve mes'ut günlerimden bana şimdi ne kaldı? İzdırıp değil mi? Öyleyse Cavit, saadetin kıskanılacak kadar güzel olsa bile, asla, ileride bir gün yakana yapışacak olan ızdırabı unutma ve yolda ansızın karşımıza bir dilenci nasıl çıkarsa, felâketin de öyle çıkabileceğini bil ve ona göre hazırlan.²⁴¹

Dursun Ali Tökel'in bir değerlendirmesi şu şekildedir: “Birçok romancı, ... daha eserin başında romanına, adeta bir giriş mahiyetinde bir bölüm eklemekte ve olaylar zincirini gerçeklikten alınmış bir hikâye olarak sunmaktadır.”²⁴²

Tökel'in yaptığı genellemeyi Özdeş'in iki farklı romanında görmek mümkündür: “Ben buraya, yalnız, hikâyemi canlandıracak vak'aları yazmak istiyorum. Bunun için, hikâyem haricinde kalan hâdiseleri buraya yazmıyorum... Ve aynı zamanda hikâyeme de fazla bir şey ilâve etmiyorum. Hâdiseleri süslemek için yapacağım gayret, hikâyemin özünü de bozabilir...”²⁴³

Diğer örnek ise şöyledir: “Başkaları, başımdan geçen olaylardan büyük bir roman yazabilirler. Fakat ben kabiliyetimi bu uğurda yıprattığım hatıralarıma, yeni bir şey eklemeyeceğim. Çünkü hatıralarımı süslemek için yapacağım gayret, o andaki duygularımı bozabilir.”²⁴⁴

Özensiz kurguya örnek için *Şebnem* romanında geçen bazı olaylar ayrıca ele

²⁴¹ Özdeş, *Kızım ve Ben*, s. 85.

²⁴² Tökel, “Niyet Boyutundan Kurmacayı Okumak-Yazarın Niyeti Romanın Oluşumu” s. 210.

²⁴³ Özdeş, *Gizlenen İztrıklar*, s. 64.

²⁴⁴ Özdeş, *Coşkun Gönüller*, s. 9.

alınmalıdır. Bu romanda, beş yaşında geçirdiği bir hastalık sonucu gözlerini kaybeden bir kız başkahraman olarak seçilmiştir. Beş yaşına kadar başka hiçbir görme problemi yoktur.²⁴⁵ Okul çağına gelince babası ona bir öğretmen tutar. Böylelikle okul hayatı başlar. On sekiz yaşlarına geldiği zaman ailesiyle birlikte bir trafik kazası geçirir, annesi ve babası ölür. Annesinin vasiyeti üzerine annesinin gözleri Şebnem'e nakledilir ve Şebnem'in gözleri açılır.²⁴⁶

Bu noktadan sonra yazar, Şebnem'in beş yaşına kadar görmekte olduğunu unutmüş gibi davranarak onu doğuştan görme engelli olarak yansıtır. Yiyecek ve içeceklerin şekilleri, renkleri Şebnem için çok yabancıdır. Bunlar Şebnem'e çok itici gelir.²⁴⁷ Hâlbuki beş yaşına kadar yediklerinin ve içtiklerinin şekillerini, renklerini unutmüş olması veya hastalığından sonra bu konuda hiç konuşulmamış olması ihtimali oldukça zayıftır.

Yemeklerin renklerini, şekillerini unutan, onları görünce garipseyen Şebnem, sonbaharı ve ağaçları, ağaçların sonbahar renklerini unutmamıştır. Beş yaşına kadar gözlerinde herhangi bir sorun olmayan Şebnem, her nasılsa güneşi de hatırlamamaktadır. Şebnem, güneşin de nasıl bir varlık olduğu konusunda yanlış fikirlere sahip olduğunu, onun "sandığından daha küçük" olduğunu itiraf etmekten geri durmaz.²⁴⁸

Romanın ilerleyen bölümlerinde Şebnem'in, öğretmeni Semih'le uzun yıllardan sonra karşılaşma sahnesi anlatılır. Kitaba göre Şebnem'in gözlerinin açıldığından Semih'in haberi yoktur. Şebnem de onu ilk defa görecektir ama "Semih beyin vücut yapısı hakkında gerekli bilgiyi kâhya Ahmet Efendi'den"²⁴⁹ almıştır. Havaalanında uçaktan inen insanlar arasında Semih'i ararken "bir mucize" olur ve uçaktan en son inen ve tarife tıpatıp uyan bir erkek Şebnem'e doğru bakıp ona el sallar. Şebnem de ona el sallar. Semih bir kez daha tekrarlanan bu sahneden,

²⁴⁵ Özdeş, *Şebnem*, s. 8.

²⁴⁶ *Age.*, s. 18-225.

²⁴⁷ *Age.*, s. 238.

²⁴⁸ *Age.*, s. 245.

²⁴⁹ *Age.*, s. 270.

Şebnem'in koşarak doğruca yanına gelip sarılmasından, konuşurken meydana gelen göz temaslarından Şebnem'in görebildiğini anlamaz ve hatta bu durumu garip de karşılamaz. Ancak Şebnem iki bavuldan birini taşımayı teklif ettiği zaman hayretle bir çılgılık koparır ve gerçeğin farkına ancak varır:

“— İki bavul taşıdığımı nereden biliyorsun Şebnem? Yoksa... Yoksa...

Gerisini söyleyemedi ve iki bavulu da yere bırakarak elleriyle yüzünü kapadı:

— Aman Allahım!”²⁵⁰

D. Popüler Romanın Sinemaya Etkisi

Sinemayla ilgili; “19. asır sonunda hayatımıza giren ve romandan daha fazla ilgi ve merakla karşılanan bir diğer Batılı ürün ise sinemadır. Kuşkusuz bunda romanın aksine sinemanın görsel sanat olmasının payı büyüktür.”²⁵¹ sözlerini sarf eden Çilem Tercüman, sinemanın ülkemize gelişi ve ilk etkileri hakkında şöyle devam eder:

1897 yılında Beyoğlu'nda Sponeck Birahanesi'nde ilk halka açık gösterimi yapılan sinema, 1908 yılından itibaren başta İstanbul ve diğer büyük şehirler olmak üzere her geçen yıl artan sayıda sinema salonları ve toplu gösterimler ile kısa sürede memleketin hemen her yerine ulaşmış ve televizyona kadar en sevilen ve tabiatıyla bireyi ve toplumu en çok etkileyen eğlence aracı olmuştur.²⁵²

Tercüman, seyircilerin heves ve heyecanla sinemaları doldurduğunu, ayrıca dergi ve gazeteler vasıtasıyla sinema dünyasını merakla takip ettiğini söylemektedir. Tercüman'a göre; romanlarla başlayan, kurguyla realitenin birbirine karıştığı

²⁵⁰ *Age.*, s. 267-271.

²⁵¹ Çilem Tercüman, “Erken Cumhuriyet Dönemi Romanında Sinemanın İzleri Üzerine Bir Değerlendirme” *Türkiyat Mecmuası*, C. 25/Bahar 2015, s. 238.

²⁵² *Age.*, s. 238.

sağlıksız ilişki beyazperdenin büyüyle sinema ile artarak devam eder.²⁵³

Sinema var olduğundan beri edebiyat ile alışverişi süregelmiştir. Bu alışverişin en önemli parçası ise romanlardır. Romanların içerisinde ise sinemaya en fazla uyarlananlar popüler romanlar olmuştur.

Beğenilen, çokça tanınan yazarların kitaplarını film uyarlamaları ile sinema seyircisine pazarlamak birçok açıdan film yapımcısına faydalar sağlamaktadır. İnsanlara yeni bir hikâye sunmaktansa zaten beğenilmiş, çokça insan tarafından bilinen bir hikâyeyi beyaz perdeye taşımak yapımcı için daha az risklidir. Bir de bu duruma, uyarlanan kitabın ya da sahibinin ünü eklenince filmin daha fazla seyirciye ulaşma şansı artmaktadır.

Genel olarak bakıldığında sinemada ve edebiyatta insanlara bir mesaj ulaştırma, insanın zevklerine cevap verme çabası vardır. Bu ortak çabanın farklı araçlarla da olsa -biri sadece yazıyı kullanırken diğeri görüntüyü ve yardımcı araç olarak müziği kullanır- aynı dille seyirciye/okuyucuya ulaştığı bir vakıdır.

Sinema sanatçıları, var olan bu ortak dili en rahat kullanacakları edebî türü popüler roman olarak belirlemişlerdir. Bu edebî tür, sinemaya uyarlamak için diğer türlerden daha uygundur. Sinema diline pek de uymayan estetik romanlar genelde sinemanın büyüülü perdesinden biraz uzak kalmışlardır. Âlâ Sivas bu konuda şunları söyler:

Sinemayla belirli farklılıklar ve ortak noktalar taşıyan roman, 20. yüzyılda iki yönde ilerlemiştir: popüler roman ve seçkin roman. Özellikle popüler roman ticari sinema için büyük bir malzeme deposu olmuş ve bu anlamda ticari sinema endüstrisinin kâr sağlama fikri çerçevesinde sıkça popüler roman uyarlamalarına yönelinmiştir. André Bazin'in 'İlk sinemacılar ... çağın popüler edebiyatından etkilendiler; nitekim bu edebiyata yüce Fantomas'yla perdenin başyapıtlarından biri borçlanıldı....²⁵⁴

²⁵³ *Age.*, s. 238.

²⁵⁴ Âlâ Sivas, "Popüler Roman Popüler Sinema İlişkisi", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 4, S. 7, Bahar 2005/1, s. 45.

Popüler romanlar sinemanın hem esin kaynağı hem de icra yeridir. Sinema filmleri bu eserlerin mesajlarını daha kalabalık kitlelere ulaştırabilmenin yanında yazarın daha fazla tanınan bir romancı olmasına da yardımcı olur. Çok beğenilen bir romanın filminin çekilmesi hem filmin daha iyi bir şekilde pazarlanmasında hem de yazarın şöhretini arttırmasında önemli rol oynar. Bu durumdan hem kitap yazarının hem de sinema yapımcısının memnun olacağı söylenebilir.²⁵⁵

Faruk Uğurlu, edebi eserin sinema diline yatkın olmasının bazen birinci derecede rol oynamadığını, birinci gelen sebebin bu yolun ticari bir güvence sayıldığını ve özellikle Amerikan sinemasındaki durumun bunu doğrulamakta olduğunu söyler. Uğurlu'ya göre, çok satan bir roman ya da yıllarca afişte kalan bir sahne oyunu sinemaya uyarlandığı zaman yapımcı hem hazır bir seyirci yığınının hem de hazır bir reklamdan yararlanmış olmaktadır.²⁵⁶ Uğurlu, açıklamasına şöyle devam eder: “İçinde yaşanan ve geçmişteki büyük sempati ve okuyucu toplamış eserler olmaları, tanınmaları ve tutunmaları sinema gibi ticari bir sanat için önemlidir. Ayrıca yazarların sahip oldukları bir kamuoyları vardır.”²⁵⁷

Sinemanın ilk yıllarından günümüze gelene dek edebiyat ile sinemanın etkileşimi sürmektedir. 1900 yılından bu yana edebiyatın ürünlerini sinema sanatçıları, sinemanın anlatım diline uygun hâle getirmiş ve kullanmışlardır. Uyarlamalarla ilgili bazı çok bilinen yabancı filmlerden örnekler şunlardır:

- Dr. Strangelove / Dr. Garipaşk (1964)
- The Godfather / Baba (1972)
- Forrest Gump (1994)
- Fight Club / Dövüş Kulübü (1999)
- The Green Mile / Yeşil Yol (1999)

²⁵⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için şu kaynaklara bakılabilir: A. Mümtaz İdil, “Sinemanın Edebiyattan Tırtıkladıkları”, *Edebiyat Eleştirisi*, S. 6-7, 1994, s. 73-78; Nijat Özön, “Roman ve Sinema”, *Türk Dili Dergisi* (Roman Özel Sayısı), S. 154, Temmuz 1964, s. 797-800; Nilgün Abisel, *Türk Sineması Üzerine Yazılar*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2005.

²⁵⁶ Faruk Uğurlu, “Edebiyat ve Sinema”, *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Kurgu Dergisi*, S. 11, 1992, s. 147.

²⁵⁷ *Age.*, s. 147.

- The Prestige / Prestij (2006)
- No Country For Old Men / İhtiyarlara Yer Yok (2007)
- The Girl with the Dragon Tattoo / Ejderha Dövmeli Kız (2009/2011)
- 12 Years a Slave / 12 Yıllık Esaret (2013)
- Gone Girl / Kayıp Kız (2014)

Burada, sinema tarihinde önemli yeri olan, genellikle gişe hasılatları yüksek, fazlaca beğeni toplamış filmler seçilmeye çalışıldı. Verilen örneklerin dışında yakın zamana damga vuran *Harry Potter*, *Yüzüklerin Efendisi* ve *Alacakaranlık (Twilight)* serileri de romandan sinemaya uyarlanan gözde filmlerdir.

Dünyaca ünlü popüler romancılardan Dan Brown'un da üç eseri filmeştirilmiştir. Bunlardan ilki *Da Vinci Şifresi* (2006), ikincisi *Melekler ve Şeytanlar* (2009) ve üçüncüsü -onun devamı olan- *Cehennem* (2016)'dir. Bu filmler popüler romanların hâlâ sinema sektörünün gözdeleleri olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Türk sinemasında da birçok örneği olan uyarlama romanlardan bazıları şunlardır:

- Susuz Yaz (Necati Cumalı 1964)
- Dokuzuncu Hariciye Koğuşu (Peyami Safa 1967)
- Cingöz Recai (Peyami Safa 1969)
- Ağrı Dağı Efsanesi (Yaşar Kemal 1975)
- Hababam Sınıfı (Rıfat Ilgaz 1975)
- Süt Kardeşler (Hüseyin Rahmi Gürpınar 1976)
- Bereketli Topraklar Üzerinde (Orhan Kemal 1980)
- Zübük (Aziz Nesin 1980)
- Karartma Geceleri (Rıfat Ilgaz 1990)

Görüldüğü gibi popüler olsun ya da olmasın birçok roman film olarak tekrar yorumlanmış ve seyirci karşısına çıkmıştır. Türk ve dünya sinemasından verilen bu örnekler sinema ile edebiyatın birbirlerini etkilemeye devam edeceğini göstermesi açısından önemlidir.

Sinema sanatı da popüler romanı etkilemektedir. Çünkü “Popüler romanlar, sinematik özellikler de gösterir. Sıradan okur, sinema yoluyla geniş bir mekâna ve harekete alışmıştır. Bu yüzden, statik, tasvir ve tahlil dolu romanları okumaktan pek zevk almayabilir.”²⁵⁸

Açıklanan bu duruma uygun şekilde Özdeş’in romanlarında tasvirler, tahliller çok fazla yer bulamazlar. Ayrıca yazar olayların hızla gelişmesine ve okuyucuyu detaylarda boğmamaya azami dikkat eder. Bolca diyalog ve gösterme yöntemi kullanır. Böylece Özdeş filme alınan birçok eser yazmayı başarır.

Suut Kemal Yetkin, popüler romanların sinema tekniğine yakın bir yöntemle yazılması konusunda şunları söyler: “Bu anlamda, ‘roman da sinemanın tesirinde kalmıştır. Rağbet gören romanların başarı ile filme alındıklarını görmüyor muyuz?.. Bu hâl, bu romanların film gibi tasarlandığını göstermez mi?’”²⁵⁹

Popüler tarza uygun yazılsın ya da yazılmasın film/dizi olarak uyarlanan kitapların sinema veya televizyon ile popüleritesinin arttığı bir gerçektir. Oluşan bilinirlik ile eser satışlarının arttığı örnekler de mevcuttur.

Oğuz Özdeş, popüler romanların sinemaya etkisi konusunda incelenecek önemli bir örnektir. Kendisinin filmleşmiş kitapları, ayrıca senaristliği ve bir filmle sınırlı dahi olsa oyunculuğu mevcuttur. Bildiğimiz kadarıyla filmlerinin yedi tanesi siyah beyaz, üç tanesi renkli olarak çekilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde Özdeş’in filmlerinin isimleri, çekildiği yıllar verilmiştir. Tekrara düşmemek için burada tekrar yer verilmeyecektir. Eserlerinin filme uyarlanması büyük ihtimal yazarın daha popüler olmasına yardımcı olmuştur. O dönemin gişe hasılatlarına ait bir bilgi mevcut değildir. Bu sebeple filmlerinin ne kadar beğenildiği net bir şekilde bilinmiyor. Fakat internette yapılan aramalar sonucunda birçok filmine ulaşılabilen Özdeş’in filmlerinin başında “Eser: Oğuz Özdeş” şeklinde ibareler mevcuttur. Bahsi geçen filmlerin afişlerinde de aynı

²⁵⁸ Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 128.

²⁵⁹ Suut Kemal Yetkin, *Edebiyat Konuşmaları*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1944, s. 29’dan aktaran Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 128.

ibareleri görmek mümkündür. Oluşan durumun yazarın daha popüler olmasına fayda sağladığını söylemek yerinde olacaktır. Hatta *Aşk İstiraptır* filminin ilk sahnesinde Özdeş'in aynı isimli kitabının görüntüsü vardır.

E. Yazılı Kültüre Aidiyet

Popüler romanlar yazılı kültüre ait eserlerdir. Baskı tekniklerinin gelişmesiyle ortaya çıkan popüler romanlar, popüler kültür sektörü aracılığıyla üretilir ve dağıtılır. Gazetelerde tefrika ile okurlarına hızlı ulaşabilecek bir alan bulan yazarlar merak duygusunu arttırarak gazete satışlarına ciddi katkılarda bulunmuşlardır. Popüler romanlar -günümüzdeki dizi furyasında olduğu gibi- merak duygusunu körükleyerek eserlerin kısa bir sürede okunmasına imkân sağlamıştır. Yine aynı durumdan ötürü bazı eserler seriler hâlinde yayınlanma imkânına kavuşmuştur.

Popüler romanların basım teknolojilerinin geliştiği yıllarda ivme kazanması bir tesadüf değildir. Kâğıdın ve baskı makinelerinin çoğalması, ucuzlaması bu alandaki dönüm noktalarındandır. Kitapların daha ucuza mâl edilmesi ile yeni bir sektör oluşmaya başlamıştır. Fakat şunu da unutmamak gerekir:

Popüler romanlar hemen her ülkede ayrı bir ortaya çıkış süreci yaşamıştır. Bu sebeple, popüler romanların tarihçesini tek kaynağa (ya da tek ülkeye) dayandırmak yanlıştır. Ancak Fransız, Alman ve İngiliz edebiyatlarında, aşağı yukarı aynı nedenlerle ve aynı dönemlerde ortaya çıkan bu romanlar, ilk önce bu ülkelerde doğmuş, daha sonra diğer ülkelere buradan geçmiştir.²⁶⁰

Şaban Sağlık'ın da ifade ettiği gibi hemen her ülkede farklı bir doğuş hikâyesine sahip olan popüler romanın sadece basım tekniğinin gelişmesiyle açıklanması veya sadece bir bakış açısıyla tanımlanması yeterli değildir. Fakat teknolojik gelişmelerin bu roman türüne olan etkileri de yok sayılamaz. Cep boy romanlar, foto-romanlar, çizgi romanlar yazılı ya da görsel reklamlar aracılığıyla okuyucuyu cezbetmeye çalışan bu sektörün geliştirdiği ürünlerdir. Ayrıca “çok

²⁶⁰ Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 116.

satanlar” diye bir reklam şeklinin geliştiği ve bu sistemin satışlara tesir edebildiği bir gerçektir.

Popüler romanlar, özellikle sanayileşme sonrası artan seri baskı teknikleri sayesinde hızlanmış ve estetik ürünlere karşı bir alternatif olma işlevini yüklenmişlerdir. Popüler romancılığın gelişmesindeki en önemli nedenlerden biri de gazeteler olmuştur. Satın alınma oranlarını arttırmak isteyen gazeteler, sayfalarını bu türden romanlarla süsleyerek tüketicinin ilgisini çekmek istemişlerdir. Bu durum, zamanla başarıya ulaşmış, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde popüler romancılığın seyri hızlanmıştır.²⁶¹

Popüler roman gerek ilk oluşumu gerekse içerik ve şekilleriyle halk edebiyatından ayrı bir yer tutar. Popüler roman, halka hitap eden sade dil ve basit bir anlatım yöntemine sahip olmasına rağmen halk edebiyatına ait bir edebî form sayılamaz. Halk edebiyatı ile popüler romanlar hakkında Zeki Karakaya şunları ifade eder: “Halk edebiyatı ile kitle edebiyatını birbirine karıştırmamak gerekir. Halk edebiyatının ortaya çıkış şekli, basımı ve dağıtımı çok farklıdır. Her şeyden önce çoğunlukla sözlü geleneğe dayalı bir türdür.”²⁶² Buna karşılık popüler romanlar tamamen yazılı bir edebiyattır. Popüler edebiyatın sözlüsü yoktur.²⁶³

Gazetelerin toplumun en önemli haberleşme aracı olduğu dönemlerde başlayan tefrika yayınlar popüler romanın temellerinden sayılabilir. Okuyucularını arttırmak isteyen gazeteler sevilen, tanınan yazarlardan romanlarını gazetelerinde parça parça yayınlamaları karşılığında belli ücretler öderler. Tahmin edildiği gibi gazetelerde yayınlanan romanlarda önemli olan anlatının sürükleyiciliği ve merak duygusunun üst seviyede tutulmasıdır. “Yarın acaba ne olacak?” sorusu önem kazanır. Yazar, eğer okuyucular tarafından çok tanınmayan bir kişi ise belli bir beğeni toplayabilir ve böylelikle yazar yeni okuyuculara kavuşabilir.

Sağlık’a göre “Popüler romanların çoğu kitap haline gelmeden önce,

²⁶¹ Gültekin, *Bir Popüler Romancı Olarak Ahmed Vâlâ Nureddin*, s. 113.

²⁶² Zeki Karakaya, “Kitle Edebiyatı ve Gündümlü Edebiyat Sosyolojisi”, *Akademik Açı*, 1997/1, S. 3, s. 97.

²⁶³ Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 122.

gazetelerde tefrika edilir; kimi zaman da birer ‘forma’ halinde yayımlanırdı.”²⁶⁴ Hem gazete hem de yazar için olumlu yönleri olan bu tarz, uzun yıllar devam etmiş ve ciddi bir popüler roman okuru oluşturmuştur. Gazetelerin ya da yayınevlerinin meşhur yazarlardan yeni roman ısmarlaması da aynı o parlak popüler roman döneminin davranış biçimlerindedir.

Oğuz Özdeş’in 1942 yılında basılan *İtiraf* adlı eserinin iç kapağında şu ifadeler yer almaktadır: “Bu roman 1941 yılının 1 inci ve 2 inci teşrin aylarında (TAN) gazetesinde tefrika olunmuştur.”²⁶⁵

Özdeş’in romanlarının birçoğunun kitap hâline gelmeden önce tefrika edildiği çeşitli kaynaklarda belirtilir. Yalnız, bu tefrika eserlerin hangileri olduğu tam olarak bilinmemektedir. Bununla beraber Özdeş’in iki çizgi romanı *Çocuk Haftası* dergisinin iki ayrı özel sayısında yayımlanmıştır. Dergide yayımlanan bir başka çizgi roman ise *Mavi Yelkenli*’dir, fakat bu çizgi roman daha sonra kitap olarak basılmamıştır.

Popüler romanlar, pek çok eleştirmene ve yazara göre edebiyat dışı ya da estetik dışı ürünler olarak kabul edilir ve dışlanır. Edebî eserin okuyucuya estetik haz vermesi gerektiğini düşünenler popüler romanların, kişilerin okuma alışkanlığını sığlaştırdığını, edebî zevkini bozduğunu düşünürler ve ayrıca araştırma merakını ortadan kaldırdığını dile getirirler. Bunun yanında, popüler romanların insanları okumaya alıştırdığını, okumayı sevdirdiğini, okuyucuyu edebî eserlere hazırladığını düşünenler de vardır.

F. Daha Çok Ticarî Düşünce İle Yazılması

Okuyan nüfusun artışının sebep olduğu değişimi özetleyen Özön, bunun sonucunda yazarın farklılaşan konumunu şu şekilde açıklar:

1789 İhtilâlinin fikirlerde sağladığı serbestlik, okumanın eskisi gibi belirli bir

²⁶⁴ *Age.*, s. 123.

²⁶⁵ Özdeş, *İtiraf*, s. 4.

sınıfa mahsus olmaktan çıkıp bütün bir millete yayılması, hükümetlerin okumayı zorunlu kılmak sistemleri yeni ve geniş bir okuyucu kalabalığı meydana getirdi. Yazarlar incelmış bir gruba seslenirken, bu sefer, bütün bir milleti karşılarında okuyucu buldular.²⁶⁶

Özön, gündelik gazetelerle yayılmaya başlayan tefrika romanlar ile dergilerde basılan öteki romanların okuyucu sayısının çoğalmasına yaradığını düşünür. Bununla birlikte tek bir sınıfa mensup olmayan okurların karşısında her sınıftan yetişmiş olan yazarların çıktığını söyler. Özön, farklı sınıflardan oluşan yazarların, geçimlerini sağlamak için durmadan yazmak zorunda olduklarını belirtir. Bu değişim sebebiyle, geçen yüzyıllarda daha çok bir süs ve çokluk itibarıyla bir saygınlık kazanmak ve vakit geçirmek olan yazarlığın, geniş bir çalışma alanı olmaya başladığını ifade eder.²⁶⁷

Bahsi geçen çalışma ortamında münferit olarak söz sahibi olmak biraz güçtür. Özellikle Türkiye’de romancı olarak yaşamak, bu meslek ile hayatı idame ettirmek hayli zordur. Günümüzde telif hakları iyileştirilmişken bile bilinen ve çok satan üç beş yazar haricinde ciddi anlamda romancılıktan para kazanan yazar sayısı azdır. Bununla beraber telif yasalarının yaygınlaşmadığı, Türk okuyucusunun popüler romana yeni yeni alıştığı yıllarda roman yazarı olarak geçinebilmek hayli zordur. Bu konuda Tanpınar gazete ve tefrika roman ilişkisini de içeren şu cümleleri kullanır:

Üçüncü mesele daha maddîdir; romancılık meslek olmamıştır. Bir memlekette tam bir roman vücûda gelmesi için bu sanatın onunla uğraşanı geçindirmesi lâzımdır. Bizde roman gazeteciliğin bir şubesidir. Bir romancı, velev en meşhuru olsun, biraz para kazanabilmek için romanını tefrika ettirmek mecburiyetindedir. Bırakın ki, hayatını kazanmak için de ayrıca gazetecilik

²⁶⁶ Mustafa Nihat Özön, *Türkçede Roman*, (Haz.: Alpay Kabacalı), İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s. 24’ten aktaran Dilek Çetintaş, *Popüler Tarihi Romanlar Ve M. Turhan Tan*, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Kemal TİMUR), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2006, s. 61.

²⁶⁷ *Age.*, s. 61.

yapmaya mecburdur; yahut memur olacaktır.²⁶⁸

Ahmet Vâlâ Nureddin ile ilgili çalışmasında Mustafa Gültekin, Vâlâ Nureddin'in neredeyse yaşamının tamamını, gazetelere yazdığı popüler romanlar sayesinde kazandığını, bu durumun yazarın romanlara estetik bir kaygıyla yaklaşmasını engellediğini belirtir. Gültekin'e göre Vâlâ Nureddin çok geniş bir entelektüel birikime ve dünya görgüsüne sahip olmasına rağmen, romanlarında bu bilgi birikimini göstermez. Çünkü yazar gazetelere sıklıkla yazı gönderdiğinden estetik bir eserin yazılması için gerekli olan zamanı bulamamıştır. Bu sebeple Gültekin, tüm bu maddî zorluklar altında yazılan tefrika romanların doğal olarak, sanat kaygısından uzak olduklarını ve popüler romanların yazarın asıl kimliğini oluşturmadığını düşünmektedir.²⁶⁹

Vâlâ Nureddin örneğinde olduğu gibi bazen yaşam koşulları sanatsal kaygının önüne geçmektedir. Yine aynı minvaldeki Peyami Safa örneği de kendisine ait bazı romanlarının edebî, bazılarının ise popüler roman olarak yazılmasına yol açmıştır.

Günümüze gelirse ticarî olarak düşünülen, sadece para kazanmak üzerine kurulu sektörün bazı yazarları malî açıdan zengin ettiği görülebilir. Eğer romanlar çok satmış ve böylece filme de uyarlanmışsa yazarın hem ünü artmış hem de maddî yönden rahatça yaşamasına imkân sağlamıştır.

Her üretim sahasında olduğu gibi, üretimin asıl amacı kâr etmek olacaktır. Bu kârı elde etmek isteyen yazarlar, yayınevleri, dağıtıcılar, gazeteler ve benzeri kuruluşlar popüler romanın üretim aşamalarında bulunmuşlardır. Bu üretim şekli zamanla bir sektörel faaliyet alanı olarak karşımıza çıkar. Yayınevleri için önemli gelir kaynaklarından biri hâline gelen popüler romanlar bugün şehirlerarası dinlenme tesislerinde bile karşımıza çıkmaktadır. Edebî eserlere nazaran fiyatları daha düşüktür. Son yıllarda özellikle fantastik popüler romanlar ilgi görmeye başlamıştır. Büyücüler, elfler, yabancı diyarların yanı sıra vampirler de son zamanların ilgi çekici roman konularındandır.

²⁶⁸ Ahmet Hamdi Tanpınar, "Bizde Roman II" *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yayınları, 2. bs., İstanbul 1977, s. 52.

²⁶⁹ Gültekin, *Bir Popüler Romancı Olarak Ahmed Vâlâ Nureddin*, s. 114.

Bütün bu farklı konuların işlenmesinin temel nedeni “daha fazla satmak”tır. Şu an insanların ilgisini vampirler çekiyorsa yayınevleri vampirler ile ilgili kitaplar basacaklardır. Çoğunluğa kitap satmak isteyenler, o gruba ait istekleri görmezden gelemezler.

Okuyucunun isteklerine hitap etmek popüler romanların vazgeçilmez düsturudur. Bu durumda eser veren kişi sanatsal düşüncelerle değil kâr amacıyla bir şeyler yazar. Kârı düşünen kişi ise doğruları yazmak yerine insanların duymak istediğini söylemeyi seçer. Sonuç olarak sanatsal bir ürün değil kitlelerin isteğine uygun bir ürün ortaya çıkar.

Aşk, insanlığın varoluşundan beri süregelen bir bilmedir. Bu kadar yaygın ve ilgi çeken bir unsurun daha çok ticarî kaygı ile yapıldığı düşünülen işlerde kullanılmaması söz konusu değildir. Alemdar Yalçın’ın şu tespitleri bu yöndedir:

“Roman sanatının ilk önemli ürünlerinden başlayarak, aşk vazgeçilmez bir parçası olmuştur.... Yüksek estetik değerler şeklinde olduğu gibi sıradan duygular halinde veya süflî ilişkiler biçiminde de modern toplumun en çok görünen vitrinleri olan kitaplarda, sinemalarda ve televizyonda geniş kitlelere sunulmaktadır.”²⁷⁰

Popüler kültür ile etkileşime geçmiş bütün alanlarda (kitap, sinema, televizyon vb.) daha fazla satma aracı olarak kullanılan aşk, hemen her koşulda popüler kültür takipçisini etkilemeyi başarmıştır. İnsanın doğasında var olan ve tam olarak kontrol edemediğine inanılan bu karmaşık duygu hâlinin gücü yine aynı insanın beğeni ve tercihlerini etkilemektedir. Bu sebeple içinde aşk olan her şey daha fazla kitlelere ulaşmış ve tabii ki daha fazla satılmıştır. Burada anlatılmaya çalışılan durumun analizini yapan Yalçın şöyle der:

“Bugün bütün dünyada bir sektör olarak milyonlarca basılan ve satılan, konuları yalnızca kadın-erkek ilişkisine dayanan romanların, bu derece ilgi görmelerinin başlıca sebebi, ... iç dünyamızın en müstesna köşesine yerleşen

²⁷⁰ Alemdar Yalçın, *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı 1920-1946*, Akçağ Yayınları, 6. bs., Ankara 2006, s. 218.

duyguların dışı vurumu olmalıdır.”²⁷¹

Yalçın, aşk romanlarının roman sanatının yaygınlaştığı, matbaa sektörünün geliştiği andan itibaren bütün dünya ülkelerinde en çok okunan roman türü olarak kabul edildiğini dile getirir. Bu ilginin en önemli sebepleri olarak bahsi geçen romanların okunuşundaki kolaylığı, kadın erkek ilişkisi gibi her yerde, her zaman varlığını hissettiren bir doğal çatışma unsuruna sahip oluşunu, insanların duygularını olumlu veya olumsuz yönde okşamalarını ve duygu yoğunluğunu artırmalarını gösterir.²⁷²

1939 ile 1977 yılları arasında yazdığı kitapları satmak isteyen Özdeş de en çok aşk konusunda eserler (26 roman) vermiştir. Aşkın birçok türünü barındıran bu romanlarda okuyucu kendisiyle özdeşleştirecek uygun kahramanlar bulmakta zorlanmaz. Kadınların ince duygularına hitap etmek isteyen saf aşklar da anlatılır bu romanlarda; kimi okuyucuların dünyevî arzularına hitaben erotik sahnelere de rastlanır. Özdeş de “aşkın satış gücü”nü kullanmak istemiştir denebilir. Romanlarında erkeğin veya kadının iki aşk arasında kalması, yakın zamanlarda farklı kişilerle birlikte olması gibi örnekler çokça mevcuttur. Tarihî romanlarında bile aşk konusu mutlaka işlenir.

Tarihî romanlarda millî duyguların aşırı uçlarda oluşu, Türk milletini yüceltme, Türklerin cesaret ve kahramanlık örnekleri, yabancı kadınların Türklere hayran olmaları gibi konular da kitlenin isteği düşünülerek yazılmıştır denebilir. Yine tarihî romanlarda sıklıkla karşılaşılan Türklere yabancı milletlerin karşılaştırılması ve her daim Türklerin üstün gelmeleri bahsi geçen örneklerdendir.

Yazarın tarihî romanlarından olan *Kartal Başlı Kadırğa* adlı eserde bu açıklamaya uygun örnekler vardır. Hristiyan olan Anna Türkleri tanıdıkça “aydınlanır” ve Türklerin ne kadar yüksek fikirlere sahip olduğunu, inançlarının ve âdetlerinin onlarınkinden yüce olduğunu anlar.

Anna, Ali'nin annesini birkaç defa namaz kılarken görmüştü ama, bu kadar

²⁷¹ *Age.*, s. 219.

²⁷² *Age.*, s. 219.

dikkatle seyretmemiştir. Müslümanlar, günün bir çok zamanlarında, namaz kılmak suretiyle, Allah'la karşı karşıya geliyor, varlığına secde ettiğini, bu hareketleriyle ne güzel ifade ediyorlardı!... Halbuki kendisi, memleketinde kiliseye ancak haftada bir gün gidiyor, hem de süslenip püsleniyor, İsa'nın heykeli veya bir haçın karşısında diz çökerek dininin vecibelerini yerine getiriyordu. Buna mukabil Müslümanlar, dinlerine olan bağlılıklarını, bir heykel, bir şekil karşısında değil, her yerde hazır ve nazır olan Allahın huzurunda yapıyorlardı.²⁷³

Ayrıca Anna şunları da duymaktan utanır fakat kabul etmekten başka çaresi yoktur:

“— Kızmayın canım, dedi. Krallarınızın senede bir yıkandığı söylenir de... Eh, krallarınız senede bir yıkanır, siz onun tab'aları, herhalde daha sık yıkanacak değilsiniz ya...”

Anna kırılgan bir ifade ile:

— Ben, en aşağı ayda bir defa yıkanırım, diye sinirli sinirli konuştu.”²⁷⁴

Kitabın ilerleyen kısmında Turgut Reis Anna'ya, kadirgada bulunan kendi hamamını kullanmasını tavsiye eder. Anna Türk hamamından çok hoşlanır.²⁷⁵ Eserin okuyucusu, Avrupalı bir kadının Türklere olan hayranlığını beğeniyle okur.

Popüler roman yazarı, kitlenin okumak istediğini yazmaya gayret eder. Çok satmanın en önemli hususlarından biri budur. Özdeş'in de bu noktaya dikkat ettiği söylenebilir.

Popüler romanlar genellikle ikinci defa okunmazlar. Bu durum romanlardaki merak duygusunun olayın sonlanmasıyla beraber bitmesiyle ilgilidir. Bu eserler kitle kültürünün bir anda yüceltiği, daha sonra modası geçtiğinde ise çok kısa sürede unuttuğu eserlerdir. Okunmalarında reklam ve moda çok etkilidir.

²⁷³ Özdeş, *Kartal Başlı Kadırga*, s. 65.

²⁷⁴ *Age.*, s. 66.

²⁷⁵ *Age.*, s. 67.

Bursa ilinde, anket metoduyla yapılmış çalışmasıyla ulaştığı sonuçlara göre Fatih Acer gençlerin popüler romanların tamamını bir daha okumak istemediğini, okunacaksa da yalnızca bazı kısımlarının tekrar okunması gerektiğini düşündüklerini belirtir.²⁷⁶

Yine aynı çalışmanın sonuçlarına göre gençler arkadaşlarının tavsiyelerine göre kitap seçebilmektedir. Özellikle gençler arasında, kitabın sürükleyici olması belirleyici etken olurken; çok okunanlar listesinde olması da önemli bir tercih sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır: “Kitap seçiminde kız öğrencilerin erkeklere oranla arkadaş ve çevrenin daha fazla etkisinde kaldığı göze çapmaktadır. Ayrıca her iki cinsiyetten öğrencilerin de çok satılanlar listesine ilgi duyduğu görülmektedir. Erkeklerin az bir kısmının kızlara oranla kitap okumanın karizmasını artırdığını düşünmektedir.”²⁷⁷

Popüler romanlar çok satmak üzerine kurulmuş sistemin parçası olarak ortaya çıktıktan sonra farklı aşamalarda reklamlar ile okuyucuyla buluşur. Fiyatı diğer kitaplara nazaran ucuz olduğu için daha rahat satın alınır. Edebî eserlere zıt olarak olay örgüsünün kolaylığı, okuyucuyu yormaması, bir çırpıda okunması gibi sebeplerle çok kısa sürelerde eserin okunması bitebilir. Popüler romanlardaki bu sürükleyicilik ayrıca yakın arkadaşlara tavsiye olarak aktarılabilir.

Bu sürecin sonunda kısa zamanda tüketilen popüler roman bir köşede unutulmaya bırakılacaktır. Çabuk ünlenen popüler romancılar, hızlı bir şekilde unutulabilmektedirler. Bugün, mesela bir popüler roman yazarı olan Vâlâ Nureddin’in romanlarını bilen lise talebesi ya da Server Bedii’yi okumuş genç birisini bulmak hayli zordur. Kazanılan hızlı ün, çabucak ortadan kaybolur. Suut Kemal Yetkin de aynı fikirdedir: “Erdemi ödüllendiren, kötülüğü cezalandıran bir sürü roman, içtensizlikle yazılmış oldukları için unutulup gitmiştir.”²⁷⁸

²⁷⁶ Fatih Acer, “Popüler Roman ve Gençler Üzerindeki Etkileri-Bursa Örneği”, *Turkish Studies*, Volume 8/4, Spring 2013, s. 14.

²⁷⁷ *Agm.*, s. 11.

²⁷⁸ Suut Kemal Yetkin, *Estetik ve Ana Sorunları*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1979, s. 64’ten aktaran Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 126.

Çalışmaya başlanırken Oğuz Özdeş'in tüm romanlarına ulaşmak hayli güç oldu. Kitapları bulmak için birçok sahafa ve farklı şehirlere gidildi. Konuşulan sahafların çoğu Oğuz Özdeş ismini hatırlamadı. Hatırlayanlar arasında, vaktinde çok okunduğunu, ama artık unutulduğunu söyleyenler oldu. Görünen o ki zaman popüler romanlara karşı hükmünü icra etmiş ve onları eskilerde, gerilerde bırakıp yoluna devam etmiştir.

Günümüzde sektörel gelişimini hızla sürdüren popüler kültürün satış teknikleri de çeşitlenmektedir. Beğenilen film ya da kitapların hızla lisansları satılmakta ve günlük hayatın hemen her noktasında sözü geçen lisanslı ürünler görülebilmektedir. "Harry Potter" ya da "Sherlock" çantaları ya da bu karakterlerin resimlerini, isimlerini barındıran defterler, kalemler, hatta çarşafklar satılmaktadır. Günümüzün bu çeşitli ve hızlı reklam pazarına göre 1950-1980 yıllarındaki reklamlar ise daha fazla olarak gazete ve dergilerde bulunmaktaydı. Oğuz Özdeş'in sinemaya uyarlanan filmleri kendisini geniş çevrelere duyurmuş, dergilerdeki yazıları ününü pekiştirmiştir. Bununla beraber gazete tefrikaları da romanlarına olan ilginin zamanla artmasına sebep olmuştur.

Özdeş'in romanlarının reklamlarına dergilerde ve gazetelerde rastlamak mümkündür. Bu konuyla ilgili bazı örnekler için daha önce verilen "EK-4"e bakılabilir. Burada *Hafta* ve *Kovan* dergilerinin farklı sayılarında bulunan Özdeş'in romanlarının reklam fotoğrafları mevcuttur. Sözü edilen dergilerde "Büyük Türk Romanları serimizin son iki kitabı" ya da "Beklediğiniz roman sonunda çıktı" gibi reklam başlıklarını görmemiz mümkündür. Ayrıca okuyucuda merak uyandırmak için "Okumaya başladıktan sonra elinizden bırakamayacağınız bu romanı hazırlamak için Oğuz Özdeş tam iki yıl çalıştı. Bu roman, muharririn en son ve 24. eseridir" şeklinde metinler mevcuttur.

Dergi ve gazetelerin reklamları dışında romanların son sayfalarında da yayınevine ait diğer eserlerin fiyat listesi bulunmaktadır. Bu fiyat listelerinin okuyucuyu haberdar etmeyi, farklı romanları satın almaya teşvik etmeyi amaçladığı düşünülebilir. Ayrıca bazı romanların son sayfalarında doğrudan farklı kitapların reklamları da görülmektedir. Örneğin Tekin Yayınevi'nin 1970'te bastığı *Şebnem*

romanının son sayfasında Özdeş'in *Liseli Bir Kız Sevdim* ve *Reyhan* romanlarının reklamı mevcuttur. Bu son sayfada "Oğuz Özdeş'in bir yılda ikinci baskısı yapılan unutulmaz romanı *Liseli Bir Kız Sevdim* Fiyatı 10 lira" şeklinde bir reklam görülmektedir.

G. Olay Örgüsünün Akıcılığı

Popüler romanlar hacimli olabilen eserlerdir. Buna rağmen okunma süreçleri kolaydır ve okuyucu bu romanları sıkılmadan okuyabilir. Popüler roman okuyucuları genellikle bu romanları rahatlamak, eğlenmek ve boş zamanlarını doldurmak gibi gayelerle okur. Bu sebeple de insanların kolay okunan, okuyucudan birikim istemeyen bu tür romanları tercih ettikleri görülür. Günlük hayatın hengâmesinde kaybolmuş olan bu insanlar kendilerini tatmin etmek, teselli bulmak, romandaki kahramanlarla özdeşleşmek, hüzünlenmek gibi isteklerini yerine getirmek için bu eserleri okurlar. Onların yorgun olan zihinlerini popüler romanların düşünce gerektirmeyen olay örgüleri toparlayabilir.

Mustafa Gültekin popüler romanın genel özelliklerinden biri olan olay örgüsü meselesini şu şekilde açıklar:

Popüler romanlarda olay örgüsü formüllüdür. Yani neyin, nasıl olacağı ve sonuçta karşımıza ne çıkacağı bellidir. Bu formüllü yapı sayesinde bu türün yazarlarının çok yazdığı söylenebilir. Bu özelliği sayesinde, seri halde yazılabilme özelliğine sahiptirler... Yazarın romandan romana değiştirdiği tek şey vakalar, şahıs isimleri, diyaloglar ve benzeri özelliklerdir.... Okur romanın sonunu çok rahat anlayabilir. Neyin, nasıl sonuçlanacağını bildiği halde yine de bu romanları okuması, romandan aldığı zevkle ilişkilidir.²⁷⁹

Özdeş eserlerinde de bu olay örgüsü formülünün varlığı, eserler peş peşe okununca hissedilebilir. Belli olay örgüsü kalıpları, Özdeş'in romanlarında okuyucunun karşısına çıkmaktadır. İnsanda, seri üretimden çıkmış hissi uyandıran bu

²⁷⁹ Gültekin, *Bir Popüler Romancı Olarak Ahmed Vâlâ Nureddin*, s. 27-28.

romanlar aynı şekilde seri tüketimle okunup bitirilmektedir. Bahsi geçen seri üretim romanların, belli bir formülle yazılması konusunda Veli Uğur şunları söyler:

Formüller popüler edebiyatın pek çok türü için vazgeçilmezdir. Örneğin ilk yazıldığı dönemden günümüze kadar polisiye edebiyat sürekli aynı formülü kullanmaktadır: Romanda önce suç işlenir, sonra sıra dışı yetenekleri olan zeki dedektif ya da polis araştırma yapar ve sonuçta suçluyu ortaya çıkarır.²⁸⁰

Belli formüllerle yazılabilen popüler romanları, olay ağırlıklı olması hasebiyle okuyucu sıkılmadan okuyabilir. Okuyucu olayın sonucunu merak eder ve eser ne kadar kalın olursa olsun onu çabucak bitirir. Şahısların olay örgüsüne katkıları da katmanlı olmadığı için okuyucu yorulmadan, fazla dikkat sarf etmeden romanları okuyabilir.

Şaban Sağlık popüler romanlardaki kişilerin tek yönlü olarak sunulduğunu, kişilerin iyi ya da kötü oluşlarının olay örgüsünü karmaşık olmaktan kurtardığını söyler. Bu sebeple popüler romanlardaki olay örgüleri fazla karışık değildir diyen Sağlık şöyle devam eder: “Okur, bir karakterin öne çıkarılan duygu ve ihtirasının ne ile sonuçlanacağını bilir (sezer). Daha doğrusu duygu ve ihtirasa yapılan vurgu okurda, olayın nasıl sonuçlanacağı konusunda belli bir izlenim uyandırır.”²⁸¹

Özdeş’in romanları daha önce işlenen hemen her başlıkta olduğu gibi popüler romanların genel özelliklerini barındırır. Olay örgüsünün akıcı olması bunun en önemlilerinden biridir. Olayların hızla gelişmesi, ani değişiklikler, okuyucuyu merakta bırakacak ileriye ait atıflar, karakterlerin düz olması gibi sayılabilecek bu hususlar olay örgüsünün akıcı olması ile ilgilidir.

Özdeş’in romanlarındaki tasvirlerin kısalığı, kişilerin derinliksiz oluşları, psikolojik iç tahlillerine pek rastlanmamasının bir tercih olduğu söylenebilir. Bu tercihin en önemli sebebinin olay örgüsünün akıcı olması ile ilgili olduğu düşünülebilir. Yapılan bu seçimlerin sonucu olarak okuyucuya rahat okunabilen bir

²⁸⁰ Veli Uğur, “1980 Sonrası Türkiye’de Popüler Roman”, *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri*, Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana 2012, s. 419.

²⁸¹ Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 157.

roman ulaşmaktadır. Okuyucu romanı baştan sona kadar sıkılmadan, üzerinde fazla düşünmek zorunda kalmadan kolayca okur. Çünkü okuyucuyu yavaşlatacak, sıkacak unsurlardan kaçınılmıştır. Bununla birlikte olayların devamında neler olacağı merak konusudur. Bu merakın canlı tutulması esastır.

Popüler romanlarda okuyucu üzerinde fazla bir sorumluluk yoktur. Okuyucudan herhangi bir bilgi birikimi beklenmez. Olaylar arasındaki bağlantıyı, kişilerin davranışlarını, hangi olayın ne sebeple olduğunu okuyucuya hep anlatıcı açıklar. Okuyucunun aklını yormasına pek gerek kalmaz. Bunların sonucunda bir çırpıda okunan, kolayca anlaşılabilir popüler romanlar ortaya çıkmaktadır. Popüler romanların bu özellikleri onların açık yapıtlar olmadığını gösterir.

Okuyucunun ilgisini uyanık tutmak isteyen popüler romancı farklı tekniklere başvurabilir. Örneğin Özdeş, *Memnu Meyva* adlı romanının ilerleyen bölümleriyle ilgili okuyucusunun merakını çekmek için anlatıcısına “Rona daha başka şeyler düşünüyordu. Okuyucularımız, onun düşüncelerinin ne olduğunu daha ilerde anlayacaktır.”²⁸² dedirtmektedir. Bu şekilde ileriye ait atıflar yapılarak okuyucunun ilgisi uyanık tutulmaktadır.

Kullanılan dilin sadeliği de diyalog tekniğinin çokça kullanılması da bahsi geçen okuma rahatlığı için uygun seçimlerdir.

Olay örgüsünün akıcı olması için Özdeş’in romanlarında bazı bölümler hızlıca atlanır ve konunun ilgi çeken noktaya dönmesi sağlanır. *Duygulu Yıllar* romanında bu duruma uygun olan örnek şöyledir: “Evlenmelerinden bir ay sonraydı.”²⁸³ Anlatıcı için atlanılan bir aylık sürede anlatmaya değer herhangi bir olay yaşanmamıştır. Anlatılmak istenen olaya sıra gelmesi için bu sürenin hızlıca geçmesi gerekmektedir.

Duygulu Yıllar romanının ilerleyen sayfalarında Süha, Gül’den zorla para alır ve bir ay sonra tekrar geleceğini söyleyerek Gül’ün evinden ayrılır.²⁸⁴ Anlatıcının bu kısmında bir başka çatışma olmadığı için anlatıcı “Bir ay sonra, sabahleyin Gül’ün evinin kapısı yine çalındı.... Gül, kapıyı açar açmaz Süha’nın yılışık suratı ile

²⁸² Özdeş, *Memnu Meyva*, s. 24.

²⁸³ Özdeş, *Duygulu Yıllar*, s. 88.

²⁸⁴ *Age.*, s. 107-110.

karşılaştı.”²⁸⁵ şeklinde anlatıyı mevcut çatışma üzerinden devam ettirir.

Bazen anlatıcı daha uzun süreleri de birkaç cümle ile atlayabilir. *Liseli Bir Kız Sevdim* romanında on üç yıllık bir zaman dilimi şu cümleler ile geçilir: “Cahit, çocukluk ve gençlik çağlarında bir kâbus gibi üzerine çöken yalnızlığını unutmaya çalışarak kendini derslerine verdi ve dört yıl sonra Edebiyat Fakültesi’ni bitirdi. Onu askerliği takip etti. Ve öğretmenlik yılları birbirini kovaladı.”²⁸⁶ Bu cümleler ile bitirilen bölümü, “On üç yıl sonra Cahit, Edebiyat Öğretmeni olarak tâyin edildiği Kız Lisesi’nin bahçesine girdiği zaman, güzel bir sonbahar sabahıydı.”²⁸⁷ cümlesiyle başlayan yeni bir bölüm takip eder. Örnekte görüldüğü gibi romancı, kurguladığı olayları anlatmak için, diğer bölümleri hızlıca atlar ya da birkaç cümle ile geçirir.

H. Edebî Değeri

Çoğunlukla basit bir olay örgüsüne, kuru bir üslûba ve sıradan bir bakış açısına sahip olan popüler romanlar estetik kaygı ile yazılmadıkları için genellikle edebî değerleri düşük eserler olarak nitelendirilirler. Bu nitelendirmenin yapılmasının en önemli nedeni, yazarın kısa bir sürede romanı bitirmek zorunda olması ya da yetiştirmek zorunda olduğu bir tefrikasının bulunmasıdır. Özensiz ve hızlı yazan popüler romancıların genelde fazla sayıda romanlarının olması bahsi geçen genellemeyi kanıtlar niteliktedir. Bu konuda Mehmet Tekin şunları söyler:

Aceleyle getirilmişlik, yazarlarımızın öteden beri çözemedikleri melodramatik bir hâl: Bu bağlamda, kaleme aldığı romanın müsveddelerini matbaaya götürmek için başucunda bekleyen çocuğun verdiği sıkıntı ve telaşı Tanpınar’a sormak lazım. Yine tefrikadan kitaba geçerken kalemimi utandıracak ölçüde makas kullanan ve hiç de azımsanmayacak miktardaki sayfaları makaslayıp roman dışında bırakan Peyami Safa’nın, hangi hüznün ve mahcubiyet nöbetleri

²⁸⁵ *Age.*, s. 111.

²⁸⁶ Özdeş, *Liseli Bir Kız Sevdim*, s. 61.

²⁸⁷ *Age.*, s. 61.

yaşadığını, keşke kendisinden öğrenebilseydik.²⁸⁸

Popüler romanların ne kadar edebî oldukları meselesi önemli bir tartışma konusudur. Bu konudaki yaygın fikir, popüler romanların edebî eserlerde bulunması gereken vasıfları taşımadığı ya da nadiren taşıdığı yönündedir. Bu sebeple popüler romanlar, edebiyat dışı metinler olarak da sınıflandırılmıştır. Bununla beraber popüler romanların okuyucusunun hemen her zaman edebî roman okuyucularına göre daha fazla olduğu da bir gerçektir. Bu durumla ilgili Peyami Safa şu önemli tespitleri yapmaktadır:

Roman okuyucularının pek azında edebiyat zevki ve tecüssüsü vardır. Bunların çoğu vakit geçirmek için okurlar. Şüphesiz bu “vakit geçirmek” ihtiyacı belirsiz ve geri bir edebî zevkle karışıktır; çünkü vaktini geçirmek için roman okumaktan başka çareleri yok değildir. Fakat dünyanın her yerinde, ortalamacasına, fena romanın iyi romandan fazla okunması, ekseriyetin roman okuma ihtiyacında edebî zevkin ve tecüssüsün ayarlanmak ve eğlenmek arzusundan daha zayıf olduğunu gösterir.²⁸⁹

Okuyucunun vakit geçirmek ihtiyacının “belirsiz ve geri bir edebî zevkle” karşılaşma gereksiniminin sonucu olan popüler romanların, okuyucudaki etkisi az ve geçicidir. Merak duygusu, akıcı anlatım teknikleri ve rahat okunabilirlikle hızlıca bitirilen popüler romanların okuyucuda kalıcı etkilerinin olduğunu söylemek zordur. Yalnızca bazı “tadımlık” zevkleri yeterli bulan popüler roman okuyucusunun da ihtiyacı bu şekilde karşılanmış olmaktadır.

Ayfer Yılmaz, popüler romanların edebî yönünün neden zayıf olduğunu, yaptığı tanımla, şu şekilde açıklamaktadır: “Popüler edebiyat, orta seviyedeki okuyucu kitlelerinin muhatap alındığı, entelektüel mesajlar yerine, okuyucunun ilgisi ön planda bulundurulduğu için daha ziyade eğlendirici olan, ayrıca sanatkârın dil ve kurguda gereken hassasiyeti göstermemesinden dolayı edebilik yönü zayıf eserlerin

²⁸⁸ Mehmet Tekin, “Tuhaf Bir Tezli Roman: Aşk”, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Yıl: 2, S. 4, 2010, s. 8.

²⁸⁹ Peyami Safa, *Kadın, Aşk, Aile*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 1976, s. 66’dan aktaran Yalçın, *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı 1920-1946*, s. 220.

genel adıdır.”²⁹⁰

Özdeş’in popüler romanları yukarıdaki tespitlere uymaktadır. Romanların içerisinde edebî değeri yüksek kısımlar azınlıktadır. Roman tekniği olarak bakıldığında da birçok hata göze çarpmaktadır. Bununla beraber şiirlerden, şarkılardan, farklı meşhur şahsiyetlerin sözlerinden alıntılar yapılarak okuyucuya edebî bir zevk tattırılmak istendiği düşünülmektedir. Özdeş’in edebî değeri yüksek cümleleri, tasvirleri tabii ki vardır. Fakat bunlar ya sayıca azdır ya da bahsedilen cümleler edebî olmaya çalışılmış izlenimi vermektedir.

Özdeş’in romanlarının genelinde, edebî değere ulaşma çabasına rastlamak zordur. Eserlerin yazılış biçimi ve amacı edebî değere ulaşma çabasına zıt olduğu için, ulaşılan sonuç da buna paralel olarak sanatsal değeri düşük yapıtların ortaya çıktığı yönündedir.

Popüler romanlar alt ya da orta kültür seviyesine hitap etmektedirler. Çünkü yüksek kültür seviyesine göre bu kitaplar “ucuz” romanlardır. Yoğun kalabalıkların olduğu düşük kültür seviyesine hitaben oluşturulan eserler, o kültür katmanına uygun şekilde basit zevklere hitap etmektedir. Okuyucunun isteklerine göre tasarlanan ve hazırlanan eser ise bazı özelliklerden yoksun olmaktadır. Meral Özbek bu özellikler hakkında şunları söyler: “Bir kültürel ürün ortalama zevklere hitap etmeye başladığında satış avantajından dolayı topluma erişme ve ucuz olma özellikleri kazanırken, bireysellik, özgünlük ve kendiliğindenlik niteliklerini kaybetmeye başlamaktadır.”²⁹¹

Herhangi bir eserin edebî değerinin nesnel bir biçimde ölçülmesi hayli zordur. Fakat esere ait hususiyetlerin genelini ortaya koymak, bahsedilen özellikler ile ilgili açıklamalarda bulunmak, eserin edebî değeri hakkında bize fikir verebilir. Roman tekniğinin kusurlu olması da bize eserle ve eser sahibi ile ilgili bazı çıkarımlarda

²⁹⁰ Ayfer Yılmaz, *Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış/Nevin Önberk Armağanı*, Yayına Haz. Mehmet Ölmez, Simurg Kitapçılık ve Yayıncılık, Ankara 1997, s. 351’den aktaran Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 119.

²⁹¹ Meral Özbek, *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991, s. 125’ten aktaran Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 127.

bulunma imkânı verir. Özdeş'in romanlarının genelinde bulunan özensizlik, yazarın romanları kaleme alırken pek de dikkatli davranmadığını göstermektedir. Gözden kaçan ufak yazım hatalarının yanında, sonraki baskılarda bile düzeltilmeyen önemli hatalar görmek mümkündür. Bu konuda "Kurgu ve Anlatımın Yalın Kat, Derinliksiz ve Özensiz Olması" başlığı altında bulunan örnekler bakılabilir. Özdeş'in romanlarında, yazım hataları, anlatım bozuklukları, noktalama yanlışlıkları sıklıkla görülmektedir. Bununla beraber, romanın kurgusuna ait hatalar da göze çarpmaktadır. Roman kahramanlarının tamamının neredeyse aynı üslupla konuşması; olay örgüsündeki eksiklikler, kopukluklar ve benzeri kusurların tamamı Özdeş'in romanlarının, edebî değeri merkeze alarak yazılmadığını gösterir niteliktedir.

Rauf Mutluay'ın popüler romancının yeterliliğini sorguladığı şu cümleler aktarılmaya değerdir:

Romancılık için gerekli yetenek-üslûp-muhayyile-sorumluluk-çaba-sanat gücüne sahip değildirler. Piyasaya çalışırlar. Kimi yaşanmamış aşk düşlerini hikâyeleştirerek, kimi yabancı dillerden ustaca konu uyarlamaları getirerek, kimi masallara alışmış insanlarımızın eğitimsiz kesimlerine çağdaş masal öğeleriyle dolu serüvenler sunarak, ve hemen hepsi gazetelerin ayrılmaz bir parçası olan roman tefrikalarına göz dikerek... ürün devşirmişlerdir.²⁹²

Romanların en önemli unsurlarından biri de anlatıcıdır. Anlatıcının kendini göstermesi, okuyucuya kendisinin varlığını hissettirmesi, klasik roman anlayışında önemli teknik kusurlardan biridir. Özdeş'in romanlarındaki anlatıcının tavrını göstermek için şu örnek uygun olacaktır: "İşte size konuştuklarımızdan bazı parçalar. Hükmü siz vereceksiniz. Size burada hemen hemen yalnız onun fikirlerinden bahsettim. Bu da, sırf onu daha yakından tanımanız içindir. Yoksa, bence onun fikirlerinin o kadar ehemmiyeti yok. Beni ona bağlayan da bu değildir."²⁹³

Kahraman bakış açısına göre yazılmış olan yukarıdaki kısımda anlatıcı, doğrudan okuyucuyla iletişime girmektedir. Doğrudan okuyucuya seslenerek

²⁹² Rauf Mutluay, *50 Yıllık Türk Edebiyatı*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 1973, s. 576.

²⁹³ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 40-41.

“Hükmü siz vereceksiniz.” dedikten sonra “...bence onun fikirlerinin o kadar ehemmiyeti yok” demeyi de ihmal etmemektedir. Roman tekniğine uymayan anlatıcı kusurlarına ait birçok farklı örnek, Özdeş’in romanlarında mevcuttur. (Tezde “Anlatıcı Problemi” adlı müstakil bir başlık olduğu için bu konuda burada daha fazla ayrıntıya girilmeyecektir.)

Edebî değerle ilgili bahsi geçen eksikliklerin yanında, Özdeş’in romanlarında okuyucuya fikir veren, onları sanat değeri yüksek eserlere hazırlayan bölümler de vardır. Romanların tamamı göz önünde bulundurulduğu takdirde, bu bölümler hacim olarak fazla yer tutmazlar. Daha çok, bilgi verme ve fikir edindirme amaçlı olan bu bölümler, hikâyenin anlatımını bozup okuyucuyu fazlaca düşünmeye sevk ederek sıkacak kadar çok değildir. Bahsi geçen bölümlerde romancının okuyucuyu bilgilendirme ve eğitme amacı sezilmektedir. *Coşkun Gönüller* isimli romanda Mine kişisiyle yazar, fikrî meseleler sunarken okuyucuyu Mevlânâ hakkında bilgilendirmiştir:

— Evet, ben Tanrının insanları ebedî mutluluğa erişmesi için yarattığı inancındayım. Zannımca çağımız bir sapma yaparak bu gayeden uzaklaşmaya başladı. Tıpkı yörüngesinden sapan bir uydu gibi. Duygularımızı, hislerimizi, muhabbet ve sevgimizi gün geçtikçe yitiriyoruz. Tanrı insanı, sadece madde olarak yaratmadı. Ona pek çok güzel huylar, duygular ve ruh verdi. Biz ancak bunlara sahipsek insan olabiliriz, daha doğrusu «insanız» diyebiliriz.

— Çok güzel fikirlerin var Mine.

— Hazreti Mevlâna'nın bütün eserlerini okudum. Bilhassa «Mesnevi»si ve «Divan-ı Kebir»i bende büyük etkiler yarattı. Ben madde âleminden çok mânâ âlemine önem veririm.²⁹⁴

Bahsedilen romanlarda okuyucuyu bilgilendirme amacı haricinde sadece edebî zevk için yazıldığı düşünülen ifadeler ve benzetmeler de mevcuttur. Verilecek olan örneklerde bu durum görülebilir. Mesela olay örgüsünden çok edebî sanatlarla süslenmeye çalışılan, birbirinden bağımsız cümleler içeren *Kadınım* kitabında şu

²⁹⁴ Özdeş, *Coşkun Gönüller*, s. 55.

cümle yer alır: “Seni aşkımın kanatları arasına alıp, göğe uçurmak isterdim. Çünkü orada, renkli çiçeklerle süslenmiş ıssız bir bahçe var; bizi kimse rahatsız etmez.”²⁹⁵

Aynı kitabın bir sonraki sayfasında şu kısım bulunmaktadır:

Bilir misin, güzel yaz gecelerinde, menekşeler yıldızlara cilve yapar, güller güzel kokular saçar ve ceylânlar sevinçlerinden oynarlar... Gel seninle ağaçların gölgesi altında, doğanın sonsuz sessizliği içinde, yıldızlara cilve yapalım; etrafa aşkımızın kokusunu serpelim ve aşk oyunları oynayalım.²⁹⁶

Benzer bir örnek de *Gurbet* adlı romandadır: “Çiğnenmiş bir çiçek gibi gerilerde bıraktığı sözlüsünün menekşe rengindeki gözlerinde billurlaşan yaşlar, mehtabın ışıklarıyla parıldıyordu.”²⁹⁷

Yine *Gurbet* romanında köylü kızı İpek, sözlüsü hakkında kendi kendine şunları dile getirir:

Seni severdim aslanım, ruhumun erişebildiği derinlik, genişlik ve yücelikle. Seni severdim, safça, övgüden uzak... Seni severdim çocukluğumun imanıyla... Seni severdim, kaybettiğimi sandığım bütün inançlarımın aşkıyla... Seni severdim hayatımın nefesi, sevinci ve gözyaşlarıyla... ve eğer Tanrı isterse, seni daha çok seveceğim öldükten sonra...²⁹⁸

Süslü benzetmeler içeren şu örnek ise *Gizlenen İztıraplar* adlı romandandır: “Leylâya baktım. Ah!.. Bana çevrilen iki siyah göz, beni o anda içinde yuvarlandığım karanlık âlemin dehlizlerinden çekip çıkararak, nurlu, ferah bir hayata fırlatıvermişti.”²⁹⁹

Özdeş’in çok sayıdaki romanlarında nadiren bulunan bu sanatsal cümlelerin yanında yazarın yaptığı bazı ilginç benzetmeler de vardır: “Uzakta masmavi bir

²⁹⁵ Oğuz Özdeş, *Kadınım*, Tekin Yayınevi, 3. bs., İstanbul 1981, s. 11.

²⁹⁶ *Age.*, s. 12.

²⁹⁷ Özdeş, *Gurbet*, s.30.

²⁹⁸ *Age.*, s. 81.

²⁹⁹ Özdeş, *Gizlenen İztıraplar*, s. 40-41.

deniz,... Çömelmış ve uykuya yatmış hissini veren irili ufaklı yüzlerce ev..”³⁰⁰
Buradaki aynı benzetme *Dağ Başını Duman Almış* adlı eserde de geçer.³⁰¹

Diğer bir benzetme örneği *Çölde Açan Zambak*'ta görülür: “Bir kaynaktan kaynar gibi dökülen nihayetsiz bir sevinç, ...”³⁰²

Memnu Meyva ve *Kartal Başlı Kadırğa* adlı romanların ilk sayfalarında olay akışı başlamadan önce, *Dertli Kadınlar* isimli romanın da son sayfalarında verilen uzunca betimlemeler vardır.³⁰³ Birbirine oldukça benzeyen bu betimlemeler, bahsi geçen romanlardaki olay örgüsünün bir nevi özeti mahiyetini taşımakla birlikte, çokça teşhis sanatı örnekleri barındırır. *Memnu Meyva* adlı romanda bulunan uzun betimlemenin bir parçası şöyledir: “Bodrum’un rüzgârları nankördür. Bir vakitler güzel bir kadının, ipek gibi saçlarını okşadığını inkâr eder. Bodrum’un yağmuru unutkandır. Bir zamanlar, koydaki küçük kulübeye doğru koşan güzel saçlı kadını, nasıl ıslattığı hatırına gelmez.”³⁰⁴

Dertli Kadınlar romanındaki kısımdan alınan bir parça ise şu şekildedir: “İstanbul’un geceleri unutkandır... Gazinolarında, barlarında eğlenen erkeklerle kadeh tokuşturan kadınların, tek odalı evinde veya kulübesinde acı çekenlerin isimlerini hatırlamaz.”³⁰⁵

Kartal Başlı Kadırğa adlı tarihî romanda bulunan kısmın da bir parçası şöyledir: “Akdeniz’in rüzgârları sağırdır. Bir vakitler, sahilleri titreten top seslerini duymadığı için size, maziye ait hiçbir bilgi vermez. Akdeniz’in dalgaları dilsizdir. Bir zamanlar kucağında kimleri gezdirdiğini, kimleri uyuttuğunu size anlatmaz.”³⁰⁶

Herkesten Uzak adlı romanda da yukarıdaki örneklere benzer kısa bir paragraf yer alır: “Evet, biliyorum Bozdağ’ı da, Sart harabeleri de, Gediz ovası da unutkandır!

³⁰⁰ Özdeş, *Şebnem*, s. 226.

³⁰¹ Özdeş, *Dağ Başını Duman Almış*, s. 47.

³⁰² Özdeş, *Çölde Açan Zambak*, s. 176.

³⁰³ Özdeş, *Memnu Meyva*, s. 6-7; *Kartal Başlı Kadırğa*, s. 7; *Dertli Kadınlar*, s. 226-227.

³⁰⁴ Özdeş, *Memnu Meyva*, s. 6.

³⁰⁵ Özdeş, *Dertli Kadınlar*, s. 227.

³⁰⁶ Özdeş, *Kartal Başlı Kadırğa*, s. 7.

Bir vakitler sinesinde kimleri barındırdığını, ovasında kimlerin at koşturduğunu, yaylasında kimlerin mutluluğa eriştiğini, görmemiş, bilmemiş gibidir.”³⁰⁷

Özdeş’in romanlarında yazar bazen edebî değeri yüksek cümleler kurmaya çalışırken anlamı belirsiz ifadeler ve benzetmeler de kullanmıştır. *Gizlenen İztıraplar* romanında buna uygun bir örnek vardır: “Leylâ, belki de duymak istiyor, fakat, azgın bir at gibi şahlanan düşüncelerini, hayâlin kırbaçları arasından kurtaramıyordu.”³⁰⁸

Bu duruma uygun başka bir örnek de şöyledir: “Acım, göğsümden hıçkırarak kaçtı!”³⁰⁹ Yazar bu ifade ile çok üzüldüğünü anlatmaya çalışmıştır. Fakat anlatmak istediği ile söylediği sözler arasında anlam uyumu oluşmamaktadır. Aynı ifade *Şebnem* romanında da geçmektedir.³¹⁰

Popüler romanlar -son yıllara kadar- genel olarak araştırmaya, incelenmeye değer görülmemiştir. “Popüler romanlar basit görüldüklerinden dolayı çeşitli alaycı adlandırmaların da hedef noktası olmuştur. Popüler roman için ‘düşük edebiyat’, ‘kadın edebiyatı’, ‘kaçış edebiyatı’, ‘avam edebiyatı’, ‘yığın edebiyatı’ ve benzeri birçok adlandırmalar kullanılmıştır.”³¹¹ Bu isimlendirmeler ve popüler romana bakış açısı “...günümüze kadar birçok akademisyen ve eleştirmenin, basit ve edebi kaygıdan uzak olduğu gerekçesi ile popüler ürünleri araştırmaya gerekli görmemesine neden olmuştur.”³¹²

Akademik çevrelerin tepkisinin sadece popüler romanların adlandırılmasıyla kalmadığını, tutumlarıyla popüler romanların gelişimine zarar verdiğini söyleyen Veli Uğur şunları ifade eder: “Popüler edebiyatın ülkemizde gelişmemesinin en önemli nedenlerinden biri de akademinin yıllar boyunca bu konuya ilgi göstermemesi, bu türdeki eserleri edebiyat saymaması, ‘gayri ciddi’ bulmasıdır.”³¹³

³⁰⁷ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 177.

³⁰⁸ Özdeş, *Gizlenen İztıraplar*, s. 40.

³⁰⁹ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 56.

³¹⁰ “O zaman ruhum, göğsümden hıçkırarak kaçtı.” Özdeş, *Şebnem*, s. 126.

³¹¹ Gültekin, *Bir Popüler Romancı Olarak Ahmed Vâlâ Nureddin*, s. 25.

³¹² *Age.*, s. 25.

³¹³ Uğur, “1980 Sonrası Türkiye’de Popüler Roman”, s. 421.

Veli Uğur bu açıklamasına örnek olarak Nihat Sami Banarlı'nın Ahmet Mithat Efendi hakkındaki şu yorumunu dile getirir: “Ahmed Midhat Efendi, tam mânâsıyla, popüler ve ansiklopedist bir muharrirdir. ...Onun eserlerinde derin bir bilgi, yahud bu eserlere yaşama hakkı verecek bir sanat üstünlüğü aramak beyhudedir. ...Midhat Efendi böyle bir lisanla, zamanın gazete ve mecmua okuyucularına, yalnız hikâye ve roman değil, hatta sâdece fikir ve felsefe değil, tarih coğrafya, biyoloji, hatta fizik ve matematik okutmuştur.”³¹⁴

Bu yorumun dışında, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın, Hüseyin Rahmi ile ilgili fikirlerine şu cümlelerden ulaşılabilir: “... [E]n iyi romanlarında bile bir yığın kukla oynatır.... Sonradan doğrudan doğruya polis ve tefrika romanına düşer.”³¹⁵ Tanpınar'ın “düşmek” fiilini rastgele söylemediği düşünüldüğünde, popüler roman yazarlarına pek fazla değer verilmediğini söylemek doğru olacaktır. Uğur, “bahsedilen tavır o kadar etkilidir ki Peyami Safa, Kemal Tahir gibi yazarlar kaleme aldıkları polisiye eserlerin kapağına kendi isimlerini yazmaktan çekinmişlerdir”³¹⁶ demektedir.

Popüler romanlarla ilgili son yıllarda yapılan akademik çalışmalar, akademinin bu alana daha fazla ilgi duymaya başladığını gösterebilir. Uğur'un sözlerine uygun şekilde hâlâ okullarda okutulan edebiyat kitaplarında, popüler romancıların adları geçmemeye devam etse de, akademi, tüm dünyada popüler kültürün kitlelerle ilişkisini yeniden ele almaya başlamıştır.³¹⁷

Oğuz Özdeş özelinde bu meseleye bakıldığında genellemelerin doğru olduğu düşünülebilir. Çünkü Özdeş ile ilgili 2012 yılına kadar herhangi bir tez yazılmamıştır. Özdeş'in sadece popüler tarihî romanlarının incelendiği iki tez³¹⁸

³¹⁴ Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi* (2. Cilt), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2001, s. 965-966.

³¹⁵ Ahmet Hamdi Tanpınar, “Türk Edebiyatında Cereyanlar” *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yayınları, 2. bs, İstanbul 1977, s. 119-120.

³¹⁶ Uğur, “1980 Sonrası Türkiye'de Popüler Roman”, s. 421.

³¹⁷ Veli Uğur, *1980 Sonrası Türkiye'de Popüler Roman*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013, s. 18, 24.

³¹⁸ Mehmet Güngör, *Popüler Roman Geleneği ve Oğuz Özdeş'in Popüler Tarihi Romanları*, (Danışman: Şahmurat Arık), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış

2012 yılında onaylanmıştır. Okumakta olduğunuz bu çalışmayla ise Özdeş'in tüm romanları popüler roman bağlamında ele alınmaya çalışılmaktadır. Bununla birlikte popüler edebiyatın farklı alanları hâlâ araştırılmayı beklemektedir.

İ. Sayıca Çok ve Seri Halinde Yazılabilirliği

Popüler romanlar, edebî romanlara nazaran kolay ve sayıca fazla yazılabilirler. Oğuz Özdeş'in basılan kırk romanı buna örnek olarak verilebilir. Yine birçok popüler romancının yazdığı roman sayısının edebî romanlara göre fazla olduğu bilinmektedir. Örneğin Ahmet Hamdi Tanpınar'ın sadece beş romanı vardır. Bir başka ünlü romancı Yakup Kadri'nin ise dokuz romanı bulunmaktadır. Reşat Nuri Güntekin'in ise on dokuz romanı mevcuttur. Fakat popüler romanlarıyla ünlü Muazzez Tahsin Berkand'ın kırk üç telif, on dört de uyarlama romanı bulunmaktadır.³¹⁹ İhsan Işık'ın hazırladığı *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*'ne göre Burhan Cahit Morkaya'nın kırka yakın, Esat Mahmut Karakurt'un on sekiz, Mükerrerem Kamil Su'nun yirmi bir, Mahmut Yesari'nin on dört romanı vardır.³²⁰ Kerime Nadir'in ise otuz dokuz popüler romanı mevcuttur.³²¹ Bu kadar yüksek sayıda roman yazmak pek de kolay değildir.

Romanların geneli göz önüne alındığı zaman, kitapçı raflarında popüler romanların çok daha fazla yer kapladığı görülebilir. Şaban Sağlık, "Kitaplıklarda en fazla yer işgal eden eserler olmalarına rağmen, popüler romanların çoğu basılamamış, gazete koleksiyonlarında tefrika halinde kalmıştır."³²² demektedir ve Kerime Nadir'in konuyla ilgili şu sözünü aktarmaktadır: "(Burhan Cahit Morkaya,

Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir 2012; Eray Kaçen, *Oğuz Özdeş'in Tarihi Romanları*, (Danışman: Ramazan Güleendam), Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2012.

³¹⁹ "Muazzez Tahsin Berkand", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, C. I, Yapı Kredi Yayınları, 2. bs., İstanbul 2003, s. 207.

³²⁰ İhsan Işık, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, C. II-III, Elvan Yayınları, 4. bs., Ankara 2006, s. 1052-1934.

³²¹ "Kerime Nadir", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, C. II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 499-500.

³²² Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 126.

Romanları o günün okurlarınca çok beğenilen, sevilen ve kitaplıklarda sayıca en çok kitabı bulunan romancılardan biriydi.”³²³

Popüler romanların, sanatsal/estetik romana göre çok daha fazla olduğunu söyleyen Mehmet Narlı, bu roman türlerini ayırt eden belli bazı kriterlere tabi tutulan romanların hangi alana daha yakın olduğunu anlamının kolay olacağını aşağıdaki cümlelerle açıklamıştır:

Popüler romanlarda, tarihe, dile, hayata ve insana derin, felsefi bir bakış açısı yoktur; estetik romanlarda ise roman neredeyse bir bakış açısının ürünüdür. Popüler romanda olay zinciri yoğun ve rastlantısaldır; estetik romanlarda ise, bütün zincirler mantıksal bir bağla bağlanırlar. Popüler romanlar, geniş kitlenin ortalama algısını ve tepkisini yansıtırlar; estetik romanlar, daha entelektüel insanlara yönelirler. Popüler romanlarda, serim, düğüm, çözüm şeması, hemen fark edilecek tekrardır; estetik romanlar ise bu şematizmden kaçarlar. Bu ölçüleri kabul ettiğimizi ve ölçüleri titizlikle uyguladığımızı varsaysak, roman tarihimiz boyunca basılan romanların herhalde yüzde sekseninden fazlasının popüler gruba girdiğini görürüz.³²⁴

Fazla sayıda roman yazabilmesi için, popüler roman yazarlarının bazı yöntemler kullandıkları da söylenmektedir. Sadece müsveddelerin yayınevine teslim edilmesi, ikinci okumaların yazar tarafından yapılmaması, hazır kalıba benzer cümle ve olay örgüleri gibi hususiyetlerin popüler romancının işini kolaylaştırdığı söylenebilir.

Uğur, yazarların seri üretimle eserler kaleme almasıyla ilgili şunları söylemiştir: “James Patterson seri üretimi kullanarak yüzden fazla esere imza atmıştır. Benzer şekilde Osman Aysu, Yavuz Bahadıroğlu gibi yerli yazarların her biri ellinin üzerinde romanı piyasaya sürmüştür.”³²⁵ Devam eden kısımda Uğur, hızla üretilen bu eserlerin yaratıcılık sorunları barındırdığını, birbirine benzer kişi ve

³²³ Kerime Nadir, *Romancının Dünyası*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1981, s. 17.

³²⁴ Mehmet Narlı, *Roman Ne Anlatır*, Akçağ Yayınevi, 2. bs., Ankara 2009, s. 212.

³²⁵ Uğur, *1980 Sonrası Türkiye’de Popüler Roman*, s. 26.

olayların sıklıkla görüldüğünü söylemektedir.³²⁶

Oğuz Özdeş, yazdığı romanlarında tekrara düşmüş, bazı romanlarında anlattığı olayları daha sonraki kitaplarında da kullanmıştır. Aradaki ufak farklılıklar dışında aynı olayları kullanışı, popüler romanların fazla sayıda yazılması ile ilişkilendirilebilir.

Popüler romanlar dizi ya da seri hâlinde üretilip birbirine bağlanabilir. Bu tarzda üretilen roman sayısı fazladır. Belli bir okuyucu kitlesi oluşturan popüler romancı, konusunu beğendirdiği romanın devamını/serisini oluşturarak hazır okuyucu kitlesine yeni romanlar satmayı sürdürür. Bu durum yazar için garanti satış anlamına gelebilir.

Günümüzde birçok örneği bulunan seri kitaplardan ilk akla gelenler *Harry Potter*, *Yüzüklerin Efendisi*, *Alacakaranlık*, *Açlık Oyunları* ve benzeri romanlardır. Yüksek sayıda okuyucuya ulaşan bu romanların daha sonra sinemaya da uyarlandığı bilinmektedir.

Özdeş'in dizi hâlinde yazdığı kitap serisi ise *Karapençe*'dir. Tekin Yayınevi'nde basılan son hâline göre beş kitaptan oluşan serinin romanlarının isimleri şöyledir: *Karapençe*, *Karapençe Estergonda*, *Karapençe'nin İntikamı*, *Karapençe Voyvoda'ya Karşı* ve *Karapençe'nin Oğlu*. Yazdığı tarihî popüler romanlar ile ünü daha da artan Özdeş, farklı okuyucu kitlelerine ulaşmayı başarmıştır. *Karapençe* serisinin önemli bir okuyucu kitlesi tarafından beğenildiği düşünülebilir. Çünkü *Karapençe* serisinin sinema dünyası tarafından ilgi çekici bulunması bir tesadüf olmasa gerektir. Öyle ki *Karapençe* romanı, birincisi siyah-beyaz olmak üzere iki kez filme uyarlanmıştır.

Özdeş'in 1943 yılında basılan *Cennet Yolu* romanında, ön söz kısmında, romanın toplam üç kitap olması tasarlandığı belirtilir. Fakat yazılması düşünülen serinin diğer kitapları mevcut değildir. Özdeş'in konuyla ilgili kendi açıklaması şu şekildedir: ««Cennet Yolu», mevzuunun üç saatte geçmesini ve ayrı ayrı üç kitap

³²⁶ *Age.*, s. 26.

olmasını tasarladığım romanlarımın ilkidir. Diğer iki romanım «Vatman dur, iniyorum!...» ve «Gece yarısından sonra» adlarıyla neşredilecektir.»³²⁷

Aynı tema ve motifleri işleyen, birbirine benzer ya da birbirinin devamı olarak seri ya da dizi hâlinde kitap yazmanın asli işlevini Sağlık şu şekilde anlatmıştır:

Mesela, ‘Arsen Lüpen Serisi’, ...‘Pembe Dizi’, ‘Haftalık Roman Serisi’, ‘Cingöz Recai Serisi’ gibi dizi ve seri adları romanların kapaklarında da belirtilir. Okur, eğer diziden (ya da seriden) herhangi bir romanı beğenmişse, aynı merak ve istekle, o dizi veya serinin diğer kitaplarını da okuyacaktır.

Sağlık’ın açıklaması göz önüne alındığında, yayıncıların veya romancıların tüketici ilgisini takip ederek, daha önceki kitapları beğenen aynı kitleye, serinin devamı olan romanları satma fikrinin baskın geldiği düşünülebilir.

J. Abartılı Olayların ve Yoğun Duyguların Hâkimiyeti

Popüler romanlar, sürekli aşırılıklar diyarında dolaşır. Bu sebeple de eserlerin kurgusunda genellikle siyah ve beyaz hâkimdir. Roman kişileri arasında çoğunlukla güzeller ve çirkinler, iyiler ve kötüler, fakirler ve zenginler vardır. Yani griye pek yer yoktur. Popüler romanlarda sıradan duygular, üst sınıftan kişiler çoğunlukla yer bulamaz. Çünkü bu romanlarda zıtlıklar ön plandadır.

Zıtlıklar kurgulanırken mantıktan çok duygular hâkimdir. Genellikle duygular üzerinden yürütülen karşıtlıkların bazen gerçek hayata uygun olmadığı da gözlenebilir. Gültekin bu konuda şunları söylemektedir: “Popüler romanlar okurun duygularına hitap ederler, mantıklarına değil. O yüzden de popüler romanlarda önemli olan anlamdır, duyguların yaşanılmasıdır. Onun nasıl verildiği veya içerdiği mantık tutarlılığı önemli değildir. Duygular burada çok aşırı, duygusal şekillerde dile getirilir.”³²⁸

Duyguların ne kadar aşırı olabileceği ile ilgili verilecek olan örnek uygun

³²⁷ Özdeş, *Cennet Yolu*, (önsöz) s. 5.

³²⁸ Gültekin, *Bir Popüler Romancı Olarak Ahmed Vâlâ Nureddin*, s. 31.

olacaktır. İnsan için saadet duygusu rahatlatıcı, huzur veren bir duygu olması gerekirken Özdeş'in *İtiraf* romanında şu şekilde geçmektedir:

“— Niçin ağlıyorsun Nihal?

— Saadetim beni boğuyor. Onun için ağlıyorum.”³²⁹

Yine aynı eserin ilerleyen sayfalarında bu kez de saadetin insanı perişan(!) edebileceğini öğrenmekteyiz.

“— Mesut musun?

— Bakışlarımdan saadetimin beni nasıl perişan ettiğini anlamıyor musun?”³³⁰

Özdeş'in roman kahramanlarının yaşadıkları duygular, o derece yüksektir ki onların bakışlarından bile anlaşılabilir.

Aşka Susayan Dudaklar isimli romanda da şu ifadeler vardır: “— Seni mesut etmezsem ölürüm...”³³¹

“— Yarabbi, bu kadar mutlu olmam (m)ümkün müydü?”³³²

Aşırı mutlulukla ilgili diğer bir örnek, *Ağlayan Kadın* isimli romanda şu şekildedir:

Beni mütemadiyen öpüyor ve tatlı mırıltılarla:

— Mes'utsun değil mi? diyordu. Çok mes'utsun.

Ben de ona hülyalı bakışlarla cevap veriyordum:

— Mes'udum. Dünyanın en mes'ut kadınıyım. Öyle zannediyorum ki, hiç kimse bizim kadar mes'ut değildir. Fakat bilmem neden bu saadet beni o derece korkutuyor ki! Âdeta, pek yakın bir tehlike, bizi bekliyormuş gibi, yüreğim çarpıntılardan bir türlü kendisini kurtaramıyor. Dinmez bir kalb ağrısı içindeyim.... Allaha, bu büyük saadetimizi devam ettirmesi için dua

³²⁹ Özdeş, *İtiraf*, s. 42.

³³⁰ *Age.*, s. 53.

³³¹ Özdeş, *Aşka Susayan Dudaklar*, s. 74.

³³² *Age.*, s. 80.

ediyorum. O büyüktür. Bu lütfunu her halde bizden esirgemeyecektir. Eğer seni ve kölesi olduğum şimdiki saadetimi de elimden alırsa, ona lânet edeceğim!³³³

Son alıntıda görüldüğü gibi, Özdeş'in romanlarındaki kişiler tüm duygularını aşırılıklarda yaşamaktadırlar. Çok mutluyken birden hayattan vazgeçme konumuna gelebilmekte ya da tersi şekilde birden mesut olabilmektedirler. Allah'a inanıp ona dua ederken birden Allah'a lânet edebilecek bir ruh hâline gelebilmektedirler. Ayakları sağlam yere basmayan bu kişilerin fikirleri ve davranışları ölçsüz olabilmektedir.

Abartılı duygulara başka bir örnek *Memnu Meyva* romanında görülür:

— Başım dönüyor.

— Başın mı dönüyor niçin?

— Bilmiyorum. Belki de saadetimden...

— O kadar mes'ut musun?

— Tahmin edemeyeceğin kadar.³³⁴

Aynı eserin ilerleyen sayfalarında da benzer duygu yoğunlukları devam eder:

— Sen mesut ol, bu benim için en büyük bahtiyarlıktır. Ben ölsem bile, asla müteessir olmam, zira ölüm, ruhun ıstırabından daha iyidir.

— Ölüm ıstıraftan daha mı iyi? O halde, benim yaşamamı niçin istiyorsun? Eğer sen ölürsen veya ıstırap çekersen, benim kalbim ıstırabın mihrap taşı olur. Seni seviyorum. Benimle gel.³³⁵

Verilen örnekte görüldüğü gibi, aşkların sınırı yoktur. Özdeş'in romanlarının âşıkları, 1980 sonrası dönemde yazılan, günümüzün zihniyetine daha uyumlu olan aşk romanlarının kahramanlarına benzemez. Özdeş'in kahramanları, sevgililerine

³³³ Özdeş, *Ağlayan Kadın*, s. 59-60.

³³⁴ Özdeş, *Memnu Meyva*, s. 11.

³³⁵ *Age.*, s. 16

tutkuyla bağıdırlar. Erkek kahramanlar çok olmasa da kadın kahramanlar hayli sadıktır. Arabesk kültür ürünü şarkılarda görülen “mutlu ol yeter” veya “sensiz cennet bile sürgün sayılır” felsefesi son örnekte görülebilir.

— Eğer beni sevmezsen veya aldatırsan, ölürüm Rona, anlıyor musun, ölürüm; yaşamam artık. Eğer Allah benden bu saadeti de esirgiyecek olursa...

— Sus... Aşkımızdan hala nasıl şüphe edebiliyorsun?

— Eğer bir gün sevgim yalnız kalırsa, beni terk edersen, sana lanet ederim, seni affetmem.³³⁶

Özdeş’in romanlarında aşırı mutluluğun zıddı olarak aşırı mutsuz olma hâli de görülür. Bunlardan biri şöyledir: “— Saadeti o kadar unutmuşum ki, Kenan şimdi ona saadet bile diyemiyorum. Saadet nasıl şey, bana anlatsana?”³³⁷

Özdeş’in bir başka eseri olan *Gizlenen İztıraplar* romanındaki bir kısımda duygulardaki yoğunluk, şu cümlelerle dikkat çeker:

— Çektiğim heyecanı görüp te, yaşamak istediğimi, yaşamak ve yaşatmak için, yaşamak istediğimi sanma?.. Düşüncelerimin bile zavallılaştığı bu ızdırap dolu âlemde yaşamak ne kadar zordur bilir misin?.. Aile saadetinin yıkıldığı zaman, yaşamamanın ne kadar imkânsız olduğunu hiç işittin mi?... Ah bilmezsin, duyamazsın, ana kalbinin ne kadar mukaddes olduğunu tanıyamazsın İlhami...³³⁸

Aynı eserin ilerleyen sayfalarında bu yoğunluk devam eder: “Yaşadım... Hayatımda yalnız bir gece yaşadım... O gece... O sonsuz gece...”³³⁹ Bu örnekte, yaşanılan bir gecelik olay bütün bir hayatın önüne geçmektedir. Yazara göre başkahraman İlhami’nin o günü hayatından çıkartılırsa geriye kayda değer bir şey kalmayacaktır. Yazar, o gecenin büyüsunü arttırmak için geriye kalan bütün bir ömrün izlerini silmekte bir beis görmez.

³³⁶ *Age.*, s. 22.

³³⁷ Özdeş, *Ağlayan Kadın*, s. 135.

³³⁸ Özdeş, *Gizlenen İztıraplar*, s. 103.

³³⁹ *Age.*, s. 110.

Özdeş'in bir başka romanı olan *Duygulu Yıllar*'da ise aşk duygusunun her şeyin üstünde tutulduğu söylenebilir. Orhan, Canan ile nişanlıyken Gül ile birbirlerini severler. Hatta “çılgınlar gibi” severler.³⁴⁰ Aradaki nişan meselesinin önemi yoktur. Öyle ki Orhan, Gül'e “Seni mes'ut edemezsem ölürüm” demektedir.³⁴¹ Orhan'dan sonra başkasıyla evlenen ve kocası ölünce tekrar Orhan'ı bulan Canan, Orhan'ın kendisine kocasının sadece bir ay önce öldüğünü hatırlatması üzerine şunları söylemektedir: “Bir kadın sevmekten niçin utansın Orhan? Aşkın utanılacak bir tarafı olur mu? Bu mânâsız his nedense siz erkeklerde var... Sevmekten utanç duyar, sevdiğiniz kadından kaçarsınız...”³⁴² Abartılı duyguların devam ettiği romanın son bölümünde ise Orhan gerçek aşkı Gül'e şöyle demektedir: “Sen sadece, sevdiğim ve beğendiğim sekreterim değil, taptığım karımdın.”³⁴³ Tapmak kelimesinin genel anlamda yaratıcı için kullanıldığı düşünüldüğünde duyguların ne kadar yoğun ve aşırı olduğu görülebilir.

Yoğun duyguların en önemlilerindendir aşk. Bu sebeple popüler romancı, romanındaki aşkın ne kadar masum ve güçlü olduğunu kanıtlamak istemektedir. Fakat bir aşkın, yaşanmış tüm aşklardan üstün olduğunu iddia etmek hayli zordur.

“— Seni daima sevdiğimi düşünmelisin! Şuna inan ki, seni sevdiğim kadar hiçbir kadın sevilmemiştir.”³⁴⁴

Verilen örnekteki aşkın seviyesine ulaşmak hayli zordur. Fakat Özdeş'in romanlarının aşk seviyesi genelde yukarıdaki örnekteki gibi yüksektir. Sadece aşkın değil, her duygunun yoğunluğu fazladır. Bütün duygular üst seviyelerde yaşanmaktadır. Can sıkıntıları “müthiş”, saadetler “sarhoş edici”, sevinçler ise “çıldırıcı” olabilmektedir. Ayrıca bu duyguların hepsi kısa sürelerde yaşanabilir.

“Fakat aksilik olacak ki, tam bir gazinonun önüne geldiğimiz zaman, otomobilin benzini bitti. Canım müthiş sıkılmıştı... Gece çok güzeldi ve gazinoda

³⁴⁰ Özdeş, *Duygulu Yıllar*, s. 196.

³⁴¹ *Age.*, s. 210.

³⁴² *Age.*, s. 183.

³⁴³ *Age.*, s. 212.

³⁴⁴ Özdeş, *Memnu Meyva*, s. 191.

sevdiğim bir plâk çalınıyordu. İhtimal bu, aşk arzularımı çoğaltmıştı. Saadetten adeta sarhoş gibiydim. ...[S]evinçten çıldıracaktım.³⁴⁵

Özdeş kişilerinin abartılı durumlarına ait bir durum da *Şebnem* adlı romanda görülür: “Öğretmenimin bu kadar samimi ve bana isimle hitap etmesi, heyecanımı o kadar çoğalttı ki, yerimden kalkıp elini öpeceğim yerde, birden başımı öne eğip ağlamaya başladım.”³⁴⁶

Bir başka örnek *Aşk İstiraptır* adlı romanda mevcuttur. Romanda anne olan kahraman o kadar dalmıştır ki ne trenin hareket ettiğini anlar ne de kızının kendisine “Anne! Anne!” diye bağırdığını işitir.³⁴⁷ Anlatıcı, kadının, kızından ayrılmasından dolayı duyduğu üzüntüyü o denli abartmıştır ki; anne, trende olan kızına dışarıdan bakmakta olduğu hâlde, trenin hareketini fark edemez. Bir annenin, bahsedilen durum içerisinde, kendisine bağırarak evladını duymayacak ve onu unutacak kadar derin düşüncelere dalması pek mantıklı değildir.

Romancı, aynı romanın ilerleyen sayfalarında bu kez okurun karşısına masalımsı bir anlatımla çıkar. “O kadar yakışıklı ki, kokulu ve çeşitli çiçekler arasında dolaşan genç bir prensi andırıyor ve renk renk kelebekler etrafında müjdecileri gibi durmadan dönüyorlar.”³⁴⁸

Kızım ve Ben romanındaki bir bölüm “abartılı olaylar-anlatımlar” konusu için çok uygun bir örnektir. Bu bölümde Hüsrev, Veli’yi öldürmek istemektedir. “Nasıl oldu bilmiyorum, birden kapıyı açtı, tam dışarı çıkacağı sırada parmaklarım elimde duran tabancamın tetiğine değdi... Veli gülle gibi yere düştü. Aman Allahım, o ne düşüş. İnan dostum, pencerenin camları bile sarsılmıştı.”³⁴⁹

“Tetiğe değmek” ile tetiği çekmek tabii ki farklıdır. Yazarın “değmek” fiilini seçtiği görülür. Ayrıca bir insan nasıl bir şekilde yere düşer ki camlar bile sarsılır?

³⁴⁵ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 45.

³⁴⁶ Özdeş, *Şebnem*, s. 21.

³⁴⁷ Özdeş, *Aşk İstiraptır*, s. 28.

³⁴⁸ *Age.*, s. 31.

³⁴⁹ Özdeş, *Kızım ve Ben*, s. 142.

Devam eden kısımda abartılı anlatıma farklı olaylar da eklenmektedir.

“Korka korka yanına yaklaştım ve ölüp ölmediğini, anlamak için gözlerine baktım. Allahım, Allahım!.. Veli yaşıyordu. Yanına yaklaştım. Ona doğru eğildikçe, gözleri büsbütün açılıyordu. Nazarlarında, beni mahveden, bütün vücudumu sarsan, ezici bir hal vardı. Ah! Ona bakamıyordum, ona bakamıyordum!”³⁵⁰

Veli ölmemiştir, yaşıyordur. Ayrıca sadece bakışları ile karşısındaki insanın vücudunu sarsabilen bir yeteneğe sahiptir. Fakat yazar bunun nasıl mümkün olabileceğini okuyucusuna açıklamamaktadır.

Kitabın devam eden kısmında Veli, üzerine tabanca boşaltıldığı, dört yerden yaralı ve de ciğerleri delinmiş olduğu hâlde yine ölmez. İki düşman bu defa birbirlerinin boğazına yapışır. Veli hâlâ kuvvetten düşmemiş, hırsla hasmının boğazını sıkmaktadır. O esnada buldukları yere birkaç adam gelip Hüsrev’le Veli’yi birbirinden ayırır. Veli kaldırıldığı hastanede ameliyat esnasında nihayet ölür. Hapiste olan Hüsrev’e bu haberi gardiyan getirdiği zaman, nicedir ağlayamadığından yakınan Hüsrev kakkahalara ve sevinç gözyaşlarına boğulur.³⁵¹

Verilen örnek cümleler ve son paragrafta özetlenen kısımlar dikkate alındığında, romandaki anlatımın dikkat çekici olması için ya da farklı sebeplerle, gerçeğe pek de uygun olmayan anlatılar olduğu görülebilir.

Özdeş’in diğer romanlarında gerçeğe uygun olmayan başka örnekler de görülür. Bu romanlardan biri olan *Hülya*’da, ölmüş olan karısı Hülya ile her gece konuşan bir kahramandan bahsedilir. Romanda anlatıcı kişi olan Reha da Hülya’nın sesini duyar. Konuşma bittikten sonra Reha, bunun nasıl olabileceğini sorduğunda ise kahraman “Bunu bana sormayın!” diye acıyla feryat eder.³⁵²

Aşağıdaki örnek *Dertli Kadınlar* adlı romandandır:

— Aylin’in sol göğsündeki yıldız benzeyen «ben» büyüdü mü?

³⁵⁰ *Age.*, s. 142-143.

³⁵¹ Özdeş, *Kızım ve Ben*, s. 142-144.

³⁵² Özdeş, *Hülya*, s. 26.

— Evet, aynı yıldıza benziyor... Çok garip bir şey... Doğuştan olduğuna göre, irsi olsa gerek...

— Evet, babasının da sol göğsü üzerinde yıldıza benzeyen bir «ben» vardır...

— Zahir, soya çekmiş olacak...

— Annesinin sol göğsünde de varmış, aynı yıldız şeklindeki ben... Garip bir şekilde, bütün soyu boyunca, anneden erkek evlâdına, erkekten kız çocuğuna geçermiş bu yıldız «ben»... Aylin'in babası anlatmıştı bunu... Demek gerçekmiş...³⁵³

Romanda geçen bu hadisenin gerçek olabilmesi oldukça zordur. Kitapta bu konuşma geçmeden önce başka bir yerde “yıldız şeklindeki bir ben”den bahsedilmemiştir. Bahsedilen “yıldız şeklindeki ben”, birer hafta arayla üç erkekle birlikte olan Yeşim'in dünyaya getirdiği çocuğun babasının kim olduğunu belirtmek için o anda oluşturulmuş bir kurgudan ibarettir.

Diğer bir örnekte, gerçeğe uygun olmama durumu biraz farklıdır:

Firuz Ümit iki yaşına basmıştı. Artık iyice konuşuyordu. Yavaş yavaş her şeyi anlamaya ve idrak etmeye başlayan oğlunun, Vildan'a sorduğu [babasıyla ilgili] bazı sualler, kalbindeki kapanmağa yüz tutan yaraları yeniden deşiyordu....

— Niçin bize haber yollamıyor? Niçin mektup yazmıyor? Ahmet ağanın da uzakta bir oğlu varmış, fakat sık sık mektup yazıyor.

— Evlâdım, Ahmet ağanın oğlu daha yakın yerde.³⁵⁴

Henüz iki yaşında olan bir çocuğun konuşmaya başlaması doğrudur. Ancak yukarıdaki örnekte olduğu gibi cümleler kurması, gerçeğe uygun değildir.

Şafak Sökerken adlı romanda Osman, düşman süvarilerini vurmalıdır. “Osman, süvarilere o kadar yakından ateş etmiş ve öyle iyi nişan almıştı ki, iki asker de,

³⁵³ Özdeş, *Dertli Kadınlar*, s. 185.

³⁵⁴ Özdeş, *Çölde Açan Zambak*, s. 178-179.

dalından kopan armutlar gibi arka arkaya yere düştüler.”³⁵⁵ Ancak nasıl olmuşsa o esnada yanında duran Binbaşığı da fark etmeden vurmuştur. O kadar iyi nişan almışsa Binbaşının da kurşun menziline olduğunu fark etmiş olması gerekir. Ya da “yanında duran” Binbaşığı vurduğu düşünülürse o kadar iyi nişan alamamış olması gerekir.

Aynı romanın başka bir yerinde yine Osman adlı kahramanın kırk sekiz saat hiç dinlenmeden ve uyumadan atıyla yol aldığı belirtilir.³⁵⁶ Bu durumun, normal bir insanın fizyolojik yapısı göz önüne alındığında gerçekliğe pek uygun olmadığı düşünülebilir. Ayrıca atın çatlayıp ölme ihtimali de gözden kaçmamalıdır.

Abartılı olayların ve yoğun duyguların yaşandığı Özdeş’in romanlarının, gerçekten çok hayale yakın olan birçok yanı vardır. Anlatılanların her biri gerçek dünyadan olsa bile, anlatım tarzı ve kurgulama sistematüğinden dolayı romanların bazı bölümlerinin “gerçekten” uzak düştüğü görülmektedir.

Ayrıca popüler romanların hemen hepsinde olduğu gibi -hidayet romanlarını ayrı tutmak şartıyla- dünyevî duygular ön plandadır. Özdeş’in romanlarında manevî duyguların derinliklerine ya da fikrî inceliklere rastlamak zordur. Psikolojik tahliller yerine, dünyevî duyguların sebepsiz değişimlerini görme ihtimali hayli yüksektir.

K. Cinsellik, Erotizm ve Şiddet Sahneleri

Cinsellik ve erotizm popüler eserlerde kendini ön plana çıkarır. Popüler romanların hemen her türünde cinselliğin kullanıldığı görülebilir. Türkiye’de popüler romanların yazılmaya başlandığı tarihten bu yana farklı seviyelerde ve çeşitli anlatımlarla cinselliğin kullanıldığı bilinmektedir. Yalçın, popüler romanların ilk tercümelelerinin toplum hayatına yansımaları şöyle anlatır:

Tanzimatla birlikte Fransız edebiyatından, önce aşk romanlarının çevrildiğini ve büyük ilgi gördüğünü biliyoruz. Bu ilginin sebebi sıkı bir aile toplumu olan

³⁵⁵ Özdeş, *Şafak Sökerken*, s. 92.

³⁵⁶ *Age.*, s. 140.

Osmanlı aile hayatında hiç bulunmayan flört ilişkilerinin serbestçe değerlendirilmesidir. *Kamelyalı Kadın, Peçeli Kadın, Pol ve Virjini, Gabriel'in Günahı, Alayın Kraliçesi, Bilgiç Kız* ve benzeri romanlar özellikle gençler tarafından aranan ve okunan kitaplardır.³⁵⁷

İnsanların genelinin merak duyduğu bir konunun popüler roman yazarlarının dikkatinden kaçması veya bu hususun romanlara yansımaması düşünülemez. Popüler roman yazarı hangi konuda yazarsa yazsın, konunun dikkat çekici hâle gelebilmesi için farklı araçlara ihtiyacı vardır. Bu noktada, yazarın imdadına, insanları etkileyecek, onların duygularını harekete geçirecek anlatımlar koşturmaktadır.

Şiddet sahneleri de cinsellik konusu da insanların kolayca tepki verebildiği hususlardandır. Cinsellik genel olarak her türdeki popüler romanlarda karşımıza çıkarken şiddet sahneleri daha çok tarihî popüler romanlarda görülmektedir.

Veli Uğur, yakın dönemde yazılan aşk romanlarında geleneksel aşk anlayışının, yerini cinselliğin öne çıktığı ilişkilere terk ettiğini belirtir. Uğur'a göre cinsel haz, geleneksel değerlerden kopmaya başlayan kadın ve erkek tüketicilerin ilgisine paralel biçimde, romanlarda eskiye oranla daha yoğun ve çok daha açık biçimde ele alınmıştır.³⁵⁸

Uğur'un ifadelerini doğrularken, Özdeş özelindeki şu durumu da açıklığa kavuşturmak gerekmektedir. Özdeş'in romanlarında cinsellik genel olarak çokça görülse de cinselliğin açık şekilde anlatımına rastlanmaz. Okuyucuya birkaç cümle ile haber verilmesinden ibaret kalır. Ayrıntıya girilmez. Özdeş'in romanlarında okuyucu durumu sezer, anlar fakat görmez. Birçok romanda kullanılan gösterme tekniği bu hususta kullanılmamaktadır. Bu durumun, yazarın tercihi olduğunu söylemek doğru olacaktır. Cinsellik konusunun farklı yazarlar tarafından değişik yöntemlerle kullanılması ile ilgili Ahmet Oktay şunları dile getirmiştir:

Kerime Nadir, Muazzez Tahsin, Güzide Sabri, Cahit Uçuk gibi Türkiye'de

³⁵⁷ Yalçın, *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı 1920-1946*, s. 220.

³⁵⁸ Uğur, *1980 Sonrası Türkiye'de Popüler Roman*, s. 56.

santimental yazın'ın gelişmesine katkıları olan kadın ve Oğuz Özdeş, Burhan Cahit Morkaya gibi erkek yazarların biçemleri ile Esat Mahmut Karakurt'un ya da daha çok tarihsel konular çevresinde dönmeyi seven M. Turhan Tan'ın biçemleri arasında gözden kaçırılmayacak bir ayırım bulunmaktadır. Birinci grupta yer alan kadın ve erkek yazarlar, Kate Millet'in sözleriyle söylersem, "cinsellik mitinin romantik ve şefkatli yönünü" sergiler, "cinselliğin geri kalan bölümünden ima yollu" söz ederler. Buna karşılık Esat Mahmut ve M. Turhan Tan, o yıllarda pek rastlanmayan bir cesaretle erotik boyutu da gündeme getirir.³⁵⁹

Alıntılanan bölümde yapılan Özdeş'in romanlarıyla ilgili tespitlere uygun olarak, Özdeş'in farklı romanlarından bazı örnekler vererek yazılan hususların doğruluğu ölçülebilir.

Coşkun Gönüller romanında bulunan bir betimleme ile Özdeş'in cinsellik konusunu işleyişine bakılabilir.

"Kaşları son derece muntazamdı. Dudaklarına pek hafif bir ruj sürmüştü. Konuşurken, burnunun kanatları hafifçe açılıyordu. Göğüslerinin iriliği, beyaz dantelalı elbisesinden bile belli oluyordu."³⁶⁰

Dertli Kadınlar romanında ise, olayların önceden okuyucuya sezdirilmesi olarak yorumlanabilen şu cümleler geçmektedir: "Yeni ders yılı başladığı zaman, alımlı bir genç kız olmuştu. Vaktinden önce gelişen vücudu, dolgun göğüsleri ile yaşından daha da büyük gözüküyordu."³⁶¹

Farklı romanlardan aktarılan şu alıntılarda Özdeş'in meseleyi ele alış şekli görülebilir:

"Gül kurusu bir elbise giymiş. Göğsü hafif açık. Sütyeni de yok. Bana yine

³⁵⁹ Ahmet Oktay, *Türkiye'de Popüler Kültür*, Everest Yayınları, İstanbul 2002, s. 156'dan aktaran Çetintaş, *Popüler Tarihi Romanlar Ve M. Turhan Tan*, s. 155.

³⁶⁰ Özdeş, *Coşkun Gönüller*, s. 195-196.

³⁶¹ Özdeş, *Dertli Kadınlar*, s. 41.

şeytanca bakıyor.”³⁶²

“Rona, onun çıplak vücudünü, uzun müddet hayranlıkla seyretti. Ayaklarının izleri kumsal üzerinde parıldıyordu. Füsün, elleriyle saçlarını dağıttı.”³⁶³

“Genç adam birdenbire sustu ve uzun zaman konuşmadılar.

Sonunda, susan dudakları birden birleşti ve kavurucu bir ateş, vücutlarında bir rüzgâr gibi dolaştı.”³⁶⁴

“Gelincik renginde, ince, bütün vücudunu saran bir mayo giymiş Duygu. Mayosuyla kalınca, vücudunun güzel hatları daha çok meydana çıkıyor. Göğüsleri dolu dolu, kalçaları da o nisbetle dolgun.”³⁶⁵

“Birbirimize sarıldık. Dudaklarımız tekrar birleşti. Ceketimi çıkardığım için göğüslerimizin teması, vücudumda bir ürperti yarattı.”³⁶⁶

Verilen örneklerde görüldüğü gibi Özdeş, romanlarında, cinselliği detaylı anlatıma yer vermeden aktarmayı seçmiştir. Bu tercihin farklı sebepleri olabilir. Yazarın bu kararının hangi tercihler sonucunda şekillendiğini bilmek mümkün değildir.

Piyasaya tutunmak isteyen yazar, çok satmak için kendince stratejiler geliştirmeye çalışmış olmalıdır. Romanlarda cinselliğin varlığının kitap satışlarına olumlu etkisi olduğu kesin gibidir. Bununla beraber cinselliğin ne şekilde ele alınacağına tabii ki yazar karar vermektedir. Yazarın bu kararında sosyal ve kültürel ortam kadar piyasa gerçekleri de söz sahibidir. Estetik romanlara nazaran popüler romanların daha fazla okuyucu ilgisine muhtaç olduğu bir vakıadır. Bu ilginin oluşabilmesi için de okuyucu beklentisini doğru anlamak çok önemlidir. Okuyucunun beklentisi ise birçok kritere göre farklılık gösterebilir. Okuyucunun yaşadığı zamana, kadın veya erkek olmasına, yaş grubuna, eğitim durumuna göre

³⁶² Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 155.

³⁶³ Özdeş, *Memnu Meyva*, s. 174.

³⁶⁴ Özdeş, *Şafak Sökerken*, s. 72.

³⁶⁵ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 193.

³⁶⁶ Özdeş, *Coşkun Gönüller*, s. 207.

çeşitlilik arz edebilir.

Uğur, zamanla değişen aşk anlayışını şu şekilde anlatır: “Eski aşk romanlarında birbirlerine tutkuyla bağlı çiftlerin maceraları anlatılırken, 1980 sonrasında yazılan aşk romanlarındaki ilişkilerde maddi değerlerin, tüketim kültürünün ağırlığı hissedilmektedir.”³⁶⁷

Tüketici beklentisi farklılaşınca, üretici konumundaki yazar ve yayınevlerinin de değişen beklentiye uygun ürünler ortaya koyması kaçınılmaz piyasa gerçeğidir. Özdeş, kendi romanlarındaki “birbirine tutkuyla bağlı çiftlerin” dünyevi hazlarını okuyucuya aktarmıştır. Fakat bu aktarım yapılırken okuyucunun çoğunluğunu teşkil eden kadınların isteğine uygun şekilde üstü kapalı bir dil kullanılmıştır. Her zaman üstü kapalı olmasa da tafsılatlı anlatımlara rastlamak mümkün değildir. Janice Radway’in aşk romanı okuyucusu kadınlar arasında yaptığı araştırmalar, kadınların bu eserlerden beklentilerine dair önemli ipuçları vermiştir. Araştırmaya göre kadınların aşk romanlarında “cinselliğin olduğu sahneleri kendilerinin hayal etmek istediklerini” belirtir. Ayrıca aynı araştırmaya göre kadınlar, “yatak anlatımlarını, tecavüz ve fiziksel işkence sahnelerini” okumak istememektedir.³⁶⁸

Özdeş’in 1973’te kaleme aldığı *Herkesten Uzak* adlı romanda başkahraman Onur’un birçok farklı kadınla birlikte olduğu görülmektedir. Aşağıdaki dört alıntı da bu kitapta bulunmaktadır. Bu alıntılar yazarın cinselliği kullanım tarzını ortaya koyması açısından dikkate değerdir.

Başımı ona çeviriyorum. Yüzünü bana doğru uzatıyor. Uzun uzun öpüşüyoruz. Göğüsleri o kadar diri ki, göğsümün üstünde top gibi yuvarlanıyor.

İçimdeki coşkuyu bir türlü önleyemiyorum. Damla’yı tekrar kollarımın arasına alıp ateşli ateşli öpüyorum....Yüzü büsbütün pembeleşmiş. Elbisesinin düğmesinin de biri açık. Göğsü hafif gözüküyor.³⁶⁹

³⁶⁷ Uğur, *1980 Sonrası Türkiye’de Popüler Roman*, s. 63.

³⁶⁸ Janice Radway, *Reading the Romance: Women, Patriarchy and Popular Literature*, The University of North Carolina Press, Chapel Hill ve Londra 1984, s. 61-74.

³⁶⁹ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 19.

“Yataktan ağır ağır doğruluyor. Ayağa kalkıyor. Geceliğini almak için uzanırken, onun harikulâde güzellikteki vücuduna bakıyorum. Az önce bu muhteşem vücuda birkaç defa sahip olduğumu düşünüyorum.”³⁷⁰

Böyle şahane vücudu ben ne Damla’da, ne de gençliğimin ilk meyvasını benden alan Nâlân’da gördüm. Böylesine dik ve diri bir göğüs, böylesine ince bir bel, böylesine muntazam bir kalça, Venüs’te bile yok! Hemen yatağa girip üzerine yorganı çekiyor. Ben de soyunduktan sonra yatağına giriyorum.³⁷¹

“Öpüp okşuyorum vücudunun her yanını. Ne kadar hasret buna. Mest olmuş başını göğsümde gizlemek isteyen bir hâli var.”³⁷²

Bir başka alıntı ise yazarın son yıllarında kaleme aldığı *Kadınım* adlı romandan. Şekil bakımından roman formuna tam uymayan bu kitaptaki “yanında geçirdiğim gecelerden birinin anıları” notu alıntılanan bölümün başına iliştirilmiştir.

“Ellerim, omuzlarının arasında birleşmiş, gözlerin gözlerime gömülü, ağızım ağızını sessizce kavriyor; kollarımın arasındaki vücudun ürpermeler içinde! Göz kapakların zevkten ağırlaşarak kapanıyor! Uyuyor gibisin! Mest olmuş halin, beni çıldırtacak kadar tahrik ediyor.”³⁷³

Sonuç olarak, cinselliğin Özdeş’in romanlarında çokça kullanıldığı fakat bu kullanımların genellikle kadın okuyucuların da beğeneceği tarzda sunulmaya gayret edildiği söylenebilir. Yine kadın okuyucuların isteğine uygun şekilde tecavüz sahnelerinde şiddet veya ayrıntı görülmez. Bir iki cümle ile durum geçiştirilir. Örneğin *Hasret* kitabında şöyle bir kısım vardır: Nur, yılbaşı partisi için bir kız arkadaşının evine gider. Saffet ise kendisine içinde uyuşturucu olan bir sigara içirir. Sonrasında Saffet, ortamdan faydalanarak Nur’u başka bir odaya götürür. Okuyucu, bu noktadan sonra neler yaşandığını “beni iğrenç emeline âlet etmişti” cümleleri ile

³⁷⁰ *Age.*, s. 47.

³⁷¹ *Age.*, s. 166.

³⁷² *Age.*, s. 171-172.

³⁷³ Özdeş, *Kadınım*, s. 58.

öğrenmektedir.³⁷⁴

Gecekondu Rüzgârı romanında ise Muzaffer, yine sigaraya toz gibi bir şey ekleyerek Gülsüm'ün içmesi için çok ısrar eder. Daha sonra başında tatlı bir dönme hâsıl olan Gülsüm bir iki kadeh de içki içer. Romanda Muzaffer'in kendisini sevdiğini zanneden Gülsüm'ün başına gelenler, "...dudakları sonra kolları, en son da bütün vücudu, âdeta Muzaffer'in esiri olmuştu.... Başı âdeta bulutlarda gibiydi. Hiç, hiç bir şey düşünemiyordu. Nasıl oldu, anlıyamadı, birden bir uçuruma yuvarlanır gibi oldu..."³⁷⁵ şeklinde anlatılır.

Bahsedilen hususta son örnek ise *Duygulu Yıllar* adlı romandandır. Süha, Gül'ün babasının içki arkadaşıdır. Bazı akşamlar evde beraber içki içerler. Gül'ün babasının sızdığı bir akşam Süha, Gül'e sarkıntılık eder. Gül karşı koymak ister ama gücü yetmez. İçkinin tesiri ile gözleri kan çanağına dönen Süha'ya karşı koyamayan Gül çaresiz kalır. Romanın burasında Süha, nereden edindiği belli olmayan "hazırladığı eterli pamuğu" Gül'ün ağzına bastırır. Gül baygın düşer ve bölüm biter. Sonraki bölüm ise "... o müthiş olayın tesirinden günlerce kendisini kurtaramadı" şeklinde devam etmektedir.³⁷⁶

Daha önceki bölümlerde, Özdeş'in topluma bazı konularda eleştiriler getirdiği söylenmektedir. Bu konulardan biri de iğfal edilmiş ya da bir hata sonucu evlilik dışı çocuk sahibi olmuş kadın ve erkeklerle toplum arasındaki ilişkidir. Romancı, *Hasret* romanında, Saffet tarafından oyuna getirilen Nur kişisi ile okuyucuya şunları ulaştırır:

Mazide işlediğim bir hatanın cezasını ömür boyu çekmeye mahkûmdum ben!... Bu yüzden zaman zaman toplum kurallarına isyan edesim geliyor. Neden bir kadın, evlilik dışı bilerek, ya da bilmeyerek bir erkekle kurduğu ilişkinin sonunda çocuğu olduğunda, hor görülüyor, adeta toplum dışı ediliyor da, o çocuğun babası olan erkek ellerini kollarını sallayarak «çapkın» ya da

³⁷⁴ Özdeş, *Hasret*, s. 31-32.

³⁷⁵ Özdeş, *Gecekondu Rüzgârı*, s. 41-43.

³⁷⁶ Özdeş, *Duygulu Yıllar*, s. 14-16.

«hovarda» kimliğine bürünüyor? Toplumunu böyle bir düşünceye iten sihir nereden ileri geliyor?³⁷⁷

Farklı romanlarında da toplumun, genel vaziyeti hesap etmeden, peşin hükümlü olarak, zaten zor durumda kalan kadınlara karşı acımasız olduğunu işleyen yazar, açık şekilde mesaj vermekten geri durmaz. *Gecekondu Rüzgârı* adlı romanda bir cinayeti ihbar etmek üzere savcıya giden ve ölmek üzere olan Gülsüm savcıya - daha doğrusu genç okuyuculara- şunları söyler:

“Şey... Müddeiumumi bey... Zapta şunu da yazınız... Deyiniz ki... Genç kızlar!... Gönlünüzün kapılarını herkese açmayınız!... Etrafınızda dolaşan namus hırsız erkeklerden kaçınınız!...”³⁷⁸

Popüler romancının elindeki, okuyucuların duygularını harekete geçirebilecek bir başka araç ise şiddet sahneleridir. Özellikle tarihî popüler romanlar şiddet sahneleri barındırabilirler. İyi ile kötünün net şekilde çizildiği tarihî popüler romanlardaki “kötü adamlar”, “esas oğlana” işkence ederken, okuyucu da tarafını seçmek durumunda kalır. İyi karakterlerin zor durumda kalmasına üzülen okuyucuda kötülerin de cezalandırılması isteği oluşur. Bu durum gerçekleştiği zaman da okuyucu duygusal tatmine ulaşabilmektedir.

Okuyucunun karşılaştığı şiddet sahneleri onu duygusal olarak etkiler. Böylece okuyucu başkahraman ile kendisini zihni bağlamda aynileştirir. Bu sayede okurun millî hisleri, popülist kültürün isteği doğrultusunda hareket etmiş olur. Okur, düşmanların başkahramana yaptığı işkenceler karşısında ona acır. Böylelikle popüler romanlar okurun duygularını harekete geçirme işlevini yerine getirmiş olur.

İşkence sahneleri, ideolojik olarak kullanılmaya da uygundur. Düşman yaratmak isteyen devlet veya milletlerin, popüler edebiyatı bu yönde kullanmak istemeleri doğaldır. Örneğin soğuk savaş döneminde, popüler ürünlerde ülkelerin birbirlerini şeytanlaştırma çabaları görülebilir. Diğerlerinin ne kadar kötü olduğu, kendilerinin haklı olduğunu gösterme ve bunların onaylanması isteği, zaman veya

³⁷⁷ Özdeş, *Hasret*, s. 36.

³⁷⁸ Özdeş, *Gecekondu Rüzgârı*, s. 119.

mekâna göre değişmeyen bir durumdur. Vietnam Savaşı ve sonrasını konu edinen Rambo filmleri de bu bağlamda popüler ürünler olarak kabul edilebilir.

Şiddet veya işkence sahnelerini takip ederken heyecanlanan, benimsediği -ya da kendisiyle özdeşleştirdiği- kahramanın acılarına duyarsız kalamayan popüler ürün tüketicisi, başkahramanın intikam alma isteğine ortak olur. Başkahraman intikamını almayı başardığında, ülkesine ya da milletine faydalı işler yaptığında okuyucu -veya izleyici- mutlu olacak ve istenilen tatmin duygusu gerçekleşecektir.

Özdeş'in romanlarında, özellikle tarihî popüler romanlarda görülen şiddet ve işkence sahnelerine ait bazı örnekler verilebilir. *Şafak Sökerken* romanındaki şu bölüm örnek için uygundur:

Siyah, simsiyah bir yılan gibi havada kıvrılan kırbaç, saatlerden beri bütün soruları cevapsız bırakan teğmen Osman Nuri'nin göğsü üstünde şakladı.

— «Şırrak!... Şırrak!... Şırrak!...»

Genç teğmen, bakışlarını yukarı kaldırdı. Koyu lâcivert gözlerinin içinde beliren bir alev, ıstıraplı yüzüne bambaşka bir anlam veriyordu.

Elindeki kırbacı sinirli sinirli dizlerine vuran Rus subayı birden köpürdü :

— «Gayet güzel Rusça konuştuğunuzu biliyoruz. Yakalandığın bölgede işin neydi? İspir dağı eteklerinde mevzi alan Masat Grubu kuvvetleri ne kadardır?»

Teğmen yine cevap vermeyince, kırbaç havada birkaç defa kıvrıldıktan sonra, göğsü üzerinde şiddetle şakladı.

— Şırrak!...

Kamçı, teğmenin yüzüne de isabet etmişti. Ağzının sağ tarafından çenesine doğru hafif bir kan sızıyordu. Rus subayı elindeki kırbacı, sol tarafında bulunan iki askerin önüne fırlatarak :

— «Geberinceye kadar kırbaçlayın!...» diye homurdandı.³⁷⁹

Düşmanlar o kadar acımasızdır ki, bazen roman kahramanlarının işkence

³⁷⁹ Özdeş, *Şafak Sökerken*, s. 7.

yüzünden ölmelerine sebebiyet verebilirler. Yine *Şafak Sökerken* adlı romanda şu şekilde bir olay yaşanır: “Zavallı Nâzım, yapılan işkenceye dayanamamış, hastalanmıştı. Göğsünün sol tarafında, bir de süngü yarası vardı. Kendilerine işkence yapan asker, Nâzım’ın ters cevaplarına kızmış, sol böğrüne süngüsünün ucunu batırmıştı.”³⁸⁰

Rusların ne kadar acımasız olduklarını, düşmanlarına neler yaptıklarını farklı milletler üzerinden okuyucusuna göstermek isteyen romancı şu sahneyi aktarır. Ruslar bir Alman askerinden Rus millî marşını söylemesini isterler. Alman ise bunu kabul etmez. Rus askerler bu duruma çok sinirlenirler. “— ‘Dilini çıkar!’ diye bağırdı. Alman korku ile dilini dışarı çıkarınca, Rus subayı bir hamlede eliyle dilini yakaladı, sonra kasaturanın keskin tarafı ile dilinin ucunu kesip karların üzerine fırlattı.”³⁸¹

Eczacı Mihalif’in, kızı Kamer’e anlattıkları okuyucunun tepkisini çekmeyi rahatlıkla başarabilecek kadar acıklı resmedilmiştir.

«...[H]azırladıkları kızgın şişlerle, zavallı hasta ve yatalak hemşiremin gözlerini oydu. Hemşirem, acıya fazla tahammül edemedi, gözlerimin önünde can verdi. Ellerim, ayaklarım zincirlerle bağlı idi. Hiç bir şey yapamıyordum. Sadece: “Alçaklar, hainler” diye bağıryordum. ... [T]am bir hafta düşe kalka, inliye inliye iki askerinin eşliğinde Tomsk’a geldim. İşkencenin ikinci faslı da burada başladı. Ruslar, intikamlarını almak için, her gün iki dilim kuru ekmek ile bir kemik parçası veriyorlardı.» Kamer, kendini tutamıyarak:

— «Kemik mi?» diye sordu.

Mihalif, sesine hâkim olan heyecanı ve acıyı gizlemeğe çalışarak:

— «Evet, kızım,» dedi. «Bir köpek gibi bana kemik yalattıyor, sonra da halime

³⁸⁰ *Age.*, s. 11.

³⁸¹ *Age.*, s. 20.

bakıp gülüyorlardı.»³⁸²

Dağ Başını Duman Almış romanında Yüzbaşı Kudret, çocukluğuna ait kötü olayları hatırlamaktadır. Manastır şehrinde bulunan ailesi, babasının asker olması dolayısıyla Rum ve Sırp çetecilerin baskılarına maruz kalmaktadır. Bir gece yarısında iki çeteci gelir ve “Bunu şefimiz gönderdi” diyerek Kudret’in annesinin eline bir kutu uzatırlar. “Kutunun içinde gazete kâğıdına sarılmış yumruk gibi birşey çıkmıştı.... Fakat gazete kâğıdını çıkarınca korkunç hakikat meydana çıktı. Bu babasının kalbiydi...”³⁸³

Şeyh Şamil adlı romanda geçen uzunca bir işkence sahnesi sonunda celladın kurbanını öldürmesi şu cümlelerle verilir: “Cellât önce sol, sonra da sağ kolunu omuz başlarından baltayla kopardıktan sonra, nur yüzlü ihtiyarın başını gövdesinden ayırdı.”³⁸⁴

Tuna Nehri Akmam Diyor isimli eserde Saffet ile Remzi özel bir görev için Rus kıyafetleriyle yolculuk ederken yakalanırlar. Üzerleri aranırken Remzi’nin üzerindeki mektup bulunmasın diye Saffet dikkatleri kendi üzerine çeker. Kendisinin Türk askeri olduğunu dile getirir: “Sizin düşmanınızım, anladınız mı? Vuracak mısınız, öldürecek misiniz, kararınızı bir an önce verin... Artık yaşamaya, hele sizlerin elinde, esir olarak yaşamaya tahammülüm yok!...” Bu sözler üzerine kurşuna dizilmesine karar verilir. Saffet kendisini sandalyeye sırtı dönük şekilde oturtmak isteyen Rus askerlerine “Sırtımdan kahpece kurşun yemek istemem.. Askerlere yüzüm dönük oturacağım...” der. Gözlerini bağlamak istediklerinde ise “Türk askeri gözleri bağlı ölmez, sersem!” cümlesini sarf eder. Daha sonra infazı gerçekleşen Saffet’in istediği olmuş ve Remzi’ye kaçma fırsatı doğmuştur.³⁸⁵

Bu kısımda görüldüğü gibi, idealize edilen Türk askeri ne acı çekmekten ne de ölümden korkar. Arkadaşının kurtulma ihtimali için bile gözünü kırpmadan canını

³⁸² *Age.*, s. 113.

³⁸³ Özdeş, *Dağ Başını Duman Almış*, s. 16-17.

³⁸⁴ Özdeş, *Şeyh Şamil*, s. 8.

³⁸⁵ Özdeş, *Tuna Nehri Akmam Diyor*, s. 34-35.

verebilir. Remzi, arkadaşı Saffet için Ruslar kurşuna dizilme cezası verdiğinde şunları düşünmektedir: “Ne gaddar, ne merhametsiz insanlardı bunlar... Sorgu, sual yapmadan bir insanı hayvan gibi boğazlıyorlardı.”³⁸⁶

Bir başka kötü muamele ve şiddet sahnesi ise yine *Tuna Nehri Akmam Diyor* adlı romanda geçmektedir. Remzi Çavuş'u bir şekilde tuzağa düşüren çeteciler, Binbaşı Kaya ve Hemşireyi de Remzi'yi kurtarmak üzere mağaraya kadar getirtip, onları da yakalarlar. Bir gündür kollarından tavana asılı duran Remzi Çavuş'un yanında diğerlerini de ellerinden tavana asan çeteciler sorular sormaya başlarlar. Burada idealize edilmiş kişilerden olan Binbaşı Kaya şunları söyler: “— Asıl köpek sizsiniz! diye bağırdı... Çavuşuma kimbilir kaç saattir burada işkence yapıyorsunuz. Savaşta işkence yoktur. Sadece gazi veya şehit olmak vardır...” Bunları duyan çete reisi sinirlenir. Sorduğu sorulara kimseden cevap alamaz. Cevap vermezse küçük bir topu ateşleyerek Remzi'yi öldüreceğini söyler ve kendisinden son sözünü söylemesini ister: “Remzi, iman dolu bir sesle cevap verdi: — Vatan sağolsun!...” Bunun üzerine top patlatılır. Top atışı dolayısıyla oluşan barut kokusu ve duman dağılmaya başladığında tavanda Remzi Çavuşun kanlı ellerinin sallandığı ve vücudunun paramparça olduğu görülür.³⁸⁷

Verilen örnekte görüldüğü gibi subay ya da asker olsun, kadın veya erkek olsun her Türk cesurdur. Hayatı pahasına da olsa vatanının bir sırrını dahi vermez. Bu konuda canını vermekten de geri durmaz. Fakat düşmanlar, savaş ahlakını bilmeyen cahiller ve canilerdir.

L. Gündelik Hayatın Yansıması

İnsan hayatını yansıtabilen en önemli sanat dallarından biri romandır. Popüler romanlar da konusunu insandan ve gündelik hayattan alır. Philip Stevick bu konuda şunları söyler: “Roman, herhangi bir sanat şeklinden çok daha fazla ve tutarlı bir şekilde insan hayatını yansıtmaya muktedirdir. İşte herhangi bir kişinin roman okuma

³⁸⁶ *Age.*, s. 34.

³⁸⁷ *Age.*, s. 136-159.

sebeplerinden biri budur.”³⁸⁸

Popüler romanlarda konular genellikle maddi dünyaya göre kuruludur; bir başka deyişle duygular genellikle dünyevîdir. Aşk, macera ve tarihî olaylar türün en çok tercih edilen konularıdır.

Bu genellemelerin dışında kalan birçok farklı tür, artık popüler romanlara dâhil olmuştur. Epik fantastik, bilim kurgu, politik kurgu gibi türün nispeten yeni türleri, tabii ki konularını gündelik hayattan uzak noktalardan seçmektedirler. Fakat genelde popüler romanlar, özelde ise Oğuz Özdeş’in romanları, hissî ve tarihî popüler romanların her zaman gündelik hayatın yansımalarını içerir.

Bu noktada da, tarihî romanların bazılarının gündelik hayattan çok, dönemin olağanüstü olaylarını işleme durumunu düşünmek gerekir. Mesela Sibirya’da esir bir Türk subayının yaşadıkları, casusluk için yabancı topraklarda bulunan kahramanın duyguları gündelik yaşama dâhil edilemez.

Şu durumda, Özdeş’in en çok yazdığı konu olan aşkın işlendiği romanların, gündelik hayatın, toplumun, ülke insanının aynası konumunda olabileceği söylenebilir. Yazar, *Cennet Yolu* adlı romanının ön sözünde romanlarının konusu hakkında şunları söyler: “Okuyucularıma daha evvel sunduğum yedi romanım gibi, bu da, mevzuunu cemiyetten almaktadır.”³⁸⁹

Özdeş’in bazı romanlarında günlük yaşam şartlarının izleri görülür. *Coşkun Gönüller* adlı eserdeki bir bölümde, romanın yazıldığı yıllarda telif ücretlerinin az olması, hatta hiç olmaması konusu şöyle aktarılır:

Dilruba ansızın:

— Bestelerinize iyi para alıyor musunuz? diye sordu. Kekeliyerek:

— Pek fazla değil efendim, diye cevap verdim.

— Demek sanatçıya burada fazla değer vermiyorlar?

³⁸⁸ Philip Stevick, *Roman Teorisi*, (Çev. Sevim Kantarcıoğlu), Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara 1988, s. 3.

³⁸⁹ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 5.

— Maalesef öyle efendim.

— Doğrusu üzüldüm. Halbuki diğer ülkelerde öyle değil... Mısır'da bile sanatçılar avuç dolusu para kazanıyorlar. Peki, şarkılarımız gazinoda okunduğu zaman da para almıyor musunuz?

— Hayır efendim.

— Ya radyoda çalındığı zaman?

— Öyle bir şey yok burada. Sanatçı bizim ülkede sadece beste yapar. Onu sahnede okuyan şarkıcı gecede binlerce lira kazanır, fakat besteciye asla hak tanınmaz.

— Çok tuhaf bir şey!.. Ya plakçıların verdiği?

— Plakçının verdiği para da insanın bir aylık geçimini ya sağlar, ya da sağlamaz.

— Doğrusu inanasım gelmiyor.

— Gerçek maalesef bu Prenses.³⁹⁰

Bir başka romanında ise Özdeş, İstanbul'un trafiğine, caddelerindeki karışıklığa, Anadolu'dan hızlı bir şekilde göç alan şehrin düzensizliğine atıfta bulunur.³⁹¹ 1970'lerin İstanbul'unun anlatıldığı sahneler, romanda fazla yer tutmamakla beraber, o günün şehir yapısını yazarın gözünden görmek mümkündür.

Özdeş'in romanlarında geçen olayların günlük hayattan seçilmiş olması gibi bu olayların kahramanları da genellikle günlük hayatta görülebilecek insanlardır. Kadın kahramanlar genelde ev kızı/ev hanımı, mürebbiye, dansçı; erkek kahramanlar ise doktor, öğretmen, çiftçi, denizci, yazar ve müzisyen gibi meslek gruplarına ait insanlar olarak okuyucu karşısına çıkar. Bazı romanlarda yüksek zümreye ait kahramanlar görülse de bunlar sıradan olanlara nazaran azdır.

Özdeş'in aşk romanlarındaki mekânlar da genellikle köy, ev, gazino, sahil

³⁹⁰ Özdeş, *Coşkun Gönüller*, s. 199.

³⁹¹ Özdeş, *Gurbet*, s. 73, 74, 89, 126, 244.

kasabası, sokak gibi günlük hayatın yaşandığı yerlerdir. Özdeş'in popüler roman yazım tarzından dolayı, mekânlar genellikle arka plan olarak verilmiştir. Bu sebeple, kahramanların gidip gördükleri yerlerin, yaşadıkları mekânların detayları okuyucu tarafından bilinmez. Sadece genel tanımlamalar verilir, ince betimlemeler genelde bulunmaz. Aşağıda *Reyhan* adlı romandan bazı mekân tasvirleriyle ilgili alıntılar vardır. Mekân tasvirlerinin hayli kısa olduğu görülebilir.

“Köyün en güzel evi... Bir köşk, bir saray gibi gelirdi o ev Murat'a... Diğer evler, onun yanında yere çömelmiş hissini verirdi. Kralların etrafında iki büklüm olmuş, başları öne eğik insanlara, kölelere benzetirdi diğer evleri.”³⁹²

Herhangi bir ayrıntının bulunmadığı bir başka mekân tasviri ise şöyledir:

“Uzaktan Reyhan'ın oturduğu kırmızı kiremitli ve etrafı çitlerle çevrili ev gözüktüğü zaman, Murat heyecanla titredi.”³⁹³

Başkahramanın, kendisi için tuttuğu evinin anlatıldığı şu kısım da alıntı için uygundur:

“Koşmuştu, uçmuştu adeta terhisten dönerken... Nihayet üçüncü günün sonunda, bir ev buldu sahile yakın bir yerde. Evine birkaç eşya aldı. Karyolasını bir odaya koydu. Öbür odaya da bir masa, dört sandalye yerleştirdi. Bir akşam üstü taşındı evine. Ertesi günü de sünger avına çıktı dört arkadaşıyla.”

Verilen örnekte görüldüğü gibi arada bir iki cümle ile geçiştirilen mekân tanımından hemen sonra olay akışı anlatılmaya devam etmektedir. Bu mekân kullanım tarzı dolayısıyla, Özdeş'in, bahsettiği mekânlara özel anlamlar yüklediği söylenebilir.

Gurbet romanında ise konuyla ilgili şu cümleler geçmektedir:

“Serdar, Plaj gazinosuna vardığı zaman karmakarışık hisler içindeydi. Gazino, az önce programını bitirmiş olacak ki, müşteriler dışarı çıkıyordu. Serdar, yandaki

³⁹² Özdeş, *Reyhan*, s. 16.

³⁹³ *Age.*, s. 43.

giriş kapısından içeri adımını attığında masaların çoğu boşalmıştı.”³⁹⁴

“Serdar’ın bindiği taksi Caddebostan’daki gazinonun önünde durduğu zaman saat yirmi ikiye yaklaşıyordu.”³⁹⁵

“— Bostancı’da denize bakan şirin, küçük bir evin üst katında oturuyorum....

Salon baştan başa gül rengine ipek kadife perdelerle süslenmişti. Koltuklar limon sarısı rengindeydi. Yeşil bir halı bütün tabanı kaplamıştı. Serdar kendini bir an, yeşil çimenler ve gelincikler arasında sandı.”³⁹⁶

Yukarıda verilen son örnekteki tarzda mekân tasvirlerine Özdeş’in romanlarında pek az rastlanır. Bu şekilde yapılan tasvirler de, bir amaç doğrultusunda verilmiştir. Bahsi geçen örnekte, hafif sarhoş olan Serdar’ın kendisini “yeşil çimenler ve gelincikler arasında” zannetmesinin anlatılması, bu ayrıntılı tasvirin veriliş amacıdır denilebilir.

M. Devrin ve Siyasi İdeolojinin Tesiri

Popüler romanlar, yazıldığı devrin siyasi ideolojisinin, toplumsal fikriyatının aktarılmasına yardımcı olabilir. Popüler romanlar aracılığıyla “en karmaşık siyasal, ideolojik, törel sorunlar, kimi zaman insanı şaşırtacak naiflikteki kurgularla dile getirilmiştir.”³⁹⁷ Alpay Doğan Yıldız bu hususta; “...Aşk hikayesinden hareketle, roman kişilerinin içinde yaşadıkları gündelik hayatla, onların eğitim, meslek gibi öne çıkan birtakım özellikleriyle ve yeri geldikçe, gerek roman kişileri gerekse anlatıcılar tarafından dillendirilen, telkin edilen birtakım görüşlerle, dönemin siyasi politikaları çizgisinde bir hayat tarzının ortaya konduğu”nu belirtir.³⁹⁸

³⁹⁴ Özdeş, *Gurbet*, s. 146.

³⁹⁵ *Age.*, s. 173.

³⁹⁶ *Age.*, s. 178-179.

³⁹⁷ Oktay, *Türkiye’de Popüler Kültür*, s. 250’den aktaran Çetintaş, *Popüler Tarihî Romanlar ve M. Turhan Tan*, s. 81.

³⁹⁸ Alpay Doğan Yıldız, “Popüler Kültür Çerçevesinde Popüler Roman ve Hayat”, *Hece Dergisi*, Yıl: 8 S. 90/91/92 Haziran/Temmuz/Ağustos 2004, s. 475’ten aktaran Gamze Polat, *Cumhuriyet Dönemi Popüler Aşk Romanlarında Kadın Temsilleri: Muazzez Tahsin Berkand ve*

Popüler romanların, farklı ideolojilerin takdimi ya da kabullenilmesi aşamasında çok kullanışlı bir araç olabileceği bir gerçektir. Toplumun dikkatinin bazı yönlerine çekilmesi ya da bazı fikirlerin uyanması için edebiyat uygun bir araçtır. Bu hususun açıklamasını Çetintaş şu cümlelerle yapmaktadır:

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde edebiyat, değişiklikleri ve yeni bir düzeni halka kabullendirmek gayesiyle yine aktif olarak sahnededir.... Baş döndürücü bir şekilde yaşanan gelişmeleri halka benimsetmek adına edebiyat, bu dönemde yeniliklerin ve ilerlemenin sözcüsü olmuştur. Ulusal Savaş'ın çetin acılarını unutturmak, mazinin yaldızlı sayfalarını gündeme taşıyarak kişilere sıkıntılı günlerin acısını unutturmak ve yarınlarla ilgili umut verilmesini sağlamak görevleri de edebiyatın omuzlarına binmiştir. Roman bu dönemler için oldukça elverişli bir tür olarak devamlı surette yazılmış ve büyük bir merakla okunmuştur.³⁹⁹

Çetintaş yine aynı yazısında, yukarıdaki fikrine uygun olarak şunları da ifade eder: “Cumhuriyet devrine gelindiğinde yeni bir siyasî düzeni halka benimsetmek, değişiklikleri kabullendirmek, ideolojiyi örnekleyebilmek ve gelebilecek olan tepkileri en aza indirmek amacıyla, edebiyat dünyasında popüler romanlara büyük oranda yer verildiği görülmüştür.”⁴⁰⁰

İster yazarın şahsi fikriyle olsun isterse de ideoloji sahiplerinin baskı veya isteğiyle olsun, okuyucuyu etkileme isteği değişmeyecektir. Dünyanın farklı yerlerinde, değişik zamanlarda yaşanan baskılar sonucunda değişikliğe uğramış, otosansüre maruz kalmış birçok eser vardır.

Bunların yanında, kendi fikrî altyapısını okuyucusuna sunmak, okuyucusunun da belli fikirleri kabullenmesini sağlamak için bireysel çaba sarf eden yazarlar da vardır. Oğuz Özdeş'i bu grubun içinde sayabiliriz.

Kerime Nadir Romanlarının İncelenmesi, (Danışman: Doç. Dr. Bedriye Poyraz), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2009, s. 80.

³⁹⁹ Çetintaş, *Popüler Tarihî Romanlar ve M. Turhan Tan*, s. 68.

⁴⁰⁰ *Age.*, s. 429.

Oğuz Özdeş'in kendisinin, devrin siyasi ve ideolojik ortamıyla ilişkisinin, fikrî ve kalbî bağıllık noktasında olduğu söylenebilir. Gördüğü eğitim, döneminin örgün eğitim sistemi, dergilerdeki yazıları ve hayatı bu noktada bize ipuçları sunmaktadır. Bir yazarın kendi eserinde fikirlerini aktarması konusunda Mehmet Tekin şunları söyler:

Bir romancı, aynı zamanda kendine özgü düşüncesi, felsefesi, kanaatleri ve dünya görüşü, bütün bu değerlerin yönlendirdiği bir 'yazar'dır; 'düşünür' de olabilir. Bunu doğal karşılamak lazım. Son tahlilde roman, asıl karakteri itibarıyla 'birey' etrafında kurgulanır; ama onun aynı zamanda topluma, hatta insanlığa uzanan damarları da vardır. Dolayısıyla böyle bir yapıya sahip olan romanın, içinde bir felsefeyi, bir düşünceyi, bir ideolojiyi barındırması yadırganmamalıdır. Nihayet bir romancının, söz konusu yapıyı ayakta tutacak düşünsel ve felsefi 'müktesebât'a sahip olması, mesleğin gereğidir.⁴⁰¹

Popüler romanların, bizim coğrafyamızda gördüğü işlevleri Sağlık şu cümlelerle aktarmaktadır:

Popüler romanlarda, insan sevgisi, iyilik ve doğruluk gibi temalar da çokça işlenir. Yerli popüler romanlarımızda "Atatürkçülük", "vatan ve millet sevgisi" gibi motiflerle de bolca karşılaşırız. Şunu da belirtmek gerekir ki, yerli popüler romanlarımıza genelde Türkiye'deki inkılapları savunmak ve yerleştirmek gibi bir de işlev yüklendiğini söyleyebiliriz.⁴⁰²

Yine aynı husus, bir başka yazar tarafından da ele alınmaktadır. Gamze Polat, Muazzez Tahsin'in özellikle bir kitabından yaptığı özetleme ile popüler romanların devrin siyasi ideolojisiyle nasıl paralellik gösterebileceğini şu şekilde ifade eder:

Modern, okumuş genç kadın temsili dışında, Muazzez Tahsin'in "Dağların Esrarı" romanında eğitimsiz ve görgüsüz Semiha'nın "evcilleştirilmesi" işlenmektedir. "Dağların Esrarı" adlı roman, Muazzez Tahsin'in Kemalist modernleşme projesine yaptığı katkıyı en iyi ifade edebilecek romanlardan

⁴⁰¹ Tekin, "Tuhaf Bir Tezli Roman: Aşk", s. 12.

⁴⁰² Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 130.

biridir. Tahsin bu romanında, bir kadının eğitimsiz, yabani kır hayatından çıkarılarak, İstanbul'da eğitim almaya başlamasıyla nasıl “modernleştirildiği” anlatılmaktadır. Türk kadını da nasıl modernleşeceğini Semiha'yla birlikte öğrenmektedir. Tahsin bu romanıyla, modern olmayan Türk kadınına, “adab-ı muaşeret” kurallarını öğretmeyi amaçlamıştır. Kemalist hegemonyanın “yeni bir kadın yaratma” fikri bu romanda rahatlıkla gözlemlenebilir.⁴⁰³

Oğuz Özdeş'in de romanlarında benzer fikirler görülmektedir. Popüler romanların, halka görgü kurallarının öğretilmesi ya da bazı fikirlerin empoze edilmesi özelliği Özdeş'in bazı romanlarında mevcuttur. Örneğin, Özdeş'in ilk romanı olan *Aşk İstiraptır*'da yazar, Halûk'un dilinden, kızların eğitimi hakkında şu cümleleri sarf eder:

— Her halde Tefik Fikret'in şu sözünü hatırlarsınız, diyor. «Kızlarını okutmayan millet hüsrana ağlasın» Ne kadar doğru ve güzel değil mi? Birçok babalar, kızlarına orta tahsilini bile çok görüyorlar ve «Çok okuyup ta âlim mi olacak?» diyorlar. Ne fena bir zihniyet! Keşke bütün babalar kızlarının tahsil etmesine müsaade etseler! Birçokları okula bile göndermiyor. Halledilmesi gereken en önemli meselelerimizden biri de budur. Kızlarımızın birçokları, yıllarca evlerinde kapalı kaldığından, temiz hava yüzü göremediğinden yaşayan ölümlere benziyorlar. Bunlardan neler doğmaz. Verem, melânkoni, bunalım...⁴⁰⁴

İnkılâpların farklı yöntemlerle işlenmesi ve halka duyurulması konusunda Özdeş'in romanlarında çeşitli örnekler mevcuttur. Aşağıdaki örnekte, Cumhuriyet sonrası millî bayramlara önem verildiği görülmektedir:

“Babam ateşli bir inkılâpçı ve Cumhuriyetçi olduğu için millî bayramlardan pek gururlanırdı. Oğlunun böyle bir bayrama gitmesine memnun olmuştu.”⁴⁰⁵

⁴⁰³ Polat, *Cumhuriyet Dönemi Popüler Aşk Romanlarında Kadın Temsilleri: Muazzaz Tahsin Berkand ve Kerime Nadir Romanlarının İncelenmesi*, s. 94-95.

⁴⁰⁴ Özdeş, *Aşk İstiraptır*, s. 68.

⁴⁰⁵ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 16.

Özdeş'in romanlarında, inkılâplardan olan kıyafet meselesinin de işlendiği görülür. *Aşk Istraptır*'da Halûk şapka kullanmaktadır.⁴⁰⁶ *Memnu Meyva* romanında ise kadınların pantolon giymesi ile ilgili şu cümleler geçmektedir.

“Fusun ilk önce, bu pantolonu nasıl giyebileceğini düşündü. O güne kadar, böyle erkek kıyafetine gireceğini hiç te tahmin etmemişti.”⁴⁰⁷

Türk dilinin kullanımıyla ilgili de okuyucuya doğrudan mesaj verilen şu kısım, romancının halkı bu konuda eğitmek istediğini düşündürmektedir:

“— «Örneğin ne gibi?»

— «Örneğin mi dediniz? Ne demek örneğin?»

— «Örneğin, meselâ demektir.»

— «Meselanın suyu mu çıktı ki örneğin diyorsunuz?»

— «Mesela arapçadır, örneğin ise türkçe...»⁴⁰⁸

Yine Özdeş'in romanlarında sıklıkla görülen Türklüğün övülmesi, Türk olmanın yüceliği farklı romanlarda okuyucu karşısına çıkar. Konunun tarihî popüler romanlarda, daha fazla işlendiği söylenebilir. *Dağ Başını Duman Almış* romanında şöyle bir kısım vardır:

“— Elbette ya, diye gülümsedi. Türk Milleti dünyaya bedel de, neden bir onbaşı, bir çavuş, bir teğmen ve bir yüzbaşı bir bölüğe bedel olmasın?

Hepsinin de gözleri yaşarmıştı. Vatan aşkıyla çarpan dört kalbin dört şebnemiydi o yaşlar...»⁴⁰⁹

Yine aynı romandaki şu cümleler de Türklüğe verilen önemi göstermektedir:

“— Elbette kolay değil ama, başaracağız... Türkün başaramayacağı bir şey

⁴⁰⁶ Özdeş, *Aşk Istraptır*, s. 62.

⁴⁰⁷ Özdeş, *Memnu Meyva*, 128.

⁴⁰⁸ Özdeş, *Gurbet*, s. 223.

⁴⁰⁹ Özdeş, *Dağ Başını Duman Almış*, s. 45.

yoktur.”⁴¹⁰

Aynı konuda bir başka örnek, *Kıbrıs Kanı* isimli romandaki Don Jose ve kızı Suzy arasında geçen konuşmada şu şekilde verilir: “Türkler sadece askerle döğüşür. Savaş yaptığı milletin halkına zarar vermeyi, masum insanları öldürmeyi düşünmezler kızım.”⁴¹¹

Bir yabancıya söylenen bu sözlerle Türkler idealize edilmiştir. Okuyucu okuduğu satırlarla mutlu olur ve böyle bir millete mensup olduğu için kendini şanslı hissedebilir.

Şeyh Şamil adlı romanda ulu bir çınara benzetilen Türk milletinin dallarından biri oldukları belirtilen⁴¹² Kafkaslar hakkında da benzer övgü ifadeleri vardır:

“General birden köpürdü:

— Küstah! Önümde diz çöküp af dileyeceğine, köpekler gibi uluyorsun! Demek ölümü, esarete tercih ediyorsun?

İmam Mansur heybetli bir sesle cevap verdi:

— Elbette! Biz Kafkaslılar, ölümü esarete tercih ederiz. Bizim için en kutsal şey, milleti uğruna ölmektir!”⁴¹³

Mehmet Güngör, Özdeş’in tarihî romanlarını konu aldığı tezinin sonuç bölümünde şunları söylemiştir: “Bütün romanlarda Türkçülük baskın bir ana tema olarak karşımıza çıkar. Vatan sevgisi, vatanseverlik de Türkçülük bağlamında ele alınır.”⁴¹⁴

Türklüğün ve soyadı kanununun, muhatabına ders verircesine işlendiği şu bölüm *Coşkun Gönüller* adlı romanda bulunmaktadır.

“— Denizli de dünyaya gelmişim efendim.

⁴¹⁰ Age., s. 29.

⁴¹¹ Özdeş, *Kıbrıs Kanı*, s. 47.

⁴¹² Özdeş, *Şeyh Şamil*, s. 18.

⁴¹³ Age., s. 9.

⁴¹⁴ Güngör, *Popüler Roman Geleneği ve Oğuz Özdeş’in Popüler Tarihi Romanları*, s. 280.

— Köklü bir aileniz yok mu?

— Nasıl, anlamadım prenses hanımefendi?

— Yani soylu bir kişi değil misiniz demek istiyorum? Gülümsemeye çalıştım.

— Hiç kuşkusuz herkesin bir soyu ve soyadı var prenses?

— Var, ama herkes soylu değildir.

— Sanırım o eskidendi Prenses hanımefendi. Soyadı kanunu çıktıktan sonra ülkemizde herkesin bir soyadı var. Bu da herkesin soylu olduğunu göstermez mi?⁴¹⁵

Cumhuriyet sonrasındaki kazanımlardan olan soyadı kanununun son derece önemli olduğunu anlatmak isteyen yazar, bu şekilde bir sahne oluşturarak, karşısındaki “Prenses” nezdinde halka farkındalık kazandırmak istemiş olmalıdır.

Yine dönemin ahlâk anlayışının sorgulandığı şu kısım, ideolojik olmasa bile, yazarın, sosyal hayattaki farklı zihniyetleri göz önüne getirmesi ve kendisinin hangisini uygun gördüğünü işaret etmesi açısından değerlidir.

“Ara sıra yanımızdan köylü kıyafetli adamlar geçiyor. İçlerinden bazıları bize dik dik bakıyor. Elele tutuşmak bile, onlarca ayıp, utanmazlık, besbelli.”⁴¹⁶

Benzer bir durum *Aşk İstiraptır* adlı romanda da geçmektedir:

“— Yalnız başına dışarı çıkmam etrafça doğru görülmüyormuş.

— Ne sakat fikir! Ne mânasız taassup!”⁴¹⁷

Toplumdaki taassubun okuyucuya gösterildiği bir başka bölüm ise *Çölde Açan Zambak* adlı romanda bulunmaktadır.

“Yunus, birdenbire asabileşti.

— Benim böyle şeylere aklım ermez hanım. Anladın mı? Bir genç kızla bir

⁴¹⁵ Özdeş, *Coşkun Gönüller*, s. 195.

⁴¹⁶ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 17.

⁴¹⁷ Özdeş, *Aşk İstiraptır*, s. 68.

erkek, yalnız başına çiftliklere falan gidemez...”⁴¹⁸

Yine aynı konunun, yani taassubun ve bu durumun kızların yetişmesindeki etkilerinin anlatıcı gözünden sonuçlarına değinilen şu alıntı da önem arz etmektedir.

Babası, sık sık başka şehirlere gittiği için, Füsün ekseriyetle annesiyle baş başa kalırdı. Bu suretle, Füsün’un gençliği, annesinin dizleri üzerinde geçti. Ailesi oldukça mutaassıptı. Bundan dolayı, Füsün evde kalmıya mahkûm ediliyordu. Genç kız çağına geldiği zaman, aşk, sevgi nedir bilmeden, ailesinin arzusuyla bir kâtiplerle nişanlandı.⁴¹⁹

Ailesinin mutaassıp olması sebebiyle Füsün sürekli eve mahkûm edilmiştir. Bu sebeple de aşk ve sevgi hislerini yaşama fırsatı bulamamıştır. Ayrıca kendi istediği biriyle değil de ailesinin istediği bir kişi ile nişanlanmıştır. Bu durum, romancının okuyucuya neyin doğru, neyin yanlış olduğunu örnekleme gibi düşünülebilir.

Aşk İstiraptır’da, bu kez de kadın-erkek eşitliği meselesinin tartışmaya açıldığı görülmektedir:

“— Her yere gidebilir. Kızla, erkek arasında büyük bir fark yoktur. Neden bir kız, erkek kadar hürriyetine sahip olmasın?”⁴²⁰

Aynı meselenin, *Herkesten Uzak* romanında ise farklı bir yorumu karşımıza çıkmaktadır:

“Karşımda emrime âmade, iki büklüm duruyor.

— Allahını seversen böyle durma karşımda. Ben senin efendinsem, sen de benim kadınımsın. Eşitiz insan olarak, anlıyor musun? Üstelik kadın olduğun için benden üstün özelliklerin var. Ben senin sevdiğin kadar sevemem, senin duyduğun kadar duyamam, senin kadar kendimi adayamam karşımdakine...”⁴²¹

⁴¹⁸ Özdeş, *Çölde Açan Zambak*, s. 24.

⁴¹⁹ Özdeş, *Memnu Meyva*, s. 46.

⁴²⁰ Özdeş, *Aşk İstiraptır*, s. 39.

⁴²¹ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 170.

Dertli Kadınlar romanında geçen şu cümleler, Özdeş'in çizdiği karakterlerin tutucu değil, belki biraz Avrupalı olduğunu düşündürmektedir. Halûk adlı kahraman, kendi kızının gazinoda tek başına kalacağını fark edince, kızına kavalie olarak kendi asistanını getirmeyi düşünebilmektedir.

“Suna babasına sokularak:

— Üçümüz mü? Siz Matmazel İra ile dansederken ben ne yapacağım?

Halûk bir an duraladı:

— Doğru, haklısın... Asistanlarımdan Cihat'ı getireyim akşam gelirken... Terbiyeli, efendi bir genç... Hep birlikte Bostancı'daki gazineye gideriz.”⁴²²

Gülmeyi Unutanlar romanında da benzer bir düşünce bulunmaktadır. Kız arkadaşlarının bazıları kavaliesiz kalmasın diye doğum günü partisine fazladan erkek arkadaş çağırılmıştır.

“— Bu gece yabancı olan yalnız siz değilsiniz ki... Salondaki erkeklerin en azından yarısı, yabancı insanlar... Kız arkadaşlarımı kavaliesiz bırakmamak için yakın dostlarımızdan bilhassa ben rica ettim.”⁴²³

“Adabı muaşeret”in okuyucuya öğretilmesinin amaçlandığı başka bir bölüm, *Cennet Yolu* adlı romanda geçer. Burada savunulan asıl fikir, bahsi geçen toplum kurallarının mecbur kalındığı için uygulanması değil, kişinin içinden gelerek yapmasıdır. Bu sayede gerçekten medenî olunabileceği fikrinin romanda verilmeye çalışıldığı; Özdeş'in kendisinin de bu fikri benimsediği düşünülebilir.

O günkü konuşmalarımız «adabı muaşeret» kaidelerine göre sona erdi ve esasen de öyle olması lâzımdı. «Adabı muaşeret kaideleri» diyorum.

Bu kaideler de nedir? Kadına karşı nezaket mi göstermek? Ona daima iltifat mı etmek? Kibar görünmeye mi gayret etmek?

Dostlarım, bu kaidelere riayeti kendim için bir mecburiyet telâkki etmiyorum.

⁴²² Özdeş, *Dertli Kadınlar*, s. 84.

⁴²³ Özdeş, *Gülmeyi Unutanlar*, s. 6.

Şunu demek istiyorum. Ben Aylâ'ya nezaket gösterirken ve ona hürmet ederken, asla adabı muaşeret kaidelerini düşünmüş değildim. Ona, o şekilde hareket etmeyi arzulamıştım ve öyle yapmıştım.⁴²⁴

Aynı mevzu bir başka romanda, Trabzon'da doğup büyümüş ve hiç “sosyete” görmemiş olan Turhan adlı kahramanın davranışlarında da okuyucu karşısına çıkar. Turhan da, Özdeş gibi, bahsi geçen davranışların yapmacık değil, “içten gelen bir duygu”nun sonucu olması gerektiğini düşünür.

— Maşallah. Dansetmene, centilmenliğine ve kadınların gönlüne çabucak girmekte gösterdiğin hünere diyecek yok... Kızın ve annesinin önündeki reveransın şahane idi... Hele danstan dönüşte, kızın annesinin elini öperken takındığın tavır, kıza veda ederken tebessümün ve bakışın, bin can yakmaya yeterdi. Değme aktörler, senin yaptığını yapamaz... Nereden öğrendin bunları?

Turhan yan gözle komiserine baktı:

— Hareketlerimde bir sunilik, bir yapmacıklık mı vardı komiserim?

— Yooo... Bilâkis... Hareketlerin o kadar tabî ve sempatik ki, insan gayri ihtiyarî seninle ilgileniyor.

— İçten gelen bir duygu ihtimâl...

— Dans dersi filân mı aldın?

— Hayır!

— Yüksek sosyete de mi bulundun?

— Trabzon'da yüksek sosyete ne arar komiserim?

— Şaşılacak şey... Ankara'da iken vazifem icabı bazı balolarda, yüksek sosyetenin toplantılarında buldum. Senin gibi danseden, damını her saniye meşgul eden, canayakın bir erkeğe rastlamadım.⁴²⁵

⁴²⁴ Özdeş, *Cennet Yolu*, 41.

⁴²⁵ Özdeş, *Kader*, s. 16-17.

Özdeş'in, bazı romanlarında genel toplum anlayışını zaman zaman eleştirdiği görülür. Bazen sıradan davranışların, bazen de toplumun gelişimine etki edebilecek önemli olayların bahis konusu olduğu bu eleştirilerin, okuyucuların meselelere bakışını nasıl etkilediğini tam olarak ölçmek zordur. Cumhuriyetin kurulduğu yıllardan bu yana değişen Türkiye düşünülürse, toplumun değişim konusundaki kabiliyeti görülebilir. Popüler ürünlerin bu değişimin hızına yaptığı katkı tartışılmazdır.

Örneğin erkeğin kolonya sürmesinin bile abes görüldüğü zamanlardan günümüze çok şey değişmiştir:

“— Ne kokuyorsun sen öyle? diyor. Ne sürdün yüzüne?

— Bu sabah traş oldum da, annemin kolonyasını sürdüm.

— Hiç erkeğe koku yaraşır mı? Sürme bundan sonra koku! Sen erkeksin, erkek kokmalısın!..”⁴²⁶

Özdeş aynı romanda, bireyle toplumun ilişkisini ve çatışmalarını bir başka konuda şu şekilde dile getirmiştir.

Kara Gözlüm öldü! Kendisini çadırın önündeki ağaca asarak intihar etti! Bir «kahpenin piçi»ni dünyaya getirmemek için kendini öldürdü diye yazdı gazeteler. Yapılan otopsi sonunda, Kara Gözlüm'ün hamile olduğunun tesbit edildiğini söyler dururlar hâlâ...

Nasıl da kıydı o güzel varlığına! Suçlu kim? Ben mi? O mu, yoksa ikimiz de mi? Hiç biri değil de, babasının «kahpe» damgası mı onu ölüme itti? Yoksa benden hamile kalması mı?

Sebepler ne olursa olsun, onsekizindeki genç bir kadının sonu böyle mi olmalıydı?⁴²⁷

Toplumun değer yargılarının bazen bireyi intihara kadar götürmesi anlatıcı tarafından değerlendirilirken, evlilik dışı ilişki gibi kişisel hatalar pek dikkate değer

⁴²⁶ Özdeş, *Herkesten Uzak*, s. 29.

⁴²⁷ *Age.*, s. 177.

görülmez. Hatta bu konuda, başkasıyla evli olan fakat Onur'un sevgilisi durumundaki Damla, kitabın bir başka bölümünde Onur'la ilgili düşüncesini şu şekilde açıklamaktadır:

Halbuki senin suçun neydi? Evli kadınları mı baştan çıkarmıştın? Konuştuğun saf kızları kandırarak iğfal mi etmiştin?

Hiç biri değildi aslında. Doğanın sana verdiği nimetlerin ışığında gözünü kapayamamıştın, kör, sağır, budala değildin! Ama çevren, toplum bunu kabul etmiyordu. Senin kör, sağır, budala olmanı istiyordu! Bütün kabahatin buydu!⁴²⁸

Kocasını sevmeyen bir kişi olan Damla'nın bu sözleri daha çok bir erkeğin fikir yürütmesine benzemektedir. Bu cümleleri söyleyen kişinin, toplumun ahlâk değerlerini önemseydiğini söylemek kolay değildir. Bir kadın güzelse bunu maddi zevkleri için rahatlıkla kullanabilecektir. Bir erkek de yakışıklı ise ve kadınlar ona kendiliğinden geliyorsa, bu durum doğanın kişiye bahsettiği bir nimettir. Toplumun değer yargılarına takılıp bu nimeti kullanmamak Damla'ya göre kör, sağır ve budala olmaktır.

Özdeş'in romanlarında görülen nadir politik yorumlardan biri olduğu için şu bölümün alıntılanması uygun olacaktır. *Hasret* romanındaki Onur, ünlü bir piyesi yazarıdır. Bir piyesi beğenilir ve Roma'da bir tiyatrodaki seyirci karşısına çıkar.

Onur, şu açıklamaları yapmayı uygun görmüştür: “Onlarda da sağcı, solcu partiler var, ve bu partilerin yarattığı çelişkilerin ve buhranların, topluma hayli zararı dokunuyor. Aylarca hükümetin kurulmadığı, ya da kısa süreli hükümetlerin işbaşına geldiği oluyor...”⁴²⁹ Bu açıklaması, oyunun mesajının okuyucuda tam olarak anlaşılmasını istediği için yazılmış izlenimi uyandırmaktadır.

“«Yalan Dolan Makinesi» adını taşıyan piyesim hayali bir ülkede, çeşitli partilerin, kendi çıkarları için toplumu nasıl kandırıp ne gibi dalavereler yaptıklarının

⁴²⁸ *Age.*, s. 65.

⁴²⁹ Özdeş, *Hasret*, s. 40.

hikâyesini ele alıyor.” şeklinde özetlediği oyununun sonunda başkahraman Onur, fikirlerini şu şekilde okuyucu ile paylaşır:

“Piyesimin sonundaki alkışlar, aslında bana değil, çok çeşitli partilerin türlü sebeplerle topluma yaptığı zararın belirlendiği ve toplumun isyanlarını taşıdığı içindi belki...”⁴³⁰

Yine başkahramanın bir piyes yazarı olduğu *Cennet Yolu* adlı romanda geçen şu konuşmalar ilgi çekicidir:

— Demek ki sizin için sanat bir idealdir.

— Evet! Tamamen bir ideal, bir gaye. Hattâ bir propaganda.

— Neyin propagandası?

— Herşeyin. Sanatın gayesine göre.. Güzelliğin, iyiliğin, fenalığın, kahramanlığın...”⁴³¹

Sanatın propaganda olarak kullanılabileceğini düşünen Özdeş’in oluşturduğu kahramanlar birçok farklı romanda, popüler roman okuyucusuna farklı fikir ve düşüncelerin propagandasını ulaştırmakta yardımcı olmuşlardır.

N. Okuyucu Kitlesi

Popüler romanlar, okuyucu kitlelerini, daha doğru ifadeyle hedef kitlelerini seçmektedir. Seçilen hedef kitlenin isteklerine uyum sağlayabilecek metinler hazırlanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca popüler romanlar kendilerini zamanla okuyucunun isteklerine göre de şekillendirebilmektedir. Bu iki yönlü değişim sonucunda, popüler romanlar tek düze olmaktan çıkıp kendisini sürekli yenileyen, değişime ayak uyduran hatta bazen değişime ön ayak olan konumdadır.

Cumhuriyet öncesi ve sonrası, daha sonra da 1980 sonrası popüler romanların karşılaştırılması, bize Türk toplumunda oluşan hızlı değişimi göstermesi açısından

⁴³⁰ *Age.*, s. 40.

⁴³¹ Özdeş, *Cennet Yolu*, 40.

değerlidir. Ahmet Mithat Efendi ve Hüseyin Rahmi gibi önemli yazarların örneklerini verdiği popüler romanların Kerime Nadir ve Muazzez Tahsin Berkand gibi yazarlarla farklı bir yapıya kavuştuğu söylenebilir. Okuyucusunun da arttığı bu türün değişmeye devam ettiği ve günümüzdeki örneklerine ulaştığı görülür. Konuları çeşitlenen, reklamlarla piyasadaki görünürlüğünü arttıran popüler romanlar, artık toplumdaki bilinirliğini daha fazla satış başarıları ile sonuçlandırmaya çalışmaktadır.

Yıllar içinde belli toplumsal davranışların veya yönelimlerin değişimi, popüler romana olan ilginin ciddi anlamda değişmesine sebebiyet vermediği söylenebilir. Okuyucunun ilgisine mazhar olmayı başarabilen popüler romanlar, hemen her dönemde kitleleri etkileyebilmişlerdir. Popüler romanları görmezden gelenlerin açıklayamadığı bu yoğun ilgiyi Mehmet Narlı şu cümlelerle yorumlamaktadır :

...[B]u romanların neden yüzbinlerce basıldığını, kitlenin yaşama biçimlerini neden çok çabuk etkilediğini izah edemez. Bu romanlar çok satarlar; çünkü herkesin konuşabileceği şeylerden söz ederler; çünkü moda halindeki problemlerden söz eder; günün ortalama bakış açısıyla problemlere yaklaşarak okurla benzeşirler. Bu açıdan baktığımızda kendi zamanında Esat Mahmut Karakurt niçin okunuyorsa; 2000’li yıllarda Tuna Kiremitçi onun için okunmaktadır... Estetik-entelektüel eleştiri, bu romanları anlaşılabilir sebeplerle göz ardı etse de bu tür roman, bugün de çok okunmaktadır. Örneğin Abdullah Ziya Kozanoğlu, kendi zamanında ne kadar okunuyorsa, bugün de bir Mustafa Necati Sepetçioğlu o kadar okunmaktadır.⁴³²

Popüler romanlar ile kadınlar arasında önemli bir bağ olduğu söylenmektedir. Kadınlar bu eserleri daha çok günlük hayatın rutininden sıyrılmak için okurlar. Bu eserlerle birlikte gidemeyecekleri ülkelere gider, günlük hayatta göremeyeceklerini bu eserlerde görürler. Bazı hisleri ve duyguları uyarılır. Böylece duygusal açıdan tatmin olurlar.

Popüler romanların asıl okuyucusunun kadınlar olduğunu söyleyen Gültekin, bahsi geçen kadınların entelektüel olmadıklarını belirtir. Ona göre bu kadınlar

⁴³² Narlı, *Roman Ne Anlatır*, s. 215.

“düşük seviyeli eğitime sahip, yaşanmamışlıkları olan, çalışmayan kadınlar...”dır. Bu yüzden de popüler edebiyatın kadın edebiyatı olarak lanse edildiğini ve içerdiği aşırı duygusal tasvirlerden dolayı sadece kadınlara hitap ettiğini söyler.⁴³³

Popüler romanlar, bazı yazar ve düşünürler tarafından her ne kadar “kadın edebiyatı” olarak görülse de bu eserlerin kadınlar üzerinde olumsuz etkileri olduğu düşünülebilir. Leslie Stern’in bu konudaki görüşlerini Fiske şöyle belirtir:

“Kurmaca yapıtlar okumak, genç bir kadının edinebileceği en zararlı alışkanlıklardan birisidir. Bu alışkanlık bir kere tümüyle yerleşmeye görsün, alkol ya da afyon kullanımı kadar bağımlılık yaratır. Roman düşkünü, afyon bağımlısı ya da bir alkolik kadar köledir.”⁴³⁴

Özdeş’in aşk konulu romanlarında da genellikle kadınlara hitap ettiği düşünülen bölümler vardır. Bunlardan biri, *Herkestten Uzak* adlı romanda ilk aşklarını yaşayan Damla ve Onur arasında geçen ve daha çok kadınların hayal dünyasına yakışabilecek şu romantik konuşmadır:

— ...Dün gece, bugün buluşacağımızın verdiği mutluluk içinde pencerenin önünde oturmuştum. Soğuğa bakmadan pencereyi açtım, mehtabı seyre daldım. Sonra Ay’a elimle buseler yolladım, sana ulaştırsın diye... Bilmem buselerimi Ay sana ilettiler mi?

— İlettiler Damla, dün akşam erkenden yatmıştım. Dışarda mehtap vardı. Bu yüzden perdeyi kapamamıştım. Uykumun arasında bir an titreyerek gözlerimi açtım. Mehtap gözüme vurmuştu. İhtimal bana senin buselerini yolluyordu.⁴³⁵

Özdeş’in romanlarında kısmen çok romantik sahneler olduğu gibi, *Memnu Meyva* isimli roman baştan sona kadınlar için yazılmıştır denilebilir. Romanın olay örgüsü, “masalımsı” denilebilecek ölçüde romantikleştirilmiştir. Buradaki kahramanların yaşadığı aşk ve mutluluk, ancak popüler aşk romanlarında

⁴³³ Gültekin, *Bir Popüler Romancı Olarak Ahmed Vâlâ Nureddin*, s. 38.

⁴³⁴ John Fiske, *Popüler Kültürü Anlamak*, (Çev: Süleyman İrvan), Ark Yayınları, İstanbul 1999, s. 116.

⁴³⁵ Özdeş, *Herkestten Uzak*, s. 76.

görülebilecek cinstendir. İlk aşkı Rona'yla mutluluğu bulamayan Füsün, tesadüfen tanıştığı Efdal ile “masalımsı” bir aşk yaşar ve masallardaki gibi bir adada, olağanüstü bir düğünle evlenip mutlu olurlar. Efdal'in tek amacı Füsün'u türlü şekillerde mutlu etmek ve onun mutlu kalmasını sağlamaktır.⁴³⁶

Bu romanı okuyan hemen her kadın, Efdal ve Füsün aşkına gıpta edecek, hayaller kuracak ve kendi hayatında bulamadığı böyle bir romantizmi romandan okuyarak duygusal açıdan tatmin olacaktır. Böylelikle romandan aldığı lezzet katlanacaktır.

Özdeş'in, kadınlar için yazdığı düşünülen iki farklı eseri daha mevcuttur. Bunlar, *Kalbimin Güzel Kadınına*⁴³⁷ ve *Kadınım*⁴³⁸ adlı kitaplardır. Bu kitaplar müstakil birer olay örgüsüne sahip olmaktan çok, bir kadına âşığı tarafından yazılmış, birbirinden bağımsız romantik sözlerin, mektupların veya günlüklerin toplandığı birer anı defteri gibidir.

Veli Uğur'a göre popüler edebiyatın önemli bir özelliği de okuyucusuna acı gerçeklerden kaçış ve rahatlama sunmasıdır. Ona göre popüler eserler dünyadaki sorunları doğrudan konu edinip bunlara çözüm aramak yerine, problemlerden bağımsız dünyalar çizer. Popüler türler içinde aşk romanlarının sıradan okuyucuların yaşayamayacağı, belki sürekli özlem duyacağı yüce aşkları konu edindiğini söyleyen Uğur, şunları da dile getirmektedir:

“Popüler roman okurları da okuma süreci boyunca gerçek dünyanın sorunlarından kaçır ve romandan elde ettiği duygusal tatmini yaşar. Ancak bu anlatılanlar popüler romanın gerçek dünya ile hiç ilişkisi olmadığı anlamına gelmemektedir.”⁴³⁹

Bu bağlamda okuyucunun salt gerçekten yorulduğunu, gerçek hayattaki sorumluluklardan sıkıldığını düşünen romancı, okuyucuyu farklı bir gerçeklik

⁴³⁶ Özdeş, *Memnu Meyva*.

⁴³⁷ Oğuz Özdeş, *Kalbimin Güzel Kadınına*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1946.

⁴³⁸ Oğuz Özdeş, *Kadınım*, Tekin Yayınevi, 3. bs., İstanbul 1981.

⁴³⁹ Uğur, “1980 Sonrası Türkiye'de Popüler Roman”, s. 420.

ortamında rahatlatmayı tercih etmektedir. Bu rahatlatma işlemi farklı süreçlerden meydana gelir. Roman kahramanlarıyla resmedilen olayları yaşamış gibi mutlu olan ya da üzülen okuyucu, benimsediği roman kahramanının duygularını paylaşarak yaşadığı dünyadan farklı bir dünyaya menfez açmış olacaktır.

Hasan Bülent Kahraman, popüler aşk romanlarının söz konusu ettiği hayatlar ve insanların başka bir dünyaya ait olduğunu kabul etmekle beraber bu romanların “insan gerçekliğini ve insan davranışının tipikliğini” de vurguladığını belirtir.

Kahraman, köşe yazısına şöyle devam eder: “Belki daha kartondu romanlardaki tipler ve yeterince derinleşemiyordu, belki konular daha şablon sayılabilecek bir zemine işlenmişti ama belli bir ‘ruh iklimini’ yansıtmaktan aciz değillerdi. İçerdiği yoğun psikoloji, kurduğu özdeşlikle genç okurların iç dünyalarındaki ‘basıncı’ azaltmadığını kim söyleyebilirdi?”⁴⁴⁰

Popüler romanların kalitesi ve sinemayla ilişkisine de değinen Kahraman, şu cümleleri de okuyucularına sunmaktadır. “Aslında bu romanlarda bal gibi romancılık çabası vardır. Bunları o derece basit kitaplar zannetmemize Yeşilçam uyarlamaları yol açtı. Asıl şematik olan yapıtlar onlardı.”⁴⁴¹

Özdeş’in romanlarının geneli, gerçek dünyanın sıkıntılarından, problemlerinden uzaktır. Sadece roman kahramanlarının içinde olduğu farklı bir gerçeklik âlemi gibidir onun romanlarının dünyası. Özdeş’in romanlarının çoğunda günlük hayatın sıklığı, sorumlulukları hatta bazen gerçekliği bile farklılaşır ya da yok olur. Günlük hayatın problemlerinin aktarıldığı, sosyal ya da psikolojik tahlillerin yapıldığı kısımlar azınlıktadır.

Okuma esnasında duyguların tatmini dışında merakın da tatmin edilmesi esastır. Olayların nasıl sonlanacağını bilme isteği insan doğasının parçasıdır. Yazar tarafından canlı tutulan merak duygusunun da beslendiği romanlar ayrıca

⁴⁴⁰ Hasan Bülent Kahraman, “Nalan’ın Ağlattığını Handan Güldürecek”, *Sabah Pazar*, 19.03.2017. <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/pazar/kahraman/2017/03/19/nalanin-aglattigini-handan-guldurecektir> (18.07.2017)

⁴⁴¹ Hasan Bülent Kahraman, “Nalan’ın Ağlattığını Handan Güldürecek”, *Sabah Pazar*, 19.03.2017. <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/pazar/kahraman/2017/03/19/nalanin-aglattigini-handan-guldurecektir> (18.07.2017)

okuyucunun bazı konularda malumat edinmesini ve öğrendiği bilgilerle mutlu olmasını da sağlayabilmektedir.

Aşk romanlarındaki romantizmle ve tarihî romanlardaki millî duyguların okşanmasıyla tatmin olan okuyucu, hoş vakit geçirmiş ve farklı bir gerçeklik âlemindeki tecrübelerle kendi dünyasından uzaklaşmış olmaktadır.

Popüler roman okuyucusunun okuduğu eserlerden neler beklediğini Nadir şu şekilde yorumlamaktadır:

İnsan kafasıyla olduğu kadar kalbiyle de yaşadığından, katı gerçeklerden bıkar. “Roman” demek, günlük yaşamın bir kopyası demek değildir. “Roman” tam tersine günlük yaşamın dışında bize mesaj getiren bir vasıta. Ona olan ihtiyacımızın nedeni de, içinde yaşadığımız gerçeklere sihirli bir ayna tutmasından, onları bize daha çekici, daha başka, daha ilginç bir biçimde yansıtmassındandır.⁴⁴²

Edebî romanların aksine, okuyucunun isteklerini ön planda tutan popüler romanlarda, yazarın değil okuyucunun arzusu önemlidir. Yazar bu beklentileri karşılayabildiği kadar başarılı olacaktır. Umberto Eco’ya göre, bir romanın halkın anlayabileceği biçimde yazılmış olması, o romanın ‘popüler’ sınıfına sokulması için yeterli değildir. Buradaki belirleyici ölçüt, olay örgüsünü kuran kişinin okur kitlesinin beklentilerini bilmesi zorunluluğudur. Yazar ya bu beklentilerin karşısında, ya da o beklentiler doğrultusunda eser üretecektir. Popüler romanı belirleyen nitelik ikincisidir.⁴⁴³ Gültekin de okuyucunun isteklerine hitap eden popüler romanlar için şunları söylemektedir:

Popüler romanlar okur için yazılmış olduklarından belli güdülere hitap ederler. Duygusal anlamda eksiklik yaşayanlar, heyecan arayanlar, bir macerayı takip etmeyi sevenler ya da milli, manevi duygularının tatminini arayanlar için popüler romanlar vazgeçilmez keyifler sunar. Okuyucuyu istediği dünyanın

⁴⁴² Kerime Nadir, *Romancının Dünyası*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1981, s. 69’dan aktaran Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 118.

⁴⁴³ Eco, *Popüler Roman Kahramanları*, s. 21.

içine sokabilme gücüne sahiptir bu roman türü.⁴⁴⁴

Oğuz Özdeş de yaşadığı ve yazdığı dönemin okuyucularının beklentilerine göre romanlarında özellikle aşkı konu edinmiş, tarihî romanlarında dahi aşkı mutlaka işlemiştir. Hissî romanlarda daha çok cinsellik, tarihî romanlarda ise şiddet sahnelerine yer vermiştir. Aşk romanlarında, kadın duyarlılığına uygun şekilde, romantik ve duygusal bölümler ağırlıktadır. Bu romanlarda okuyucunun dikkatini çekmek açısından bazı gerçeküstü olaylara da yer vermiştir. Mesela *Hülya* romanında, öldükten sonra mezarından çıkıp kocasının yanına gelen ve onunla konuşan bir “hayalet” vardır.⁴⁴⁵

Aynı şekilde *Hasret* romanında medyum olduğunu ve ruhlarla konuşup bazen de onlarla ilişki kurduğunu iddia eden bir kişi mevcuttur. Bu kişi, başkahramanın ölmüş olan karısının ruhuyla da konuşup başkahraman hakkında bilgi almıştır.⁴⁴⁶

Okuyucuyu eğlendirerek onlara hoş vakit geçirtmek popüler romanların temel amaçlarından. Oyalama işlevinin yanında eğiticiyi de destekleyen popüler romanlar, sanatsal ürünlere merak duygusunu başlatarak, kişinin kültürel birikimine destek olabilir. Dilek Çetintaş da bu konuda benzer fikirler beyan eder:

Popüler romanların amaçları arasında halkı eğlendirmek de vardır. Ancak bu eğlendirme kuru bir kahkaha veya zihin boşaltma eylemi olarak değil, eğitici işlevini de yüklenen bir özellik olarak değerlendirilmektedir. İnsanlarda okumaya dair bir merak ve istek de uyandıran bu eserlerde eğlendirerek öğretmek hedeflenmiştir.⁴⁴⁷

Popüler romanların eğlendirici olma özelliği, Oğuz Özdeş’in romanlarında da görülür. Özdeş, romanlarında sık sık bölüm arası geçişlere, şiirlere, ünlü şahsiyetlerden alıntılara başvurmuş, bazen de öğretici şekilde okuyucuya bilgi vermiştir. Mesela *Coşkun Gönüller* adlı romanda çeşitli sanatçılar ve eserler

⁴⁴⁴ Gültekin, *Bir Popüler Romancı Olarak Ahmed Vâlâ Nureddin*, s. 31.

⁴⁴⁵ Özdeş, *Hülya*, s. 26, 189-190.

⁴⁴⁶ Özdeş, *Hasret*, s. 126.

⁴⁴⁷ Çetintaş, *Popüler Tarihi Romanlar ve M. Turhan Tan*, s. 432.

hakkında bolca alıntı ve bilgi bulunmaktadır. Bunlardan biri Mona Lisa tablosudur. Başkahraman aracılığıyla bu tablo yorumlanır ve hakkında bilgi verilir.⁴⁴⁸ Bu eserde Victor Hugo'nun Türkçeye çevrilmiş bir şiiri de mevcuttur.⁴⁴⁹ Kitabın birkaç sayfa ilerisinde de Hugo'nun şairliği hakkında bilgi verir nitelikte iki kahramanın şu konuşması vardır:

Arkadaşım hayretle yüzüme baktı.

— Victor Hugo'nun mu? Şu ünlü «Sefiller» romanının yazarı mı?

— Elbette.

— Ben onun şair tarafı olduğunu bilmiyordum.

— Victor Hugo sanat hayatına ilk önce şiirle başlamıştır. Daha doğrusu, Victor Hugo, şair olarak dünyaya gelmiştir. Şairin ilk kitabı olan «Ode» adlı ağıdı, 18 yaşındayken yayınlanmış, hatta Fransız Kralı 18. Lois tarafından ödüllendirilmiştir. İki yıl sonra şair Hugo «Övgüler, Çeşitli Şiirler» adı altında ilk şiir kitabını yayınlamıştır.

— Ne diyorsun?

— Şiir bakımından Hugo, romantik akımın önderidir. Gördüğün bu şiir de son derece romantik bir hava taşıyor.⁴⁵⁰

Aynı romanın başka bir bölümünde de Mevlâna hakkında uzunca bilgilere, sorgulamalara ve felsefî yorumlara yer verilmiş, bu sayede okuyucuyu olay örgüsü haricinde bir mevzuyla oyalamak, okuyucunun ilgisini çekmek amaçlanmıştır.⁴⁵¹

Aşka Susayan Dudaklar adlı eserde de Beethoven'den bahsedilir:

“Doğan, köşede duran teybin başına gitti.

— Bilmem, sevecek misiniz? Beethoven'in Altıncı Pastoral Senfonisinin finali

⁴⁴⁸ Özdeş, *Coşkun Gönüller*, s. 8.

⁴⁴⁹ *Age.*, s. 109.

⁴⁵⁰ *Age.*, s. 112.

⁴⁵¹ *Age.*, s. 55, 79-81.

olan «Neş'e Şarkısı»nı ben çok severim. En sıkıntılı, en üzüntülü anlarımda beni sanki yeniden dünyaya getirir...»⁴⁵²

Hasret adlı romanda da okuyucuyu eğlendirebilecek, onların ilgisini çekebilecek farklı alanlarda birçok bilgi mevcuttur. Kitabın bir bölümünde yalnızlık üzerine yazılmış uzunca bir “methiye” de vardır. Bu kısımda anlatıcının yalnızlık hakkındaki fikirleriyle beraber çeşitli şairlerin bu konudaki şiirlerinden, bazı ünlülerin yalnızlık üzerine söylenmiş sözlerinden ve o günün sevilen bir yalnızlık şarkısından bahsedilir.⁴⁵³

Yine aynı romanda, merak duygusu uyandırmak, okuyucuyu bilgilendirmek, oyalamak üzere eski medeniyetlere ait olan ve nasıl yapıldıkları hâlâ çözülememiş olan yapılar anlatılır.⁴⁵⁴ İtalya ve Colosseum hakkında da, yeniliklere ayak uydurulması gerektiği konusunda mesaj içerebileceği düşünülen şu cümlelere yer verilmiştir:

Büyük medeniyetlerin varisi olan ülkeler ve milletler, kendilerini yenilemez ve kurulmakta olan yeni dünyadaki yerlerini almazlarsa, yok olup gitmeye mahkûm gözükyorlar. İtalya da, bunun başarılı bir çabasını yapıyor.

Bir zamanlar Colosseum'da insanlar, aslanlar tarafından parçalanırken, bu tarihi yapının birkaç yüz metre doğusunda, çam ağaçları arasında yapılmış, hitabet öğreten küçük eserler ve onun bir kilometre kadar batısındaki senato yine vardı. Zaten varolmasaydı, Sezar gibi devlet adamları, Dante, Michelangelo ve Leonardo Da Vinci gibi sanatçılar yetişmezdi. Bugün tabanı çökmüş ve bazı duvarları yıkılmış olan Colosseum, Roma Hukuku'nun ve İtalyan sanatının tokadını yemiş, can çekişen bir yaratık gibi batar turistlerin gözüne. Benim gözlerime de öyle battı Colosseum...⁴⁵⁵

Özdeş'in romanlarının birçoğunda yukarıdaki gibi bölümlere sıkça rastlamak

⁴⁵² Özdeş, *Aşka Susayan Dudaklar*, s. 55.

⁴⁵³ Özdeş, *Hasret*, s. 74-75.

⁴⁵⁴ *Age.*, s. 147-148.

⁴⁵⁵ *Age.*, s. 97.

mümkündür. Bazı romanlarda bölüm arası geçiş olarak kısa şiirler verilmiştir. Bu şiirler, yazarın kendisine ait olduğu düşünülebileceği gibi bazı bilinen dörtlükler de olabilmektedir. Mesela *Reyhan* adlı romanda bu tarz dörtlükler veya şiirler oldukça fazladır. Kitabın otuz yedi yerinde bahsi geçen şiirler yer almıştır. Bu kısa şiirlerin içinde “Dağlar Kızı Reyhan” şarkısının da sözlerinin bir kısmı mevcuttur.⁴⁵⁶

Popüler romanların insanlara okuma alışkanlığı kazandırdığı, okumayı sevdirdiği de kabul edilmesi gereken bir gerçektir. Selim İleri, Feridun Andaç ile 1997 yılında yaptığı bir söyleşide popüler roman ile ilgili düşüncelerini anlatır. Bu romanların okuma sevgisi oluşturduğunu söyler. Yaklaşık kırk yıl önce *Hürriyet* gazetesinde Muazzez Tahsin Berkand’ın *Yılların Ardından* romanının tefrikasını gün be gün okuduğunu ve popüler romancılarla bu şekilde tanıştığını aktarmaktadır. “Muazzez Tahsin’den ‘alafranga aşk’ı, Kerime Nadir’den ‘alaturka aşk’ı, Esat Mahmut’tan ‘şehvetli aşk’ı öğrendim. Belki hiçbiri sosyolojiye açılmamıştı ama, her biri, toplumumuzun gönül tarihine ilişkin içten birer ifadeydi.”⁴⁵⁷ diyen İleri, günümüzde Orhan Kemal’in izinde yürüyenler olmadığı gibi popüler sevda romanları da yazılmadığını öne sürer.⁴⁵⁸ Burada farklı bir fikir olarak Veli Uğur; Kerime Nadir, Oğuz Özdeş, Muazzez Tahsin gibi yazarların modernist bir bakışla yazdıkları aşk romanlarının, günümüzde dindar bir çizgide seyreden İslami aşk romanlarıyla devam ettiğini belirtir.⁴⁵⁹ Belli bir çizgi değişikliği olsa da, klasik popüler aşk romanlarına benzer romanlar hâlen yazılmaktadır.

İleri; “Kerime Nadir, daha öncesinde Burhan Cahit, bu soy romancılarımız kim bilir ne çok okur yetiştirdiler, kim bilir ne çok Dostoyevski, Tolstoy okuttular.”⁴⁶⁰ derken, sözlerine şöyle devam etmektedir: “Onları minnetle, rahmetle anacağımıza

⁴⁵⁶ Özdeş, *Reyhan*, s. 93-94.

⁴⁵⁷ Feridun Andaç, “Selim İleri ile Düünden Bugüne”, *Adam Öykü*, S. 10, Mayıs-Haziran, 1997, s. 58.

⁴⁵⁸ *Agm.*, s. 58.

⁴⁵⁹ Uğur, *1980 Sonrası Türkiye’de Popüler Roman*, s. 83.

⁴⁶⁰ Andaç, “Selim İleri ile Düünden Bugüne”, s. 58-59.

edebiyat dışı saymayı yeğliyoruz.”⁴⁶¹

İleri'nin düşüncelerine göre popüler romanlar insanları, okumaya teşvik etmektedir. Günümüzde özellikle gençlerin kitaplardan uzak yetişmesi problemini bu şekilde çözmeye çalışmak, çözüm adına önemli bir adım olabilir. Sinemanın, bilgisayar oyunlarının bağımlısı olanlar, yine sinema gibi gösterme tekniğini sıklıkla kullanan ve sürükleyicilik olarak sinemadan geri kalmayan popüler romanlarla okumaya alıştırılabilir.

Yalçın, popüler roman yazarlarının sürekli küçük görülmesi yüzünden usta roman yazarlarının bu sahaya girmediklerini, oluşan boşluğun da yetersiz kimseler tarafından doldurulduğunu ifade eder. Yalçın'a göre popüler romanların olumsuz yönleri çoğunlukta olmakla birlikte yenilikler, gelişme, aile hayatının kutsallığı gibi olumlu duyguların okuyucuda gelişmesini sağlamaları açısından faydalıdır.⁴⁶²

Popüler romanlarla ilgili olumlu ve kısmen olumlu görüşlerin yanında, okuyucusunun duygularını körelttiğini savunan araştırmacı ve yazarlar da vardır. Sağlık'a göre; popüler roman okuyucularının sanat ve bilgi seviyeleri düşük olduğu için, onlar sanatı “eğlence” olarak algılar veya sanata başka işlevler yüklerler. Bu da sanata zarar verir.⁴⁶³

Abdülhak Şinasi Hisar, günümüzde bireyin ve sanatın değişimini şu cümlelerle ifade eder:

...[D]üşünülere eğilimimiz azalmaktadır; gündelik işlerin ağırlığıyla yorulan zihinler daha ilkel eğlencelere düşkün oluyor; hayatın çabukluğu insanları bir bakıma dikkatsizliğe iteliyor; sinema, insanları tadılması kolay beğenilere dadandırıyor; gazeteler, hele magazinler, okurları son derece hafif bir edebiyata, yüzeysel bir meraka alıştırıyor; belki bir spor, bir sinema sofuluğu kuruluyor da sanat ve edebiyat sofuluğu kuruyor; edebiyat kutsal aşamasından

⁴⁶¹ *Agm.*, s. 59.

⁴⁶² Yalçın, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı*, s. 227.

⁴⁶³ Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 203.

bir eğlence derecesine iniyor...⁴⁶⁴

Flaubert'in de şu dikkat çekici yorumu, popüler romanların kadın okurları ahlâkî açıdan olumsuz etkilediğine dair örnek teşkil edebilir. Çünkü aradan geçen zaman, Flaubert'in haklılığını göstermektedir: “Yüzyıl içinde doğuda harem yok olup gidecek. Avrupalı kadın örneği bulaşıcıdır. Şu günlerden birinde Doğulu kadınlar da başlayacaklardır roman okumaya. İşte o zaman elvedâ Türk sâkinliği ve huzûru. Her yerde eski çatırdayarak çökmekte...”⁴⁶⁵

Popüler romanlarının okuyucu kitlesine etkileri ile ilgili bahsedilen olumlu ve olumsuz fikirlerden sadece birinin mutlak doğru olduğunu söylemek zordur. Verilen fikir ve görüşlerin toplumdan topluma, kişiden kişiye değişebilecek olgular olduğu düşünülebilir.

İçinde bulunduğumuz iletişim çağında, popüler olanın çok hızlı şekilde yayıldığı bilinmektedir. Popüler romanlar da bu durumun bir parçası hükmündedir. Popüler romanların, farklı toplumlardaki veya sınıflardaki davranış kalıplarının okuyucu tarafından öğrenilmesinde ve hayata geçirilmesinde etkili olduğu muhakkaktır. Alemdar Yalçın, özellikle aşk romanlarının Türk sosyal hayatındaki hızlı değişime yaptığı katkının, tek başına ciddi bir araştırma konusu yapılacak kadar önemli olduğunu söylemektedir.⁴⁶⁶

O. Anlatım Tekniği

Anlatım teknikleri, romanın okuyucu tarafından inandırıcı bulunmasına yardım eden, yazarın elinde bulunan gereçlerdir. Anlatım tekniklerinin dikkatlice kullanıldığı metinler, okuyucusunu, yazılanların gerçek olduğu fikrine daha kolay ulaştırabilmektedir. Selçuk Çıkla, “Romanda Kurmaca ve Gerçeklik” adlı makalesinde “bir romanın gerçekçiliği yazarın titizliği, ‘gerçeklik’ açısından dikkat

⁴⁶⁴ Abdülhak Şinasi Hisar, *Türk Dili/Roman Özel Sayısı*, S. 19, Temmuz 1964, s. 643.

⁴⁶⁵ Fatih Andı, *Ara Nesil Şairi Mehmed Celâl, Yaşamı, Görüşleri, Şiirleri*, Alfa Yayınları, İstanbul 1995, s. 39’ dan aktaran Çetintaş, *Popüler Tarihi Romanlar ve M. Turhan Tan*, s. 79.

⁴⁶⁶ Yalçın, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı*, s. 228.

etmesi, hayatın gerçeklerine riayet etmesi sayesinde meydana gelir” demektedir.⁴⁶⁷

Çıkla şu şekilde devam etmektedir: “Romanda kişilere, mekâna, zamana, olay örgüsüne, tarihî, toplumsal ve insanî gerçeklere uyum ancak bu öğelere ait ayrıntılarda gerçekçi olmaya bağlıdır ve eserin gerçekçiliğini zedeleyen de ayrıntılara dikkat edilmemesinden kaynaklanır.”⁴⁶⁸

Eğer okuyucu romanı yeterince inandırıcı bulmuyorsa, yazarın kurgusunda, detayları kullanımında sıkıntılar olduğu söylenebilir. Bu bağlamda romandaki anlatım tekniklerinin önemini Çıkla şu şekilde açıklamaktadır: “Bu çaba içinde söz gelişi romandaki bazı olaylar gerçek dışı gibi geliyorsa okura, bunun sebebini romancının uyguladığı teknikte aramak gerekir. Çünkü romandaki kişi, olay ve tasvirlerin gerçekçi bir şekilde sunulabilmesi için romancının bazı anlatım tekniklerini başarılı bir biçimde kullanmış olması gerekmektedir.”⁴⁶⁹

Verilen alıntılardan anlaşılacağı üzere, romanın gerçekliğe açılan kapıları kullanılan anlatım teknikleridir. Anlatım teknikleri romanda ne kadar kaliteli işlenirse okuyucu da romandan o derece keyif alacaktır. Bu tekniklerindeki detaylar, okuyucunun zihninde farklı akisler yapacak ve kafasındaki gerçeklik seviyesine yakınlığı ölçüsünde okuyucu tarafından değer görecektir.

Sağlık, popüler romanlarda kullanılan anlatım teknikleriyle ilgili olarak şunları dile getirir: “Bu romanlardan bazıları mektuplar, günlükler ya da birinin anı defterinden oluşur. Roman, baştan sona karşılıklı mektuplardan, birinin günlüğünden ya da yine birinin yazılmış ‘hatıra defteri’nden ibarettir. Okur, roman olarak bunları okumuş olur.”⁴⁷⁰

Özdeş’in romanlarının konularına göre, yazarın kullandığı anlatım tekniklerinin farklılık gösterdiği söylenebilir. Aşk romanlarında özellikle mektup, günlük, hatıra defteri gibi teknikler kullanılırken; tarihî romanlarda ise telgraf, gazete

⁴⁶⁷ Çıkla, “Romanda Kurmaca ve Gerçeklik”, s. 117.

⁴⁶⁸ *Agm.*, s. 117.

⁴⁶⁹ *Agm.*, s. 120.

⁴⁷⁰ Sağlık, *Popüler Roman Estetik Roman*, s. 123-124.

haberleri, fetva ve fermanlar görülebilmektedir. Şarkı/şiir montajları, diyaloglar ve fazla olmamakla birlikte tasvirler hemen her romanda karşımıza çıkmaktadır.

Özdeş'in en çok kullandığı anlatım tekniklerinden biri diyalogdur. Özellikle son yıllarındaki romanlarında daha fazla görülmekle beraber tarihî ve hissî romanların hepsinde diyalog tekniği bolca kullanılmıştır.

Özdeş'in aşk romanlarında sıklıkla görülen günlükler, birçok romanın olay örgüsünde önemli bir yer tutar. Kahramanların geçmişindeki ya da yakın çevresinden saklamaya çalıştığı olayları bir başka kahraman ile beraber okuyucu da okumaktadır. Özdeş'in romanlarında günlüklerin bu şekilde kullanılmasıyla sıklıkla karşılaşılır. Mesela *Gecekondu Rüzgârı* romanında anne, kızının yazdıklarını gizlice okuyarak, kızının içinde bulunduğu oyunu anlar ve kızını kurtarır.⁴⁷¹

Yine benzer durum *Hasret* romanında okuyucu karşısına çıkar. Karısına ait günlükleri okuyucu ile beraber okuyan koca, karısından öğrenemediği şeyleri günlükler sayesinde öğrenmektedir. “Süsen nasıl öldü, sonra neler olup bitti? Bunları yine senin, bir hırsız gibi çalıp okuduğum hatıra defterinden izleyelim.”⁴⁷²

Uçurum (Kızım ve Ben) romanında Hüsrev, kızına ait olan günlüğü ondan izinsiz alır ve okur. “Bir gün hayatımın en büyük adiliğini yaptım. Kızımın kilitlemeden masanın üzerine bıraktığı hatıra defterini bir hırsız gibi çaldım.”⁴⁷³

Hissî romanlarda görülen bu tür anlatım teknikleri, anlatıcının okuyucuya gizli bir günlüğü okutma imkânı sunmaktadır. Okuyucu, romandaki kahramanın romanın o sayfalarına kadar gizlediklerini merakla okur. Okuyucunun dikkatini çekebilecek bu tekniğe sıkça başvurulması, merak duygusunu uyandırmasından dolayı olabilir.

Özdeş'in romanlarında fazlaca kullanılan bir başka anlatım tekniği ise mektuplardır. Tarihî veya hissî romanlarda mektuplara çokça rastlanır. Aşk romanlarında, âşıkların birbirleriyle mektuplaşması birçok romanda görülür. Bazı romanlarda birkaç mektup kullanılırken bazılarında ise olay örgüsünün temelini

⁴⁷¹ Özdeş, *Gecekondu Rüzgârı*, s. 104-107.

⁴⁷² Özdeş, *Hasret*, s. 80-81.

⁴⁷³ Özdeş, *Uçurum*, s. 147.

mektuplar oluşturmaktadır.

Örneğin *Yerdeki Bulutlar* adlı beş ana bölümden oluşan romanın dördüncü bölümünün tamamı “Cüneyt’ten Gülgün’e” ya da “Gülgün’den Cüneyt’e” başlıklarıyla verilmiş toplam on beş mektuptan oluşmaktadır.⁴⁷⁴ Bahse konu olan romanda tamamı verilen mektuplar olduğu gibi sadece varlığından bahsedilen mektuplar da bulunmaktadır.⁴⁷⁵

Reyhan adlı romanda ise Reyhan’ın kocası Turgut ve onların çocukluk arkadaşları Murat askere gittiklerinde Turgut, karısı Reyhan’a mektuplar yazmak ister. Fakat Turgut, okuma yazma bilmemektedir. Bu sebeple mektupları Murat’a yazdırır. İlk zamanlarda Murat’a ne yazması gerektiğini bir bir söyleyen Turgut, daha sonraki mektupları “Yaz canım birşeyler” diyerek Murat’tan kendisinin yazmasını rica eder. Reyhan’da çocukluğundan beri gönlü olan Murat da mektuplara kendi duygularını yazıp Turgut olarak imzalamaya başlar.⁴⁷⁶

Turgut’un imzasıyla Murat şunları yazmaktadır: “‘Beni merak etme’ diyorsun. Seni merak etmemek mümkün mü? Gece, gündüz aklımdasın. Yanıma aldığım resmin, boş zamanlarımın en büyük tesellisi oluyor. Onu avucumun içine alıyorum, dakikalarca seni seyrediyorum.”⁴⁷⁷

Bu satırlara cevap veren Reyhan ise, gelen mektuplardaki ifadelerin değişmesinden memnundur. “İlk mektuplarındaki ifadenin değişmesine ne kadar sevindim bilsen. Bana ‘Reyhan, nasılsın. İyi misin? Rahatım yerinde. Oğlumun gözlerinden öperim...’ gibi cümlelerden başka bir şey yazmazdın. Halbuki son mektuplarında duygularını anlatman beni o kadar memnun ediyor ki..”⁴⁷⁸

Anlatım tekniği olarak mektupları bolca kullanan Özdeş, romanlarının birçoğunda normal hayatın akışına ters bir şekilde mektupların tamamını değil,

⁴⁷⁴ Özdeş, *Yerdeki Bulutlar*, s. 145-183.

⁴⁷⁵ *Age.*, s. 184.

⁴⁷⁶ Özdeş, *Reyhan*, s. 47.

⁴⁷⁷ *Age.*, s. 48.

⁴⁷⁸ *Age.*, s. 48.

sadece işlenen, anlatıcının o an için önemli gördüğü kısımlarını vermektedir. Okuyucunun karşısına, giriş bölümü olmayan, doğrudan son mektubun belki de son satırlarına verilmiş bir cevap niteliğinde bölümler çıkmaktadır. Mektuplar için önemli konumda olan selamlar, hâl hatır sormalar veya son bölümdeki iyi niyet dilekleri görülmemektedir. Bu durum, yukarıda bahsi geçen ve Çıkla'nın "...eserin gerçekçiliğini zedeleyen de ayrıntılara dikkat edilmemesinden kaynaklanır"⁴⁷⁹ şeklinde ifade ettiği hususa bir örnek teşkil edebilir.

Reyhan adlı romandaki şu cümlelerle başlayan mektup, konuyla ilgili bir örnek olabilir: "Ay başında izinli olarak Alanya'ya geleceğim müjdesini verirken garip bir tutku içinde olduğumu söylersem bilmem şaşar mısınız?..." Bir mektubun bu şekilde başlaması pek de inandırıcı olmasa gerektir. Anlatıcı hemen konuya girerek, anlatmak istediklerini anlatmaktadır. Kullanılan tekniğin gerçekliğe uygunluğu ise pek de önemli değildir. Bununla birlikte romanlarda geçen mektupların tamamı bahsedildiği şekilde değildir. Hitap, selam ve iyi dilek bölümlerinin olduğu mektuplar da vardır.⁴⁸⁰

Özdeş'in çoğu romanında okuyucunun çok kez karşısına çıkan bir başka anlatım tekniği de montajdır. Şarkı, şiir, marş veya meşhur kişilerden bazı sözler ile okuyucuyu buluşturan Özdeş, okuyucunun romandan keyif almasını, bazen de farklı bilgiler öğrenmesini sağlamaktadır. Verilen hikâyenin şarkı veya şiirle desteklenmesi, sevilen bir şiirin roman kahramanı tarafından okunması, özellikle tarihî romanlardaki kahramanların bazı zamanlarda marşlar okuması okuyucunun romandan etkilenmesine yardımcı olabilir.

Montaj tekniğini sıklıkla kullanan Özdeş'in bazı romanlarında, bölüm arası geçişlerde şiirler bulunmaktadır:

Bahar güneşi vurmuş yüzüne

Solgun yanakları al al olmuş.

Çiçekler renk renk açmış nesine,

⁴⁷⁹ Çıkla, "Romanda Kurmaca ve Gerçeklik", s. 122.

⁴⁸⁰ Özdeş, *Aşk İstiraptır*, s. 56.

Umutlar kırılmış, bir hayal olmuş.⁴⁸¹

Yine aynı romanda bulunan bir başka bölüm arası şiir ise şöyledir:

Hayat ne güzel, ne hoşmuş!

Aşkın lezzeti kalır dudaklarda,

Korkular, vehimler, hepsi boşmuş.

Üzüntüler bitti, kaldı uzaklarda.

Ne o? Deniz dalgalandı birden.

Maziden bir hâtıra canlanıverdi.

Acı bir ses yükseldi içinden,

Umutlar, mutluluklar kaçıverdi.⁴⁸²

Verilen örneklerde görüldüğü üzere yazılan şiirlerin kime ait olduğu bilinmemekle beraber bunların Oğuz Özdeş'in olma ihtimali düşünülebilir. Şiirlerin bazen romandaki olaylarla bağlantılı olmakla birlikte bazen de farklı konuları işlediği düşünülmektedir. *Reyhan* romanında, yukarıdaki örneklere benzer otuz yedi tane bu şekilde bölüm arası şiir bulunmaktadır. Aynı tarzda bölüm arası şiirlerin kullanıldığı *Aşka Susayan Dudaklar* romanında ise doksan adet üç, dört ya da beş mısralık şiirler mevcuttur. *Aşk İstiraptır* romanında ise roman kahramanlarından olan Kemal Süha'nın imzasını taşıyan ve üç dörtlükten oluşan bir şiir verilmiştir.⁴⁸³

Özdeş'in romanlarında bulunan, yazarı belli olmayan şiirlerin yanında meşhur şahsiyetlerin şiirleri de yer almıştır. Örneğin *Liseli Bir Kız Sevdim* romanında Cahit Sıtkı Tarancı'nın birkaç şiiri bulunmaktadır:

“ — Tülây, siz Cahit Sıtkı Tarancı'nın «Gün Eksilmesin Pencereyden» adlı şiirini okur musunuz lütfen?

⁴⁸¹ Özdeş, *Reyhan*, s. 69.

⁴⁸² Özdeş, *Reyhan*, s. 162.

⁴⁸³ Özdeş, *Aşk İstiraptır*, s. 86.

Tülây, neşeli bir tavırla ayağa kalktı ve edebiyat kitabından şiiri okudu:

Ne doğan güne hükmüm geçer,

Ne halden anlayan bulunur,...”⁴⁸⁴

Bu şekilde dersin bir parçası olarak yine Tarancı'nın “Korktuğum Şey” adlı şiiri ile derse devam edilir. Ayrıca Tarancı'ya ait biyografik bilgiler de verilir.

Buna benzer bir başka örnek ise *Coşkun Gönüller* adlı romandır. Ölüm ve yokluk hakkında düşünen başkahraman, Yahya Kemal Beyatlı'nın “Rahatça dal, ölüm sonu gelmez bir uykudur” mısraını verdikten sonra karşılaştırma amacıyla bu kez Tarancı'ya ait olan “Otuz Beş Yaş” şiirinden bir parça vermektedir.⁴⁸⁵ Romanın devamında kahramanlardan biri hem Victor Hugo'ya dair bilgiler verir hem de kendisinin şu şiirini arkadaşıyla paylaşır:

Madem ki bana söyleyecek bir sözünüz yoktu,

O halde niçin yanıma geliyordunuz?

Kadınların başını döndürecek o tebessümü,

Bana niçin gösteriyordunuz?

Madem ki bana bildirecek bir şeyiniz yoktu,

O halde niçin elimi sıkıyordunuz?

Madem ki hayal ettiğiniz o kutsal, tatlı rüyadan

Bana bahsedecek bir şeyiniz yoktu,

O halde niçin elimi sıkıyordunuz?

Madem ki beni sevmiyorsunuz?

O halde niçin evimize geliyorsunuz?

⁴⁸⁴ Özdeş, *Liseli Bir Kız Sevdim*, s. 161.

⁴⁸⁵ Özdeş, *Coşkun Gönüller*, s. 71.

Sizi gördüğüm zaman heyecanla sarsılıyorum.

İşte benim sevincim, ıstırabım.

Madem ki beni sevmiyorsunuz.

O halde niçin evimize geliyorsunuz?⁴⁸⁶

Özellikle tarihî romanlarda Namık Kemâl, Mehmet Akif Ersoy ve Tevfik Fikret'in kahramanlık konulu şiirlerinden parçalar görülebilmektedir.⁴⁸⁷

Özdeş, romanlarının bazılarında belli bir konudaki farklı düşünceleri bir araya getirip montaj tekniği ile okuyucusuna sunmaktadır. Bu konuya ait bir örnek *Hasret* romanında mevcuttur. Yalnızlığın konu edildiği bir bölümde farklı kişilerin eserlerinden yalnızlık hakkında alıntılar yapılmıştır:

Hikmet Münir Ebcioğlu'nun sözlerini yazdığı, çok sevilen bir şarkı, günün şarkısıydı o zaman.

«Gökyüzünde yalnız gezen yıldızlar

Yeryüzünde sizin kadar yalnızım.»

diye başlardı. Gerçekten de pek güzel bestelenmiş olan bu şarkıyı dinlerken ya da kendi kendime mırıldanırken, çok defa garip bir hüznü duyardım... Başkalarının da benim gibi hüznlendiğini tahmin ederim. Çünkü, bence her insan, az-çok kalben yalnızdır.

Yahya Kemal Beyatlı da, «Gurbet» adlı şiirinin bir yerinde yalnızlığı şöyle anlatır:

Yalnızlığın azabı her işkenceden beter,

Yalnız bu kahrı insanı tahrip için yeter.

⁴⁸⁶ *Age.*, s. 109

⁴⁸⁷ Özdeş, *Dağ Başını Duman Almış*, s. 54; *Vatan Borcu*, s. 5, 150, 229, 230; *Şafak Sökerken*, s. 93, 96.

Halbuki şair Schiller «Asıl ben yalnızken yalnız değilim» diye bunun aksini söyler.

Fuzulî ise bir divanında yalnızlığı şöyle dile getirir:

Ne yanar kimse bana ateş-i dilden özge,

Ne açar kimse kapım, bad-ı sabâdan gayrı.

Doğrusunu istersen, yalnızlık üzerine söylenmiş bu güzel sözlerden ben, Schiller'den yanayım. Yani, «Asıl yalnızken, yalnız değilim». Şimdi de olduğu gibi.⁴⁸⁸

Yine *Hasret* romanında bulunan bir başka parça ise bu kez “umut” konuludur. Onur, oğlunun adına neden Umut koyduğunu şu cümlelerle açıklamaktadır:

Böylece insan, kısa ömrünü uzun bir umutla doldurur. Aslında umut etmek, bir bakıma mutlu olmak demektir. Ünlü Fransız romancısı Balzac «Köy Papazı» adlı romanının bir yerinde «Umutla sallanırsak rahat uyuruz» demişti. Ünlü Alman şairi Goethe de «Umut! Ah hayatın biricik tatlı merhemi» diye umudu övgüyle anardı.. Oğluma niçin «Umut» adını verdiğimi şimdi anladın mı?..⁴⁸⁹

Romanlarına birçok farklı kişiden şiirler yerleştiren Özdeş, bazen de bazı özlü sözler aktarmaktadır. *Coşkun Gönüller* romanında bulunan örnek şu şekildedir: “— Şiller, bir şiirinde, ‘Ey aşk! Güzel, fakat kısasın!’ demişti. Ne kadar doğru değil mi?”⁴⁹⁰

Kızım ve Ben romanında ise okuyucu mutlulukla ilgili şu cümlelerle karşılaşmaktadır: “Sen diyeceksin ki ‘Kolay ulaşılan gayede mutluluk yoktur.’ Fakat ben de sana Buda gibi söyleyeceğim. O diyor ki: ‘İnsanları bedbaht yaşıtan mutluluğa karşı duyduğu susuzluktur.’”⁴⁹¹

Romanda anlatılan kısımların daha anlamlı, daha zengin olmasına yardımcı

⁴⁸⁸ Özdeş, *Hasret*, s. 74-75.

⁴⁸⁹ *Age.*, s. 34.

⁴⁹⁰ Özdeş, *Coşkun Gönüller*, s. 145.

⁴⁹¹ Özdeş, *Kızım ve Ben*, s. 40.

olan alıntılar, okuyucunun bilgilenmesine, konuyla ilgili malumat edinmesine yardımcı olmaktadır.

Montaj tekniği Şarkılar için de çokça kullanılmaktadır. Bazen dönemin beğenilen Őarkılarına, bazen de klasikleşmiş Őarkılara roman içinde rastlamak mümkündür. İçinde, basıldığı zamanın (1977) birçok ünlü Őahıslarının adlarının geçtiği *Gurbet* romanında yazar, bilinen birçok Şarkıyı montaj tekniği ile kullanır. “Sonra da, ünlü Şarkıyı mırıldanmaya başladı.

Darıldın mı cicim bana?

Hiç bakmıyorsun bu yana?...”⁴⁹²

Yine roman içi bilgilendirme ile öğrenilen Ümit Yaşar Oğuzcan’a ait “Bu kadar yürekten çağırma beni, bir gece ansızın gelebilirim” Şarkısı bir sonraki sayfada verilir.⁴⁹³

Dönemin Őarkıcılarından da bahsedilen *Gurbet* romanında, bir başka Şarkı montajı örneği olarak Necip Mirkelâmoğlu’nun, romanda çok sevildiği belirtilen Şu Şarkısı yer almaktadır:

Gül zamanı geleceğim demiştin

Bahçelerde gül mü kaldı vefasız?

Yad ellerde sen gönlünü eyle, dur,

Bekleyende hal mı kalır vefasız?

Seninleyim, seçme güzel az diye

Yapmadığın Şey mi kaldı naz diye

Göğsündeki düğmeleri çöz diye

Dökmediğim dil mi kaldı vefasız?

⁴⁹² Özdeş, *Gurbet*, s. 28.

⁴⁹³ *Age.*, s. 29.

Özdeş'in romanlarında bulunan şarkı metinleriyle beraber bazen de sadece şarkı adının verildiği görülür: "Gülsüm, ortaya geldi. Bir-iki defa kesik kesik öksürdüktan sonra, 'Âhım gibi ah var mı acep ahlar içinde' şarkısını söylemeye başladı."⁴⁹⁴

Bilinen şarkıların montaj tekniği ile kullanılmasının yanında roman kahramanlarına ait şarkılar da Özdeş'in romanlarında görülebilmektedir. Mesela *Yerdeki Bulutlar* romanında bir bestekâr ve piyanist olan Cüneyt'in bestelediği bir şarkının sözleri bulunmaktadır:

İstedim, kaderimin bağlarını çözeyim.

Çözemedim, çözemedim, çözemedim.

Aradım kendimi çok uzaklarda,

Bulamadım, bulamadım, bulamadım.

Gökler ötesinde bir yer var mı?

Bilemedin, bilemedim, bilemedim.

Istirabımı kendi başıma bağladım,

Ağladım, ağladım, ağladım.⁴⁹⁵

Gazete haberleri de Özdeş'in kullandığı anlatım tekniklerinden biridir. Cinayet, ölüm, polis baskını gibi "üçüncü sayfa haberi" diye tarif edilebilecek durumları roman kahramanları hep gazetelerden öğrenmektedir. *Duygulu Yıllar* adlı romanda şu şekilde bir haber bulunmaktadır: "Bir ay sonra, gazetelerin manşetleri, Akdeniz seferinden dönmekte olan geminin batışı olayını büyük harflerle veriyorlardı."⁴⁹⁶

Bir başka gazete haberi *Gizli Sevda* romanındandır:

Karaya ayak basar basmaz, genç kızın ilk işi, o günkü sabah gazetelerinden üç

⁴⁹⁴ Özdeş, *Gecekondu Rüzgârı*, s. 91.

⁴⁹⁵ Özdeş, *Yerdeki Bulutlar*, s. 22.

⁴⁹⁶ Özdeş, *Duygulu Yıllar*, s. 92.

tane almak oldu. Hakikaten gazeteler, en büyük sütunlarını bu cinayete hasretmişti. Hepsinde cinayeti Bülent'in işlediğini ve polisin kendisini aramakta olduğunu yazıyordu. Akşam gazetelerinde bu hususta daha çok teferruat vardı.... Bir gazete şöyle diyordu:

«Bütün İstanbul bölgesinde, polisin yapmakta olduğu, sıkı araştırmalara rağmen, gazetemizin basıldığı ana kadar, herhangi bir ip ucu elde edilememiştir...»⁴⁹⁷

Gecekondu Rüzgârı adlı romanda ise gazete haberleri abartılarak ve gerçeğe uzak bir şekilde verilmektedir. Bir cinayet haberine bütün İstanbul gazetelerinin kitapta bahsedilen derecede ilgi göstermelerinin gerçeklikten uzak olduğu düşünülebilir.

Bu hâdise, gazetelerde günün mevzuu olmuştu. Bütün İstanbul gazeteleri, mahkeme reisinin celseyi tatil etmesini büyük manşetlerle yazmışlardı. Bir gazete: “Gecekondulular, hâkimin vicdanına hitap ediyorlar,” diyor; diğer gazeteler de çeşitli havadis veriyorlardı: “Nermin’i kurtarmak için bütün gecekondulular telgraf yağıdırıyor... Mahkeme onbeş gün sonraya tâlik olundu... Nermin, durmadan gözyaşı döküyor... Maktulün annesi, Nermin için, ‘İki evlâdımı kaybettim ama, Allah bana, ikisinin de yerini tutan bir evlât yolladı,’ diyor!...”⁴⁹⁸

Tarihî romanlarda bulunan marşlar da montaj tekniğine uygun örneklerdir. *Dağ Başını Duman Almış* ya da *Tuna Nehri Akmam Diyor* adlı romanlar doğrudan isimleriyle roman içinde verilecek marş ve türkülerden okuyucuyu haberdar etmektedir.⁴⁹⁹ Ayrıca *Yavuz’un Peçesi* romanında da Mehter Marşı örnekleri mevcuttur.⁵⁰⁰

Montaj tekniğinin farklı bir örneğini de *Cennet Yolu* romanında sunan yazar,

⁴⁹⁷ Özdeş, *Gizli Sevda*, s. 29.

⁴⁹⁸ Özdeş, *Gecekondu Rüzgârı*, s. 130.

⁴⁹⁹ Özdeş, *Dağ Başının Duman Almış*, s. 163; *Tuna Nehri Akmam Diyor*, s. 93-94, 162-163.

⁵⁰⁰ Özdeş, *Yavuz’un Peçesi*, s. 95, 108.

İlhan Omay adlı başkahramanın yazdığı tiyatro oyunundan bir sahneyi aynen okuyucusuna aktarmaktadır.⁵⁰¹

Özdeş'in diğer romanlarında görülmeyen bir anlatım tekniği *Kıbrıs Kanı* romanında görülmektedir. Kitabın basıldığı dönemin (1974) başbakanı olan Bülent Ecevit'in konuşmaları, gazetecilerin sorularına verdiği cevaplar roman içerisinde verilmektedir. Bu şekilde Kıbrıs Harekâtı'yla ilgili Türk tarafının bakış açısı okuyucuya ulaştırılmakta ve okuyucudaki gerçeklik algısı kuvvetlendirilmiş olmaktadır.⁵⁰²

Yazılan bölümün sonunda dipnot olarak "Bu ve barış harakâtı izlenimlerinde «Hayat» ile «7 Gün» mecmualarından ve «Milliyet» ile «Günaydın» gazetelerinden yararlanılmıştır." şeklinde bir cümle yer almaktadır.⁵⁰³ Ayrıca romanın başında Fahri Korutürk'ün TRT'de yaptığı konuşmadan bir bölüm bulunmaktadır. Osmanlı döneminde yapılan ilk Kıbrıs Harekâtı'nın fetvası da Şeyh'ül İslâm Ebussuud Efendi imzasıyla romanın altıncı sayfasında yer almaktadır.⁵⁰⁴

Özdeş, bahsi geçen örneklerde görüldüğü üzere birçok farklı anlatı tekniğini romanlarında kullanmıştır. Kullanılan tekniklerin, günlük hayatın gerçekliğinden uzak örneklerine rastlanmaktadır. Popüler roman yazarlarının özensizlikleri bu durumun sebebi konumunda olabilir.

P. Anlatıcı Problemi

Anlatıcı, romanın en önemli unsurlarından biridir. Dursun Ali Tökel, gerçek sanatçının eserinin içerisinde hissedilmemesi gerektiğini söylemektedir. Kendisine göre bunu mümkün kılmanın yegâne yolu ise sanatçının yarattığı tip ve olayları iğreti bir durumda var olmaktan öte okuyucunun gözünde her şeyin gerçekmiş gibi hissedilmesini sağlamaktır. Tökel şöyle devam eder: "Yarattığı bu kişiliğe, kişiliğin

⁵⁰¹ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 64-65.

⁵⁰² Özdeş, *Kıbrıs Kanı*, 196-208.

⁵⁰³ *Age.*, s. 208.

⁵⁰⁴ *Age.*, s. 7.

kendi varlık gerçekliğine uygun bir şahsiyet giydirmek, gerçekliği okuyucunun zihninde hiçbir kuşkuyla yer bırakmadan biçimlendirebilmekle mümkündür, ancak o zaman gerçek bir yaratmadan bahsedilebilir.”⁵⁰⁵

Flaubert ise bu konuda şunları söylemektedir: “Sanatçı kendini yazmamalıdır... Tanrının yaratışlarında olduğu gibi, her yerde duyulmalı, ama hiçbir yerde görülmemeli.”⁵⁰⁶

Bahsedilen sanatsal ölçüler, genel olarak Özdeş’in romanlarında yoktur. Onun yerine kendisini okuyucunun karşısına konumlandıran anlatıcı vardır. Ayrıca bu anlatıcının kendisini gizlemek gibi bir isteği de bulunmamaktadır.

Özdeş’in popüler romanlarında genellikle kahraman bakış açısı veya hâkim bakış açısı kullanılmaktadır. Bu romanlarda estetik romanlardaki gibi belirsiz bir anlatıcı yerine genellikle kendisini belli eden, “ben buradayım” diyen bir anlatıcı vardır.

1980 öncesi popüler romanlarda sıklıkla kahraman ve hâkim bakış açısının kullanıldığı görülmektedir. Özdeş’in romanlarında da bu durum geçerlidir. Bununla birlikte romancının, aynı roman içerisinde farklı bakış açıları kullandığı romanları vardır.

Özdeş’in anlatıcıları çoğu zaman kendilerini gizlemeye gerek duymazlar. Neredeyse roman kahramanları kadar görünür olabilmektedirler. Roman içerisinde olay akıp giderken, okuyucu birden anlatıcı ile karşı karşıya kalır: “Amcasının evindeyken çektiği ıstırapları canlandıran şu satırları Nermin’le beraber okuyoruz:”⁵⁰⁷

Kahraman bakış açısının kullanıldığı *Gizlenen İstıraplar* romanında kahramanın “Dehşetimi tasavvur edebilirsiniz...”⁵⁰⁸ şeklinde okuyucuya seslenmesi

⁵⁰⁵ Tökel, “Niyet Boyutundan Kurmacayı Okumak-Yazarın Niyeti Romanın Oluşumu”, s. 209.

⁵⁰⁶ Suut Kemal Yetkin, *Estetik ve Ana Sorunları*, s. 12’den aktaran Tökel, “Niyet Boyutundan Kurmacayı Okumak-Yazarın Niyeti Romanın Oluşumu”, s. 209.

⁵⁰⁷ Özdeş, *Aşk İstırapları*, s. 125.

⁵⁰⁸ Özdeş, *Gizlenen İstıraplar*, s. 27.

örnek olarak verilebilir. Benzer bir örnek de *İtiraf* romanındandır: “Sık sık gelen mektuplarından bazılarını naklediyorum.”⁵⁰⁹

Özdeş’in romanlarında anlatıcı, kendini gizleme ihtiyacı hissetmez, olayları bir şekilde okuyucuya aktaran konumundadır. İyi bir romanda anlatıcının fark edilmemesi esas olduğu bilindiğine göre yukarıdaki “anlatıcının sürekli kahramanların yanında, önünde, arkasında gözükmemesi” roman tekniği açısından doğru değildir.

Anlatıcının sık sık kendini göstermesi veya okuyucuya seslenmesi bakımından *Cennet Yolu* romanı baştan sona anlatıcının müdahaleleriyle doludur. Roman, önce hâkim bakış açısı ile başlar. Daha sonra müşahit anlatıcı olarak anlatmayı İlhan’a devreder. Daha sonra anlatımı tekrar eline alan anlatıcı bir-iki yerde de sahnelenen oyunun bazı kısımlarını aynen verir. Anlatıcı ile ilgili garip olan şey bazen kişilerin düşüncelerini okurken bazen de yaptıklarının neden veya nasıl olduğunu bilmemesidir. Aşağıda, bahsi geçen kitaptan bazı alıntılara yer verilmiştir.

“Biz onları düşünceleriyle bir müddet başbaşa bırakarak, biraz da kendilerini okuyucularımıza tanıtacağız.

İlhan Omay, bilindiği üzere bir piyes muharriridir. Bu tabiri okuyucularım mazur görsünler. Ona romancı da diyebilirdik. Filhakika, onun piyeslerinden çok romanları vardır.”⁵¹⁰

“Aylânın rolünü ne derece fena yaptığını okuyucularımıza anlatmak için, seyirciler arasında kısa bir dolaşma yapacağız.”⁵¹¹

“Ya delikanlı ne haldeydi, diyeceksiniz? Onun vaziyeti de pek anlaşılacak gibi değil!”⁵¹²

Özdeş’in anlatıcısı, okuyucu ile kendisini “biz” olarak tanımlar, bazen okuyucuya olanları göstererek, bazen de anlatarak romanını oluşturur. Son örnekte

⁵⁰⁹ Özdeş, *İtiraf*, s. 61.

⁵¹⁰ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 11-12.

⁵¹¹ *Age.*, s. 57.

⁵¹² *Age.*, s. 96.

görüldüğü gibi de okuyucu ile muhabbet edencesine anlatımını sürdürür.

Anlatıcının kendini göstermesi Özdeş'in diğer eserlerinde de görülür: “Olayın gelişmesini aydınlatmak için, biraz gerilere gitmemiz gerekiyor.”⁵¹³

Bu örnek de *Çölde Açan Zambak*'tandır: “İçinde, sayısız heyecan ve ıstıraplara şahit olduğunuz Vildan'ın şimdiye kadar anlattığımız, hayatı, bir ömür yolunun kâh korkulu, kâh mes'ut rüyasından başka nedir?”⁵¹⁴

Hasret adlı romanda 80. sayfaya kadar olayları karısına hatırlatır gibi anlatan kahraman-anlatıcı bahsi geçen sayfada karısına değil, okuyucuya seslenir gibidir: “Süsen nasıl öldü, sonra neler olup bitti? Bunları yine senin, bir hırsız gibi çalıp okuduğum hatıra defterinden *izleyelim*.”⁵¹⁵

Özdeş'in romanlarında anlatıcı bazen de gelecek olaylar hakkında okuyucuyu meraklandırmak ister: “İşte, saadet yoluna adım atan iki yolcu daha... Ne gariptir ki, bu iki yolcu, daha ilk adımlarını atarken, başka başka şeyler düşünüyordu. Fakat, biz şimdilik, onların bu düşüncelerinden okuyucularımızı haberdar etmiyeceğiz.”⁵¹⁶

Verilen eksik bilgi, okuyucudaki merak duygusunu tetikleyecek ve kişi romanı okumayı sürdürecektir. Bahsedilen iki yolcunun aslında neler düşündüğünü öğrenmek isteyecektir. Aynı eserin başka bir sayfasında şu cümleler geçer: “Rona daha başka şeyler düşünüyordu. Okuyucularımız, onun düşüncelerinin ne olduğunu daha ilerde anlıyacaktır.”⁵¹⁷

Memnu Meyva romanında ise şu cümleler yer almaktadır: “Fusun ertesi günü ve daha ertesi günlerde, odasından hiç çıkmayarak birçok şeyler düşündü. Kahramanımızın neler düşündüğünü, okuyucularımız aşağıdaki satırlardan öğrenecektir.”⁵¹⁸

⁵¹³ Özdeş, *Şafak Sökerken*, s. 26.

⁵¹⁴ Özdeş, *Çölde Açan Zambak*, s. 195.

⁵¹⁵ Özdeş, *Hasret*, s. 80-81.

⁵¹⁶ Özdeş, *Memnu Meyva*, s. 17.

⁵¹⁷ *Age.*, s. 24.

⁵¹⁸ *Age.*, s. 55.

Benzer bir örnek de *Cennet Yolu*'nda mevcuttur: “Aylâ daha başka şeyler düşünüyordu. Onun neler düşündüğünden şimdilik karilerimizi haberdar etmiyeceğiz.”⁵¹⁹

Anlatıcının olayları aktarma şekli olarak bazen şu ifadelere rastlanır: “Bakın bu nasıl oldu? ... Kısa kesiyorum.”⁵²⁰

Anlatıcı, okuyucuya bu tür söylemlerle “Sıkılmayın, hemen bitiyor!” mesajını veriyor gibidir.

Özdeş'in eserlerinde, anlatıcının yaşananları açıklamasıyla sıklıkla karşılaşılır. Hatta okuyucunun meseleyi kendisinin istediği şekilde anladığından emin olmak isteyen anlatıcı, parantez içi veya dipnot gibi farklı tekniklerden faydalanır. Konuyla ilgili olan bir örnek *Hülya* romanındaki bir mektupta geçmektedir.

“«Sevgili Reha, sevinçli haberi bugün annem bana bildirdi. (Evlenmemiz hususundaki ailelerimizin olumlu davranışından bahsediyordu.) Sevincimden yerimde duramıyorum. Sana bütün hayatımca kendimi vereceğim ve seni sevmekten bir gün bile vazgeçmeyeceğim.»”⁵²¹

Cennet Yolu adlı romanda bulunan başka bir örnekte anlatıcı olayı aktarırken kahramanın aklından geçenlerle ilgili okuyucuyu ikilemde bırakacak şekilde açıklama yapar:

Yalnız şu ciheti kaydedelim ki, karşiki locaların birisinde oturan genç bir kadın, mütemadiyen İlhana bakıyordu. Hattâ bir aralık gülümsedi ve bir takım acayip işaretler yaptı. Bizim delikanlı bunu görmedi, (yoksa gördüğü halde ehemmiyet mi vermedi, o tarafı iyice bilmiyoruz) genç kadın delikanlının aldırış etmediğine son derece kızdı.⁵²²

Cennet Yolu romanının, hâkim bakış açısı kullanılan ilgili bölümünde anlatıcının aslında neler olduğunu bildiği ama okuyucuyu merakta bırakmak istediği

⁵¹⁹ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 94.

⁵²⁰ Özdeş, *Hülya*, s. 132-133.

⁵²¹ *Age.*, s. 134.

⁵²² Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 49-50.

düşünülebilir.

Hülya adlı eserde hayatını anlatan kahraman anlatıcı, okuyucu üzerinde daha fazla etki bırakmak için doğrudan okuyucuya hitaben şu cümleleri kullanır:

İçinde hesapsız heyecanlar ve mücadeleler keşfettiğimiz gençliğimin şimdiye kadar anlattığım bu bölümü, o günlerin, geleceğim üzerinde yapacağı tesirleri, bilmem size anlatabilecek mi? Yirmi üç yaşında olduğum halde, el'an babamın tahakkümü altında bulunduğum o günlerin, bende yaratacağı marazî hali, bilmem tasavvur edebiliyor musunuz?⁵²³

Buna benzer farklı bir örnek de *Şebnem* adlı romanda geçer: “Ama madem ki hayatımı yazmaya ve karşınıza çıkmağa karar verdim, doğduğum günden bugüne kadar ki hayatımın çileli masalını anlatmaya başlayayım.”⁵²⁴

Özdeş’in romanlarındaki anlatıcılar genellikle taraflı davranır. Birbirinden farklı sebeplerle bunu yapan anlatıcı okuyucuya tarafını belli etmekten geri durmaz. Bazen diğer milletlere karşı Türklere, bazen diğer din mensuplarına karşı Müslümanlara bazen de kötülere karşı iyilere bariz şekilde taraftar olur. Anlatıcı, romandaki bazı kahramanlar hakkında konuşurken ona karşı hislerini de belli etmeden duramaz: “Rus askeri küfüre benzer bir sesle:

Aynı vahşi ses, genç teğmenin sözünü kesti.”⁵²⁵

Taraflı anlatıcıya bir başka örnek de şöyledir: “Gerçi fikirlerinin veya duygularının kabul edilip edilmemesinde bir ehemmiyet yok. Zira, biraz sonra da öğreneceğimiz üzere, o sevimliliği, zekâsı ve çalışkanlığı ile herkese kendisini sevdirmiştir.”⁵²⁶

Bir aşk romanı olan *Gecekondu Rüzgârı*’nda anlatıcı daha okuyucuya ilk kez tanıttığı bir kişiyle alâkalı, taraflı bakış açısını şu şekilde gösterir: “Evin erkeği Ahmet bey, bir seyahat acentasının müdürü idi. Tahminen elli yaşlarında, göbekli,

⁵²³ Özdeş, *Hülya*, s. 131.

⁵²⁴ Özdeş, *Şebnem*, s. 6.

⁵²⁵ Özdeş, *Şafak Sökerken*, s. 11.

⁵²⁶ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 12.

kırmızı yüzlü bir adamdı. Suratı, daha ziyade bir domuzu andırıyordu.”⁵²⁷

Anlatıcı, olacakları bildiği için en başından Ahmet Bey için “domuz” benzetmesini yapmıştır. Hemen bir sonraki sayfada ise okuyucuları ikna etmeye çalıştığını belli edercesine “Gülsüm’ün mürebbiye olarak girdiği aile, böyle acaip insanlardı.”⁵²⁸ diyerek okuyucuyu olacak olaylara hazırlamaktadır.

Kartal Başlı Kadırğa romanında ise taraflı anlatıcı şu cümlelerle karşımıza çıkar: “Mösyö Andre, elli yaşlarında, tipik Yahudi suratlı bir adamdı. Kırmızı burnu, âdeta kan fişkırان yanakları, çipil çipil bakan mavi gözleri ile, insandan ziyade bir domuzu andırıyordu.”⁵²⁹

Bazen de anlatıcı, okuyucuyu, kendi tarafına/fikrine doğru yönlendirmeye çalışır. “Aslında şöyle değil, böyle” diyen anlatıcı, okuyucunun kendisiyle aynı fikirde olmasını garanti etmek istemektedir. Bu konuyla ilgili bir örnek, *Cennet Yolu* adlı eserde mevcuttur: “Onda, İlhan’ın aksine, hayatı olduğu gibi görmek istemiyen bir tabiat vardır. İhtimal okuyucularım, kendisini biraz sevimli ve cazip bulmıyacaklardır. Fakat her halde, onu birçok yerlerde sevecek ve fikirlerine hak verecektir.”⁵³⁰

Bu konuya uygun diğer bir örnekte de anlatıcı, romanda birbirine âşık olan kadın ve erkek başkahramanlar için kitabın sonunda şöyle söyleyerek okuyucuyu etkilemeye çalışır: “Allah onları affetmiştir. Sizler de affedin!”⁵³¹

Aslında bir hatanın olduğunu kabul eden anlatıcı, Allah’ın onları affettiğini, bizim de onları affetmemiz icap ettiğini söylemektedir. Anlatıcı bu durumda, kararı okuyucuya bırakmamış demektir.

Yine aynı eserde anlatıcı, kitabı şu sözlerle bitirirken okuyucudan, hata varsa anlatılan hikâyede değil, onu aktaran yazarda aramasını ister: “İşte bir aşk yarasının

⁵²⁷ Özdeş, *Gecekondu Rüzgârı*, s. 30.

⁵²⁸ *Age.*, s. 31.

⁵²⁹ Özdeş, *Kartal Başlı Kadırğa*, s. 102.

⁵³⁰ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 14.

⁵³¹ Özdeş, *Hülya*, s. 195.

merhemi ve iki mezar çiçeğinin kokusu olan roman! Onda eksik olan taraf varsa, kabahat yazarındır.”⁵³²

Çölde Açan Zambak adlı romanda anlatıcı yaptığı bir tasvirle okuyuculara o anı hayal etmelerini teşvik eder: “Güneş doğarken bir sabahı tahayyül edin. Parıltılar, perdelerin beyaz tülleri arasına sürünür. Dışarda, kuşların uçmaları, yahut işine giden insanların gürültüleri veya uyuyanları uyandırmaktan korkuyormuş gibi susan evlerin etrafında dolaşan rüzgarların iç çekişleri duyulur...”⁵³³

Anlatıcının okuyucuyu bilgilendirme amacı da popüler romanlarda, dolayısıyla Özdeş’in romanlarında da fark edilir. Anlatıcı; hikâyede geçen bir konu, bir kişi veya okuyucunun bilmediğini düşündüğü herhangi bir şey hakkında açıklama yapabilir. Örneğin romancı, *Gurbet* kitabında reşit kavramını şu şekilde açıklamaktadır: “— «...Sonra İpek, henüz on sekizini bile bitirmedi. Yani rüştüne ermedi. Rüştüne ermemiş bir kız, erginleşmemiş, kemale gelmemiş demektir. Haklarını kendi kullanmak için yasanın gösterdiği yaşa gelmemiş kişi demektir.»”⁵³⁴

Hasret romanında ise okuyucuya kürtaj kelimesi şu şekilde öğretilmeye çalışılmıştır: “«Kürtajı, yani çocuk aldirmayı, bir çeşit cinayet sayıyordum.»”⁵³⁵

1943 yılında basılan *Cennet Yolu* adlı romanda, oynanan bir piyes vardır. Anlatıcı, oyun esnasında okuyucularını eğlendirmek ve bilgilendirmek için bazı sahneler oluşturur. 1940’lı yılların okuyucu kitlesi düşünülecek olursa Anadolu insanı için bu bilgilendirme ve eğlendirme daha akla yatkın hâle gelmektedir. Fakat romancı, aşağıdaki örnekte anlatıcının “biraz sonra haber alındı ki” açıklamasının ne kadar afaki kaldığını fark etmemiş olabilir.

(Tiyatro sahnesinde oyun icabı iki kişi arasında kavga başlar.)

Daha kavga başlar başlamaz, salonda bir çığlık koptu. Herkes başını geriye çevirdi. Fakat karanlıkta bir şey görülemeyince, tekrar piyesi seyre devam

⁵³² *Age.*, s. 195

⁵³³ Özdeş, *Çölde Açan Zambak*, s. 52.

⁵³⁴ Özdeş, *Gurbet*, s. 27.

⁵³⁵ Özdeş, *Hasret*, s. 30.

ettiler. Biraz sonra haber alındı ki, bu haykırma, sahnede kavga eden aktörün ihtiyar annesinin sesidir ve oğlunun dayak yediğini görünce, bunu sahih zannetmiş, bayılmıştır.⁵³⁶

Şafak Sökerken adlı eserde bilinmeyen bir kelimenin anlatıcı tarafından açıklandığı görülür:

— “Herkes yerine otursun, şimdi Laçerniği gelecek!...” diye seslendi.

Laçerniği, vali ve kumandan demektir.⁵³⁷

Yine aynı romanda adı geçen bir şahıs hakkında dipnot ile yapılan bir açıklama bile vardır: “— «Orada Sadri Maksidof (*) isminde biri türemiş,» diye hiddetli hiddetli söylendi. «Etrafına bazı Türkleri almış ve mahallî bir hükümet kurmuş....»

(*) Romanımızda bahsi geçen Sadri Maksidof, merhum, Türk Hukuk Tarihi Ord. Prof. Sadri Maksudî Arsal'dır.”⁵³⁸

Özdeş’in romanlarında anlatıcının, olay akışı içinde gerek bilgi gerekse olay açıklaması yapmasının yanında bazen öğretici tarzda bilgi vermesi de görülebilir. *Gurbet* adlı eserde köyde yaşayan başkahraman Serdar, askere gidince orada entelektüel bir arkadaşı sayesinde felsefi kitaplar ve dolayısıyla önceden sahip olduklarından bambaşka fikirlerle tanışır. Anlatıcı Serdar vasıtasıyla okuyucuya bu fikirleri aktarır: “— «Bu sözleri de mi Konfüçyüs’ün kitabında okudun?»

— «Yooo... Onun fikirleri daha çok ahlâk üzerinde toplanıyor. Konfüçyüz’e göre, bir toplumun uyumluluk içinde gelişmesi, ancak orada yaşayan insanların iyilik yolunda çalışmaları, kişiliklerini kültür yoluyla geliştirmeleriyle mümkün olabilirmiş...»⁵³⁹

Bilgi verme olayı bazen, kitabî bilgiler vermeye kadar gidebilir. O zamanın okuyucu kitlesi düşünüldüğünde bu durumun onlar için eğlendirici/öğretici olduğu

⁵³⁶ Özdeş, *Cennet Yolu*, s. 55.

⁵³⁷ Özdeş, *Şafak Sökerken*, s. 10.

⁵³⁸ *Age.*, s. 130.

⁵³⁹ Özdeş, *Gurbet*, s. 27.

düşünülebilir. Ya da yazarın okuyucuyu aydınlatma isteği olarak görülebilir.

Gurbet isimli eserin başlangıcında ipek böceğinin gelişimi hakkında⁵⁴⁰, *Şebnem* adlı romanın başlangıcında da şebnemin oluşumu hakkında⁵⁴¹ verilen ansiklopedik bilgiler bu duruma örnek olabilir. Ayrıca yazar, bahsi geçen kısa anlatılar ile okuyucuya romanla ilgili ipuçları da sunmaktadır.

Popüler romanlarda ve dolayısıyla Özdeş'in romanlarında sık karşılaşılan bir durum da anlatı hatalarıdır. Bu durumda romanın olay akışında gerçeğe uygun olmayan zayıf kurgular, mantıksız olaylar kendini gösterir.

Özdeş'in bazı romanlarında anlatıcının konumu kusurludur. Romancının romanın kurgusu üzerinde yeterince düşünmediğini düşündüren bu duruma bir örnek *Hasret* romanında mevcuttur. Onur, ünlü bir oyun yazarıdır. Okuyucu, olayları - Onur'un kendi karısının günlüklerini okuduğu bölümler hariç- onun bakış açısından öğrenmektedir.

Kadın kahraman Nur'un, kocası tarafından bulunan günlüğüne yaşadıkları ve hissettikleri yanında geçmişindeki kötü olayların özetini de yazmış olduğu görülür. Burada, günlük yazımında uygun olmayan diyalog tekniği dikkat çeker. Önce kendi duygularından bahseden Nur, daha sonra hayatın akışına uygun olmayan bir biçimde -okuyucuyu bilgilendirmek için yazıldığı belli olan- günlükteki anlatıyı sürdürür. Kendisine özel olan bir defterde, başından, uzun yıllar önce geçen olaylardan ayrıntılı bir şekilde bahsetmesi pek de mantıklı değildir. Romancı, bu metinleri kocasına okutup, onun ve okuyucunun her şeyi öğrenmesini amaçladığı için böyle bir hata yapmış olabilir.⁵⁴²

Aynı kitapta Onur, romanın ilerleyen bölümlerinde, son anda kaçırdığı uçağına binememiş ve kaçırdığı uçağının düşmesi sonucu herkes tarafından ölü sanılmıştır. Kendi kararı üzerine bir süre kılık değiştirerek yaşar. Kendi cenazesine katılır, ailesinin tepkilerini seyrederek. Romanın sonlarına doğru hasmı durumundaki Saffet ile

⁵⁴⁰ *Age.*, s. 5-6.

⁵⁴¹ Özdeş, *Şebnem*, s. 5.

⁵⁴² Özdeş, *Hasret*, s. 28-32.

mücadele ederken ölür. Anlatıcı durumundaki Onur öldüğü halde anlatı devam eder. Okuyucu anlar ki Onur, kitabın başından beri mezarından karısı ile konuşmakta ve başından geçenleri ona anlatmaktadır.

“Şimdi sen, ... elindeki gül demetini mezarımın üstüne bırakıyorsun? İçinde yıpratıcı bir kuşku var: «Kocamı kim öldürdü?»

Gel öyleyse benimle! Sana başlangıçtan beri anlattığım hikâyemin sonunu anlatayım, dinle!”⁵⁴³

Neler yaşadığını karısına anlatmaya devam eden Onur, şunları söyler: “Evet, ben öldüm! Saffet de Boğaziçi Köprüsü’nden aşağıya düşerek Boğaz’ın balıklarına yem oldu, cesedi de bu yüzden bulunamadı. Benim cebimdeki pasaportum da kimliğimi ortaya çıkardı.”⁵⁴⁴

Romanın genelinde bulunan kahraman bakış açısı devam ediyor gibi görünmektedir. Yine Onur konuşmaktadır. Fakat Saffet’in cesedinin bulunamaması ya da kendi kimliğinin pasaportu sayesinde bulunduğunu bilebilmesinin imkânı yoktur. Yukarıda özetlenen durum, Özdeş’in romanlarının bazen kurgulamanın üzerine tam oturmayan teknik hatalarının olduğunu göstermektedir.

Bazen de romancının vermek istediği mesaj sosyal gerçekliklerle uyumsuzdur. *Dağ Başını Duman Almış* romanında anlatıcı, kadınların da savaşa destek olmalarını, onların da vatanı için uğraştığını göstermek istemiştir. Ama üç tane çeteciyle beraber dağlarda yaşayan bir kadın için o dönemin Ege havalisi daha farklı düşünebilir.

Kudret, Orhan ve Fethi adı kısa zamanda bütün Ege havalisinde kulaktan kulağa, ağızdan ağza yayılmış, düşman çizmesi altında yaşayan bütün Türklere kuvvet ve ilham kaynağı olmuştu. Hele bu çetelerin birinde Kezban adında bir kızın da bulunuşu, Türklere daha çok iman ve heyecan vermişti.⁵⁴⁵

⁵⁴³ *Age.*, s. 184.

⁵⁴⁴ *Age.*, s. 189.

⁵⁴⁵ Özdeş, *Dağ Başını Duman Almış*, s. 58.

SONUÇ

Cumhuriyet dönemi popüler roman yazarlarından olan Özdeş, kırk roman, bir kısa hikâyelerden oluşan kitap, iki derleme, iki de çizgi roman kaleme almıştır. Bazı filmler için senaryo yazan Özdeş'in kitaplarından uyarlanan on film vardır. Farklı dergilerde çalışan Özdeş, çalıştığı dergilerde birçok konuda yazılar kaleme almıştır. Görüldüğü üzere Özdeş, yaklaşık kırk yıllık yazı hayatında farklı birçok alanda eserler vermiş üretken bir yazardır.

Bu çalışmanın konusu olan Özdeş'in popüler romanları, yazarın asıl ününü oluşturmaktadır. On dört tarihî ve yirmi altı hissî popüler roman yazan Özdeş, bir zamanlar geniş kitlelerce sevilmiş ve okunmuştur. Kitapları farklı basım evlerinde basılmıştır. Bazı kitapları çok sayıda baskı yaparak, yazarın halkın beğenisini kazandığını göstermiştir.

Özdeş, romanlarını halkın rahatlıkla anlayacağı bir dille kaleme almıştır. Nadiren estetik anlatımlar olsa da genellikle romanları sade ve günlük kullanıma ait bir Türkçe ile yazılmıştır. Roman kişileri buldukları yüzyıla ya da konuma göre değil, yirminci yüzyılın İstanbul Türkçesine göre konuşmaktadırlar. Aynı durum, kahramanların eğitim durumlarıyla da değişmez. Eğitimli bir yazar ile bir köylü kızı yaklaşık aynı cümleleri kurabilir. Köyde yetişmiş bir kahraman “nideyim” gibi birkaç yerel kelime dışında İstanbul Türkçesi kullanır. Romanda döneme veya şahsın konumuna ait birkaç telaffuz farklılığı yansıtan Özdeş, romanın tamamına bu yöntemi uygulamadığı için romanı inandırıcılıktan uzaklaşır. Bir Yahudi'nin “pasam” şeklindeki (*Dağ Başını Duman Almış*) veya Osmanlı zamanından bir kahramanın “ne dersüz paşalar” şeklindeki (*Yavuz'un Pençesi*) telaffuzları itinalı olmayan bir şekilde romanlara yerleştirilmiş ve kitapta sürekliliği korunmamıştır.

Özdeş'in romanlarında anlatımlar yalın ve doğrudandır. Dolaylı ve okuyucunun zihnini yoracak tarzda anlatımlara rastlanmaz. Romanların bu şekilde yazılmalarının en önemli sebeplerinden biri, yazarın çok sayıda okuyucuya ulaşma isteğidir. Özdeş'in romanlarında tasvirler genellikle sadedir. Uzun tasvirler nadiren rastlanır. Mekân ve şahıs tasvirleri, olay örgüsünde ihtiyaç duyulan zamanda ve miktarda verilir. Bu durumun haricinde detaylı mekân tasvirlerine ve şahısların derin

ruh tahlillerine rastlanmaz. Özdeş'in kullandığı söz varlıkları, okuyucuda derin bir bilgi birikimi gerektirmez. Aradan geçen yıllara rağmen günümüz insanının Özdeş'in romanlarını rahatlıkla anlayabileceği düşünülebilir.

Özdeş'in romanlarında klişe söz ve olaylar çokça görülür. Bu klişelerden bazıları, Özdeş'in, romanlarında yaptığı fazlaca cümle veya ifade tekrarlarıdır. Roman içerisinde aynı klişe cümlelerin tekrarı görüldüğü gibi, bahsi geçen klişe cümlelerin yazarın diğer romanlarında da bulunduğu fark edilmiştir. Cümle tekrarlarının yanında olay örgüsüne ait klişeler de gözlemlenmiştir. Popüler romanların genelinde görülen olay örgüsü klişeleri Özdeş'in romanlarında da okuyucu karşısına çıkar. Zengin kız-fakir oğlan veya tersi durumu, âşıkların zoraki ayrılıkları ve tekrar buluşmak için çektikleri zorluklar gibi yüzyıllardır süregelen klişeler Özdeş'in romanlarında da bolca görülür. Bahsi geçen romanlardaki bir başka klişe de tesadüflerdir. Sıklıkla ve inandırıcılığı sarsacak şekilde görülen tesadüfler hemen her romanda farklı seviyelerde okuyucu karşısına çıkar.

Kurgu ve anlatım, bu romanlarda derinliksiz ve özensizdir. Romancının, romanıyla ilgili gerekli ön çalışmayı yeterince yapmadığını, biraz dikkatli bir okuyucu rahatlıkla anlayabilir. Anlatılar derinlikten yoksundur. Yazarın mesajı gayet açık ve basittir. Okuyucu bu mesajı anlamak için gayret etmek zorunda kalmaz. Bu romanlar, Umberto Eco'nun deyişiyle "sorunsal roman" sınıfına girmemektedir. Okuyucuyu kendisiyle ve toplumla karşı karşıya getirmek yerine ya onlarla barıştırır ya da "hayatın sebepsiz cezaları" karşısında kaderine boyun eğdirir. Anlatımın içerisine sıkıştırılan sanatsal konular genellikle okuyucuya basit malumatlar vermekten öteye gitmez fakat bununla beraber okuyucuyu bazı felsefî fikirler ve sanatsal öğelerle buluşturmaya bilir. Meşhur şairlerin bazı şiirleri, bazı düşünürlerin sözleri ve dönemin önemli bestekârlarından bazı şarkılar, Özdeş'in romanlarında yer almaktadır. Bahsi geçen romanlarda kurgu eksiklikleri, yazım hataları, yanlış veya eksik bilgiler, anlatılan olayların tekrar anlatılması gibi kusurlar görülebilmektedir.

Daha çok tarihî romanlarda görülen tarih bilinci aşılama, Türk toplumuna ait değerlerin farklı millete mensup kişiler tarafından övülmesi, vatan sevgisinin sürekli vurgulanması durumu, okuyucunun bu konuda fikir bağlamında beslenmesi arzusunun

göstermektedir.

Popüler romanların sinemayla olan ilişkileri son derece güçlüdür. Birbirlerinden etkilenen bu sanat dalları, hikâyeler ve anlatım teknikleriyle birbirleriyle alışveriş içerisinde dirler. Çok okunmuş, beğenilmiş bir kitabın kısa bir süre sonra filme uyarlanması, sinema tarihinin ilk yıllarından beri görülen bir vakadır. Oğuz Özdeş'in romanlarının, ciddi bir okuyucu kitlesi tarafından takip edildiğini düşünen sinemacılar onun romanlarından uyarlamalar yapmışlardır. Popüler romanların sinemaya rahatlıkla uyarlanmasındaki önemli etkenlerden biri, anlatım dillerinin birbirlerine yakın olmasıdır. Olay ağırlıklı, derin tasvirlerden uzak olan popüler romanlar sinemanın ihtiyaç duyduğu malzemeyi ona sunabilmektedir.

Birçok popüler roman gibi Özdeş'in romanlarının bazıları da basılmadan önce gazetelerde tefrika edilmiş ve farklı okuyucu kitleleriyle buluşmuştur. Çalışmamıza konu olan romanlardan sadece *İtiraf* adlı eserin Tan gazetesinde tefrika edildiği bilinmektedir. Diğer romanlarının hangileri doğrudan basılmış, hangileri gazetelerde tefrika edilmiş bilinmemektedir.

Popüler romanların birçoğu gibi Özdeş'in romanlarının da ticari kaygılarla yazıldığı düşünülmektedir. Okuyucunun isteklerini anlamaya çalışan ve bu isteklere göre eserler vermeye özen gösteren popüler romancıların estetik kaygıları geri plana attıkları, daha fazla sayıda roman yazmaya önem verdikleri anlaşılmaktadır. Özdeş'in romanlarının basım tarihleri incelendiğinde, Özdeş'in birçok defa, senede iki roman yazmış olduğu görülebilir. Romanlarda görülen bazı kusurların, romancının daha fazla sayıda eser verme arzusuyla aceleci davranmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Çok satma isteğiyle tarihî romanlarda millî duyguların harekete geçirildiği, hissî romanlarda ise bolca aşk konulu anlatıların okuyucuyla buluşturulduğu görülmektedir. Bu romanlarda esas olan sanatsal gaye değil, okuyucunun romanlarda bulmak istediği şeyi ona verebilmektir. Bu derece ticarî düşünülmesi sonucunda kısa sürede ünlene ve hızlıca unutulmuş birçok popüler roman ve romancılar ortaya çıkmıştır.

Özdeş'in romanlarında anlatımdaki akıcılığı bozacak durumlardan kaçınılmıştır. Romanlarda okuyucuya, onu sıkmadan ve fazla düşünmeye

zorlamadan, aksiyon ağırlıklı anlatımlar sunulmuştur. Romanlarda olay silsilesi çok uzun zamanları kapsayabilir. Bu uzun zaman dilimleri özetleme tekniğiyle, geri dönüşlerle okuyucuya anlatılır. Uzun yıllar içerisinde kahramanların duygusal değişimleri göz ardı edilerek olay ağırlıklı sayfalar okuyucuyla buluşur.

Özdeş'in romanlarının edebî değeri tartışmaya açıktır. Farklı sebeplerle dile getirilen özensizlik ve acelecilik, yazarı, edebî değeri yakalamaktan alıkoymuştur. Bu sebeple de Özdeş, ölümünün ardından geçen yaklaşık kırk yılda unutulmuştur. Edebî değeri düşük romanlar yazması, Özdeş'in kısa sürede unutulmasının önemli sebeplerindendir. Yazarın romanlarında, roman tekniğiyle alakalı -bilerek veya bilmeyerek yaptığı- hatalar görülmektedir. Yapılan bu teknik hatalar ve eserlerin tek katmanlı yazılmaları dolayısıyla romanlar bir sonraki nesle taşınamamıştır.

Özdeş'in romanlarında olayların ve duyguların abartılı olması durumu fazlaca görülür. Şahıslar bir anda çok mutlu olup sonra hemen üzgün olabilmektedirler. Sevdikleri için canlarını, gözlerini kırpmadan verebilen bu kahramanlar, hayat karşısında oldukça güçsüzdürler. Kaderin onları sürüklediği noktaya doğru gitmekten başka yapabilecekleri bir şey yoktur. Birden âşık olurlar, çok severler, üzüntüden kahrolurlar, mutluluktan sarhoş olurlar. Olayların en muhteşemi veya en kötüsü, bu kahramanların başına gelir. Aşk romanlarındaki zayıf karakterli kahramanların karşısında, tarihî romanlardaki güçlü kahramanlar vardır. Onlar ise bütün zorlukların üstesinden tek başına gelebilen güçlü şahsiyetlerdir.

Duyguları oldukça yoğun hissedebilen Özdeş kahramanları aşkı, erotizmle birleştirir. Romanların çok sayıda okuyucunun dikkatini çekebilecek tarzda olabilmesi için erotizmin kullanılması, sıkça uygulanan bir yöntemdir. Özdeş'in romanlarında ayrıntıya girilmeden, bazen sadece hissettirilen, bazen de gerçekleştiği haber verilen cinsellik sahneleri okuyucunun ilgisini çekmekte, bu sayede romanlar daha çok okuyucuya ulaşma imkânı bulabilmektedir. Özdeş'in aşk romanlarını okuyanlar, romandaki âşıkların mutluluklarıyla sevinecek ve ayrılıklarıyla üzüleceklerdir. Bu şekilde okuyucunun duyguları tatmin edilmiş ve okuyucu kitlesi memnun edilmiş olacaktır. Ayrıca Özdeş'in tarihî romanlarında romantik sahnelerin yanında okuyucunun duygularını harekete geçirebilecek şiddet sahneleri de vardır.

Okuyucunun, kendi milletine ait bir durumdan etkilenmemesi söz konusu değildir. Okuduğu romandaki kahramanla aynılaşılan okuyucu, onunla beraber acı çeker, öfkelenir ve intikam hırsıyla dolar. Romanda çözüm bölümünde ortaya çıkan öç alma durumu ile teselli bulur ve kazanılan zaferle tatmin olur.

Özdeş'in romanlarına, yazıldığı devrin siyasi ideolojisi sinmiştir. Cumhuriyetin Türk toplumuna getirdiği yenilikler, bu romanlardan okuyucuya ulaştırılmıştır. Okuyucu, Cumhuriyet kazanımlarının ne kadar önemli olduğunu Özdeş'in romanlarından anlayabilmektedir. Bazı toplumsal olayların hicvedilmesi, toplumun değer yargılarının eleştirel bir bakışla gözden geçirilmesi, yine bu romanlarda görülür. Özdeş, bu konularda topluma ders veren bir öğretmen edasıyla anlatıcı veya romandaki bir kahraman aracılığıyla okuyucunun kulağına fısıldar.

Özdeş'in romanlarında birçok farklı anlatım tekniği görülür. Bunlardan en yaygın olanları diyalog, gösterme, özetleme, mektup, günlük-hatıra defteri, telgraf, gazete haberleri, şarkı-şiir montajları ve tasvirlerdir. Kullanılan anlatım tekniklerinin bazı kusurları hemen göze çarpmaktadır. Anlatım tekniklerindeki gerçekliğe uygun olmayan bölümler, okuyucuda inanılabilirlik sorunu oluşturabilmektedir.

Özdeş'in romanlarının en önemli kahramanlarından biri “anlatıcı”dır. Bu romanlarda anlatıcı genellikle taraflıdır. Kendisini gizlemeye ihtiyaç duymayan anlatıcı, okuyucu tarafından rahatlıkla fark edilir. İyi kahramanların iyiliklerini yüceltir, kötülerin ise davranışlarını yerer. Kendi fikrini açığa vurmaktan çekinmeyen Özdeş anlatıcıları, okuyucunun da fikrini yönlendirmek isteyebilmektedir. Okuyucuya kahramanlarla ilgili bazı fikirleri dayatır ve onların kendisiyle aynı düşüncede olmalarını sağlamaya çalışır. Modern roman anlayışına sığmayan Özdeş anlatıcıları, kahramanları henüz ilk kez okuyucuya tanıtırken bile kendi fikrini okuyucuya fark ettirir. Böylece okuyucu romanın ilerleyen bölümlerinde olayların yaklaşık olarak nasıl cereyan edebileceğini sezmiş olur. Yine aynı anlatıcı, okuyucusunun bilmediğini düşündüğü şeyleri ona açıklamaya, anlatmaya çalışır. Bazen metin içi bilgi verir bazen de dipnotlarla okuyucusunu bilgi ışığıyla aydınlatmaya gayret eder.

Oğuz Özdeş, Türk popüler roman tarihinin önemli romancılarından biridir.

Romanlarıyla okuyucusuna millet, vatan sevgisi aşlamaya gayret etmiş, aşk konulu romanlarında bile sosyal hayatın bazı çarpıklıklarına az da olsa değinmeye çalışmıştır. Fakat Özdeş'in bu çabası, romanlarını estetik kalite ile buluşturması konusunda pek de göze çarpmaz. Bununla beraber, okuyucu kitlesini popüler romanlardan estetik romanlara taşıyabildiği, onları bahse konu eserlere hazırladığı düşünülebilir. Sürükleyici anlatımıyla insanların okuma alışkanlığı kazanmasına yardımcı olduğu söylenebilir.

EKLER

A. EK-1

AKŞAM DÜŞÜNCELERİ..

Akşamlan kızıl güneş batarken,
Yüreğimde bir ürperti belirir;
Yanık sesli, titrek kaval ağlarken,
Yanan kalbim damla damla hep erir.

Rüzgârların, tatlı, ılık pusesi,
Yamaçlarda inildiye ah sesi,
Köy kızlarının oynadığı çeşmesi
Bana bir çok düşünceler his verir.

Gözüm, gönlüm ufuklarla yanarken,
Geçmiş günü, acıları anarken,
Kayalardan beyaz sular çağlarken,
Coşan kalbim birdenbire ürperir.⁵⁴⁶

DALGALAR VE BEN

Gök şekilsiz, kül rengi bulutlarla örtülü,
Sarıyor ufukları akşamın esmer tülü,
Hava donuk ve soğuk, yel keskin üşütücü,
Yetmiyor hislerime bugün aklımın gücü;

⁵⁴⁶ Oğuz Özdeş, “Akşam Düşünceleri”, *Resimli Ay*, S. 16, 16 Haziran 1937, s. 80.

Çekiyor bir gizli el beni sığ sahillere
Gamlı ruhumda bere, içli kalbimde bere,
Gidiyorum gurubu gene seyretmek için.
Dolup, dolup geliyor gözlerim böyle niçin?
Güneş koyu sislere gömülmüş bakır izi.
Yaldızlıyor kuduran yeşil “Karadenizi”
İ(ler)liyor canlanan karlı dağlar sahile,
Bir aç aslan kesildi en küçük dalga bile,
Aynalı kumsallara ölüm fıskıran sular
Birçok kefen seriyor hıçkırırken kuytular.⁵⁴⁷

HAYÂL...

Sular kanıyor.. Yollar, kanlı bir hançer gibi,
Ufuk, bir yaralıdan, taze kan içer gibi,
Kayalar bu batan günün akisleriyle yanmış...

İnce, esrarlı yüzün renk alınca ufuktan,
Gözlerin, ah! sevgilim, gözlerin yorgunluktan,
Bilsen, nasıl yakıcı ışıklarla boyanmış...⁵⁴⁸

⁵⁴⁷ Oğuz Özdeş, “Dalgalar ve Ben”, *Resimli Ay*, S. 11, Kasım 1937, s. 60.

⁵⁴⁸ Oğuz Özdeş, “Hayâl”, *Genç Kalemler* (Çınaraltı), S. 4, 1941, s. 15.

B. EK-2

Fotoğraf 1:

Oğuz Özdeş'in Tekin Yayınevi'nde basılan romanının arka kapağında bulunan portresi.

Fotoğraf 2:

Nevin Aypar ve Oğuz Özdeş; 1952 yapımı olan *Bu Kız Böyle Düştü* filminden bir kare.⁵⁴⁹

⁵⁴⁹ <http://www.sinematurk.com/kisi/1973/Oguz-Ozdes> (18.07.2017)

C. EK-3

DOKUZUNCU BASIMIN ÖNSÖZÜ

«Aşk İstiraptır» edebî çocukluğumun ilk ürünüdür. İçi acı meyvalarla dolu olmasına ve ondan sonra yazdığım romanlarda, *ayrı ayrı göze çarpacak kusurları bir arada toplamasına rağmen*, okuyucularımın teşviklerinden mahrum kalmadığı için, «Tekin Yayınevi»nin aracılığı ile dokuzuncu basımına kavuşuyor.

Aradan geçen kırk yıllık gelişme farkına göre, bu ilk eserim, o zamandan çok, asıl bugün okuyucularımın hoşgörülüğüne muhtaçtır. Bu kitapçığı henüz on yedi yaşındayken yazmıştım. Pek genç oluşumun sayfalarda açtığı boşlukları, bugün tekrar önünüze koyarken, özür dilemek zorunlu(lu)ğunu duyuyorum.

Beni en az utandıracak eserlerim henüz yazmadıklarım olduğu için, romanlarımı yayınlarken bir çekingenlik hissederim. Fakat, daima okuyucunun hoşgörülüğüne sığınarak roman yazmak, bir yazar için alın karasıdır. Ben, her şeyden önce bunu düşünür, yeni bir eserimi yazarken, bir öncekinden daha başarılı olmaya ve daha az hoşgörü ile karşılanmaya çalışırım. -En az utandıracak eseri yazmak ümidi- de olmasa, insan bütün ömrünü düşünmekle geçirir.⁵⁵⁰

18 Nisan 1939 tarihinde çıkan 319 numaralı (Yedi Gün) mecmuasındaki eleştiri

Romanın tezi kısaca şu:

«Sevmek dünyanın en iyi şeyidir. Fakat âşık olmak insanı ölüme doğru sürükleyen bir deliliktir.»

Muharrir tezini kuvvetle müdafaa ediyor.

Güzel tasvirler... Akıcı bir üslûpla çerçevelenmiş; vak'ada heyecan, hislerin ihtiyaçlarından ibarettir. Romanın kahramanı Nermin bir aşk timsali olarak yaşıyor.

Halûk denen bir aşk kasırgası, onu hayatta taştan taşa çarpıyor. Ve onu bir an unutmuyor...

⁵⁵⁰ Özdeş, *Aşk İstiraptır*, s. 11.

Gözlerini kapayınca, son nefesini verinceye kadar...

Yedigün Mecmuası (18 Nisan 1939)

29 Nisan 1939 tarihli ve 7 sayılı (Yeni Gün) mecmuasında çıkan eleştiri

Aşk Izdıraptır.

Oğuz özdeş, bu isimdeki romanını neşretmiştir.

Bu roman, yeryüzünde en büyük kuvvet olan, aşkın bir ızdırap olduğunu ispata çalışan bir tez taşımaktadır.

Umumiyetle mevzuu iyi seçilmiştir. Fakat üslûp romantiktir.

Realiteden uzak kalan muharrir, bugünkü roman tekniğine ehemmiyet vermemiş gibi görünüyor...

Maamafih eserdeki bu gibi hatâlara göz yumulursa. Aşk Izdıraptır okunacak bir romandır...

Yenigün mecmuası (29 Nisan 1939)

BİRKAÇ SÖZ

Dördüncü eserim olan bu kitapçıkta kendimi aramak adetim oldu. İçi, acı meyvalarla dolu bulunmasına rağmen, -her nedense- bu romanıma, diğer eserlerimin yanında müstesna bir nazarla bakarım. Romanımdaki bütün vak'aları bizzat ben yaşamışım gibi, heyecanla kitabıma sarılırım. Kahramanımın sözlerinden tutun da, hareketlerine ve düşüncelerine varıncaya kadar, herşeyde ben varımdır ve romanda ne varsa, sanki, aynen bende mevcuttur.

Bununla beraber, bu eserim de, herşeyden evvel okuyucularımın müsamahasına muhtaç olabilir. Eserlerimi neşrederken kaçınılmaz bir utanç duyarım. Hattâ, bazan onları vitrinde görmemek için kitapçıların camlarına bakamam. Beni en az utandıracak eserlerim, henüz yazmadıklarımdır.

Bazı dostlarım, benim roman sanatını anlayışım hususunda tereddüde düştüler. Hattâ, birçokları, birbirinden çok ayrı tefsirler de bulundular. Onların hepsine ayrı ayrı cevap vermenin imkânsızlığı karşısında, burada, bugünkü anlayışa göre roman ile, kendi görüşüme göre romanın ne olduğunu anlatmak istedim.

...Roman mesleklerine kısaca temas ettikten sonra, bugünkü ve dünkü roman anlayışına geçelim. Bugünkü anlayışa göre roman, hayatın kapı komşuluğunu yapar. Bununla beraber, hâlâ, bir çok romancılar için, herşeyi, Romanlaştırmak mevzuu bahistir. Yani, onlarca, romanın bir başı, "bir ortası ve bir de sonu olduğu kabul edilir. Kanaatımca, «hadiseleri böyle bir sıradan geçirmedikçe, roman yazmanın mümkün olmayacağı fikri» yanlış ve sathî bir düşünüşdür. Çünkü, hakikî hayatta, hadiselerin «baş, ortası ve sonu» diye bir şey göstermek imkânsızdır.

Bazı romancılar, eserlerinin sonuna geldikleri zaman, «Nasıl bitirmeli?» diye endişe içinde kalırlar. Onlara göre, romanın mutlaka «ölümle, kavuşmakla, sürprizle v.s. ile» bitmesi lâzım gelen bir sonu olmalıdır. Bu türlü romancılar, eserlerini mutlaka böyle bir sonuçla nihayete erdirirler ve kendilerini de tatmin ettiklerini zannederler.

Mademki romancı, -bugünkü anlayışa göre- hayat ve hakikati kendisine mevzu edinmiştir, mutlaka romanın bir sonunun, yani sevmemesi lâzım gelen bir sahhanın, yahut, terketmesi icap eden bir vak'anın gelip çatmasını mı beklemesi lâzım? Eğer lazımsa, o romancının eserlerinde hayat ve hakikatin Romanlaştırılmak suretiyle tecelli ettiğini görürüz ki, bu türlü eser realist olamaz.

Romanı bir hayat olarak kabul edenlerin, her şeyden önce, hareket noktaları ile varış noktalarının, yine hayatın kendisi olması lâzım geldiğini unutmaması gerektir.

Dünyada Allah'tan sonra, en çok ve en büyük tipler yaratan Balzac, eserlerinde, kahramanlarının hareketlerine hiç bir şey ilâve etmiyerek, onları kendi hallerine bırakır.

Balzac'ın bu telâkkisi için şu hadiseyi anlatırlar.

Balzac'ın dostlarından biri, bir gün, kendisini ziyarete geldiği zaman, yorgun ve hasta bir halde bulur. Sebebini sorar. (B)alzac da, yazmakta olduğu eserin

kahramanlarından birisini öldürdüğünü söyler. Dostu «Öldürmeseydin?» diye sitem etmek ister. Fakat Balzac heyecan içinde şu cevabı verir. «Onu ben öldürmedim. Kabahat ben de değil. O, ölmesini icap ettirecek hareketler yapmıştı. Elimde olsaydı, onu öldürerek, hasta olmak ister miydin?»

Diğer, üzerinde ısrarla durulacak bir mesele de, Tıp yaratmaktır. Bu hususta Maksim Gorki, bir yazısında şöyle der: «Her san'atkâr yaratmak diye bir şey tutturmuştur gidiyor. Sanki, yaratmadan bir şey yapılamazmış gibi...».

Filhakika, yaratmak keyfiyeti, netice itibariyle, mevcut kıymetlerin ve oluşların, yeni bir inşasından ibarettir. Bence, bugünkü san'atkârın en büyük rolü, hayattan örnek almak, onu miheng olarak kabul etmektir. Başka türlü yaratmak tasavvur edemiyorum. San'atkâra kalan en büyük şey, hayata sokulmaktır.

Romanda yaratmak, toplamak, tanımak, göstermek ve inşa etmektir. Yoksa, yoktan bir şey var etmek demek değildir.

San'atına hayran olduğum Emile Zola, «Romanın bir müşahitle bir tecrübeciden yapılmış olduğunu» kabul eder. Esasen Naturalistler ilmin esasına dayanarak, tecrübî (Experimental) roman yaratmışlardır. Emile Zola'nın muvaffakiyeti, belki de, kültürünün çokluğundan değildir. Zola'yı büyük bir san'atkâr yapan, H. Taine'nin eserleri ile Claude Bernard'ın biyolojinin muhtelif kısımlarında yaptığı hamlelerdir. Bu iki dostunun eserlerini okuyan Zola, ilmî "bazı hakikatları göstermeye yarıyacak olan «tecrübî» romanı tasavvur ederek hayata sokulmuş ve hakikatleri aramaya başlamıştır. Zola'nın «Görmek bir şey değildir. Onu göstermek lâzımdır» sözünü kabul eden ve hadiseleri real olarak önümüze koyabilen muharrir, hakikî san'atkârdır, diyebiliriz.

Bununla beraber, Zola'nın kabul ettiği «bütün san'at ateşini ve bütün ümitleri ilim kadrosunda tesbit etmek» fikri, bugünkü roman anlayışına pek o kadar uymuyor. XIX uncu asır realist romancılarının eserleri, metodla çalışan bir iradenin ve bu irade ile şiddetli bir surette çarpışan bir mizacın mahsulleridir. Üzerlerinde Taine felsefesinin izleri görülen Balzac; Flaubert, Gorkcourt, ve niheyet Zola'nın eserlerinde,

hep bu metod kullanmak arzusu vardır ki, bugünkü romanlarda bunlara hemen hemen hiç tesadüf edemiyoruz.

Hülâsa, XIX. uncu asrın realistleri, romanlarını meydana getirmek için, bir taraftan sosyal tabakaları, diğer taraftan da, eserlerinde büyük bir rol oynamasını istediği irsiyetin, fizyolojinin kanunlarını tetkik ediyorlar ve tabir caizce, ilmî bir harekette bulunuyorlardı.

Bugünkü romana hakim olan realizm san'atı ise, hakikati tam ve sadık bir iktibas haline sokmak istemiş ve böylece, vesait müstenit dokümenter bir roman tesis etmiştir ki, bu da sadece müşahede metodunu tatbik eder.

Kanaatımca, bugünün realist romancısı, aynasını tabiat ve cemiyete bitaraf olarak tutan ve hiçbir şeyi tahrif etmiyen, insan ve varlıkların sadık müşahidi olmalıdır. Cemiyetteki bütün tenevvüleri ve münasebetleri hiç bir mertebeye tâbi tutmaksızın, olduğu gibi yazabilen ve kendisine mahsus bir atmosfer yaratabilen bir romancı, bugünkü hakikî ve realist sanatkârıdır.

(İTİRAF) ımla hayata tamamen sokulduğumu iddia edemem. Gençliğimin veya tecrübesizliğimin sahifalarda açtığı boşluğun bugün için hoş görülmesini diler, okuyucularımın naçiz eserlerime karşı gösterdikleri teveccühe ve her adımda bana cesaret veren ve eserlerimin neşrine beni teşvik eden dostlarıma, meslektaşlarıma teşekkür ederim.⁵⁵¹

⁵⁵¹ Özdeş, *İtiraf*, s. 5-9.

Oğuz Özdeş'in «Aşk İstiraptır» ilk yayınlandığında çekilen resmi

38 YIL ÖNCE «AŞK İSTIRAPTIR» YAYINLANDIĞINDA YAPILAN ELEŞTİRİLER

27 Nisan 1939 tarihli (Tan) Gazetesinde M. Turhan Tan'ın eleştirisi:

Bu, muharririn izahından anlıyoruz ki, bir gencin ilk kalem tecrübesidir. Fakat, eseri okuyunca da anlıyoruz ki genç muharrir hayli olgundur.

O, ilk kalem tecrübesini yapmayı tasarlarken ve aşkın bir ızdırıp olduğu düşüncesinden, mufassal bir hikâye çıkarmayı kurarken, irs nazariyesini çürütmeyi gerekli gördüğü gibi, hayata ne ekilirse onun biçileceği lâzım gelmiyeceğini tebarüz ettirmeyi de emel edinmiştir.

Genç muharririn irs nazariyesine ve *göreneğe değer vermediği*, kocasına ihanet etmiş bir anneden, eşine -türlü türlü mihnetler içinde dahi- sadık ve bağlı kalan bir kızı, romanına kahraman seçmesinden anlıyoruz. Fakat bu kız, ilk nişanlısına ihanet ediyor, başka bir delikanlı ile kaçıyor. Okuyucu bu hâdiseyi ve kızın annesini düşünerek ileride namus faciaları ile karşılaşacağını umarken, netice mâkûs çıkıyor.

Bu. genç muharririn lehine kaydolunacak güzel bir terdit (reddetme) nümunesidir.⁵⁵²

⁵⁵² M. Turhan Tan'ın eleştirisi.

D. EK-4

Fotoğraf 3:

Rus askerleri arasında bir kaynaşma oldu Kimisi ağaçlığa doğru koşuyor, iki atının kaçtığını görenler de arkalarından:

— «Tutun! Yakalayın!» diye bağırişiyorlardı.

Osman atını mahmuzlarken, bir yandan da Kamer'e sesleniyordu:

— «Nehire! Atını nehire sür Kamer!»

Yakında çıkacak

ŞAFAK SÖKERKEN

(Rusyada Bir Türk Subayı)
adlı romandan

**BU BİR
TÜRKİYE YAYINEVİ
NESRİYATIDIR**

Hafta dergisinin farklı sayılarında bulunan Özdeş'in romanlarının reklamları.

Fotoğraf 4:

Hafta dergisinin farklı sayılarında bulunan Özdeş'in romanlarının reklamları.

Fotoğraf 5:

Hafta dergisinin farklı sayılarında bulunan Özdeş'in romanlarının reklamları.

Fotoğraf 6:

YENİ ÇIKANLAR

Emir Süleyman

YAZAN: SAMİH NAFİZ TANSU

Yıldırım Bayezit'in büyük oğlu Emir Süleyman'ın macera dolu hayatını canlandıran güzel bir roman... Osmanlı Saraylarında dönen binbir entrika... Kardeş kavgası... Aşk ve ihanet... Hepsi bu romanda bir arada toplandı.

Fiatı 450 Krş.

Sencivanoglu

YAZAN: APTULLAH ZİYA KOZANOĞLU

Piri Reis'i kurtarmak ve Portekiz Korsanlarının elinde bulunan hazineleri ele geçirmek için Afrika'ya giden Türk Korsanlarının harikulâde maceraları... Afrika içlerindeki insan eti yiyen yamyamlarla mücadele eden Türk Korsanlarının kahramanlık destanı.

Fiatı 300 Krş.

Rukiye Hatun

YAZAN: SEVDA M. SEZER

Mevzuunu Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman devrinin haşmetinden alan ve Rukiye Hatun'un aşklarını, saray entrikalarını canlandıran bu roman, sizi heyecandan heyecana sürükleyecek ve tesirinden uzun zaman kurtulamıyacaksınız.

Fiatı 500 Krş.

Şafak Sökerken

YAZAN: OĞUZ ÖZDEŞ

Birinci Dünya Harbinde Rusya'da, Kafkasya'da ve nihayet Kurtuluş Savaşında Anadolu'da geçen casusluk ve kahramanlık romanı... Akıcı bir üslup... Şahane bir mevzu... Korkunç Sibirya... Rus Stepleri... Sonsuz macera ve Türkün hamaset destanı...

Fiatı 300 Krş.

Vatan Borcu

YAZAN : OĞUZ ÖZDEŞ

VATAN BORCU gelişigüzel yazılmış bir roman değildir. Bu eser, Birinci Dünya Harbinde Yunanistan'da, Türk, İngiliz ve Alman casusları arasında geçen ve Çanakkale zaferini kanlarıyla yazan ÜMIT'in ve binlerce Mehmetçiğin romanıdır. Okumaya başladıktan sonra elinizden bırakamayacağınız bu romanı hazırlamak için, eserin muharriri tam iki yıl çalışmıştır.

Fiatı 400 Krş.

Dağ Başını Duman Almış

YAZAN : OĞUZ ÖZDEŞ

Türk milletinin ölmezliğine inanı sarsılmayan ve İstiklâl Savaşını kanı ve canı pahasına kazanan adis kahramanların romanı... Mevzuu Atatürk'ün Samsun'a ayak bastığı 19 Mayıs 1919'da başlıyor ve Yunanlıların İzmir'de denize döküldüğü 9 Eylül 1922'de sona eriyor... 3 sene 3 ay 20 gün süren çileli bir devrin, sizi heyecandan heyecana sürükleyecek muhteşem romanı.

PEK YAKINDA ÇIKIYOR!

Hafta dergisinin farklı sayılarında bulunan Özdeş'in romanlarının reklamları.

Fotoğraf 7:

**BÜYÜK TÜRK ROMANLARI SERİMİZİN
EN SON İKİ KİTABI**

**Ş A F A K
SÖKERKEN**

(Fiatı 3 Lira)

**V A T A N
B O R C U**

(Fiatı 4 Lira)

Türkün kahramanlık ve hamaset destanı

YAZAN: OĞUZ ÖZDEŞ

NEŞREDEN: TÜRKİYE YAYINEVİ

Hafta dergisinin farklı sayılarında bulunan Özdeş'in romanlarının reklamları.

Fotoğraf 8:

BİZE GELEN KİTAPLAR

UÇURUM. Arkadaşımız Oğuz Özdeş'in son çıkan romanı. Genç yazarı bu eseriyle sekizinci kitabını vermiş oluyor. «Uçurum», Oğuz Özdeş'in yazı hayatında, bir dönemeç te sayılabilir. Çünkü içinde gönül oyunları ve aşk maceraları yerine, daha reel hayat sahneleri var. Başka biri tarafından hükmedilmenin verdiği azap, keskin çizgilerle belirtilmiş. Bu yeni ve değişik eserinden dolayı arkadaşımızı tebrik ederiz. İlk fırsatta okuyucularımıza daha yakından tanıtmak istediğimiz bu kitabı, tavsiyeye değer. Fiyatı 100 kuruştur.

Kovan Dergisindeki tanıtım yazısı.

E. EK-5

Fotoğraf 10:

Aşk romanlarından bazılarının kapak resimleri.

Fotoğraf 11:

Resimsiz kapaklı romanlar.

Fotoğraf 12:

Tarihî romanlardan bazılarının kapak fotoğrafları.

KAYNAKLAR

A. İncelenen Eserler

CEM, Cemil Cahit - DEMİRAY, Tahsin - ÖZDEŞ, Oğuz, *1947 Türkiye Yılığ*, (Hazırlayan) Türkiye Yayınevi, İstanbul 1947.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Ağlayan Kadın*, İtimat Kitabevi, İstanbul 1966.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Aşk İstiraptır*, Tekin Yayınevi, 9. bs., İstanbul 1977.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Aşk Para ve Şöhret* (Hikâyeler), Tekin Yayınevi, İstanbul 1972.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Aşka Susayan Dudaklar*, İtimat Kitabevi, İstanbul 1970.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Bay Tekin Meçhul Dünyalarda* (Çizgi Roman, Hazırlayan), Çocuk Haftası (Özel Sayısı), S. 4, Eylül 1959.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Cennet Yolu*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1943.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Coşkun Gönüller*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1978.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Çölde Açan Zambak*, Tekin Yayınevi, 4. bs., İstanbul 1981.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Dağ Başını Duman Almış*, Tekin Yayınevi, 5. bs., İstanbul 1981.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Dertli Kadınlar*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1972.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Duygulu Yıllar*, Ak Kitabevi, İstanbul 1972.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Gecekondu Rüzgârı*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1960.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Gizlenen İztıraptır*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1941.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Gizli Sevda*, Tekin Yayınevi, 3. bs., İstanbul 1973.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Gurbet*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1977.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Gülmeyi Unutanlar*, Tekin Yayınevi, İstanbul (Tarih Yok).

ÖZDEŞ, Oğuz, *Hasret*, Tekin Yayınevi, 2. bs., İstanbul 1981.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Herkesten Uzak* (Unutulmaz Hatıralar), Tekin Yayınevi, 2. bs., İstanbul 1980.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Hülya*, Tekin Yayınevi, 6. bs., İstanbul 1980.

- ÖZDEŞ, Oğuz, *İtiraf*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1942.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Kader*, Tekin Yayınevi, 3. bs., İstanbul 1984.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Kadınım*, Tekin Yayınevi, 3. bs., İstanbul 1981.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Kalbimin Güzel Kadınına*, İnkılâp Kitabevi, 5. bs., İstanbul 1946.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Karapençe Estergon'da*, Tekin Yayınevi, 4. bs., İstanbul 1981.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Karapençe Voyvoda'ya Karşı*, Tekin Yayınevi, 4. bs., İstanbul 1981.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Karapençe*, Tekin Yayınevi, 4. bs., İstanbul 1981.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Karapençe'nin İntikamı*, Tekin Yayınevi, 4. bs., İstanbul 1981.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Karapençe'nin Oğlu*, Tekin Yayınevi, 4. bs., İstanbul 1981.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Kartal Başlı Kadırğa*, Türkiye Yayınevi, İstanbul (Tarih Yok).
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Kıbrıs Kanı*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1974.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Kızım ve Ben*, Tekin Yayınevi, 5. bs., İstanbul 1981.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Korkusuz Pilot Casus Kadına Karşı* (Çizgi Roman, Hazırlayan), Çocuk Haftası (Özel Sayısı) S. 3, Ağustos 1959.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Liseli Bir Kız Sevdim*, Tekin Yayınevi, 10. bs., İstanbul 1986.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Memnu Meyva*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1944.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Oğuz Han*, Tekin Yayınevi, 3. bs., İstanbul 1980.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Reyhan (Aşka Dönüş)*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1970.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Seksoloji Albümü Yıllığı* (Derleyen ve Hazırlayan), İtimat Kitabevi, İstanbul 1967.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Şafak Sökerken*, Tekin Yayınevi, 7. bs., İstanbul 1984.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Şebnem*, Tekin Yayınevi, İstanbul (Tarih Yok).
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Şeyh Şamil*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1977.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Tuna Nehri Akmam Diyor*, Tekin Yayınevi, 6. bs., İstanbul 1983.
- ÖZDEŞ, Oğuz, *Vatan Borcu*, Tekin Yayınevi, 7. bs., İstanbul 1983.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Yavuz'un Pençesi*, Tekin Yayınevi, 3. bs., İstanbul 1973.

ÖZDEŞ, Oğuz, *Yerdeki Bulutlar*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1971.

B. Faydalanılan Eserler

1. Kitaplar

ABİSEL, Nilgün, *Türk Sineması Üzerine Yazılar*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2005.

ECO, Umberto, *Popüler Roman Kahramanları*, Alfa Yayınları, 2. bs., İstanbul 2017.

FİSKE, John, *Popüler Kültürü Anlamak*, (Çev. Süleyman İrvan), Ark Yayınları, İstanbul 1999.

MUTLUAY, Rauf, *50 Yılın Türk Edebiyatı*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 1976.

NARLI, Mehmet, *Roman Ne Anlatır*, Akçağ Yayınevi, 2. bs., Ankara 2009.

RADWAY, Janice, *Reading the Romance: Women, Patriarchy, and Popular Literature*, The University of North Carolina Press, Chapel Hill ve Londra 1986.

SAĞLIK, Şaban, *Popüler Roman Estetik Roman*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010.

STEVİCK, Philip, *Roman Teorisi*, (Çev. Sevim Kantarcıoğlu), Akçağ Yayınları, 2. bs., Ankara 2004.

TANSUĞ, Sezer, *İnsan ve Sanat*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul (Baskı tarihi belli değil).

TANPINAR, Ahmet Hamdi, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yayınları, 6. bs., İstanbul 2000.

UĞUR, Veli, *1980 Sonrası Türkiye'de Popüler Roman*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013.

YALÇIN, Alemdar, *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı 1920-1946*, Akçağ Yayınları, 6. bs., Ankara 2006.

YILMAZ, Ayfer, *Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış/Nevin Önberk Armağanı*, Yayına Haz. Mehmet Ölmez, Simurg Kitapçılık ve Yayıncılık, Ankara 1997.

2. Makaleler

ACER, Fatih, “Popüler Roman Ve Gençler Üzerindeki Etkileri - Bursa Örneği”, *Turkish Studies*, Volume 8/4 Spring 2013.

ANDAÇ, Feridun, “Selim İleri ile Düünden Bugüne”, *Adam Öykü*, S. 10, Mayıs-Haziran, 1997.

ÇIKLA, Selçuk “Romanda Kurmaca ve Gerçeklik”, *Hece*, (Türk Romanı Özel Sayısı), S. 65/66/67, 2002.

DOĞAN, Şerife, “Bir Araştırma Problemi Olarak ‘Kitle Yazını’”, *Türk Dili*, S. 525, Eylül 1995.

HİSAR, Abdülhak Şinasi, *Türk Dili/Roman Özel Sayısı*, S: 19, Temmuz 1964.

İDİL, A. Mümtaz, “Sinemanın Edebiyattan Tırtıkladıkları”, *Edebiyat Eleştiri*, S. 6-7, 1994.

KARAKAYA, Zeki, “Kitle Edebiyatı ve Güdümlü Edebiyat Sosyolojisi”, *Akademik Açı*, S. 3, 1997/1.

ÖZÖN, Nijat, “Roman ve Sinema”, *Türk Dili Dergisi* (Roman Özel Sayısı), S. 154, Temmuz 1964.

PETEK, Orhan, “1955 Yılı Hakkında Ne Düşünüyorlar?” *Hafta*, C. 11, S. 274, Aralık 1954.

SİVAS, Âlâ, “Popüler Roman Popüler Sinema İlişkisi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 4, S. 7, Bahar 2005/1.

TEKİN, Mehmet, “Tuhaf Bir Tezli Roman: Aşk”, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Yıl 2, S. 4, İstanbul 2010.

TERCÜMAN, Çilem, “Erken Cumhuriyet Dönemi Romanında Sinemanın İzleri Üzerine Bir Değerlendirme” *Türkiyat Mecmuası*, C. 25/Bahar 2015.

TÖKEL, Dursun Ali, “Niyet Boyutundan Kurmacayı Okumak-Yazarın Niyeti Romanın Oluşumu” *Hece* (Roman Özel Sayısı), S. 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz 2002.

UĞURLU, Faruk, “Edebiyat ve Sinema”, *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Kurgu Dergisi*, S. 11, 1992.

3. Tezler-Bildiriler

ÇAKMAKÇI, Selami, *Popüler Roman ve Muazzez Tahsin Berkand*, (Danışman: Prof. Dr. Ramazan Korkmaz) Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ 2012.

GÜLTEKİN, Mustafa, *Bir Popüler Romancı Olarak Ahmed Vâlâ Nureddin*, (Danışman: Doç. Dr. Hakan Behçet Sazyek), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2014.

GÜNGÖR, Mehmet, *Popüler Roman Geleneği ve Oğuz Özdeş'in Popüler Tarihi Romanları*, (Danışman: Şahmurat Arık), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012.

POLAT, Gamze, *Cumhuriyet Dönemi Popüler Aşk Romanlarında Kadın Temsilleri: Muazzez Tahsin Berkand ve Kerime Nadir Romanlarının İncelenmesi*, (Danışman: Doç. Dr. Bedriye POYRAZ), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2009.

UĞUR, Veli, “1980 Sonrası Türkiye'de Popüler Roman”, *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri*, Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana 2012.

4. Ansiklopedi ve Sözlükler

BANARLI, Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi* (2 Cilt), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2001.

IŞIK, İhsan, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, II. Cilt, Elvan Yayınları, 3. bs., Ankara 2004.

KARAALIOĞLU, Seyit Kemal, *Resimli Türk Edebiyatçıları Sözlüğü*, İnkılâp ve Aka Yayınları, 2. bs., İstanbul 1982.

NECATİGİL, Behçet, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yayınları, 19. bs., İstanbul 2000.

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçıları Ansiklopedisi, C. 2, YKY, İstanbul 2001.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 7, Dergâh Yayınları, İstanbul 1990.

5. İnternet Kaynakları

KAHRAMAN, Hasan Bülent, “Nalan’ın Ağlattığını Handan Güldürecektir”, *Sabah Pazar*, 19.03.2017.

<http://www.sabah.com.tr/yazarlar/pazar/kahraman/2017/03/19/nalanin-aglattigini-handan-guldurecektir> (18.07.2017)

<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/handle/11498/31378> (18.07.2017)

<http://www.aksav.org.tr/altinportakal.php?id=2> (19.01.2011)

<http://www.sinematurk.com/kisi/1973/Oguz-Ozdes> (18.07.2017)

<http://www.sinematurk.com/kisi/1973-oguz-ozdes/> (18.07.2017)

<http://www.tsa.org.tr/kisi/kisigoster/573/oguz-ozdes> (18.07.2017)

<https://kasif.mkutup.gov.tr/SonucDetay.aspx?MakId=202482> (18.07.2017)

<https://kasif.mkutup.gov.tr/SonucDetay.aspx?MakId=1536407> (18.07.2017)